

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

«ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ
ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ»

Збірник матеріалів
Всеукраїнської
науково-практичної конференції

Харків
16–17 квітня 2015 р.

УДК 351.862:378(477)

ББК 67.99(2)116

Ф 43

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 9 від 5 березня 2015 р.)

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: Садковий В.П., д.держ.упр., проф.

Заступник голови редакційної колегії: Андронов В.А., д.т.н., проф.

Головний редактор: Домбровська С.М., д.держ.упр., доц.

Заступник головного редактора: Майстро С.В., д.держ.упр., проф.

Відповідальний секретар: Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр.

Члени редакційної колегії: Древаль Ю.Д., д.держ.упр., проф.;
Мельниченко О.А., д.держ.упр., проф.; Рябініна О.В., д.філос.н., проф.;
Скоригіна-Погребна О.В., д.соц.н., доц.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та стилістику матеріалів, поданих в редакції авторів.

Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції, 16–17 квітня 2015 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х., 2015. – 320 с.

У збірнику розміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державне управління науково-освітнього забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців у сфері цивільного захисту».

Збірник містить матеріали щодо таких напрямів:

- механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти;
- державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти;
- механізми державного управління в соціально-економічній сфері;
- механізми державного управління в екологічній сфері;
- державні механізми забезпечення пожежної та техногенної безпеки;
- правові й економічні аспекти державного управління у сфері підготовки фахівців цивільного захисту;
- інноваційні технології в освітньому просторі підготовки кваліфікованих фахівців;
- державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню;
- організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні засади державного управління у сфері цивільного захисту.

СЕКЦІЯ 1

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Бабенко К. А.,
Україна, м. Київ, e-mail: kafedraosvitu@ukr.net*

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОСВІТІ

Постановка проблеми. Одним з пріоритетних напрямів реформування державної політики в Україні є боротьба з корупцією. Вітчизняні освіта і наука, на жаль, не позбавлена впливу корупції, освітня сфера належить до зон підвищеного корупційного ризику, що згубно діє на виховання молодого покоління, спричиняє знецінення суспільних ідеалів, зниження якості освіти і науки.

Згідно з даними Барометру світової корупції Transparency International за 2013 рік 43% опитаних українців вважають освітню систему «надзвичайно корумпованою», адже 33% опитаних, задіяних у освітньому процесі, протягом року сплачували хабар. Зовсім некорумпованою освітню систему визнали лише 2% респондентів. Це означає, що корумпованість освіти починається з дошкільних закладів, коли вирішується питання зарахування дитини до дитячого садка, далі продовжується у школі і вищій освіті. Отже, подолання корупції в освітній сфері є актуальною проблемою, яка потребує негайного розв'язання та розроблення системи заходів її попередження та подолання.

Виклад основного матеріалу. Серед основних способів боротьби з корупцією в системі освіти фахівці виділяють наступні. Один з них полягає в тому, що перемогти корупцію можна тільки при наявності вільного суду, незалежної преси, реального поділу влади і конкурентної політичної боротьби. Передбачається, що в разі наявності всіх вищевказаних елементів пропаде ґрунт для кругової поруки чиновників, замовних справ та інших явищ, які роблять боротьбу з корупцією неможливою.

Інший спосіб засновується на тому, що для ефективної боротьби з корупцією в навчальних закладах можна піти шляхом США. Необхідно забезпечити працівникам освіти умови, які роблять чесну і бездоганну працю більш вигідною, ніж хабарництво і побори. Передбачається, що спочатку працівник освіти отримує досить скромну оплату своєї праці, але з часом його чесної роботи, з'являються все нові і нові матеріальні стимули. Наприклад, підвищується зарплата, з'являється право на отримання безвідсоткового кредиту на житло, гідна пенсія після закінчення трудової діяльності тощо.

Останнім методом залишається застосування жорстких каральних захо-

дів. Працівник ВНЗ, який знає, що в гіршому випадку отримає рік умовно, а в більшості випадків зможе відкупитися, бачить у хабарництві дуже привабливий спосіб збагачення.

Як свідчать заходи, що вживаються на даний час Міністерством освіти і науки України, міністерство працює над викриттям корупційних схем в освіті. Зокрема, МОН прийнято два важливих рішення. Одне з яких – ліквідація Інституту інноваційних технологій та змісту освіти, де існувала одна із основних схем корупції – це модель закупівлі підручників, яка була вкрай непрозорою. Інша подія – скасування ліцензії Київського університету культури, який не виконує умов ліцензування і акредитації.

Отже, можна стверджувати, що з боку МОН, закладів освіти необхідно проводити рішучі системні дії у напрямку створення особливої атмосфери несприйняття корупції, атмосфери відкидання самої суті проявів такого явища в освіті.

Боротьба з корупцією в освітній сфері, на нашу думку, має містити такі основні напрями як: відповідне законодавче забезпечення; рішуче ставлення до вирішення цієї проблеми з боку владних структур, керівництва держави, учасників освітнього процесу; активна участь громадськості у її подоланні.

Відповідно до цих напрямів в системі освіти України вважаємо за необхідне; удосконалити законодавства про відповідальність за корупційні правопорушення; визначити стратегію і тактику протидії корупції у навчальних закладах, суб'єктів протидії корупції в освіті, їхні повноваження; розробити програми протидії корупції у закладах освіти, які б включали відповідні соціально-економічні, політичні, правові, організаційно-управлінські, ідеологічні, правоохоронні та інші заходи; створити умови для максимального об'єднання зусиль усіх гілок влади, громадськості у протидії корупції; розширити співробітництва з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері протидії корупції в освіті.

У науковій сфері одними з пріоритетних напрямків боротьби з корупцією є боротьба з плагіатом та практикою замовних дисертацій.

Антикорупційна діяльність в освітній сфері законодавчо визначена в рамках нового Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [1], який містить такі норми:

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища;
- запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведіння з ними;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
- обмеження спільної роботи близьких осіб;
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- вимоги до поведінки осіб під час виконання своїх службових чи представницьких повноважень.

Однією з процедур щодо запобігання корупції в Україні є, зокрема, спе-

ціальна перевірка щодо освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, яка проводиться: центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, центральним органом виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, керівником навчального закладу.

Важливим напрямом в боротьбі з корупцією в освітній сфері є посилення участі громадськості, яке може бути спрямована в наступних напрямках: належний громадський контроль за вступною кампанією та екзаменаційними сесіями; активність студентського самоврядування в питаннях викорінення корупції; протидія зловживанням в освіті з боку викладачів; сприйняття корупційних практик як неприйнятних в академічному середовищі; формування позитивного іміджу високоосвіченої людини; формування у студентів академічних цінностей та почуття академічної гідності тощо.

Громадська протидія корупції у ВНЗ має включати в себе постійний моніторинг освітнього процесу профільними громадськими організаціями і спонукання студентів та викладачів до активнішої позиції у боротьбі з проявами корупції у ВНЗ.

Важливим аспектом в напрямку боротьби проти корупції є вплив на рівень свідомості та навчання молоді, зокрема необхідно навчити молодь (школярів, студентів) правильно виконувати не тільки свої обов'язки, але й заявляти про свої права. Досягти цього можливо за допомогою запровадження у навчальних закладах правовиховної роботи на уроках правознавства, основах безпеки життєдіяльності, так і в позаурочний час, оскільки прояви корупції присутні майже в усіх сферах суспільного життя.

Висновки. Таким чином, механізми формування та реалізації державної політики у сфері запобігання і протидії корупції в освіті мають бути різноманітними і охоплювати всіх учасників освітнього процесу, владу і громадськість, що дасть можливість ефективно боротися з корупцією.

Література

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

Беззубко Л. В.,

Україна, м. Маріуполь, e-mail: bezzubkol@mail.ru

СОЦІАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Система освіти є провідним соціальним інститутом країни, від діяльності якого багато в чому залежать успіхи в соціально-економічному розвитку країни. Пошук ефективних механізмів державного управління реформуванням вищої освіти, подальшого вдосконалення розпо-

ділу повноважень між різними рівнями управління є предметом постійної уваги теоретиків і практиків з державного управління. Серед них слід назвати таких зарубіжних і вітчизняних фахівців, як Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Бурега, Д. Дзвінчук, В. Гамаюнов, В. Журавський, М. Карамушка, В. Князєв, В. Майборода, С. Майборода, В. Мартиненко, Н. Нижник та ін. Однак ще відсутні в достатній кількості наукові праці, які були б присвячені питанням удосконалення соціального механізму регулювання України в контексті Болонського процесу.

Виклад основного матеріалу. На думку М. Фуллана [5], успіх освітніх реформ залежить від кількох чинників. Цю залежність автор описує формулою:

$$E=MCA^2,$$

де: E – коефіцієнт корисної дії системи,

M – мотивація до реформ (воля, мета, відданість),

C – здатність до реформ,

A² – підтримка помножена на відповідальність.

По суті справи це рівняння й описує найважливіші складові соціального механізму регулювання системи освіти.

У повній мірі, ми згодні з думкою М. Фуллана щодо основних чинників, які надають управлінській діяльності ціннісного змісту – це толерантність, плюралізм; загальнолюдська, політична, правова, морально-етична культура та висока національна самосвідомість; професійна компетентність, педагогічна майстерність, досконала культура спілкування; знання основ державного законодавства; утвердження особистим прикладом поваги до загально людської моралі, визнання цінності іншої людини; вміння приймати обґрунтовані рішення та брати на себе відповідальність за них [там само].

Під механізмами соціального управління розуміють спосіб організації та функціонування управління, який виражається у висуванні обґрунтованих цілей, створенні та розвитку керуючої системи, що має здійснювати у ході управлінського процесу досягнення цілей [1]. Соціальний механізм формування та реалізації державного регулювання в системі освіти можна зобразити у вигляді ланцюга взаємопов'язаних суспільних явищ, опосередкованих державою як суб'єктом управління: потреби – інтереси – цілі – рішення – дії – результати (рис.).

Для соціального механізму регулювання освіти характерна відкритість системи, постійний обмін інформацією із зовнішнім середовищем. Одним із ефективних засобів цього виступає громадське обговорення проектів законів України та Постанов КМ України, які присвячені вдосконаленню освіти концепцій, звітів МОН України тощо. При подальшому розвитку соціального механізму регулювання освіти потрібно враховувати, що є як мінімум чотири умови: 1) робота над визначенням спільних, найбільш загальних, інституційних цінностей; 2) організаційні структури: форуми для прийняття рішень чи спілкування, створення команд та проектів; 3) ресурси: прагнення, час, люди, матеріали; 4) лідерство [2].

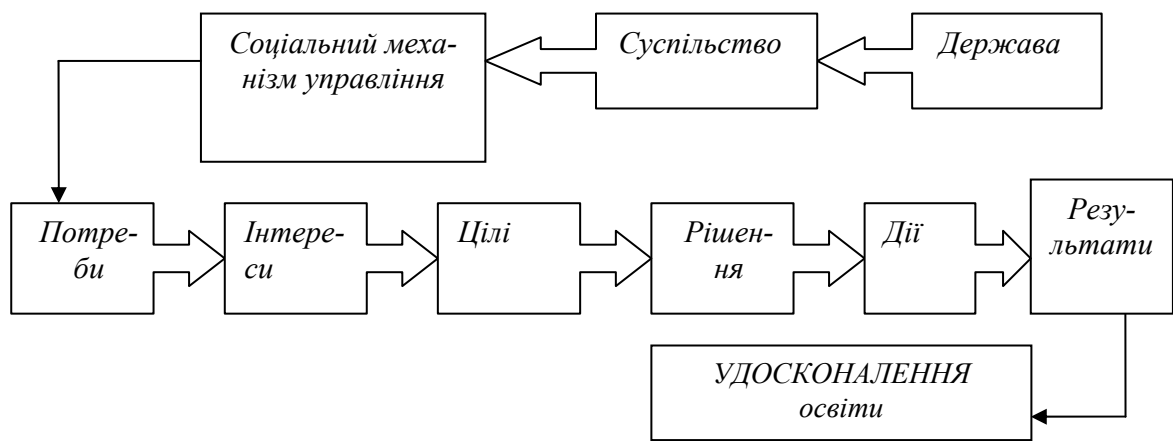

Рис. Соціальний механізм регулювання у сфері освіти

Система регулювання освіти в Україні повинна поступово утверджуватись як державно-громадська. Учена Г. Єльнікова [3] визначає такі моделі державно-громадського управління:

– модель структурно-громадського супроводу, яка передбачає на кожному управлінському шаблі відповідну громадську структуру, основним завданням якої є незалежна експертиза стану справ освітньої галузі, ведення діалогу з владними структурами для збалансування інтересів громадськості та органів управління загальною середньою освітою;

– модель інформаційно-громадського супроводу, яка передбачає організацію зустрічних потоків інформації. Згори до низу надходить нормативно-правова інформація, а знизу догори – претензійна, реакція виконавців громадськості на нормативно-правову та суспільно-ціннісну інформацію;

– модель субординаційно-проміжного партнерства, яка передбачає запровадження на всій вертикалі динамічних субординаційних стосунків. До виконання завдань залучається громадськість, і стосунки тимчасово перетворюються на партнерські.

Змістом державно-громадського управління є діяльність його суб'єктів за двома напрямками:

– перший – забезпечення функціонування освітньої сфери, взаємодія державних органів і громадських організацій, залучення в освіту сил і засобів юридичних і фізичних осіб;

– другий – розвиток системи освіти, розроблення та реалізація освітніх програм, удосконалення змісту, форм і методів освітньої діяльності.

Висновки. Метою державно-громадського регулювання (управління) освітою є оптимальне поєднання державних і громадських засад в інтересах особистості, соціуму та влади. Основними його завданнями є:

- 1) реалізація визначених прав та обов'язків педагогів, учнів та їхніх батьків – на рівні школи; педагогів, студентів, роботодавців – на рівні вищої школи;
- 2) участь в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами;
- 3) демократизація державного управління освітою;
- 4) розвиток погоджувальних механізмів у вирішенні загальних завдань [4].

Література

1. Мусієнко І. І. Необхідність активізації державного управління системою освіти [Електронний ресурс] / І. І. Мусієнко // Інвестиції: практика та досвід, 2011, № 1. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/2011_1/1_2011_23.pdf.

2. Наяс Дж., МкЛаughлін М. McLaughlin, Employability Skills Profile: What are Employers Looking For? The Conference Board of Canada, 1992, Ottawa, Canada. P. 3.

3. Єльнікова Г. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління // Директор школи. – 2003. – № 40–41.

4. Рогова В.Б. Упровадження державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти [Електронний ресурс] / В. Б. Рогова. – Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/3/statti.

5. Фуллан М. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ / М. Фуллан ; Пер. з англ. Галина і Роман Шиян. – Львів : Літопис, 2000. – 269 с.

Горник В. Г.,

Україна, м. Київ, e-mail: gornik@inbox.ru

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Протягом останніх років в суспільстві поступово відбувається усвідомлення тих вимог, які ставить перед освітянською сферою залучення України до загальноєвропейського Болонського процесу. Одна з кардинальних проблем, що висувається на передній план самим життям – це подолання існуючої прірви між вузівськими навчальними програмами та системою їх викладання, з одного боку, і реальними запитами ринку – з другого. Історичний досвід переконливо свідчить, що зміст та основні напрями освітньої політики завжди підпорядковуються загальним тенденціям соціально-економічного, наукового і культурного розвитку світу. Попередня парадигма вітчизняної освіти була зумовлена тоталітарним устроєм суспільства, коли на перший план висувались інтереси держави, а точніше інтереси правлячої партійно-державної номенклатури. Реформування галузі потрібно негайно поглиблювати, й насамперед, – глибоко переосмислити зміст навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний шлях розвитку вищої освіти України на сучасному етапі – єдино можливий варіант забезпечення її нової ролі як системи, що створює зону випереджуючого розвитку для всього соціального організму. Ознаками інноваційно-освітньої системи є, зокрема: нова ідеологія освіти, а саме перехід від простого передавання знань викладача студентів до розвитку особистості, активізації її творчої роботи,

здатності індивіда до гнучкої, самонастроюваної діяльності; розроблення регіональних освітніх концепцій і програм відповідно до етнокультурних, культурно-історичних особливостей та об'єктивної заданої суспільної потреби в кадрах з урахуванням ринку праці. Виходячи з цього, МОН України головними механізмами реалізації пріоритетних напрямків розвитку вищої освіти визначило такі функції, як гуманізація, гуманітаризація, фундаменталізація, демократизація, міжнародна інтеграція і інноваційний менеджмент. Ці складові можливої й необхідної модернізації освіти тісно взаємопов'язані між собою. Перші чотири з них мають характер “продуктових” нововведень, спрямованих на зміну кінцевого “продукту” освітньої системи – людини; останні дві – забезпечують нововведення, які є умовою реалізації “продуктових”.

Важливим напрямом державної політики є гуманізація вищої освіти. Це шлях олюднення закладу освіти, створення максимально сприятливих умов для розкриття і розвитку здібностей кожного суб'єкта навчання. Впровадження концептуальних засад гуманізації освіти набуло не тільки змістової спрямованості у всіх вищих навчальних закладах, а й організованого та контрольованого характеру, отже, стало об'єктом управління навчальним процесом [1]. Зрозуміло, що гуманізація освіти має реалізовуватися через програму навчання протягом усього життя людини, тому Україна, підписавши Болонську конвенцію, повинна вжити заходів для спрямування національної політики держави до головної мети – впровадження довічного навчання в реальність і спонукання ВНЗ збільшити можливості навчання незалежно від віку, включаючи визнання попередньої освіти.

Сьогодні стає все очевиднішим, що нам потрібні спеціалісти широкого профілю, і така потреба зумовлена, з одного боку, закономірностями розвитку самої науки, а з другого, – тенденціями суспільного розвитку. Зростання наукоємності усіх сфер людської життєдіяльності, перетворення інформації на основний товар висуває нові вимоги до рівня підготовки спеціалістів. За даними фахівців, у науці знання подвоюються кожні десять років, а в деяких галузях ще швидше: в генетиці – за два роки, в ядерній фізиці і космонавтиці – за півтора року. Багато знань швидко стають застарілими. Наприклад, значна частина знань, які знадобляться інженеру через 5–8 років, ще не відомі і не можуть бути передані в навчальному процесі. У різних сферах діяльності все частіше потрібна не кваліфікація, а компетентність, яку можна розглядати у вигляді своєї суми навичок, характерних особистості, які об'єднують кваліфікацію, соціальні поведінкові характеристики, здатність працювати в колективі, співвідносити свої дії з інтересами інших, ініціативність і готовність до ризику. До того ж, випускник вищого навчального закладу повинен уміти орієнтуватись у зростаючому потоці інформації, мати навички спілкування, бути готовим до самостійності в прийнятті рішень та відповідальності за їх наслідки.

З огляду на ці обставини необхідно було переорієнтувати освітній процес з екстенсивної моделі, що зводиться до передачі об'єкту певної суми готових знань, на інтенсивну модель, в основі якої лежить формування здатно-

сті до самоосвіти, розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Негативним моментом в реалізації нової моделі вищої освіти є той факт, що засвоєння знань тим, хто навчається, часто зорієнтоване на досягнення “тактичної мети”, – успішно завершити навчання і отримати диплом. Вихід тут один – позбутися формального підходу в навчанні, перетворити навчальну діяльність в органічне засвоєння знань як методології, бази, основи діяльності людини у різних сферах життя. Цьому має сприяти демократизація навчального процесу у ВНЗ.

Курс на інноваційний розвиток неможливий без наявності кваліфікованих кадрів, здатних інноваційно мислити і готових до запровадження інновацій у всі сфери життєдіяльності суспільства. На сучасному етапі – це одне із основних завдань освітньої галузі, та й ефективний розвиток самої освітньої галузі неможливий без запровадження інновацій. Сьогодні, як відзначається у новітніх дослідженнях “забезпечення науки, виробництва, органів управління висококваліфікованими кадрами є одним з головних завдань діяльності системи освіти, тому що інтелектуальний потенціал стає визначальним фактором можливостей прогресивного розвитку суспільства” [2].

Насамперед, це стосується вищої освіти, бо без відповідної підготовки кадрів до впровадження інновацій, без усвідомлення сутності і значення цього процесу неможливо досягти позитивних зрушень в державному управлінні впровадження інновацій в усі сфери життєдіяльності. В наш час навіть в країнах з розвинутою економікою існує дефіцит кадрів у сфері інформаційних технологій. Саме тому в США, Німеччині і ряді інших країн в системі державного управління реалізується політика щодо підготовки кадрів як всередині країни, так і по їх залученню за кордоном. Для цього спеціалістам у сфері інформаційних технологій створюються пільгові умови з отримання права на працевлаштування. Слід відзначити, що такі кадри потрібні Україні в усіх галузях. Саме їх підготовка є важливим завданням державного управління і в галузі вищої освіти, яка вимагає формування нових методів управління галуззю в цілому [3]. Вони визначають сутність управлінських інновацій (мікрорівень).

Висновки. Таким чином, рівень освіти, інтеграційні світові процеси, повноправним учасником яких виступає наша держава, вимагають реформування існуючої організаційно-функціональної освітньої моделі, у першу чергу, щодо забезпечення освіти впродовж життя. Слід увійти з клопотанням до Уряду про цільове фінансування місцевими бюджетами міжвузівських центрів дистанційного навчання як складової ланки системи безперервної освіти.

Література

1. Алексеев Ю. М. Україна: освіта і держава (1987–1997) / Ю. М. Алексеев. – К. : ЕКСПРЕС-ОБ’ЯВА. – 1998. – 109 с.
2. Болюбаш Я. Контури проблем гармонізації національних та міжнародних стандартів вищої освіти / Я. Болюбаш // Моделі гармонізації національних міжнародних стандартів освіти у контексті Болонського

процесу. Матеріали міжнародного семінару 27–28 травня 2004 р. – Львів, 2004. – С. 19–21.

3. Гаркуша Л. Міжнародний центр : шлях до інтерналізації вищої освіти / Л. Гаркуша // Гуманітарні науки. – 2003. – № 2. – С. 128–133.

Деділова Т. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: dedilova@yandex.ru

РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У зв'язку з демократизацією українського суспільства зростає роль гендерної освіти як основної ланки впровадження принципів гендерної рівності, що сприятиме реалізації прав особистості, активізації її участі в економічному, політичному, соціальному та культурному розвитку. Оволодіння основами гендерних знань відповідає цілям модернізації вищої освіти та завданням впровадження принципів Болонської домовленості в навчальний процес і покращення якості університетської освіти [1].

Виклад основного матеріалу. Перехід від класичної радянської моделі «школи знань» до «школи розвитку» європейського рівня можливий лише при формуванні таких якостей спеціаліста, як здатність брати участь і відповідальність у спільному прийнятті рішень, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, жити з людьми різних культур, мов, релігій, у тому числі різних статевих груп. Проте українська освіта поки не може похвалитися такими пріоритетами в соціогуманітарній підготовці висококласних спеціалістів, які прагнуть до самовдосконалення і саморозвитку, оскільки сучасна українська система освіти не відповідає заявленим стандартам.

Однією з причин цього, як ми бачимо, є недостатній ступінь реалізації гендерного підходу в освіті, який передбачає таке: а) упровадження гендерних стратегій в освіту (це і гендерний зміст Державних стандартів вищої освіти, і гендерний напрям розвитку моделі спеціаліста, що має сформувати соціопсихологічні орієнтири під час розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки фахівців); б) глибоке вивчення цілого ряду моментів (хто навчається, хто навчає, якої якості й змісту навчання, хто керує процесом навчання) [2].

Основні напрями роботи вищих навчальних закладів з формування гендерно-відповідальної поведінки, які сьогодні можуть бути реалізовані і зокрема вже реалізуються:

– це безпосередня освітня діяльність, в ході якої студенти отримують необхідний комплекс знань, що забезпечує уявлення про гендер, гендерні ролі, гендерну поведінку тощо, а також про існуючі у цій сфері норми і правила, що в цілому повинне бути основою для формування ними власних ціннісних пріоритетів;

– це застосування викладачами спеціальних підходів, методів і педагогічних технологій, які стимулюють розвиток творчого, стратегічного мислення, почуття відповідальності;

– це спеціальні курси, тренінги та інші активні форми, які могли б забезпечити набуття студентами навичок гендерного аналізу;

– це широкий спектр інформаційно-просвітницьких, розважальних, спортивно-масових заходів, які забезпечують інформування щодо різних аспектів гендерних відносин, а також демонструють у доступній формі бажані зразки гендерно-чутливої і гендерно-відповідальної поведінки [3].

Провідні гендерні осередки в українській системі освіти є такі: Науково-дослідний центр з проблем гендерної освіти та виховання учнівської та студентської молоді НАПН України (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка); «Гендерний осередок» Запорізького державного університету; Сумський гендерний ресурсний центр (Сумський державний університет); Центр гендерної освіти кафедри соціальної педагогіки (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської облради); Гендерний центр ХНУМГ ім. О. Бекетова (Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова); Український центр гендерної освіти при НТУУ «КПІ» (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»); Лабораторія гендерних досліджень (Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка) та інші.

Вже декілька років, починаючи з грудня 2010 року, у м. Харкові на базі КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» почалися тренінги за каскадним методом з підвищення гендерної чутливості педагогічних працівників, які проводяться за ініціативою Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні, яка є спільним проектом Європейського Союзу та Програми розвитку ООН. Національним партнером проекту є Міністерство освіти, науки України. Метою проекту є підтримка державних інституцій та громадянського суспільства у забезпеченні гендерної рівності в Україні, підтримка рівності між жінками та чоловіками у різних сферах життя, підвищення статусу жінок в Україні як крок назустріч досягненню сталого людського розвитку відповідно до міжнародних, конституційних та внутрішніх зобов'язань, а також у рамках урядових програм діяльності.

Мета проведення каскадних тренінгів за темою «Гендерний вимір в освіті» передбачає таке:

– формування гендерної компетенції педагогічних працівників для проведення ефективної навчально-виховної роботи з позицій гендерної рівності;

– подолання стереотипних уявлень педагогів про роль чоловіків і жінок;

– надання науково-методичної допомоги у проведенні Уроку гендерної рівності та інформаційно-просвітницької роботи [4].

Найбільш поширені в студентському середовищі думки складають таку картину: жінка повинна займатися домашнім господарством і дітьми, але їй при цьому не обов'язково ставати домогосподаркою, а слід намагатися поєднати професійну кар'єру і хатню роботу. Вільний вибір у цьому питанні на-

лежить самій жінці. У будь-якому випадку жінці необхідно здобути освіту і професію. Однак занадто багато уваги роботі жінка, у якої є родина, приділяти не може. Основний внесок у сімейний бюджет повинен робити все ж чоловік. Основний гендерний стереотип у сприйнятті професій такий: є професії, з якими краще впораються чоловіки, і є професії, призначені для жінок [5].

Висновки. В Україні немає інституціалізованої політики гендерної рівності в освіті й у вищій школі зокрема. Попри високу частку жінок, які працюють в університетах, ще вищу тих, які в них навчаються, попри рівність перед законом та в доступі до вищої освіти, в академічному середовищі існують і нерівність, і дискримінація. Сьогодні спостерігається подвійна картина, з одного боку, гендерні відмінності в ході учбово-виховного процесу не враховуються, а з другого – освіта має переважно чоловічий ухил, вимагаючи від жінок прояву і розвитку традиційно чоловічих якостей.

Література

1. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою : навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. Н. Г. Протасової]. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 176 с.
2. Приходькіна Н. О. Впровадження гендерних підходів в освіту: причини та проблеми [Електронний ресурс] / Н. О. Приходькіна. – Режим доступу: <http://uchni.com.ua/kultura/12915/index.html>.
3. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ) : навч. посіб. / [за заг. ред. Н. Світайло]. – Суми : Вид-во РА «Хорошие люди», 2013. – 210 с.
4. Бірюкова М. Гендерна освіта педагогів: попередні результати проведення каскадних тренінгів у Харківському регіоні / М. Бірюкова, С. Губіна // Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії», 2011. – С. 58–64.
5. Гусякова Л. Гендерні проблеми очима студентства: Аналітична доповідь / Л. Гусякова, І. Даниленко, О. Плахотнік, М. Сухомлин. – Х. : Райдер, 2009. – 64 с.

Лазаренко С. Ж.,

Україна, м. Київ, e-mail: kafedraosvitu@ukr.net

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Transparency International у своєму «Звіті про рівень світової корупції у галузі освіти» (2013 р.) доводить, що активізація боротьби проти корупції в освіті є важливою не лише для відповідності освітньому цензу чи повноцінному розвитку дітей, але й для виховання нового покоління, яке зможе сказати «ні» корупції. Даний документ вимагає від урядів, міжнародних організацій,

приватних підприємств та громадянського суспільства забезпечити належне врядування в освітній політиці в усьому світі.

Виклад основного матеріалу. Як вважають експерти, протидія корупції в освіті має здійснюватися різними суб'єктами на різних рівнях:

на загальнодержавному рівні:

– державними органами – Міністерство освіти і науки, прокуратура, СБУ тощо. Пропонується також спеціально створити організацію, невідконтрольну ВНЗ (можливо навіть поза владою Міністерства освіти і науки);

– громадськістю, насамперед освітньою та науковою, яка має об'єднати зусилля адміністрації, викладачів та студентів та вимагати від державних органів подолання соціальних передумов корупції – недофінансування освіти, перевантаженості викладачів та студентів тощо;

– керівництво, вчені ради і студентське самоврядування вищих навчальних закладів – через встановлення і дотримання етичних стандартів для викладачів і студентів.

На рівні навчальних закладів протидіяти корупції мають насамперед:

– керівництво (забезпеченням об'єктивності в оцінюванні знань та вирішення конфліктів у цій сфері);

– органи студентського самоврядування, студентські профспілки;

– викладачі і студенти.

До заходів, спрямованих на запобігання і протидію корупції в освітній сфері відносимо наступні:

1. Підвищення цінності вищої освіти, а також якості навчання (це відобразиться не тільки на корупційну складову в вищій освіті, але і значно підвищить якість спеціалістів, що будуть випускатись з вищих навчальних закладів). Це передбачає запровадження механізмів суттєво більш високого рівня оплати фахівців з вищою освітою; підвищення конкурентності при відборі до ВНЗ і у процесі навчання у ВНЗ через скорочення мережі ВНЗ; впровадження економічно обґрунтованих обсягів наборів на спеціальності відповідно до попиту економіки і суспільства.

2. Відповідальність за корупційну діяльність треба збільшити, натомість якість соціального захисту викладачів також покращити.

Мінімізація участі у корупційних практиках викладачів пов'язується з: покращенням оплати їхньої праці; підсиленням засобів стримування через створення системи внутрішніх розслідувань випадків корупції і прийняття за їх результатами управлінських рішень; принциповою позицією університетських адміністрацій.

Можливо запровадити додатково фінансове стимулювання викладачів, які готові працювати зі студентами як наставники, керівники наукових робіт (проведення консультацій, редагування письмових робіт та ін.); створити можливість для студентів обирати кращих викладачів через систему вільного вибору траєкторії навчання.

Необхідна строга законодавча заборона надання «послуг» із написання рефератів, курсових і дипломних робіт, а також дисертацій.

3. Засобами боротьби з корупцією на рівні системи освіти є модифікація

системи державного замовлення заради приведення її у відповідність до вимог ринку, оптимізація кількості ВНЗ шляхом перегляду критеріїв ліцензування і акредитації та формування у студентів почуття академічної гідності.

4. Зміни на рівні навчального процесу мають передбачати введення системи зовнішнього оцінювання знань студентів разом із вдосконаленням критеріїв внутрішнього оцінювання, формування стимулів для викладачів відмовлятися від корупційних практик і заохочення студентів до здобуття реальних знань під час навчального процесу.

Це передбачає також запровадження технологій виявлення плагіату, введення національної програми «Анти-плагіат» для перевірки самостійності виконання курсових і дипломних робіт»; запровадження знеособлених форм перевірки та екзаменування; жорстке дотримання правил оцінювання; виключення з ВНЗ у разі невиконання студентом плану навчання.

Пропонується описати в спеціальному положенні та довести до відома всіх учасників навчального процесу, що таке плагіат, і прописати процеси запобігання, відповідальності та прийняття рішень щодо плагіату, аж до процедури позбавлення диплому.

5. Вагомим внеском у боротьбу з корупцією є відкриття телефонних ліній довіри, які мають на меті оперативно реагувати на прояви хабарництва.

6. Швидка інформатизація суспільства робить можливим активне громадське обговорення (зокрема, в соціальних мережах) як окремих випадків хабарництва та використання службового положення з корисливою метою, так і поширення оцінок загального рівня корупції у тих чи інших навчальних закладах. В свою чергу, це має деструктивний вплив на формування морально-ціннісних засад молоді, формуючи збочене уявлення про суть корупції та толерантне ставлення до неї як до різновиду неправової соціальної практики.

7. Для справжнього подолання корупції потрібно збільшити прозорість та підзвітність університетів як перед суспільством загалом, так і перед внутрішньо університетською громадою.

8. Важливим заходом попередження корупційних діянь є виховно-педагогічні дії до студентів, роз'яснювальна робота серед керівників структурних підрозділів, викладачів, співробітників.

Раннє попередження корупційних дій можливо лише при використанні індивідуального підходу. Використання в цій роботі знань з психології, педагогіки, права допомагає ректорату, деканам, керівникам академічних груп успішно та ефективно вирішувати багато питань, своєчасно передбачати і попереджати можливу протиправну поведінку. З цією метою в університетах на засіданнях ректорату, вченої ради університету та факультетів мають систематично розглядатися питання з виконання вимог Закону України «Про заходи запобігання і протидії корупції».

9. Істотна роль у попередженні корупційних правопорушень належить заходам організаційно-управлінського характеру. Строге дотримання статутних вимог в організації життя, побуту і діяльності є найважливішим організаційним заходом щодо попередження таких правопорушень серед співробітників і студентів.

Цілеспрямована індивідуальна виховна робота вимагає від деканатів, керівників академічних груп, викладачів та інших осіб, які беруть участь у виховному процесі, знань про те, як впливати на ту або іншу людину в тій чи іншій ситуації. Важливими є знання різних методів дії (переконання, повчання, накази про покарання) і те, як сприймаються ці дії (упереджено, критично, негативно і та ін.).

10. Формування попиту на знання на ринку праці, адже корупція у ВНЗ буде процвітати до тих пір, поки студенти не отримують перспективи вигідно продати свої знання на ринку праці; справжня конкуренція на ринку праці.

Висновки. Отже, боротьба з корупцією є пріоритетним напрямом реформування вищої освіти і передбачає системне запровадження проведення освітніх заходів щодо моделей поведінки у тих чи інших ситуаціях з можливими корупційними ризиками; запровадження культури повідомлення спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції про факти вчинення корупційних правопорушень; подолання пасивності суспільства щодо протидії корупції, залучення всіх учасників освітнього процесу до активної участі в антикорупційній діяльності.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>.

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

Левчук В. Г.,

Україна, м. Харків, e-mail: victor.levchuk@karazin.ua

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДОКТРИНИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства, необхідність переходу до безперервної освіти, зародження і розвиток системи дистанційного навчання, приєднання України до Болонського процесу (у 2005 році) практичний перехід до особистісно-орієнтованих методів навчання в сукупності приводять до істотних якісних і кількісних змін у функціонуванні навчально-педагогічних систем. За експертними оцінками в Україні до 70 000 студентів потребують навчання за дистанційною формою. Дистанційна форма навчання, перш за все, забезпечує неперевершену швидкість оновлення знань, що вибираються зі світових інформаційних ресурсів. Вона дозволяє без обмежень розширити аудиторію викладача, ігноруючи при цьому геогра-

фічні та адміністративні кордони. Ця форма дозволяє максимально наблизитися до спеціальних потреб інвалідів при здобутті ними якісної освіти. Країни, що володіють прогресивнішими дистанційними технологіями і методологіями навчання, залучають до навчання в своїх вузах студентів, незалежно від місця їх проживання, і отримують за це величезні фінансові ресурси. Але основною перевагою дистанційної форми є суттєва додаткова свобода студента у виборі та реалізації своєї навчальної траєкторії.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що дистанційна форма навчання суттєво (організаційно, технологічно, нормативно тощо) відрізняється від традиційної, необхідно провести відповідні наукові та практичні дослідження. Такі дослідження повинні дати відповіді на питання як ефективно організувати та застосовувати дистанційну форму навчання у вищих навчальних закладах.

Вирішення цієї задачі ускладнюється такими причинами:

– висока динаміка зміни умов навчання і вимог до результатів навчання – варіативність і швидка змінюваність засобів навчання і навчальних середовищ, що використовуються у дистанційному навчанні;

– мобільність тих, хто навчається як відносно місця навчання, так і відносно методів, середовищ, засобів, програм і цілей;

– високий темп змін та розвитку систем дистанційного навчання;

– протиріччя високої варіативності і мобільності навчання з необхідністю забезпечення взаємної погодженості різних етапів навчання і порівняльності результатів;

– сучасні тенденції до істотної індивідуалізації у навчанні. Сучасний навчальний процес, спрямований на встановлення взаємозбагачуючих відносин між його учасниками, забезпечення адаптації студентів до сучасних соціально-економічних умов, самореалізацію і розкриття творчого потенціалу особистості. Це, у свою чергу, вимагає розробки освітніх технологій, що передбачають широке використання сучасних засобів комунікації для розвитку особистості, її професійного становлення.

В даний час у центрі уваги всіх суб'єктів навчального процесу знаходиться особа, що навчається, все більше акцентується необхідність розкриття її творчих і інтелектуальних можливостей. Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), характерний для кінця ХХ – початку ХХІ ст., ініціює формування тенденцій інтелектуалізації всіх видів діяльності суспільства у всіх його сферах, і в першу чергу, в системі освіти. Реалізація можливостей використання ІКТ в освітніх цілях вимагає розроблення спеціальних підходів до застосування знань і технологій створення, обробки, зберігання, передачі відомостей і даних в сучасних соціокультурних умовах. Особливе місце у цьому процесі займають інформаційні ресурси. Вони повинні відповідати змістовним, технологічним, організаційно-правовим вимогам. Поєднання традиційних та дистанційних форм. Перспективною тенденцією в розвитку безперервної освіти, його доступності, особистісної орієнтації є доцільне поєднання традиційних і дистанційних форм і методів навчання. Реалізація системи дистанційного навчання в реальній навчальній практиці дозволить вирішити ряд завдань, які в спільному вигляді можуть

бути сформульовані таким чином:

- забезпечення доступності різноманітних навчальних ресурсів;
- здобуття загальної і професійної освіти в зручній, адекватній і відповідній очікуванням того, хто навчається, формі;
- підвищення кваліфікації, перепідготовка або зміна області професійної діяльності;
- інтенсифікація системи освіти;
- розвиток творчих і інтелектуальних здібностей людини за допомогою відкритого та вільного використання всіх освітніх ресурсів і програм, у тому числі, доступних в Інтернеті;
- обмін даними, комунікативна діяльність на базі спільних інтересів, перш за все освітніх і професійних;
- сприяння розвитку профільної освіти у вищому навчальному закладі;
- організація дозвілля, відпочинку і розвитку та інші. Для забезпечення ефективності існуючої системи безперервної освіти в Україні дистанційне навчання повинно активно спиратися на весь спектр інновацій традиційного навчання (майстер-класи, семінари, конференції, проекти тощо), а так само використовувати телекомунікаційні системи різного рівня і враховувати потреби освітнього ринку [1].

Методична система навчання використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчальній і професійній діяльності має бути орієнтована не стільки на вивчення використання конкретних технологій, скільки на формування методичного підходу тих, що навчаються, до вибору і використання в професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення педагогічно значущого результату в контексті забезпечення доступності навчального матеріалу, поліпшення якості та підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Основною тенденцією інформатизації вищої освіти є розвиток інноваційних освітніх процесів на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій дистанційних форм навчання та дистанційних форм підтримки традиційного навчання, заснованих на Інтернет-технологіях [2].

Висновки. Слід вважати, що Інтернет не замінить існуючий процес навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Хоча школа і вимушена буде підкоритися трансформаціям, що відповідають сучасному розвитку людської цивілізації, де Інтернет є доповненням, технічною підтримкою і потужним джерелом навчальної інформації в області практично всіх навчальних дисциплін. Значну користь Інтернет надає і надаватиме у підтримці дистанційних форм навчання. Тому актуальним є організація та проведення дослідження способів ефективної побудови навчального середовища та застосування у навчальному процесі дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах.

Література

1. Луговой Н. Н. Модуль интерактивной познавательной деятельности в системе дистанционного обучения / Н. Н. Луговой, В. А. Любчак, Е. В. Собаева // Образование и виртуальность. Сборник научных трудов. – Харьков : УАДО, ХНУРЭ, 2003. – Вып. 7. – С. 296–299.

2. Дистанційна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/distance/>.

*Луценко Т. О.,
Україна, м. Харків, e-mail: lutsenko_t_a@mail.ru*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Постановка проблеми. У період існування СРСР відбулося найглибше в історії країни відділення науки від освіти. У післявоєнний час почалося масове створення вищих навчальних закладів, орієнтованих на підготовку великої кількості кадрів середньої кваліфікації для потреб виробництва з невисоким технічним рівнем. Ця специфіка зумовила особливості кадрового складу викладачів, серед яких більшість не мала дослідної практики, їх залучали безпосередньо з виробництва, що значною мірою закріплювало розрив науки й освіти. До моменту розпаду СРСР наука у вищих навчальних закладах була невеликим сектором науки, орієнтованим переважно на прикладні дослідження і розробки, зокрема за договорами з промисловими підприємствами.

Виклад основного матеріалу. У 1991 р. на сектор науки вищих навчальних закладів припадало 5,5% внутрішніх видатків на дослідження і розробки. Разом з тим саме ВНЗ проводили основний обсяг підготовки кадрів вищої кваліфікації. У 1991 р. ВНЗ забезпечували 60–70% чисельності осіб, які навчалися в аспірантурі й докторантурі. При досить незначному обсязі видатків на НДДКР ця ситуація призвела до формування в багатьох вищих навчальних закладах «дисертаційної науки», яка виражалася в реалізації невеликих проєктів, переважно для того, щоб виконати кваліфікаційну роботу [2].

Після розпаду СРСР і появи нових форм фінансування науки виявилось, що наука у вищих навчальних закладах має кращі адаптивні можливості, ніж інші організації державного сектора науки. По-перше, наука у вищих навчальних закладах найменшою мірою переживала «кадровий голод». Так, за даними за 1994 р., у науці частка дослідників до 30 років становила 9,2%, водночас як у вищих навчальних закладах – 12%.

По-друге, дослідні підрозділи у вищих навчальних закладах, будучи нечисленними і мобільними структурами, орієнтованими на виконання невеликих проєктів, виявилися найбільш підготовленими до грантової форми фінансування, і вона була для них найбільш органічною.

По-третє, позитивну роль відіграла традиційна орієнтація вищих навчальних закладів на промисловість і навички виконання госпдоговірних робіт. Так, у структурі джерел фінансування НДДКР частка господарських договорів у вищих навчальних закладах дорівнювала 33,4%, а в науці в цілому – 16%. З огляду на це саме інтеграція вищих навчальних закладів та наукових організацій, в першу чергу, академічних, могла сприяти поліпшенню кадрової ситуації в науці й оптимізації організаційних форм наукової діяльності [1].

Проведений нами аналіз підтверджує, що спільна наукова робота колективів у вищих навчальних закладах та академічних наукових організацій є високорезультативною.

Дослідження показало, що у вищих навчальних закладах є конкурентоспроможний дослідницький потенціал, проте рівень наукових досліджень у вищих навчальних закладах дуже нерівнозначний. Цим вони відрізняються від академічної науки, яка значно більшою мірою однорідна, результати наукових досліджень користуються попитом, оскільки природним чином забезпечується трансфер нових знань в освітній процес і практику.

Слід також зазначити, що з'являється опосередкований зв'язок науки і бізнесу (через інноваційну інфраструктуру, яка зазвичай формується навколо університетів). Сполучною ланкою стають кадри, зокрема студенти і аспіранти. Нарешті, доходи від освітньої діяльності вищих навчальних закладів можуть бути одним з джерел фінансування фундаментальної науки, способом інвестування коштів, отриманих у вигляді плати за навчання, в наукові школи вищих навчальних закладів. Така практика існує у ряді розвинених країн світу і повністю себе виправдовує. В результаті інтеграції наука підтримує освіту на сучасному рівні, а освіта служить одним з джерел подальшого фінансування науки [2, с. 175].

З урахуванням історичної специфіки української науки було вжито заходи із збереження провідних наукових шкіл і подолання роз'єднаності науки, освіти і виробництва. Проте науково-технічна сфера до цих пір не стала базовим елементом соціально-економічного прогресу нашого суспільства, як це визначено у ряді законів України. Одночасно належить реалізувати проголошену в цих основоположних документах підтримку розвитку науки як пріоритетне завдання держави.

Висновки. Формування науково-технічного потенціалу, що динамічно розвивається, відповідає сучасним вимогам і ресурсним можливостям країни, підвищення ефективності його використання з метою забезпечення духовного і фізичного здоров'я нації, конкурентоспроможності економіки й оборони держави є стратегічними цілями реформування науково-технічної сфери. Основне завдання найближчих років – створення необхідних умов для збереження і розвитку найбільш перспективної частини української науки і системи підготовки наукових кадрів, визначення пріоритетних напрямів у науково-технічній сфері і концентрація на цих напрямках наявних ресурсів, реформування науково-технічного комплексу, створення технологічної бази переходу на шлях економічного зростання і підвищення добробуту населення.

Література

1. Федулова Л. Напрямки підвищення результативності наукової сфери в Україні // Економіст. – 2005. – № 5. – С. 58–63.
2. Ядранська О.В. Визначення структури та масштабів державного сектору науки / О.В. Ядранська // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2007. – № 1. – С. 173–177.

*Мороз В. М.,
Мороз С. А.,
Україна, м. Харків, e-mail: moroz32@rambler.ru*

ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМ ЩОДО ПУБЛІКАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙ ЯК НАПРЯМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Постановка проблеми. Проблематика підвищення якості освітньої послуги, з огляду на її ідеологічно-патріотичну, соціально-економічну та технічно-технологічну значущість для розвитку суспільства, є об'єктом постійної уваги як з боку органів державної влади, незалежно від їх профілю та рівня реалізації функцій державного управління, так і з боку профільних установ і закладів системи освіти. Міністр освіти і науки України Квіт С. М., під час прес-конференції керівництва МОН України «Нові кроки в освітній політиці України» (04.03.2014 р., м. Київ), зазначив, що «Міністерство освіти і науки переходить від щоденного контролювання роботи навчальних закладів до того, що ми допомагатимемо нашим закладам освіти займатися власне якістю. Тобто у центрі нашої уваги – якість. Якість навчання, якість викладання та якість наукових досліджень. Завдання Міністерства – сприяти досягненню нашими навчальними закладами найвищої якості, а не щодня їх контролювати» [3]. Слід звернути увагу, що Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. визначає питання підвищення якості освіти серед пріоритетних напрямів розвитку освітянської галузі [2], а відповідно і наукові пошуки щодо зазначеної проблематики є перспективними та значущими як для освітянської галузі зокрема, так і для

Виклад основного матеріалу. Питання державного управління сферою освіти постійно перебувають у межах кола наукових інтересів дослідників. Серед останніх науково-комунікативних заходів, тематика яких була спрямована на пошук ефективних механізмів державно-управлінського впливу на розвиток системи освіти та підвищення її якості слід виділити: міжнародну науково-практичну конференцію «Інтеграція освіти, науки і бізнесу» (19.09.2014 р., м. Запоріжжя – ДВНЗ «Запорізький національний університет»); наукову конференцію «Забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України» (02.10.2014 р., м. Київ – Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв). На пленарному засіданні останнього науково-комунікативного заходу, було звернуто увагу, що «освіта є засадничим важелем у розвитку людей і суспільств, а для держави – ключовим фактором перетворення в успішного актора в глобальному змаганні. В демократичних країнах якість освіти є передусім наслідком культури якості, яка полягає у стабільній дійовій комунікації між всіма освітніми партнерами (студентами, батьками, викладачами, працедавцями, громадськими організаціями, владою, платниками податків тощо)» [6]. Встановлення та розвиток дійовій комунікації між основними учасниками освітнього процесу залежить, з одного боку, від стану розвитку суб'єктів та об'єктів освітньої комунікації, а з іншого – від

чисельних факторів впливу на середовище їх взаємодії та потужності прояву окремих детермінант процесу саморозвитку відповідної системи. Разом з тим, саморозвиток системи вищої освіти держави, може бути розглянутий, у тому числі, і в контексті інституціональних впливів суб'єктів державного управління. Залишаючи поза увагою проблематику співвіднесення процесів саморозвитку системи вищої освіти та рефлексії її інституцій на цілеспрямований вплив суб'єктів державного управління, звернемо увагу лише на той аспект порушеної проблематики, який безпосередньо пов'язано з умовами формування потенціалів учасників навчального процесу. Об'єктом дослідження було обрано процес підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у межах якого питання вдосконалення норм щодо публікації результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук позиціонують у якості предмету наукового пошуку. Тематична спрямованість цієї публікації була обумовлена аналізом змісту думок науковців які були презентовані у межах громадського обговорення проекту наказу МОН «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» [1]. Оприлюднений 17.07.2014 р. на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України проект наказу, станом на час підготовки цієї публікації, став предметом обговорення для 369 осіб, що досить переконливо свідчить про актуальність відповідної проблематики. Слід звернути увагу, що вище наведена кількість зацікавлених у результатах обговорення осіб, відображує лише тих науковців, які залишили свій коментар на сторінці інтерактивного спілкування та не враховує вчених які опрацювали відповідні пропозиції та надіслали їх безпосередньо на електронну поштову скриньку Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації. До категорії останніх учасників обговорення змісту відповідного проекту наказу належить і автор цієї публікації. Разом з тим, надіслані нами пропозиції потребують на обговорення на рівні науково-комунікативного заходу, адже саме у межах відкритого обміну думками, опрацюються найбільш раціональні управлінські рішення.

Висновки. Залишаючи поза увагою той напрям презентованої вище інтерактивної дискусії, який розгорнувся навколо питання можливості долучення до іноземних публікацій за темою докторської (кандидатської) дисертації статей, опублікованих в матеріалах до наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, проведених в інших державах, хоча і цей напрям також заслуговує на першочергову увагу науковців, звернемось до змісту пропозиції законодавця щодо зменшення кількості публікацій за темою докторської та кандидатської дисертацій до 15 та 3 одиниць відповідно [7]. Спробуємо, перевести питання кількості публікацій до площини їх якості.

По-перше, за результатами аналізу змісту авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління, можемо стверджувати, що переважна більшість здобувачів не лише виконує вимогу щодо кількості наукових робіт автора у фахових виданнях, що само по собі не є показовим, адже без наявності встановленого мінімуму публікацій дисертація не може бути рекомендована спеціалізованою вченою радою до захисту, а і демонструє значне перевищення встановленого ліміту. Отже, діюча на

цей час норма щодо необхідної кількості публікацій за темою дисертації (на здобуття наукового ступеня доктора наук – не менше 20 публікацій, а на здобуття наукового ступеня кандидата наук – не менше п'яти публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав [5]) не може розглядатись як значна перешкода для здобувача наукового ступеня.

По-друге, питання кількості результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, повинно бути переведено у площину їх якості. Наприклад, пп. 2.1–2.2 Проекту наказу «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», питання якості публікацій подаються через призму вимоги щодо наявності у здобувача наукових робіт у «виданнях інших держав з наряду, з якого підготовлено дисертацію, у тому числі статті, опубліковані в матеріалах до наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, проведених в інших державах. До таких публікацій можуть прирівнюватися публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз» [7]. Уважаємо за необхідне звернути увагу наукової спільноти, на існуючий перелік міжнародних наукометричних та реферативних баз, який було конкретизовано Науково-видавничою радою НАН України у такому вигляді: WEB OF SCIENCE: <http://thomsonreuters.com/>; SCOPUS: <https://www.scopus.com/>; DOAJ: <http://www.doaj.org/>; SCIRUS: <http://www.scirus.com/>; Ulrich's Periodicals Directory: ulrichsweb.serialssolutions.com; ISI: <http://www.isi-web.org/>; Academic Search EBSCO Publishing: <http://www.ebscohost.com>; PsycINFO: <http://www.apa.org/>; OAJSE: <http://www.oajse.com/>; J-Gate: <http://j-gate.informindia.co.in/>; SHERPA / Romeo: <http://www.sherpa.ac.uk/> [4].

По-третє, на наш погляд, є не припустимим прирівнювати за своїм статусом публікації, які були оприлюднені в межах видань України, що включені до міжнародних наукометричних баз та публікації, які було розміщено у виданнях інших держав з наряду, у тому числі статті, опубліковані в матеріалах до наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, проведених в інших державах. Нагадаємо, що законодавець допускає можливість прирівнювання статусів вище наведених різновидів публікацій.

Література

1. Запрошуємо до громадського обговорення проекту наказу МОН про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук [Електронний ресурс] / Повідомлення від 17.07.2014 р. // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/messages/35247-zaproshuemo-do-gromadskogo-obgovorennya-proektu-nakazu-mon-pro-opublikuvannya-rezultativ-disertatsiy-na-zdobuttya-naukovih-stupeniv-doktora-i-kandidata-nauk>.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. / Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» // Офіційний вісник України. – 2013. – № 50. – С. 18.

3. Нове керівництво МОН розповіло про першочергові кроки в освітній

політиці [Електронний ресурс] / Актуальні новини // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/actually/29271-nove-kerivnitstvo-mon-rozprovilo-pro-pershi-kroki-v-osvitniy-polititsi>.

4. Перелік міжнародних наукометричних та реферативних баз даних [Електронний ресурс] / Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України: інформація про міжнародні наукометричні та реферативні бази даних // Національна академія наук України. – Режим доступу: <http://www1.nas.gov.ua/publications/news/Pages/25092013.aspx>.

5. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук / Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 р. № 1112 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 86. – С. 250.

6. Програма конференції «Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти (TRUST)» [Електронний ресурс] / Повідомлення від імені консорціуму університетів-партнерів Темпус-проекту // Національна Академія керівних кадрів культури і мистецтв. – Режим доступу: <http://nakkim.edu.ua/academy/шановні-освітяни-студенти>.

7. Проект наказу «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» [Електронний ресурс] / Повідомлення від 17.07.2014 р. // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1405583513/>.

Орлова Н. С.,

Україна, м. Київ, e-mail: nsorlova78@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА БІЗНЕСУ

Постановка проблеми. За сучасних умов, кожний вищий навчальний заклад (ВНЗ) – це великий, складний, вимогливий, конкурентний соціально-відповідальний бізнес, виживання якого великою мірою залежить від злагодженої співпраці з іншими суб'єктами ринку та врахування їх вимог у навчальному та науковому процесі. Світові та українські тенденції свідчать, що співпраця між бізнесом та ВНЗ може приносити взаємовигідні дивіденди. Вищий навчальний заклад вже давно не є організацією, де займаються тільки навчанням та науковою роботою, в якого є визначене майбутнє, яке повністю залежить від державної підтримки.

У даний період розвитку вітчизняної економіки втрачено тісні зв'язки і ефективну співпрацю між підприємницькими структурами, державними організаціями та вищими навчальними закладами. Отже, залишаються проблеми створення сприятливих умов державою, які мають бути підґрунтям для формування та реалізації ефективних партнерських відносин між компаніями та ВНЗ в Україні.

Виклад основного матеріалу. Стратегічним ресурсом будь-якої органі-

зації є працівники, знання, навички, вміння яких закладаються в процесі навчання. Однак ці знання часто не відповідають вимогам та потребам сучасних корпорацій, тому, для досягнення результату навчальні заклади і бізнесові компанії створюють партнерські відносини, які ефективні для обох сторін. Університети забезпечують себе доходами і новими ідеями зі сфери бізнесу, що допомагає їм проводити наукові дослідження при підготовці студентів. Бізнес може надати навчальному закладу зворотний зв'язок щодо готовності випускників до успішної професійної діяльності, зорієнтувати систему підготовки майбутніх спеціалістів на формування актуальних для сучасного ринку праці професійних вокацій. Дослідження, які проводяться в Україні, фіксують активну участь компаній у практичній підготовці студентів. Так, за результатами дослідження «Досвід працевлаштування випускників навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців», 71% компаній у співпраці з ВНЗ допомагають у стажуванні, проходженні практики студентів, 32% – залучають студентів до роботи на підприємстві, 18% компаній укладають договори з ВНЗ про контрактно-цільову підготовку фахівців за заявкою компанії тощо, і тільки 10% компаній беруть участь у навчальному процесі (викладають спецкурси, факультативи тощо) [1].

Національні ВНЗ сьогодні здебільшого не виконують ролі наукових центрів, оскільки мають застарілу матеріально-технічну базу, незначні видатки на наукові дослідження та проблеми захисту авторських прав тощо. Погіршилась ситуація і з фінансуванням науки загалом. Як наслідок, Україна посіла 84 місце зі 148 у Глобальному індексі конкурентоспроможності за 2013–2014 рр., втративши 11 позицій, якщо порівняти з попереднім роком. Одну з найнижчих позицій Україна посідає за складовою «інновації» – 93 місце порівняно з 71 місцем у 2012–2013 рр. Особливий інтерес становить динаміка такої підскладової, як «взаємодія бізнесу та університетів у сфері досліджень» (рис. 1).

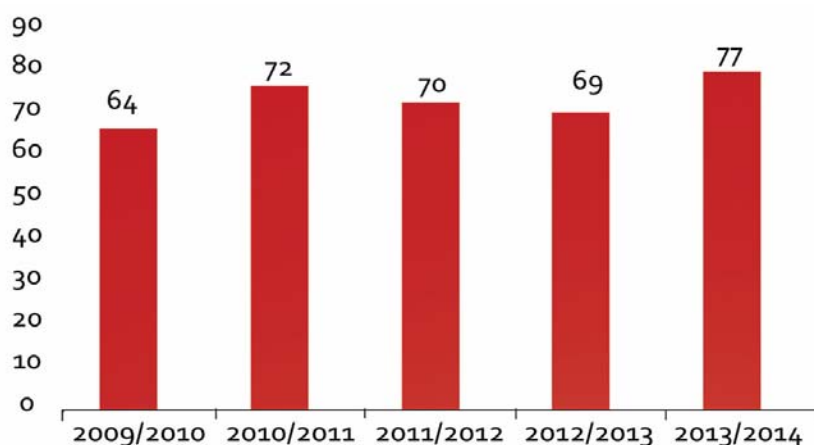

Рис. 1. Динаміка місця України у Глобальному індексі конкурентоспроможності за підскладовою «взаємодія бізнесу та університетів у сфері досліджень»

Джерело: складено на підставі [2]

На рівні Європейського Союзу ухвалено чимало актів щодо підтримки інновацій, захисту інвестицій та інтелектуальної власності, що також впливають на рівень партнерства між компаніями й університетами. Окремим індикатором партнерства в ЄС виступає кількість випускників, які влаштувалися на роботу за спеціальністю або відкрили власні компанії протягом певного терміну.

Одним із найвидатніших прикладів співпраці між компаніями і ВНЗ є Міжкорпоративний університет – перший в Україні партнерський проект у галузі освіти, що об'єднав найбільших працедавців і провідні вищі навчальні заклади. Проект орієнтований на довгострокову перспективу і передбачає інтеграцію унікальних практичних знань і досвіду компаній у процес підготовки майбутніх фахівців. Міжкорпоративний університет об'єднує три ВНЗ країни (Національний університет ім. Т. Шевченка, Києво-Могилянську академію, Київський політехнічний інститут) і компанії, що працюють у різних секторах економіки (МТС, Вімм-Білль-Данн Україна, МЕТРО Кеш енд Кері Україна, Київську інвестиційну групу) [3].

Висновки. Створення сприятливих умов для впровадження нових механізмів партнерства ВНЗ та бізнесу повинно знайти відображення у Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років та Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Держава повинна розвинути та законодавчо закріпити заходи щодо забезпечення відповідності підготовки фахівців потребам ринку праці, підвищення та контроль якості освітніх послуг, інноваційного розвитку освітніх послуг, нових інструментів фінансування ВНЗ.

Необхідним є вдосконалити на державному рівні законодавчі та організаційні заходи:

- надання більшої автономності ВНЗ в управлінні та фінансуванні, спрощенні процедури отримання благодійної допомоги вищим навчальним закладом, визначенні власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи;
- збільшення розміру внесків компаній до ендавментів або фондів досліджень університетів;
- передбачення у вирішенні питань виділення бюджетних місць для навчання та фінансуванні ВНЗ врахування індикаторів партнерства;
- спрощення процедури внесення змін до навчальних програм і планів ВНЗ, передбачення можливості участі компаній у цьому процесі;
- передбачення можливості створення й діяльності інноваційних підприємств шляхом об'єднання зусиль і ресурсів компаній та ВНЗ для реалізації проектів і програм у сфері досліджень та розвитку;
- урегулювання питань захисту інвестицій і прав інтелектуальної власності при розвитку партнерства;
- забезпечення публічного доступу до фінансових звітів університетів;
- надання пільг компаніям (у тому числі і фінансових), які підтримують вищі навчальні заклади (у т. ч. пріоритет у працевлаштуванні надають найкращим випускникам вищих навчальних закладів).

Література

1. Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців [Електронний ресурс] // Best Universities. – Режим доступу: <http://bestuniversities.com.ua>.
2. Офіційний сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org//>.
3. Рекомендації для бізнесу «Як налагодити партнерство» [Електронний ресурс] // Главный аналитический медиа-портал о корпоративной социальной ответственности. – Режим доступу: <http://www.csr-ukraine.org>.

Пономаренко Г. В.,

Україна, м. Суми, e-mail: p-anna-v@mail.ru

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Сьогодення вимагає модернізації системи освіти у навчальних закладах, зважаючи на регулярну зміну законодавства та сучасні процеси європейської інтеграції. Однією з основних проблем у роботі навчального закладу є планування роботи. Тому вірно побудоване управління дуже впливає на ефективність роботи закладу освіти в цілому.

Виклад основного матеріалу. Проблемою планування в управлінні навчальними закладами займалися такі видатні вчені, як П. Третьяков, Б. Кобзар, Л. Москалець, О. Суджик, О. Василенко, А. Єрмола, Є. Хриков та інші [1; 2; 3].

Учений Б. Кобзар у своїй роботі зазначав, що в плані роботи мають передбачатися заходи з організаційного забезпечення реалізації цього плану, заходи з контролю його виконання й регулювання і заходи з планування роботи на наступний цикл управління. Також, він звертає увагу більш за все на недоліки та пропонує п'ять принципів планування, які допомагають подолати недоліки. До недоліків Б. Кобзар відносить те, що за змістом плани роботи бувають або надмірно деталізовані, або загальні, а тому втрачають практичне значення [1]. У планах бувають відсутні системні зв'язки — зв'язки річного плану з планами роботи методичних об'єднань, планами педагогів, бібліотеки. Часто в планах розподіл навантаження між окремими працівниками є нерівномірним. Непоодинокими є випадки зміни планів без достатніх підстав. У планах порушується оптимальне співвідношення навчальної та позанавчальної роботи. Під час складання плану роботи не завжди враховують кадровий склад, досвід роботи педагогів.

Дослідник Б. Кобзар навів такі принципи планування:

1. Принцип науковості. Він передбачає врахування, насамперед, даних таких наук, як педагогіка, психологія, теорія управління, законодавчих та нормативних актів. Урахування цього принципу обумовлює як зміст, так і процедуру складання плану.

2. Принцип педагогічної доцільності. Важливо, щоб складанню плану передувало аналіз конкретних особливостей колективу навчального закладу, аналіз умов, можливостей та доцільності наступної роботи.

3. Принцип об'єктивності. План необхідно складати на засадах глибокого та всебічного аналізу діяльності навчального закладу. Він вимагає врахування реальних можливостей навчального закладу, педагогічного колективу. Це пов'язано з вивченням індивідуальних можливостей членів колективу та умов праці.

4. Принцип конкретності. План, звісно, установлює загальні для навчального закладу завдання, визначає напрями роботи. Однак у плані необхідно відображати конкретні заходи. При цьому важливо не обмежуватися їх переліком, а передбачати певні організаційні та методичні заходи для здійснення запланованого.

5. Принцип колективності. Цей принцип передбачає залучення педагогів до складання, обговорення та виконання планів, кооперації педагогів у роботі над окремими проблемами, темами, що сприяє розвитку творчої активності та особистої ініціативи [1].

Разом із тим, П. Третьяков виокремлює інші принципи планування, а саме:

1. Принцип цілеспрямованості та перспективності, який передбачає окреслення завдань щодо залучення колективу до творчих пошуків, аналізу досягнутого, визначення шляхів розв'язання проблем.

2. Принцип системності, що охоплює здійснення системного комплексного підходу до складання планів, доцільне співвідношення перспективного і поточного планування, скоординованість планів усіх рівнів управління освітою.

3. Принцип наступності, який вимагає послідовності у діяльності педагогічного колективу, врахування позитивних досягнень та недоліків у його роботі.

4. Принцип демократизації та гласності передбачає залучення до планування всього педагогічного колективу, батьків та органів громадського самоврядування, використання їхньої творчої ініціативи й активності в широкому обговоренні й схваленні планових заходів, забезпечення гласності основних завдань.

5. Принцип неперервності передбачає поєднання перспективного й оперативного планування.

6. Принцип реальності, який вимагає врахування можливостей педагогічних кадрів і наявності навчально-матеріальної бази школи, дотримання необхідності рівномірного й пропорційного розподілу планових завдань.

7. Принцип економічності вимагає ощадливого, доцільного й раціонального використання часу, зусиль, матеріальних і фізичних ресурсів з одночасним забезпеченням високої ефективності навчально-виховної роботи.

Чисельна група науковців (Л. Г. Москалець, О. Р. Суджик, А. М. Єрмола, О. М. Василенко [2]) виділяє такі принципи: принцип координації, який акцентує увагу на забезпеченні всіх шкільних та позашкільних підсистем, що беруть участь у педагогічному процесі; принцип актуальності – першочерговість завдань, які впливають на результативність

діяльності; принцип оптимальності – вирішення найбільш важливих питань, у зв'язку з чим навчальний заклад виходить на новий, більш високий рівень, забезпечується рівномірний ритм роботи протягом навчального року, не допускається невинуватене перевантаження і непотрібні паузи; принцип динамічності, який передбачає можливість внесення змін до плану роботи.

Висновки. Вищезазначене дає змогу звернути увагу на велику різноманітність уявлень щодо переліку принципів планування. При дотриманні цих принципів у державному управлінні навчальними закладами значно підвищиться ефективність роботи закладу освіти в цілому.

Література

1. Кобзарь Б. С. Управление школой продленного дня / Б. С. Кобзарь. – К. : Рад. шк., 1988. – 188 с.
2. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі : наук.-метод. посіб. / А. М. Єрмола, Л.Г. Москалець, О. Р. Суджик, О. М. Василенко. – Х. : Пошук, 2000. – 260 с.
3. Хриков Є. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

Тарасова О. І.,

Російська Федерація, м. Санкт-Петербург, e-mail: ol.tar@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ ЕФЕКТИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Освіта та навчання підростаючих поколінь є фундаментальною соціальною діяльністю, яка може виконувати функції формування історико-культурного та соціально-еволюційного процесів. На основі освіти можливе виникнення значних системних і культурно-ментальних ефектів у житті суспільства [див. 1]. За допомогою освіти формуються соціокультурна динаміка, громадянська, культурна, політична загальнолюдська ідентичність. Завдяки утворенню великі і малі соціальні групи засвоюють різні норми, цінності й установки поведінки, освоюється національна традиція, здійснюється професійне і соціальний розвиток індивіда; відбувається зростання людського потенціалу як основоположного чинника конкурентоспроможності країни, що особливо важливо в сучасному глобальному світі.

Виклад основного матеріалу. В даний час, в науці йдеться про утворення «формалізованому» та освіті «неформальному». Під «формальним освітою» розуміється освіту, здійснюване в рамках допускаються соціотехносом, тобто в рамках навчальних закладів та спеціально організованих освітніх програм і в педагогічно організованих формальних структурах (гуртки, курси, засоби масової інформації тощо). Тобто всі ті структури, які відповідають логіці соціальних інститутів сучасного соціально-технологізованого суспільства. І відповідно «неформальна освіта» – все те, що в ці структури не

вміщується, це – навчання в сім'ї, самоосвіта та ін., у тому числі спонтанно придбані знання і життєвий досвід в неформалізованих освітніх структурах традиційного і нового, електронно-віртуального та соціально-мережні типу. Це – досвід людського буття, життєвого світу особистості, повсякденної культури, усього, що не потрапляє в формалізується логіку соціальних інститутів і вимагає прояву самосвідомості, свободи волі і творчості.

Виникнення неформальної освіти, так само як і безперервної освіти, (освіти впродовж всього життя), обумовлено як зовнішніми соціокультурними, так і внутрішніми освітніми (психолого-педагогічними та організаційними т. п.) факторами. Створена Я. А. Коменського масова клас-школа передбачила індустріальну епоху. Але цей час – для сучасної постіндустріальної та інформаційної цивілізації вже далеке минуле. За минулі 200 з гаком років практично всі сфери життєдіяльності та соціокультурного буття людини зазнали істотних, різноякісних і багаторівневих змін. А школа при цьому залишається практично поза і без змін, всупереч усім спробам реформ і модернізацій, різноманітним експериментам по її трансформації. Виникає суперечлива ситуація, коли існуючі концепції навчання і освіти не відповідають дійсності, мало співвідносяться з реальним станом справ у школі. Одночасно виникає суперечлива ситуація, коли система освіти, школа як така, не в змозі адаптуватися до сьогодення і майбутніх потреб учнів. Таким чином, щоб бути успішним на ринку праці, необхідний не тільки престижний диплом, престижного навчального закладу. Необхідно не тільки успішне завершення освіти. В даний час роботодавці все менше звертають увагу на диплом, але проводять додаткові співбесіди і практичні випробування, щоб виявити якість знань і рівень компетентності потенційного працівника. За результатами багатьох досліджень стає очевидним, що при переході до інформаційного суспільства, розвитку мас медіа і мережевих комунікацій, сучасні покоління навчаються, значну частину інформації та освітнього досвіду можуть отримати і отримують поза стінами формальної системи освіти.

У психолого-педагогічних дослідженнях останніх років проводять розмежування між поняттями «неформальне навчання» і «неформальне самоосвіта». Неформальне навчання – це навчання яке проходить за рамками обов'язкового систематизованого освіти, воно не пов'язане і не орієнтоване на отримання диплома про освіту. Логіка організації процесу неформального задається мотивацією і цілепокладанням самих учнів. У другому понятті – «неформальне самоосвіта», основний смисловий акцент знаходиться на слові самоосвіта. Іншими словами, самоосвіта в якому враховується і зберігається весь життєвий досвід людини, отриманий в процесі становлення та самореалізації, прояву своєї особистості. Така освіта не завжди строго орієнтоване на досягнення якої-небудь певної мети. Основними способами неформального навчання та самоосвіти виступають комунікація, діалог, взаємодія, співпраця, які здійснюються в процесі реального життя, або в процесі навчання, коли освітня ситуація максимально наближена до реальності, на відміну від штучно моделюється і організує освітнього середовища у формальній системі освіти. Серед провідних принципів неформального навчання, як правило,

підкреслюється такі: навчання з урахуванням потреб людей, зв'язок з практикою, гнучкі програми, розклад і місце проведення занять.

Основне протиріччя між системою і освітою, (між формалізованою системою і не формалізованих рівнем і якістю освіченості), полягає в тому, що феномен освіти ширше формальної системи, ширше інформаційно-освітньої трансляції, ширше викладання / навчання. Феномен освіти неможливо укласти в рамки системи освіти. Розвиток дискретно-спеціалізованого різноманітності, збільшення термінів і масштабів навчання, модернізація технологічної оснащеності формальної освіти – завжди виступає екстенсивною стратегією прогресу системи. Але це варіант є онтологічно тупиковим. Основні зусилля соціуму можливо направити в сферу неформальної освіти, і всі «нинішні пошуки все нових і нових каналів для навчання треба рішуче перенаправити в сторону інституційних альтернатив, та інше. Створення освітніх мереж, що значно розширюють можливості людини в наповненні всякого моменту його життя вченням, взаємодією з іншими людьми і увагою до них» [2; 16].

Можливості системи формальної освіти далеко не безмежні і в масово організаційному плані, аналогічно існують межі в інформаційно-інтелектуальної та психолого-педагогічної сферах. По-перше, формальна система освіти не може охопити найбільш вразливі верстви населення в багатьох країнах, населення віддалених районів, або тих людей, хто відмежований соціальними, мовними, та іншими бар'єрами. По-друге, існує значна критика інформаційно-репродуктивної моделі трансляції готового і відчуженого знання, онтологічні дефекти якої не можна «пом'якшити» або подолати педагогічними технологіями.

Висновки. У сучасному світі існує потреба «перетворення освіти»: поступова, еволюційна зміна освітніх парадигм, плавний перехід від «освіти зверху» до безперервного навчання і постійної самоосвіти протягом усього життя, пов'язаного з інформаційним типом розвитку і суспільством знань.

Становлення і розвиток неформальних освітніх практик передбачає розвиток ідеї вільного і конкурентного навчання, набуття практичних навичок в єдності з гуманітарним знанням, підготовку до дослідницького і творчого застосування освіти, навчання самостійної формулюванні освітньої проблеми, розвиток критичного мислення, вибудовування взаємин партнерів освіти. Участь у розвитку та здійсненні неформальної освіти людина обирає самостійно, за бажанням, реалізуючи вибір і свободу волі. Важливо, що неформальне навчання, на відміну від обов'язкової школи, не сприймається як соціальний обов'язок, а всі види досвіду і діяльності освоєні і освоюються в процесі неформальних освітніх практик використовують і застосовуються у професійній життєдіяльності.

Новий підхід до розвитку неформальної освіти вимагає нового середовища життя і проживання людини – повсякденному, культурної, антропологічної, соціальної, інформаційної, а також і інших взаємодій і рівня / якості соціальної довіри. Розвиток нового середовища виникає на основі педагогічних ефектів неформальної освіти і веде до прогресивної еволюції соціуму.

Література

1. Асмолов А. Г. Стратегия и методология социокультурной модернизации образования / А. Г. Асмолов // Проблемы современного образования. – 2010. – № 4. – С. 4–18.
2. Иллич И. Освобождение от школ / И. Иллич. – М. : Просвещение, 2006.

Токар І. І.,

Україна, м. Харків, e-mail: tokar_innaiv@mail.ru

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ СТУДЕНТІВ ЩОДО ОБРАЗУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Постановка проблеми. У вищій освіті можемо спостерігати різницю в сприйнятті та поведінці викладачів, що відповідає їх гендеру. Виховання і навчання студентів багато в чому залежить від того, як представники тієї або іншої статі сприймаються викладачем, які ролі він приписує юнакам і дівчатам, а головне – чи враховуються їх статеві особливості при подачі учбового матеріалу і вихованні, адже вся навчально-методична література практично безстатева.

Стереотип викладача, як і будь-який інший, тісно пов'язаний з пануючими у цей момент в суспільстві поглядами, тому ми також порівнюємо уявлення про ідеального викладача з результатами набутими при описі типових чоловіків і жінок. У свідомості молоді переважають традиційні образи жінки та чоловіка, але стереотипи маскуліності і фемінності на сьогодні стають менш жорсткими і не всі людські якості чітко диференціюються за статтю.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна система вищої освіти практично не враховує гендерні відмінності студентів. Це виявляється і в змісті учбових дисциплін і в методичній літературі. Разом із тим, дослідження показують, що в юнаків і дівчат існують відмінності та в причинах поступати у Вищий учбовий заклад. Так, у дослідженнях Безродного В. І. і Дмітренко Н. В. відмічено, що 33% дівчат при виборі Вищого учбового закладу керуються престижем і авторитетом закладу, тоді як серед юнаків жодного, який би вказав дану причину. Однак інтерес до професії, як причина вступу у Вищі учбові заклади, указується 66,7% юнаків і лише 23,3% дівчат. Існують також відмінності в думках юнаків і дівчат до продуктивності різних видів учбових завдань, ефективності різних форм контролю. Тому цілком передбачені і відмінності у ставленні до викладачів.

Аналізуючи уявлення студентів про особливості міжособових відносин у ВНЗ (взаємостосунки в системі викладач-студент, студент-студент, група-куратор), можна відзначити, що більшість дівчат розцінює відносини, що склалися з однокласниками, як хороші, і лише третині з них важко їх охарактеризувати їх, що може служити опосередкованим підтвердженням їх вищих соціальних здібностей. Юнаки менш високо оцінюють характер відносин в

студентському колективі [1].

Переважає більшість дівчат оцінює взаєностосунки з викладачами як хороші, при цьому жодна із студенток не оцінила взаємовідношення з викладацьким складом як погані. Тоді як лише половина юнаків розцінюють відносини з педагогами як хороші, а 10% розглядають відносини як погані.

Більшість студентів знає кураторів своїх груп, проте робота куратора оцінюється ними по-різному, а саме: позитивну оцінку дають 46,7% юнаків і 70% дівчат.

У цілому можна сказати, що дівчата більшою мірою, ніж юнаки включені у внеучбову діяльність, яка проводиться на факультетах. Юнаки більш вимогливі до партнерів по спілкуванню.

Особливий інтерес представляють гендерні відмінності в портреті ідеального викладача. Юнаки вважають, що ідеальним викладачем є обличчя жіночої статі, у віці 20-29 років. Дівчата бачать в ідеальному викладачі чоловіка у віці 30-39 років. З числа ідеальних юнаки виключили викладачів старше 50-60 років, на відміну від 10% дівчат, що включили до складу ідеальних викладачів чоловіків цього віку. Виділивши характеристики ідеального викладача вимальовується наступна картина (табл. 1).

Найбільш значущими якостями бажаного викладача як юнаки, так і дівчата виділяють знання свого предмету, а якнайменше значущим виділяють таку якість як принциповість. На цьому схожість у поглядах юнаків і дівчат у ставленні до характеристик образу бажаного викладача закінчуються. Найбільш високо, порівняно з дівчатами, юнаки цінують хороше почуття гумору наставника, якому віддається перевагу, і вимогливість, тоді як дівчата віддають перевагу викладачам з широким кругозором, ерудитів з хорошою мовою.

Найбільша різниця в оцінці юнаками і дівчатами якостей, приписуваних ідеальному викладачу, спостерігається в пунктах вимогливість і ерудованість. А також привертають увагу пункт демократичність, віднесений юнаками на сьоме місце, а дівчатами – на п'яте.

Таблиця 1

Оцінка якостей викладача

№ з/п	Якості викладача, якому віддається перевага	Юнаки (ранг)	Дівчата (ранг)
1	Знання свого предмету	1	1
2	Хороше почуття гумору	2	4
3	Вимогливість	3	6
4	Хороша мова	4	3
5	Ерудованість	5	2
6	Чуйність	6	7
7	Демократичність	7	5
8	М'якість	8	9
9	Артистизм	9	8
10	Принциповість	10	10

Джерело: таблицю розроблено на підставі джерела [1]

Ретроспективний погляд на організацію учбового процесу у ВНЗ закладах показує, що він був спочатку орієнтований на чоловічу половину населення. Лише феміністичний рух дозволив жінкам залучитися до вищої професійної освіти. Таким чином, в даний час спостерігається наступна подвійна картина: з одного боку, гендерні відмінності в ході учбово-виховного процесу не враховуються, з другого боку освіта має переважно чоловічий ухил, вимагаючи від жінок прояву і розвитку традиційно чоловічих якостей. У міжособових відносинах в діаді «студент – викладач» дівчат привертає, перш за все, естетична сторона учбово-виховного процесу (як викладач говорить), а юнаком когнітивна складова (що він говорить) [1].

Висновки. Аналізуючи теоретичні й емпіричні здобутки, приходимо до висновку, що типово чоловічий образ – це набір рис, пов'язаний з соціально необмежуваним стилем поведінки, компетенцією і раціональними здібностями, активністю і ефективністю. Типово жіночий образ, навпаки, включає соціальні і комунікативні уміння, теплоту і емоційну підтримку. При цьому чоловікам приписується більше позитивних якостей, ніж жінкам.

У цілому уявлення сучасної молоді про гендерні портрети чоловіка й жінки відповідають результатам проведеного наукового аналізу. У свідомості молоді переважають традиційні образи жінки та чоловіка, але стереотипи маскулінності і фемінності на сьогодні стають менш жорсткими і не всі людські якості чітко диференціюються за статтю. Дедалі частіше виявляється тенденція до зближення гендерних ознак, тенденція до маскулінізації жінок та фемінізації чоловіків, особливо в молодіжному середовищі.

Література

1. Особливості проявів гендерних стереотипів у системі викладач – студент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xreferat.ru/77/1919-3-osoblivost-proyav-v-gendernih-stereotip-v-u-sistem-vikladach-student.html>.

Філіппова В. Д.,

Україна, м. Київ, e-mail: filippova_vd@ukr.net

КОРЕЛЯЦІЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства головною спільною рисою в системі пріоритетів державної політики європейських країн є освіта. Очевидним є той факт, що в умовах сьогодення домінувати в економічній, соціальній та інших сферах буде та країна, яка основою свого зростання зробить першість в освітніх системах і технологіях. У цих умовах політика країн у галузі освіти спрямовується на створення такої системи вищої освіти, яка сприяла б максимальному розвитку інтелектуального і духовного потенціалу особистості і держави загалом.

Проте сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується

як елементами оновлення, так і негативними моментами: руйнуванням позитивних традицій, далеко не безболісною зміною старих світоглядних конструктів новими установками і сценаріями. Стає все очевидніше необхідність подолання деструктивних явищ і нарощування конструктивних, адаптації до соціальних умов, що стрімко змінюються, з урахуванням їх неоднозначності і багатоваріантності динамічних змін.

Відмітимо те, що актуальність означеного питання також зумовлена об'єктивною потребою формування та реалізації такої державної політики в галузі вищої освіти, яка може правомірно розглядатися як закономірність інноваційного розвитку. Врахування цього визначає важливість застосування такого механізму формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти, який адекватно узгоджував би як потреби суспільства в підготовці професійних кадрів нової формації, так і реальні соціально-політичні, організаційно-правові, економічні передумови і доцільність інтеграції вітчизняної освіти в міжнародний простір.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи сучасний механізм формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти України можна зазначити, що державне управління тут є особливим типом соціального управління, за яким державні інститути як ієрархізований суб'єкт: володіють універсальним комплексом державно-владних повноважень; офіційно застосовують сукупність методів управління, зокрема, примусові механізми; використовують легітимні форми соціального спілкування і засоби взаємодії з групами й індивідами; цілеспрямовано регулюють колективні ресурси соціуму.

Механізм формування і здійснення державної політики в галузі вищої освіти України за його характеристикою є ієрархією функціональних блоків, указує на проблеми субординації між носіями державних повноважень і координації суб'єкта і об'єкта в системі державного управління. Держава тут розглядається як система субінститутів, які поділяються за своїми повноваженнями і функціями на «горизонтальні» (галузі влади) і «вертикальні» (рівні влади) ряди. Процес державного управління поділяється на групову активність людей, які діють у межах трьох гілок влади та мають вплив на три «горизонтальні» субпроцеси – законодавчий, адміністративний і судовий. Подібну ієрархізовану структуру має і сам об'єкт державної політики й управлінської взаємодії – суспільство [1].

Методологічною основою такого механізму є теоретична складова державної політики в галузі вищої освіти, яка визначає цілепокладання освітньої діяльності (практики), тобто вищу мету ідеальної моделі політики в галузі вищої освіти (те, заради чого вона формується і здійснюється), а також розроблені критерії, індикатори, показники, методики оцінки, принципи професійного використання, процедури поетапного супроводу професійного зростання.

Організаційно-правовий бік механізму формування та реалізації державної політики в галузі вищої освіти складає таке: кадрові ресурси; нормативно-правова база державної політики в галузі вищої освіти; кадрово-управлінський інструментарій; фінансові та матеріальні ресурси; інформаційно-аналітична база (інформаційна підтримка розробки та забезпечення

реалізації державної політики в галузі вищої освіти); реклама привабливості вищої освіти; кращі зарубіжні технології і вітчизняний досвід реалізації політики в галузі вищої освіти; управлінська, інституційна, навчально-освітня, кадрово-діловодна, техніко-виробнича інфраструктура та ін. [2, с. 165].

Водночас, ми вважаємо, що в сукупності механізм формування та реалізації державної політики в галузі вищої освіти на сучасному етапі повинен складатися з двох самостійних, але тісно взаємопов'язаних між собою груп механізмів.

По-перше, групи механізмів, які забезпечують формування державної політики в галузі вищої освіти. До них ми відносимо такі:

1) механізм визначення та наділення повноваженнями суб'єктів формування (вироблення) державної політики в галузі вищої освіти;

2) механізм створення концептуальних основ державної політики в галузі вищої освіти;

3) механізм встановлення компетенції державної політики в галузі вищої освіти та її обмежень щодо суб'єктів освітньої політики, а також заходи її впливу на приватний сектор;

4) механізм включення державної політики в галузі вищої освіти в міжнародний освітній простір;

5) механізм підготовки програм, законопроектів, фінансово-економічних, наукових та інформаційно-методичних основ, що відносяться до інституалізації державної політики в галузі вищої освіти України та ін.

По-друге, групи механізмів, які забезпечують реалізацію державної політики в галузі вищої освіти. Тут передусім ми виділяємо механізми, реалізація яких належить до відання суб'єктів державної політики в галузі вищої освіти. Ці механізми повинні будуватися на державній і гуманістичній основах. Саме поєднання загальнодержавних та індивідуальних інтересів громадян дозволить досягти тієї геополітичної, національної, соціальної, духовної та культурної згуртованості, без якої складно розраховувати на успіх як окремої особистості, так суспільства і держави в цілому.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити припущення, що результативність такого механізму формування та реалізації державної політики в галузі вищої освіти буде прямо залежати від рівня політичної, управлінської, організаційної, правової, кадрової культури суб'єктів і об'єктів державної політики в галузі вищої освіти.

Згідно з цим кореляція існуючих механізмів формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти України повинна відбуватися в системі державного управління за умови проведення попередньої експертизи пропонованих проектів з модернізації вищої освіти, спираючись на такі критерії: адаптованість до сучасних національних умов та існуючої освітньої культури; можливість широкого тиражування; ефективність і результативність; інноваційний потенціал; ступінь відповідності інтересам і цінностям окремих соціальних верств і суспільства в цілому.

Проте, ураховуючи складність і різноманіття проблем вищої освіти, не

слід забувати про те, що кореляція існуючих механізмів формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти може нести як позитивні, так і негативні тенденції. Саме тому реформу в галузі вищої освіти України треба розглядати як національний ресурс, яким необхідно розумно розпорядитися в інтересах суспільства.

Висновки. Отже, кореляція механізму формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти України можлива тільки за умови застосування комплексного підходу з урахуванням різних аспектів державного управління та їх взаємозв'язку. Найголовніше – зміна пріоритетів державної політики на найвищому державному рівні.

Література

1. Bentley A. Process or Government: A Study of Social Pressures / A. Bentley. – New Brunswick-London, 1995. – P. 465–468.

2. Філіппова В. Д. Механізм формування і реалізації державної політики в галузі педагогічної освіти України / В. Д. Філіппова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2013. – № 2. – С. 162–167.

Шеломовська О. М.,

Україна, м. Дніпродзержинськ, e-mail: o_nix@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Постановка проблеми. Європейський вектор розвитку України, визначає потребу у нових, адекватних сучасним умовам, науково обґрунтованих підходах до реформування державного управління вищою освітою з метою реалізації функцій держави, демократизації державотворчих процесів і децентралізації державного управління. Незважаючи на те, що розвиток вищої освіти вважається одним із пріоритетних напрямів, сучасний етап державотворення супроводжується нагромадженням проблем і суперечностей, які гальмують становлення нашої держави як впливового члена європейського простору вищої освіти. У цих умовах дієвим підходом до реформування державного управління вищою освітою в Україні є проектний підхід, який у сучасних умовах неефективності та безрезультативності державного управління вищою освітою дозволяє забезпечити управління цілеспрямованими змінами в умовах обмежених ресурсів, зберегти гнучкість управління і створити сприятливі умови для контролю фінансування і отриманих результатів.

Особливості застосування проектного підходу у теорії та практиці державного управління плідно досліджуються у наукових працях Н. Антонової, О. Бобровської, С. Бушуєва [1], В. Вайсмана, Н. Драгомирецької [2], Т. Маматової, І. Чикаренко, Ю. Шарова [3] та ін.

Виклад основного матеріалу. Соціальна природа державного управлін-

ня вищою освітою та його системна побудова актуалізують необхідність розробки і запровадження методології соціально-організаційного проектування до реформування державного управління вищою освітою в Україні.

Сутність соціально-організаційного проектування полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні можливостей впровадження цілеспрямованих організаційно-правових змін у державне управління вищою освітою, що передбачає системну діяльність органів державної влади з реалізації комплексу заходів щодо формування національної моделі державного управління вищою освітою в Україні з урахуванням національної специфіки та європейського досвіду. При цьому особливе значення соціально-організаційного проектування полягає у тому, що його використання має значні переваги у формуванні організаційної структури державного управління вищою освітою, вирішенні конкретних державно-управлінських проблем, розробці організаційних елементів і відносин, які мають забезпечити надійність, стійкість та економічність усієї системи державного управління вищою освітою.

Соціально-організаційне проектування у загальному вигляді може бути визначено як засіб моделювання і формування організаційної структури управління у соціальних системах, пошуку відповідності між її ключовими елементами в умовах невизначеності. Воно може застосовуватися як для цілеспрямованої розробки нових організаційних систем, наукового обґрунтування визначень варіантів розв'язання нових соціальних та організаційних проблем, так і для складання соціальних планів та програм впровадження цілеспрямованих нововведень перед значними перетвореннями. Соціально-організаційне проектування сприятиме комплексному вирішенню наявних проблем і забезпечить створення єдиної стратегії реформування державного управління вищою освітою, яка має виходити з центральних органів влади шляхом розробки стратегії, а реалізовуватися регіональними органами для досягнення мети і виконання завдань цієї стратегії.

Методологічна характеристика соціально-організаційного проектування у реформуванні державного управління вищою освітою в Україні на основі європейського досвіду виглядає наступним чином:

- об'єкт – система вищої освіти та інституційна структура державного управління вищою освітою;
- суб'єкти – органи державного управління вищою освітою і громадські органи управління вищою освітою;
- мета – удосконалення системи державного управління вищою освітою у цілому та окремих її складових;
- цінності – суспільні та державні, довіра громадян до влади;
- принципи – орієнтація на досягнення конкретного результату; врахування можливості невдалого експерименту з перевірки ідей; оригінальність проєктів; коректне формулювання цілей та під-цілей організації, що проектується; обґрунтований розподіл функцій, прав та відповідальності між органами управління; оптимальне співвідношення централізації та децентралізації управління; економічність, повнота, відкритість, узгодженість,

відповідальність.

Найважливішою перевагою проектного підходу є побудова цілісного плану дій, з чітким визначенням кожного етапу, структурування відповідальних виконавців, їх повноважень і завдань у ході реалізації проекту, а також наявних часових, матеріальних і інформаційних ресурсів. Беручи до уваги вже розроблену у науковій літературі раціонально формалізовану схему планування проекту [3, с. 191–192], ми вважаємо, що соціально-організаційне проектування у реформуванні державного управління вищою освітою в Україні має складатися з етапів передпроектної підготовки, проектування, впровадження проекту і аналізу результативності його реалізації, кожен з яких має свої завдання та зміст.

На першому етапі має бути здійснено аналіз існуючої ситуації та організаційних структур, виявлення найактуальніших проблем, усвідомлення і чітко визначення мети, перепон і кінцевих результатів реформування, обґрунтування основних напрямів вдосконалення існуючої системи державного управління вищою освітою і визначення етапів реформ, дослідження рівня підтримки заходів, що проектуються, шляхом опитувань громадськості та експертів. Другий етап передбачає розробку, офіційне схвалення і впровадження основних нормативних документів (Концепції реформування державного управління вищою освітою, Програми реформування державного управління вищою освітою), а також залучення інтелектуальних, організаційних, кадрових і фінансових ресурсів до розробки проекту і використання методології соціального партнерства. На третьому етапі мають бути втілені заходи щодо організаційного, кадрового, наукового, інформаційного та фінансового забезпечення проведення реформ. Четвертий етап передбачає контроль результатів проекту відповідно до визначених показників (розбудова державно-громадського управління вищою освітою, наявність українських ВНЗ у міжнародних рейтингах). Початок реалізації кожного етапу ґрунтується на аналізі результатів попереднього, обов'язковій орієнтації на суспільні потреби і мету реформування.

Висновки. Отже, використання методології соціально-організаційного проектування у реформуванні державного управління вищою освітою, на нашу думку, сприятиме підвищенню якості і скороченню термінів досягнення результатів; забезпечить прозорість, обґрунтованість і своєчасність рішень органів державного управління; дозволить підвищити ефективність взаємодії між органами влади всіх рівнів і громадськими організаціями за рахунок чіткого визначення заходів, процедур і критеріїв досягнення результатів. Вона має значні переваги в умовах побудови державно-громадської моделі державного управління вищою освітою, оскільки сприятиме підвищенню контролю з боку громадськості щодо оцінки виконаних завдань проектів, покращить взаємодію між державними органами і педагогічною спільнотою, сприятиме обміну думками і їх врахуванню.

Література

1. Драгомирецька Н. Соціальне проектування як особлива форма побу-

дови взаємодії суб'єктів державного управління з громадськістю / Н. Драгомирецька // Вісн. держ. служби України. – 2008. – № 4. – С. 33–36.

2. Вайсман В. О. Моделі, методи та механізми створення і функціонування проектно-керованої організації : монографія / В. О. Вайсман. – К. : Науковий світ, 2009. – 146 с.

3. Шаров Ю. Антикризові технології в муніципальному управлінні: проектний підхід / Ю. Шаров // Публічне управління: теорія і практика : зб. наук. пр. / редкол. : В. Мартиненко (голов. ред.) [та ін.]. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2010. – № 2. – С. 190–193.

СЕКЦІЯ 2

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Биркович Т. І.,
Україна, м. Київ, e-mail: tbirkovich@mail.ru*

РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Новий етап економічного та соціального розвитку в Україні характеризується тенденцією постійних децентралізованих змін у системі вищої освіти. Розвитку вищої освіти в Україні окрім скорочення мережі вищих навчальних закладів протистоїть проблема їх різного підпорядкування. Останні призводять до виникнення подвійності стандартів, в тому числі й стандартів якості освітніх послуг. Поряд із тенденцією зниження рівня освіченості населення в Україні невідповідно зростає частка населення, яка отримала неповну, базову або повну вищу освіту, та вже перенасичує сучасний ринок праці. Причиною цього є невідповідність масштабів і структури підготовки кадрів реальній потребі у них.

Виклад основного матеріалу. Зміни у сфері виробництва пов'язані з оновленням продукції, що тягне за собою великі зміни в професійному складі робочої сили. Науково-технічний прогрес вимагає серйозної перепідготовки фахівців. У результаті складається ситуація, в якій значні групи людей за час своєї трудової діяльності стикаються з реальною необхідністю змінювати професію або щонайменше підвищувати кваліфікацію.

Вплив процесів глобалізації на розвиток ринку послуг вищої освіти в нашій країні йде за трьома напрямками:

1. Посилення тенденції приватизації, посилення вимог звітності та зміна процесу прийняття рішень, в результаті чого академічні функції університетів стають другорядними і на перший план виходять ринкові механізми. Викладачі беруть все менше участі в процесі прийняття рішень, колегіальність зменшується. Зростає викладацьке навантаження, розширюється участь викладачів у діяльності, що приносить дохід, скорочується час, що відводиться на наукове спілкування з колегами.

2. Привнесення практики бізнесу в діяльність університетів, що викликає і негативні наслідки, так як університети, які слідують ринковій ідеології, більше не виконують роль активних незалежних публічних критиків, якщо університети не зможуть протистояти глобалізації, яка «прив'язує» їх діяльність до ринку, неминуче перетворення викладачів вузів з дослідників у підприємців.

3. Розширення діяльності компаній, перш за все транснаціональних, зі

створення власних навчальних закладів, так званих корпоративних університетів. Компанії, чия діяльність носить транснаціональний характер, готують кадри, що працюють в їх філіях в різних країнах світу у відповідності з єдиними корпоративними нормами і правилами [1].

На відміну від глобалізації, інтернаціоналізація вищої освіти – не новий феномен. Вона передбачає існування національних держав і відображає світовий порядок, над яким домінують національні держави. Інтернаціоналізація заснована на кросскоммунікації та обміні між розділеними народами. Переваги інтернаціоналізації у вищій освіті очевидні – об'єднання ресурсів, особливо при їх важкодоступності; уникання дублювання і непотрібного копіювання тих досліджень; краща ідентифікація проектів і зростаюча впевненість у їх доцільності в умовах колективного нагляду; поглиблення бази знань інститутів учасників; розширення рамок наукового пошуку; збагачення навчальних програм [2].

Сучасний етап розвитку міжнародних зв'язків університетів характеризується наявністю явної ринкової складової, що конкретно виражається в такому:

- домінуючою складовою міжнародних обмінів університетів стало платне навчання іноземних студентів;

- платне навчання іноземних учнів стало стратегічним напрямом діяльності університетів, так як обсяги коштів, які надходили, порівняні з бюджетом університету;

- активний розвиток отримали такі види діяльності університетів, як реклама, виставки, ярмарки;

- виникла конкуренція і боротьба за ринки між університетами.

Наведені висновки підтверджуються статистикою. В даний час університети і інші навчальні заклади не менш 129 держав експортують свої послуги освіти. Станом на 2013 рік чисельність іноземних студентів у країнах-лідерах на міжнародному ринку послуг освіти (понад 100 тис. чол.) характеризувалася наступними даними: 1) США – 547,8 тис. чол.; 2) Великобританія – 232,8 тис. чол.; 3) Німеччина – 200,0 тис. чол.; 4) Франція – 160,0 тис. чол.; 5) Австралія – 150,0 тис. чол.; 6) Канада – 130 тис. чол.; 7) Іспанія – 100,0 тис. чол.; 8) Росія – 95,9 тис. чол.; 9) Китай – 80,0 тис. чол.; 10) Україна – 55,7 тис. чол.

Якщо прийняти кількість учнів у цих країнах іноземних студентів за сто відсотків, то частка України в експорті послуг освіти у цій групі країн не перевищує 3%. Якщо оцінити експортний потенціал української системи вищої освіти в зіставленні з країнами ОЕСР в цілому, то картина представляється в наступному вигляді. У країнах ОЕСР частка іноземних студентів у загальній кількості студентів коливається від 0,1% (Мексика) до 17,7% (Австралія – 17,7%, Швейцарія – 17,2%, Австрія – 12,7%, Бельгія – 11, %, Німеччина і Великобританія – 10,1%). У Сполучених Штатах Америки, які мають найбільшу кількість студентів у світі (більше 15 млн. чол.) – 3,7%. У середньому по всіх країнах ОЕСР значення цього показника – 5,7%. Приймаючи середній рівень інтернаціоналізації освіти в країнах ОЕСР за 5,7% в якості цільового рубіжного рівня для України можна зробити висновок, що експортний потенціал української системи вищої освіти використовується не більше ніж на 15% [3].

Висновки. Таким чином, в умовах приєднання української вищої освіти до Болонського процесу (БП) і як наслідок входження в загальноєвропейський і світовий ринок послуг освіти, обумовленого впливом, процесів глобалізації, при формуванні та реалізації макроекономічної політики держави рекомендується враховувати баланс переваг і недоліків участі української вищої освіти у Болонському процесі. Виникає необхідність у посиленні державної участі з регулювання процесів інтеграції української вищої освіти в європейський і світовий освітній простір з метою збільшення експорту українських послуг освіти за напрямками:

– посилення діалогу між університетською спільнотою та державою з метою вироблення національної політики щодо підвищення привабливості української системи вищої освіти на міжнародному ринку послуг освіти, що включає в себе: забезпечення академічної якості і практичного характеру українських освітніх програм усіх рівнів;

– зміни в структурах управління ВНЗ з тим, щоб забезпечувати зростання рівня координації, комунікації та організації співробітництва;

– збільшення числа і рівня грантів на мобільність для студентів та викладачів;

– розробки системи забезпечення якості, яка повинна будуватися з урахуванням принципів, викладених у меморандумі ЕАQ з політики у сфері забезпечення якості, дотримання яких має забезпечити порівнянність, скорочуючи разом з тим вторгнення в національні системи.

Література

3. Вакарчук І. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи / І. Вакарчук // Вища школа. – 2008. – №3. – С. 3–18.

2. Шилова В. І. Тенденції державного регулювання ринку освітніх послуг / В. І. Шилова // міжнар. наук конгрес «Державне управління та місцеве самоврядування»: зб. матер. – Харків: ХарРІ НАДУ, 2007. – С. 205.

3. Ямковий В. А. Ранжування університетів – крок до відкритості та прозорості вищої освіти / В. А. Ямковий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

Дегтяр А. О.,

Бєлай С. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: Belwz3@mail.ru

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МО- НІТОРИНГУ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Постановка проблеми. Складна суспільно-політична та соціально-економічна обстановка в Україні вимагає вдосконалення існуючої системи реагування на кризові явища соціально-економічного характеру. За таких

умов від державного управління вимагаються своєчасні ефективні дії на попередження та регулювання кризових явищ.

Виклад основного матеріалу. Наразі попередніми дослідженнями в [1–3] опрацьовано державні механізми з протидії кризовим явищам соціально-економічного характеру, а також розроблено типову організаційну структуру для моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру. Такою структурою в умовах появи істотних кризових явищ є ситуаційні центри, за умов відсутності кризових явищ під час режиму повсякденної діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та сил охорони правопорядку структура ситуаційних центрів в регіонах країни може бути скорочена до рівня групи з моніторингу кризової ситуації.

Однак для успішного функціонування зазначених структур необхідною є наявність фахівців, що зможуть якісно здійснювати поставлені завдання. Випускники як вищих навчальних закладів сил охорони правопорядку, так і державних цивільних вищих навчальних закладів повинні оволодіти певним переліком знань, навичок та вмінь. Обсяг інформації, який повинні вивчити фахівці досить великий, а час на її засвоєння обмежений. За час навчання в навчальних закладах студенти (курсанти) вивчають більше п'ятдесяти навчальних дисциплін (в залежності від фаху підготовки). Це дуже велика кількість предметів. Тому під час навчання студентів (курсантів) у навчальних закладах особлива увага повинна приділятися на вивчення навчальних дисциплін, що безпосередньо пов'язані з моніторингом та врегулюванням кризових явищ соціально-економічного характеру.

Метою дослідження є удосконалення державного механізму підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.

Основним документом, що визначає напрямок підготовки фахівця є професіограма – документ, що містить основні професійні вимоги, на які повинна бути орієнтована підготовка й розвиток професійних якостей фахівця моніторингу та врегулювання кризових ситуацій в ході оволодіння їм професією. У професіограмі відображаються професійні вимоги, сформульовані на основі аналізу професійної діяльності найбільш успішно працюючих фахівців.

Компетентність фахівця моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру полягає в його здатності використати отримані знання, наявні вміння, відомі способи інтелектуальної, пізнавальної, практичної діяльності, а також у придбанні нових знань і вмінь у процесі пізнання й безперервному особистісному самовдосконаленні.

Виходячи з набору завдань професійної діяльності працівник групи моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру – це фахівець з вищою освітою, що пройшов спеціальну підготовку, повинен знати, уміти та бути ознайомлений з низькою питань, а також уміти здійснювати наступні види діяльності: інформаційно-аналітичну; інформаційно-комунікаційну; інформаційно-управлінську; інформаційно-референтську; організаційно-технічну; інформаційно-соціологічну; інформаційно-економічну; науково-дослідну та ін.

Відповідно до вимог, які визначає професіограма фахівця моніторингу та врегулювання кризових ситуацій пропонується здійснити удосконалення напрямку підготовки цих фахівців шляхом використання типових сценаріїв в процесі підготовки студентів (курсантів).

Одним з напрямків для проведення експертної оцінки якості підготовки фахівців є аналіз відгуків на випускників та інформація про позитивний та негативний досвід виконання завдань. Саме ці показники є дзеркалом, яке відображає рівень фахової підготовки випускників, внутрішнє наповнення навчального плану та відповідність цього плану сучасній політичній, економічній, соціальній обстановці в суспільстві. Ці джерела інформації (особливо їх негативна частина) мають пріоритетне значення та надають напрямки для проведення корекції навчальних планів та посилення міжпредметної інтеграції.

Для експертного оцінювання доцільно використовувати метод аналізу ієрархій (МАІ) [4], який:

- представляє собою систематичну процедуру для ієрархічного подання елементів, які визначають сутність проблеми, складові рішення або критерії, за якими остаточно приймається рішення;

- полягає у декомпозиції проблеми на дедалі більш простою складовою та подальшій обробці суджень за парними порівняннями;

- включає процедури синтезу множини суджень, отримання пріоритетності критеріїв і знаходження альтернативних рішень.

Одержані таким чином значення є оцінками у шкалі відношень і відповідають так званим жорстким оцінкам.

Визначення пріоритетів навчальних дисциплін, що використовуються під час підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру можна розглядати у вигляді складної системи. При застосуванні методів декомпозиції цю систему можливо деталізувати і з використанням МАІ проаналізувати за елементами, у цілому і після отримання кількісних оціночних показників вибрати варіант визначення пріоритету навчальних дисциплін.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження дозволяють вдосконалити підготовку фахівців для роботи в групах моніторингу та врегулювання кризових явищ до дій в різноманітних ситуаціях. Подальші напрямки розвитку наведеної тематики повинні бути спрямовані на деталізацію зв'язків тем, та методик викладання дисциплін, розширення методу сценарію.

Література

1. Белай С. В. Прогнозирование кризисных ситуаций в современном обществе с помощью использования инновационных информационных технологий / С. В. Белай // PolitBook. Информационные технологии и политика. – НИИ общественных и политических наук, Россия, Чувашская Республика, г. Чебоксары, типография ИП Сорокина А. В. «Новое время», 2013. – № 2. – С. 132–141.

2. Белай С. В. Розроблення комплексного державного механізму протидії кризовим ситуаціям за масовою участю населення / С. В. Белай // Держава

та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Державне управління. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2013. – № 3 (43). – С. 57–61.

3. Белай С. В. Регулирование кризисных явлений социально-экономического характера: разработка координационного механизма взаимодействия органов государственной власти с общественностью / С. В. Белай // Социум и власть. – Челябинск : Челябинский филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2014. – № 2 (46). – С. 68–75.

4. Саати Т. Аналитическое планирование. Организация систем / Т. Саати, К. Кернс; пер. с англ. Р. Г. Вачнадзе. – М. : Радио и связь, 1991. – 256 с.

Дунаєв І. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: igor.dunayev@gmail.com

ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ПОШИРЕННЯ НАВЧАННЯ ПРОЕКТНОМУ УПРАВЛІННЮ В ПРАКТИЦІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Нова Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року, розроблена у 2014–2015 рр., у розробці якої автор цієї роботи брав безпосередню експертну участь, встановлює вичерпний перелік стратегічних і оперативних цілей розвитку області, а також низку між секторальних взаємопідтримуючих якірних проектів. Одним з таких якірних проектів є переведення програм соціально-економічного розвитку регіону та розподілу коштів бюджету розвитку на проектний принцип формування з відбором проектів на конкурсній основі. По суті, це є довгоочікуваною новацією у способі реалізації і оновленні регіональної економічної політики не лише на Харківщині, а й в Україні. Та чи готова існуюча «система» держапарату до такого нововведення? І що саме це привнесе, і яких саме знань зазвичай буде бракувати місцевим посадовцям?

Поки що стиль управління в місцевих органах влади дуже часто не є проектним: виникаючі завдання зазвичай не описуються у вигляді проектів. Важливо зауважити, що усі стратегії розвитку території відрізняються саме набором проектів, які передбачається виконати для досягнення стратегічних цілей. Відповідно, саме виконання проектів забезпечує реалізацію будь-якої стратегії.

Виклад основного матеріалу. Окрім програмно-цільового принципу виконанню повноважень органами влади додається ще і проектний принцип. Головна цінність проектного управління полягає в підвищенні інвестиційної відкритості та привабливості території, створенні сприятливого адміністративного середовища через зниження інфраструктурних ризиків для інвесторів, оптимізації та підвищенні якості наданих послуг. Впровадження проектного управління в регіоні пов'язане з існуючою сьогодні необхідністю формуван-

ня у службовців, підприємців та найбільш активної частини населення проектного мислення і умінь організовувати і здійснювати весь цикл створення матеріальних ресурсів. Як наслідок цього – перехід від освоєння виділених бюджетом коштів до результат-орієнтованого управління розвитком. Саме це є бажаним і водночас незрозумілим «маревом» і для чиновників, і депутатів усіх рівнів, і, власне, населення України та Харківщини зокрема.

На жаль, на сьогоднішній день система організації державної служби і служби в органах місцевого самоврядування не позбавлена вад: багато службовців професійно виконують свої функції, але не замислюються про цілі своєї діяльності, не можуть самостійно ставити завдання і підбирати адекватні вимірники ефективності своєї праці. Так же само управлінські рішення часто не підкріплюються необхідною аналітичним обґрунтуванням, зокрема, далеко не завжди є розуміння того, яку альтернативу дії слід вибрати виходячи зі статистичних та соціологічних даних.

Основною проблемою і, одночасно, завданням на перспективу є формування абсолютно нового мислення управлінських кадрів, мислення, націленого на досягнення кінцевого вимірного результату в процесі праці. Застосування принципів проектного управління можна розглядати як формальну сторону у формуванні інвестиційної привабливості Харківської області. Зміна мислення і праці службовців органів влади області, що є необхідною умовою для підвищення довіри бізнес-спільноти до органів влади області, являє собою якісно нову задачу, що стоїть перед органами влади області.

Власний досвід як консалтингової роботи з органами влади в Україні та Росії, а також багаторічний досвід викладання слухачам магістерської підготовки і підвищення кваліфікації в ХарПІ НАДУ свідчать про те, що серед державних службовців України наразі майже відсутнє розуміння сутності «проекту», розуміння «управління проектами» на своєму місцевому рівні, а також сутності та вигод «проектного управління» в умовах обмежених бюджетів. Отже, початок навчання проектному управлінню неминуче стикнеться зі значним супротивом змінам з боку рядових і нерядових службовців. І тому потрібна ініціатива і міцна воля «згори», як це було, наприклад, у 2010–2011 рр. у Белгородській області.

Навчання кадрів реалізується насамперед через підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку в навчальних закладах. Проблема полягає в тому, що навчання часто перетворюється на формальність: мотивація навчання підміняється мотивацією швидше скласти іспити і отримати атестаційний документ. Рішення даної проблеми ми вбачаємо у розробці особливого механізму взаємодії управлінського органу з навчальним закладом. Зокрема, слухачеві в момент вступу на навчання може бути дано індивідуальне завдання за рішенням деякої актуальної проблеми, а після навчання від нього очікується науково обґрунтований підхід до виконання цього та інших завдань. Також можлива внутрішня перевірка засвоєння знань і вироблення навичок.

До етапу впровадження навчальної практики з управління проектами в місцевих органах влади Харківщини слід почати з охоплення та аналізу стану «як є» в частині з'ясування причин неповного виконання організацією (і

структурними підрозділами) тих запланованих завдань, які найбільшою мірою спрямовані на створення цінності для одержувача управлінської послуги – населення чи громади. Такий аналіз пропонується проводити і в кварталному, і в річному періодах.

На нашу думку, змістовне насичення короткотермінової навчально-практичної програми для держслужбовців в управлінні проектами має бути спрямовано на оволодіння такими базовими навиками, як:

- виокремлення ідей і первинна ініціація проекту «знизу»;
- впевнене розуміння основ формування портфелю проектів на основі попереднього опису проектів, їх групування, якісного і кількісного аналізу параметрів кожного проекту, розставлених пріоритетів доцільності та ресурсних можливостей;
- розуміння прямих взаємозв'язків між ключовими індикаторами роботи органу влади та кінцевими цілями і мірою корисності від різних варіантів проектів розвитку, які можуть бути запропоновані в умовах обмежених ресурсів;
- оволодіння навичками визначення ресурсів проекту і працевитрат, оптимальної вартості проекту;
- навички порівняння достатності теоретично доступних ресурсів для залучення сторонніх організацій у співвиконавці;
- чітке розуміння горизонтальних і вертикальних комунікацій всередині робочих груп: груп з боку замовника проекту і виконавців проекту;
- основи організації проектної роботи, проектного офісу та матричної організаційної структури;
- впевнене розуміння етапів розгортання роботи проектного офісу.

Ці навички і компетенції будуть новими для службовців, і нічого дивного в цьому немає. Відтак знадобиться доповнення посадових інструкцій службовців як мінімум 5-ої і вище категорій новими кваліфікаційними вимогами. За умови постійної затребуваності від безпосереднього керівництва держслужбовця оволодіння такими базовими навиками не буде дуже простим.

Відтак з метою підвищення мотивації службовців, що беруть участь у розробці та реалізації дійсно пріоритетних проектів розвитку території, слід запропонувати а) прогресивне матеріальне стимулювання службовців, а також працівників комунальних, державних установ і підприємств, посади яких не належать до посад державних службовців; б) опції нематеріальної мотивації через стажування та інше короткотермінове навчання; в) перспективи кар'єрного просування для найбільш успішних осіб.

Висновки. Отже треба вже розпочинати створювати і розвивати таку прогресивну систему мотивації службовців, яка б дозволяла стимулювати найбільш перспективних службовців і залучати на роботу в органи влади області високопрофесійні кадри. Згодом, це має підкріпити і створення єдиної системи управління портфелями проектів у масштабі регіону, побудова вертикалі, де кожен реалізований проект буде спрямований на досягнення встановлених цілей розвитку Держави і регіонів та галузевих стратегій як їх складових, і формування команди професійних проектних менеджерів для подальшого залучення до реалізації проектів в органах влади області.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ НОВИХ ОСВІТНІХ НАПРЯМІВ У ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»

Постановка проблеми. Сучасний стан суспільно-політичного і соціально-економічного життя України характеризується високим рівнем нестабільності. Глибокі та масштабні перетворення, які відбулися за останні роки, не тільки викликали суперечності, а і сформували нові загрози для вітчизняної економіки й навіть існування незалежної країни. Загрози національній безпеці України обумовлюють необхідність суттєвого оновлення системи державного управління у сфері захисту країни, що вимагає підготовки фахівців відповідного рівня.

Заходи, що здійснюються останнім часом, зі створення системи державного управління національною безпекою вже привели до певних результатів. Так, був прийнятий Закон України «Про основи національної безпеки в Україні», затверджена Президентом України «Стратегія національної безпеки України», «Стратегія 2020». Але, на жаль, поточні заходи мають фрагментарний характер і на сьогодні існує ряд проблем, які стримують підвищення ефективності державного управління у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Виявлення проблем і можливостей управління національною безпекою значною мірою залежить від усвідомлення загроз й ефективної роботи державних службовців, що працюють в органах виконавчої влади та посадових осіб місцевого самоврядування України. Забезпечення ефективності державного управління нерозривно пов'язано з вирішенням проблеми компетентності та професіоналізму державних службовців.

Реалізація задекларованих реформ Кабінетом Міністрів України головним чином залежить від професійних якостей державних службовців на всіх гілках і рівнях державної влади, гострий дефіцит яких проявився у наявних проблемах системи державного управління в Україні. Підготовка магістрів у галузі національної безпеки та їх залучення до системи державного управління дозволяє мінімізувати негативний та руйнівний вплив зовнішніх і внутрішніх протиріч, що виникають в економічних і суспільних відносинах та впливають на стан економічної, фінансової, енергетичної, продовольчої, інформаційної та інших видів безпек в Україні.

Наразі органи державної влади та органи місцевого самоврядування, в тому числі органи фіскальної служби, міграційної служби та інші структури потребують фахівців у галузі забезпечення інтересів національної безпеки. Саме такі знання, уміння та навички можуть бути сформовані під час навчання в магістратурі за спеціальністю «Державне управління у сфері національної безпеки». Рівень різноманітних загроз, з якими зіткнулася Україна останнім часом вимагає термінового перегляду державного концепту щодо підготовки фахівців за даним напрямом та розширення переліку вищих навчальних закладів, які можуть здійснювати таку підготовку. При цьому вважаю за

доцільне у всіх ВУЗах, що мають відношення до підготовки державних службовців відкрити магістратури з навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації посадових осіб за різними напрямками національної безпеки. Для цього доцільно у цих навчальних закладах відкрити магістратури за спеціальністю «Державне управління у сфері національної безпеки» за різними спеціалізаціями, як то «митна безпека», «інформаційна безпека», «фінансова безпека», «зовнішньоекономічна безпека» тощо.

Досягнення належного рівня професіоналізму фахівців має здійснюватися на основі впровадження в навчальний процес сучасних методів навчання, що спираються на широке використання можливостей аудіовізуальної та комп'ютерної техніки, послідовно реалізуючи навчально-методичний принцип «неперервне навчання впродовж життя» з метою підвищення рівня професійної компетентності держслужбовця. Вагомою складовою у підготовці фахівців такого рівня є поглиблене вивчення дисциплін пов'язаних з інформаційною безпекою держави. Також, важливе місце має відводитися вихованню у майбутніх управлінців морально-етичних принципів на засадах патріотизму, чесності, відданості справі захисту інтересів держави, що вимагає включення до навчального плану дисциплін, що сприяють формуванню цих якостей.

Висновки. Підготовка магістрів зі спеціальності «Державне управління у сфері національної безпеки» в Університеті забезпечує досягнення головної мети – формування конкурентоспроможних фахівців, здатних до самостійної науково-дослідної та практичної роботи, в державних, науково-дослідних і навчальних закладах, інших установах та організаціях, діяльність яких пов'язана з державноуправлінськими аспектами й спрямована на забезпечення потреб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, зокрема, органів Державної фіскальної служби України. Це є важливою умовою ефективного виконання державного завдання щодо своєчасного й якісного забезпечення держави висококваліфікованими кадрами, які володіють сучасними знаннями, навичками та вміннями предметної діяльності державного службовця.

Ковальська Н. М.,

Україна, м. Херсон, e-mail: kovalsknatasha@ukr.net

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В сучасних соціально-економічних умовах істотно актуалізується проблема якості професійної освіти. У сучасних дослідників уже немає сумнівів у тому, що «аби підготувати людину до життя в нинішньому столітті, слід сповна усвідомлювати сутність змін, які привносить новий час, зорієнтувати суспільство і державу на свідоме, послідовне й динамічне їх сприйняття» [5, с. 16]. Для подолання негативних явищ держава має забезпечити рівний доступ своїх громадян до якісної освіти у відповідно-

сті до національного законодавства та норм міжнародного права про освіту. На думку Лукіної Т.О., «реформування освітньої галузі в Україні зумовило необхідність модернізації системи державного управління освітою, в тому числі й загальною середньою, спрямування її діяльності на забезпечення й всебічне поліпшення якості освіти, впровадження технологій систематичного оцінювання та прогнозування розвитку системи освіти, тобто системи моніторингу якості освіти та освітніх послуг, та формування ефективних механізмів державно-громадського управління якістю освіти» [4, с. 1].

Виклад основного матеріалу. Існують різні підходи до визначення якості освіти: в інтерпретації філософів вона визначається як «соціальна категорія, що визначає стан та результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам та очікуванням суспільства» [6, с. 15]; педагоги трактують її як «сукупність соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища, в якому відбувається її становлення та розвиток, і система освіти, з допомогою якої людина набуває певних знань та навичок [5, с. 23]; у Концепції якості освіти, вона визначена «в узагальненому визначенні та своєму підсумковому представленні як комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності» [2].

Автори Концепції виділяючи три групи характеристик якості освіти, наголошують, що кожна з них має в свою чергу певні характеристики:

– якість потенціалу – якість мети освіти, якість освітнього стандарту, якість освітньої програми, якість матеріально-технічної бази освітнього процесу, якість викладацького складу, якість учнів, якість інформаційно-методичної бази;

– якість процесу формування професіоналізму – це якість технології освіти, контролю освітнього процесу, якість мотивації викладацького складу на творчість та ефективність педагогічної роботи, якість ставлення учнів до освіти, інтенсивність освітнього процесу, управління освітою, методи презентації навчальних досягнень;

– якість результату освіти – усвідомлення професіоналізму, розпізнавання та реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, працевлаштування, кар'єра та зарплата, оволодіння методологією самоосвіти, знання, практичні навички [2].

В свою чергу доцільно надати визначення якості освіти через дві основні групи характеристик: суб'єктивних – обумовлюють сприйняття індивідом себе у професійному світі (особистісна оцінка рівня освіти, доцільності, бажання підвищувати освітній рівень тощо) та об'єктивних – характеризують реалії соціально-економічного становища в країні та світі (потреби ринку праці, працевлаштування за спеціальністю, тощо) [1, с. 235].

Доведено, що якість професійної освіти знаходиться під впливом як результату освітньої діяльності, яка формує відповідні професійні властивості випускника навчального закладу, так і факторів, які визначають ефективність

формування цього результату. На думку авторів Концепції забезпечення якості вищої освіти України «проблема забезпечення якості вищої освіти знаходиться саме в площині механізмів взаємодії суспільства та освітнього процесу. Шлях до поліпшення якості освіти – це істотні структурні зміни. Вони полягають не лише у простому додаванні ресурсів, але передусім мають на меті розвиток участі суспільства в забезпеченні якості освіти» [3].

Для забезпечення якості освіти, згідно нового закону «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, створюється незалежний орган – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке отримує значну частину повноважень Міністерства освіти і науки. Зокрема, контроль якості освіти у вишах, формування переліку спеціальностей, розробка стандартів вищої освіти, акредитування спеціальностей, навчальних програм, спеціалізованих вчених рад та установ оцінювання якості. Крім того, для формування рейтингу вищих навчальних закладів Агентство повинно визначити критерії оцінювання якості освіти. Таким чином планується досягнути конкуренції між ВНЗ, а відповідно підвищити якість професійної освіти, яка суттєво впливає на шанси індивіда щодо працевлаштування на ринку праці в Україні та світі.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що підвищення якості професійної освіти в умовах розбудови громадянського суспільства та європейської інтеграції потребує посиленої уваги з боку суспільства та держави, зокрема МОН та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Зазначимо, що якість освіти, зокрема професійну визначено як комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності. Крім того, якість освіти можна розглядати з позицій суб'єктивних та об'єктивних чинників в контексті трьох груп характеристик (якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти).

Література

1. Коваль В. Г. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації : [монографія] / В. Г. Коваль. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 432 с.
2. Концепція якості освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/manage/general/1342/>.
3. Концепція забезпечення якості вищої освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf.
4. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: автореф. дис... доктора наук з держ. упр. : 25.00.02 / Т. О. Лукіна. – К., 2005. – 34 с.
5. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. – Матеріали методологічного семінару АПН України. 15 листопада 2006р., Київ. – К. : СПД Богданова А.М., 2007. – 336 с.

6. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – К. : «К.І.С.», 2003. – 296 с.

*Корецький М. Х.,
Україна, м. Київ, e-mail: n.koretskiy@mail.ru*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН ЯК НАГАЛЬНА ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. Необхідність удосконалення професійної підготовки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування визначається тим, що швидке оновлення знань, розвиток нових управлінських технологій, зміна соціально-економічного та культурно-політичного середовища вимагають постійного підвищення їх кваліфікації. Відповідно до цього, науково-педагогічні кадри, які залучаються до освітнього процесу, повинні отримувати випереджаючу психолого-педагогічну та теоретико-методологічну підготовку.

В організаційному плані вважаємо нераціональним, коли в системі професійного навчання державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування задіяні фахівці, які не мають наукового і практичного досвіду в галузі державного управління і місцевого самоврядування, не володіють відповідними базовими компетентностями викладача вищої школи.

Для функціонування повноцінної ефективної системи безперервного професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, що відповідала б європейським фаховим стандартам та кращим вітчизняним традиціям, вважаємо за необхідне запровадити на базі Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України систему підвищення кваліфікації викладачів державно-управлінських дисциплін. Така система сприятиме впровадженню єдиних підходів до формування навчальних планів і програм навчання та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, створенню якісного науково-методичного забезпечення з подальшою організаційно-методичною підтримкою кожного державного службовця протягом професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз практичної діяльності фахівців, що працюють в органах державної та місцевої влади, свідчить, що зміст і функції державних службовців постійно ускладнюються, змінюються, потребують швидкого реагування і вирішення нестандартних ситуацій, але, не маючи відповідних компетентностей, державні службовці не готові до виконання цих функцій; зміст діяльності державних службовців в умовах соціально-економічної трансформації в країні постійно змінюється і вимагає від фахівців не лише знання ситуації, але й прогнозування діяльності; на даний

момент відсутні чіткі і єдині характеристики професіоналізму державного службовця, що приводить до різного оцінювання однакової діяльності [3].

Таким чином, формування професійної компетентності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування необхідно здійснювати на основі удосконаленої методики та інструментарію, якими мають володіти викладачі державно-управлінських дисциплін. Це передбачає в рамках державно-управлінського освітнього компоненту формування знань, здібностей, практичних навичок, які в сукупності створювали б необхідну базу для правильного підходу до управлінської роботи та її виконання; розвиток творчого мислення та створення можливості використовувати його з метою впровадження прогресивних методів у щоденній діяльності; орієнтацію в аналізованих і вирішуваних проблемах; швидке та методично вірне визначення додаткових знань і способів їх одержання; раціональне спілкування зі співробітниками та іншими партнерами з метою ефективно організації їхньої діяльності, мотивації та стимулювання для успішного вирішення поставлених завдань; підтримку нормального морального і фізичного стану в складних умовах роботи.

Завданнями курсів підвищення кваліфікації викладачів державно-управлінських дисциплін вбачаються наступні:

- оновлення і поглиблення знань з державної освітньої політики, державного управління та місцевого самоврядування, тенденцій і шляхів модернізації освіти на сучасному етапі, її інтеграції в європейський освітній простір;

- удосконалення та оновлення знань і вмінь щодо застосування сучасних методів навчання, використання ІКТ у викладанні;

- розвиток таких компетентностей педагогічних та науково-педагогічних працівників як:

- 1) соціокультурна – здатність реалізовувати соціологічні, аксіологічні, андрагогічні, інноваційні принципи організації роботи зі студентами та слухачами, адаптуватися до інноваційних процесів викладацької діяльності;

- 2) правова – здатність організовувати діяльність студентів та слухачів відповідно до нормативно-правових актів про освіту, державного управління, державної служби, місцевого самоврядування, вимог безпеки життєдіяльності;

- 3) психологічна – здатність до толерантної взаємодії зі студентами, слухачами, спілкування, соціальної діяльності, до регулювання та стимулювання професійного зростання, удосконалення особистісних якостей, професійної адаптації, попередження професійного стресу та професійного «вигорання»;

- 4) комунікативна – знання способів взаємодії зі студентами, слухачами, навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями в колективі, вміння себе позиціонувати, ставити запитання, вести полеміку, дискусію, знання іноземних мов тощо;

- 5) інформаційно-комунікативна – здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності, формувати електронні бази даних, оновлювати науково-методичну інформацію тощо.

В процесі підвищення кваліфікації профілі базових та посадово-

функціональних компетентностей пропонуються як система знань у вигляді навчальних модулів, що відповідають характеру професійної діяльності і проводяться за очно-дистанційною формою. Бюджет навчального часу на опанування програми встановлюється відповідно до можливостей і потреб навчання фахівця і становить від 90 до 210 (очно-дистанційна форма навчання) навчальних годин.

До основних навчальних модулів пропонуються: «Відкрита освіта та дистанційне навчання», «Інформаційно-комунікативна компетентність викладача ВНЗ I-IV р.а.», «Науково-методична компетентність викладачів ВНЗ I-IV р.а.», «Психологічні засади професійної діяльності викладача ВНЗ I-IV р.а.», «Професійно-фахова компетентність викладача ВНЗ I-IV р.а.» та інші. До вибірових модулів (спецкурсів): «Методика викладання державно-управлінських дисциплін», «Актуальні проблеми розвитку державного управління та місцевого самоврядування в Україні», «Демократія та належне врядування в ЄС», «Соціальна і гуманітарна політика в ЄС» тощо. Вибіркові курси можна вивчати на англійській мові.

Висновки. Таким чином, підвищення кваліфікації викладачів державно-управлінських дисциплін є нагальною потребою і дієвим засобом удосконалення професійної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, яке розглядається як важливий етап реформування державної служби в Україні.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
2. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII // ВВР України, 2012, № 26, Ст. 273.
3. Поважний О. С. Концептуальні засади професійного супроводу державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування в системі безперервної освіти / О. С. Поважний, Н. Г. Діденко, В. І. Токарева. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 308 с.

*Мороз С. А.,
Україна, м. Харків, e-mail: ra_ekta@yahoo.com*

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ, ЯК ОБ'ЄКТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [3], передбачає необхідність створення національної системи якості освіти та запровадження єдиної системи статистики і параметрів її вимірювання. Серед основних напрямів виконання цього завдання, законодавець визначає у тому числі й ті, зміст яких пов'язано з індикаторами якості освітніх послуг та її ефективності. Під якістю вищої освіти ми

розуміємо «рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [2]. Проблематика якості вищої освіти нерозривно пов'язана з якістю науково-педагогічного складу, як основного суб'єкту освітнього процесу. Слід звернути увагу, що згадана вище Концепція розвитку освіти України, серед основних системних проблем функціонування та розвитку освітнього сектора, визначає у тому числі і зниження якості науково-педагогічних кадрів у поєднанні із загальною кризою педагогічної освіти. Саме тому, законодавець звертає увагу на потребу реформування системи підготовки й перепідготовки науково-педагогічних та управлінських кадрів в освітньому секторі.

Виклад основного матеріалу. На переконання А. Рибнікова «саме кадри ВНЗ, потенційні можливості яких використовуються більшою чи меншою мірою, служать ключовим елементом вищої школи, оскільки від їх чисельності, структури, рівня кваліфікації, педагогічної компетентності, умов праці й життя, людських і моральних здібностей, загальної культури залежить якість підготовки фахівців і економічний добробут держави в цілому» [4, с. 1]. Отже, можемо припустити, що саме якість науково-педагогічних кадрів ВНЗ, яка характеризується у площині рівня їх професійної підготовки та вмотивованості трудової діяльності, може бути розглянута на рівні одного з головних факторів впливу, як на ефективність функціонування системи вищої освіти в цілому, так і на якість її змісту. Проблематика розвитку кадрового потенціалу в контексті забезпечення підготовки спеціалістів та удосконалення механізмів державного управління освітою, як елементу теоретико-методологічної основи кадрової політики, знайшла своє відображення у дослідженнях А. Власюка, В. Гамаюнова, Г. Дмитренка, С. Домбровської, О. Дубровки, С. Калашникової, С. Майбороди, Л. Полякової, В. Огаренко, В. Остапчука багатьох та інших вчених. Разом з тим, не дивлячись на досить високий рівень наукового опрацювання відповідної проблематики, окремі питання теоретико-методологічної спрямованості залишаються відкритими до наукового пошуку. Серед найбільш цікавих напрямів порушеної вище проблематики, як в контексті розбудови наукового підґрунтя щодо формування системи якості науково-педагогічного потенціалу, так і з огляду на практичну значущість результатів відповідного напряму дослідницької роботи, є обґрунтування змісту окремих категорій, серед яких категорія трудового потенціалу ВНЗ набуває неабиякого значення. Саме ця категорія, в контексті її складного та багатогранного змісту, була обрана нами для організації дослідження.

Зміст категорії «трудова потенція ВНЗ», як і більшість з категорій наукового знання, позбавлений так званого офіційного або схваленого більшостю з представників наукової спільноти тлумачення. Разом з тим, у межах наукової літератури існує лише декілька концептуальних визначень змісту відповідної категорії. На думку А. Рибнікова під трудовим потенціалом ВНЗ слід розуміти сукупність «демографічних, психофізіологічних, соціальних та професійно-кваліфікаційних якостей працівників у поєднанні з комплексом організаційно-економічних чинників, урахування яких дозволяє професорсь-

ко-викладацькому складу вирішувати завдання, які стоять перед вищим навчальним закладом, з урахуванням зовнішніх умов та існуючих внутрішніх обмежень» [4, с. 17]. На переконання І. Кузнецової, трудовий потенціал ВНЗ уявляє собою «сукупність здібностей та можливостей науково-педагогічного та адміністративного персоналу ВНЗ, які можуть бути мобілізовані і використані для досягнення необхідних стандартів освіти, запитів споживачів і цілей ВНЗ, а також дозволяють працівникам безперервно вдосконалюватися під час їх трудової діяльності» [1, с. 11]. Не дивлячись на порівняно велику увагу науковців до категорії трудового потенціалу, в контексті загального тлумачення її змісту, слід визнати, що кількість визначень категорії «трудо-вий потенціал ВНЗ» є достатньо обмеженою, що створює певні труднощі у з'ясуванні її сутності. Обидві з наведених визначень не є досконалими та такими, що відображують зміст категорії у повному обсязі. Наприклад, А. Рибніков залишає поза увагою ту характеристику трудового потенціалу ВНЗ яка пов'язана з впливом політичних та культурологічних чинників. Крім того, формування та розвиток трудового потенціалу ВНЗ, а відповідно і його категоріальний зміст, автор визначення пов'язує виключно з дією економічного та організаційного механізмів, в той час як потенціали мотиваційно-стимулюючого, інформаційного, нормативно-правового та морально-етичного механізмів залишаються поза увагою дослідника. Дискусійним питанням у наведеному А. Рибніковим визначенні є звертання автора до носія трудового потенціалу у вигляді «професорсько-викладацькому складу», в той час як «науково педагогічний склад» залишається поза межами уваги дослідника. Визначення І. Кузнецової не позбавлено також певних вад, серед яких слід виділити такі: конкретизація носія трудового потенціалу ВНЗ в особі «науково-педагогічного та адміністративного персоналу ВНЗ», що залишає поза межами уваги автора професорсько-викладацький склад (межі компетенції категорій професорсько-викладацького та науково-педагогічного складу не тотожні); обмеження дії змісту категорії процесами «досягнення необхідних стандартів», тобто проблематика розвитку стандартів залишається поза межами визначення.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене, спробуємо навести власне визначення трудового потенціалу ВНЗ. Під трудовим потенціалом ВНЗ слід розуміти систему елементів організації, яка позиціонує у площині ресурсів і засобів труда та їх взаємодії, яка характеризується якістю та кількістю реально або гіпотетично доступних ресурсів (потенційних факторів) для трудової діяльності з прийняттям до уваги умов щодо процесу реалізації відповідної трудової дієздатності персоналу ВНЗ. Крім того, до трудового потенціалу ВНЗ слід віднести й ті його можливості, які утворюються внаслідок поєднання потенціалів окремих елементів у межах однієї системи (дія так званого синергетичного ефекту). Отже, наведене тлумачення дозволяє не лише визначити (персоніфікувати) основні об'єкти державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ, а у тому числі й з'ясувати можливі напрями впливу на його розвиток.

Література

1. Кузнецова И. Г. Управление трудовым потенциалом вуза в условиях реализации международной проектной деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.05 / И. Г. Кузнецова. – М., 2013. – 30 с.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 63. – Ст. 1728.

3. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс] / МОН пропонує на громадське обговорення // Міністерством освіти і науки України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennya-proekt-kontseptsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv>.

4. Рибніков А. М. Формування та використання трудового потенціалу у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 / А. М. Рибніков. – Донецьк, 2009. – 20 с.

Олійник В. В.,

Україна, м. Київ, e-mail: kafedraosvitu@ukr.net

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Постановка проблеми. Результативність праці управлінського персоналу є актуальною проблемою модернізації державного управління, яка передбачає управління розвитком професійних якостей державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, вдосконалення системи оцінювання діяльності кадрів, забезпечення оптимального функціонування державно-службових відносин.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що оцінка всіх категорій управлінського персоналу повинна здійснюватися за трьома напрямками: оцінка особистості державного службовця, його праці та результатів.

Перш за все, результативність праці управлінського персоналу, доцільно визначати за результатами та цілями, тобто враховувати прийняття та реалізацію управлінського рішення, що спричиняє суттєві зміни у виробничих результатах.

Проте на практиці результати праці більшості управлінців, особливо керівників та спеціалістів, не можна піддавати прямій кількісній оцінці, їх можна оцінити тільки опосередковано. Тому при оцінці діяльності у сфері управління слід включати такі критерії: ступінь досягнення поставлених цілей; ступінь виконання посадових обов'язків; рівень якості виконаних робіт; рівень дотримання термінів виконання робіт; рівень використання наявних можливостей; ступінь економічності індивідуальної праці; рівень впливу працівника на результати підрозділу (органу

управління), в якому він працює.

Рівень впливу працівника на результати підрозділу (органу) управління, в якому він працює, оцінити досить непросто, оскільки навіть виокремлення внеску системи управління в загальних результатах більшість вчених вважає неможливим. Часто така оцінка характеризується якісною визначеністю.

Але при цьому важливо розуміти, що особистий внесок керівника обов'язково повинен оцінюватися з врахуванням стажу роботи на конкретній посаді, оскільки на кожному рівні управління є об'єктивні фактори, які можна змінити тільки за кілька років роботи.

Оцінка індивідуальної праці, на нашу думку, може здійснюватися за складністю праці, цей критерій комплексно характеризує характер та значущість праці, що дає можливість більш об'єктивно оцінити її результати. В літературних джерелах щодо питань оцінки складності праці управлінського персоналу часто наголошується на її суперечливому характері та проблемах в її здійсненні. Проте більшість сучасних дослідників дійшли спільної думки, що для оцінки складності індивідуальної праці виділено ознаки, що дозволяють найбільш повно охопити всі аспекти змісту робіт і водночас врахувати характер та особливості того чи іншого виду діяльності: зміст роботи; її різноманітність, комплексність; ступінь самостійності; масштаб та складність керівництва; характер та ступінь відповідальності; співвідношення творчих та стандартних процедур.

Важливим аспектом оцінка управлінського персоналу є необхідність не тільки визначити винагороду за минулі успіхи, але й виявити рівень готовності до вирішення майбутніх завдань. Це вимагає оцінки не тільки підсумків їх діяльності, але й потенціалу управлінського персоналу.

За оцінкою потенціалу управлінця, або за оцінкою його професійної відповідності займаній посаді можна з певною часткою вірогідності судити про ефективність тих чи інших видів його діяльності в майбутньому. Основні ідеї цієї оцінки базуються на даних психології. Вона підтверджує залежність між психічними рисами особистості та її діяльністю.

Оцінка професійної відповідності управлінського персоналу є необхідною умовою при ротатії кадрів, при пересуванні управлінця на вищу посаду, при зміні цілей та стратегії виробництва. Також потенціал працівника необхідно оцінювати, щоб передбачити його поведінку в критичних, складних ситуаціях. Для самого працівника така оцінка важлива як орієнтир для саморозвитку.

Оцінка професійної відповідності включає в себе оцінку загальних та специфічних знань працівників управління, їх вмінь та навичок, здібностей, професійних та ділових якостей. При цьому необхідно враховувати, що якості працівника не є чимось застиглим, незмінним – вони постійно трансформуються, одні з них розкриваються в одних умовах, а інші – в інших. Тому оцінка професійної відповідності значно детермінована часовими межами.

Не можна також розглядати знання, вміння та властивості характеру в загальному вигляді. Щоб більш повно відобразити специфіку працівника управління, потрібно властивості його потенціалу розглядати в трьох сферах:

соціальної, виробничо-економічної та організаційно-управлінської.

На нашу думку, узагальнена модель оцінки професійної відповідності управлінського персоналу повинна включати в себе такі критерії: рівень та спектр розвитку необхідних знань; рівень та спектр навичок та вмінь; рівень та спектр здібностей; рівень і спектр розвитку професійних та ділових якостей.

В управлінні розвитком професійних якостей державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування та вдосконаленні системи оцінювання діяльності кадрів можна впроваджувати систему управління якістю відповідно до міжнародного стандарту ISO 9001 «Системи управління якістю. Вимоги», в основу яких покладено вісім принципів менеджменту якості, що сформульовані на базі аналізу та узагальнення практики концепції загального управління якістю (англ. Total Quality Management – TQM): організація, орієнтована на споживача; зростання ролі керівництва; залучення працівників; підхід як до процесу; системний підхід до управління; постійне поліпшення; метод ухвалення рішень, заснований на фактах; взаємовигідні відносини з постачальниками [1, с. 6, 11].

Дані принципи є універсальними, носять узагальнений характер і потребують від кожної організації творчого, новаторського підходу до пошуку шляхів підвищення результативності систем управління якістю, постійного вдосконалення діяльності для досягнення задоволеності споживачів.

Висновки. Таким чином, оцінка управлінського персоналу детермінується її основними об'єктами та цілями, а тому включає в себе оцінку професійної відповідності займаній посаді, оцінку індивідуальної праці та оцінку її результатів. Запропонована система критеріїв оцінки управлінського персоналу має узагальнений, уніфікований вигляд і визначає підґрунтя для формування модифікованих систем показників, що обумовлює необхідність подальшої розробки цієї проблеми.

Оцінюючи професійну відповідність управлінця, необхідно розглядати його як цілісну особистість, органічну єдність всіх якостей. При цьому одні якості можуть компенсуватися іншими, або, навпаки, в сполученні з іншими можуть ставати небезпечними. Тільки інтегральний підхід дозволяє посправжньому оцінити властивості професійної відповідності працівника, і тільки з цієї позиції їх можна розглядати.

Література

1. Побудова систем управління якістю вищих навчальних закладів : посіб. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 кн. / Л. М. Віткін, С. М. Лаптев, Т. В. Фініков, С. М. Піддубна. – К. : Таксон, 2009. – 564 с.
2. Поважний О. С. Концептуальні засади професійного супроводу державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування в системі безперервної освіти / О. С. Поважний, Н. Г. Діденко, В. І. Токарева. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 308 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. З позиції демократизації суспільства, розбудови правової держави в Україні очевидним є той факт, що без подальшого реформування державної служби в органах внутрішніх справ, забезпечення високого професійного рівня знань, вмінь та навичок осіб рядового і начальницького складу не можливе подальше підвищення ефективності їх служби та праці. Докорінні зміни в політичних, економічних, соціальних та інших умовах життя суспільства й держави, кардинальні зміни інтеграційних курсів на сучасному етапі розвитку України створюють передумови виникнення ситуацій певної генези, що становлять реальні й потенційні загрози безпеці людини, суспільства та держави. Концепцією адміністративної реформи в Україні, Комплексною програмою вдосконалення роботи з кадрами та підвищення авторитету міліції [1] визначені основні положення нової моделі державного управління в органах внутрішніх справ на засадах і в умовах реалізації конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави та формування громадянського суспільства [2].

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що існуюча система військових формувань і правоохоронних органів не повною мірою відповідає новим суспільним відносинам, що склалися в Україні, а отже, не забезпечує належного стану боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку, громадської безпеки. Відтак наявні загрози національній безпеці обумовлюють необхідність реформування системи сил охорони правопорядку в напрямі посилення захисту прав і свобод громадян відповідно до вимог міжнародних правових актів та зобов'язань України перед європейським і світовим співтовариством. Сьогодні перед вищим командуванням Національної гвардії України постало чимало проблем, що пов'язано зі слабкою взаємодією з іншими силами охорони правопорядку, відсутністю комплексного, узгодженого й системного нормативного забезпечення цієї діяльності, нерегульованістю багатьох організаційних і тактичних питань та ін. Значною мірою це обумовлено відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій з удосконалення діяльності сектору безпеки й оборони України взагалі та недостатньою теоретичною розробкою проблем службово-бойової діяльності Національної гвардії України зокрема. Отже, актуальне нині реформування правоохоронної системи та сектору безпеки України повинно здійснюватися на основі наявних затверджених доктрин, концепцій і стратегій, ґрунтовного аналізу накопиченого вітчизняного та позитивного зарубіжного досвіду діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки. При цьому пріоритетними напрямками таких масштабних перетворень мають стати такі:

– удосконалення правових і тактичних засад діяльності Національної гвардії України й реформування її системи управління;

- імплементація до системи підготовки військовослужбовців європейських стандартів і позитивного зарубіжного досвіду;
- створення ефективної системи логістики;
- удосконалення механізму взаємодії з органами, що виконують завдання у сфері забезпечення національної безпеки й оборони України;
- забезпечення прозорості діяльності Національної гвардії України для демократичного цивільного контролю тощо.

Безперечно, що за реалізацію цих та інших, суміжних, питань повинно відповідати Головне управління Національної гвардії України, що також підкреслює своєчасність проведеного дослідження.

Одним із перших нормативних актів парламенту незалежної України стала постанова від 24.08.1991 р. № 1431-XII, відповідно до якої всі військові формування, дислоковані на території республіки, були підпорядковані Верховній Раді України. Разом цим урядові України було доручено приступити до створення Збройних Сил України, республіканської гвардії та підрозділу охорони Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України й Національного банку України [1]. У цьому ж місяці всі дислоковані на території республіки військові частини МВС СРСР та їхні органи управління з озброєнням і матеріально-технічною базою були переведені у відання України. А на їх основі створено Республіканську гвардію України, командуючий якою затверджувався парламентом і підпорядковувався безпосередньо Голові Верховної Ради України [2]. У листопаді 1991 р. було розпочато роботу зі створення єдиного в Україні військового формування з правоохоронними функціями та органу військового управління ними в складі центрального органу виконавчої влади – МВС України.

Сучасна Національна гвардія України як правонаступниця внутрішніх військ також входить до системи МВС України. Її призначення – виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства та держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; у взаємодії з правоохоронними органами – забезпечення державної безпеки й захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [4].

Безпосереднє військове керівництво Національною гвардією України (діяльність, спрямована на здійснення заходів щодо розвитку Національної гвардії України, її технічного оснащення, підготовки та всебічного забезпечення, визначення основ її застосування, а також управління нею) здійснює командувач, який одночасно є начальником головного органу військового управління Національної гвардії України. При цьому організаційно вона складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативного-територіальних об'єднань Національної гвардії України), військових частин (підрозділів) з охорони важливих державних об'єктів, спеціальних вантажів, дипломатичних представництв, консульських установ інозе-

мних держав, представництв міжнародних організацій в Україні, з'єднань, військових частин і підрозділів з охорони громадського порядку, підрозділів (загонів) спеціального призначення, військових частин оперативного призначення, авіаційних військових частин, військових частин і підрозділів зв'язку, органів і підрозділів забезпечення, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів, установ [4].

В Указі Президента України від 28.03.2014 р. № 346/2014 визначено, що головним органом військового управління Національної гвардії України є Головне управління Національної гвардії України [5]. Водночас встановлено, що командувач Національної гвардії України користується щодо її військовослужбовців правами Міністра оборони України, які передбачені Положенням «Про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», затвердженим Указом Президента України від 10.12.2008 р. № 1153 [6]. Основними завданнями Головного управління Національної гвардії України є:

– організація виконання покладених на Національну гвардію України завдань та основних функцій;

– планування застосування оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України, їхніх органів військового управління, якими є територіальні управління Національної гвардії України, з'єднань, військових частин і підрозділів, ВНЗ, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України;

– забезпечення безпосереднього військового керівництва територіальними управліннями Національної гвардії України, з'єднаннями, військовими частинами й підрозділами, вищими навчальними закладами, навчальними військовими частинами (центрами), базами, установами та закладами, що не входять до складу оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України [5]. Щодо функцій Головного управління Національної гвардії України, то їх можна виокремити відповідно до пріоритетних напрямів його діяльності, а саме:

1) організаційне й правове забезпечення – розроблення й подання в установленому порядку на розгляд Міністра внутрішніх справ України проектів законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, актів МВС України з питань, що стосуються діяльності Національної гвардії України; здійснення заходів щодо приведення Національної гвардії України у вищі ступені бойової готовності, переведення її на штати воєнного часу; вжиття заходів щодо захисту військово-службовців та працівників Національної гвардії України від зазіхань на їхнє життя, здоров'я, честь, майно у зв'язку зі службовою діяльністю, а також членів їхніх сімей;

2) контрольна – здійснення контролю за діяльністю територіальних управлінь Національної гвардії України, з'єднань, військових частин, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів) 2) контрольна – здійснення контролю за діяльністю територіальних управлінь Національної гвардії України, з'єднань, військових частин, вищих навчальних закладів,

навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів Національної гвардії України;

3) аналітична – аналіз і прогноз тенденцій розвитку суспільно-політичної обстановки в зонах відповідальності (зонах оперативного реагування), дислокації об'єктів, що охороняються, та місць виконання службово-бойових завдань Національної гвардії України; узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, та розроблення пропозицій щодо вдосконалення цього законодавства;

4) навчально-методична – організація підготовки оперативно-територіальних об'єднань, з'єднань, військових частин і підрозділів до виконання службово-бойових завдань; організація підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України в її навчальних військових частинах (центрах), взяття участі у формуванні державного замовлення на підготовку фахівців у навчальних закладах;

5) режимна – здійснення заходів, пов'язаних з охороною державної таємниці;

6) кадрове забезпечення, у тому числі морально-психологічна й соціально-виховна робота, – забезпечення проведення виховної роботи серед особового складу Національної гвардії України, здійснення заходів щодо зміцнення дисципліни й правопорядку, морально-психологічного забезпечення бойової та мобілізаційної готовності Національної гвардії України; здійснення заходів із комплектування Національної гвардії України військовослужбовцями й працівниками; здійснення заходів щодо забезпечення соціального й правового захисту особового складу Національної гвардії України й членів їхніх сімей; запобігання й протидія корупційним правопорушенням та злочинам у сфері службової діяльності особового складу Національної гвардії України; організація у взаємодії з органами внутрішніх справ вивчення та добору призовників у Національну гвардію України, їх розподіл і відправлення до її структурних підрозділів;

7) тилове, зокрема матеріальне, технічне й фінансове забезпечення – організація ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарських операцій головного органу військового управління Національної гвардії України та її структурних підрозділів; матеріально-технічне забезпечення територіальних управлінь Національної гвардії України, з'єднань, військових частин і підрозділів, вищих навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, установ та закладів Національної гвардії України, забезпечення закупівлі, накопичення й ефективного використання військового майна та інших матеріально-технічних ресурсів, їх експлуатації, ремонту й зберігання; управління військовим майном; забезпечення здійснення відомчої реєстрації, перереєстрації та ведення обліку транспортних засобів Національної гвардії України, а також проведення обов'язкового технічного контролю таких засобів та ін.;

8) міжнародне співробітництво – організація та здійснення в установленому МВС України порядку заходів щодо міжнародного співробітництва, а також у порядку й на умовах, визначених законами України, щодо участі в міжнародних операціях із підтримання миру й безпеки на підставі міжнарод-

них договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. З метою ефективного виконання зазначених вище завдань і функцій головний орган військового управління Національної гвардії України має право в установленому порядку залучати фахівців центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням із їхніми керівниками) до розгляду питань, що належать до його компетенції; отримувати від МВС України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування документи й матеріали, необхідні для реалізації покладених на нього завдань; подавати на розгляд МВС України проекти нормативно-правових актів із питань діяльності Національної гвардії України; скликати наради за участю представників органів виконавчої влади з питань, що належать до його компетенції; морально заохочувати осіб, які надають Національній гвардії України допомогу у виконанні покладених на неї завдань [5].

Щодо адміністративно-правового статусу командувача Національної гвардії України, то, враховуючи виняткову значущість покладених на це військове формування завдань, він призначається на посаду й звільняється з посади Верховною Радою України за поданням Президента України (пропозицію голові держави стосовно кандидатури командувача вносить Міністр внутрішніх справ України). При цьому командувачем Національної гвардії України може бути тільки військовослужбовець. Перший заступник і заступники командувача призначаються на посади й звільняються з посад Президентом України за поданням командувача Національної гвардії України, погодженим із Міністром внутрішніх справ України. На наш погляд, урегульований головою держави статус вищого командування Національної гвардії України дає йому додаткові гарантії задля незаангажованості, самостійності й незалежності від будь-яких гілок влади, унеможливорює використання військовослужбовців у політичній боротьбі, інтересах окремих партійних еліт, громадських організацій або керівників центральних чи місцевих органів публічної адміністрації, тобто має повністю виключати політичну забарвленість цих сил охорони правопорядку.

Висновки. Таким чином, подальша розбудова громадянського суспільства в Україні та проголошена інтеграція до європейського співтовариства обумовлюють необхідність переорієнтації підходу правоохоронних органів і військових формувань на питання забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю, передусім під час ускладнення оперативної обстановки; виникнення надзвичайних ситуацій певної генези, зокрема зміщення акценту в діяльності вказаних сил охорони правопорядку на захист прав і свобод людини та громадянина.

Література

1. Про військові формування на Україні : Постанова Верховної Ради України від 24.08.1991 р. № 1431-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 506.
2. Про підпорядкування Україні внутрішніх військ, що дислокуються на

її території : Указ Президії Верховної Ради України від 30.08.1991 р. № 1465-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 44. – Ст. 592.

3. Про створення в системі Міністерства внутрішніх справ України військ внутрішньої і конвойної служби : Розпорядження Голови Верховної Ради України від 29.11.1991 р. № 1860-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 5. – Ст. 36.

4. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII // Голос України. – 2014. – № 48. – С. 17–20.

5. Питання головного органу військового управління Національної гвардії України : Указ Президента України від 28.03.2014 р. № 346/2014 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 59. – С. 26–27.

6. Про «Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» : Указ Президента України від 10.12.2008 р. №1153/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 95. – Ст. 3129.

Садковий В. П.,

Україна, м. Харків, e-mail: dergupr@nuczu.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ, ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ АВТОНОМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми. Сучасні політичні та соціально-економічні перетворення в Українській державі ставлять перед освітньою галуззю нові завдання, пов'язані, в тому числі, з теоретико-методологічним обґрунтуванням необхідності вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти в країні. Новий механізм управління освітою вимагає розвитку автономії навчальних закладів, яка повинна здійснюватись на основі внутрішнього академічного контролю, зовнішнього контролю, послаблення регламентації всіх видів діяльності освітніх установ за умови виконання ними вимог державних освітніх стандартів.

Виклад основного матеріалу. Механізми державного регулювання системи вищої освіти мають забезпечувати державну стратегію розвитку вищої освіти, її прогнозування та програмування: сприяти удосконаленню діяльності органів державного управління у сфері освіти; спрямувати навчально-виховний процес на всебічний розвиток особистості, задоволення її потреб, виховання свідомого громадянина, задовольняти запити суспільства та ринку праці в конкурентоспроможних, компетентних та відповідальних фахівцях, визначити відповідальність виробників освітніх послуг за надану ними якість. Принципи та цілі освітньої політики відрізняються найбільшою статичністю. Їх зміна, як правило, є наслідком зміни або серйозного коригування політичного курсу. Дії ж суспільства і держави щодо розвитку системи освіти в досягненні декларованих цілей повинні змінюватися достатньо динамічно, адекватно реагуючи на різні чинники. Тому, характеризуючи

освітню політику, важливо не тільки вивчати декларовані цілі, скільки піддавати аналізу реальні дії і конкретні результати розвитку освітньої системи.

Тому у відповідності до міжнародних стандартів серії ISO 180 9000, основою діяльності вищих навчальних закладів можуть стати вісім головних принципів або умов менеджменту якості:

- орієнтація на споживача освітніх послуг і підвищення якості підготовки випускників вищих навчальних закладів;

- компетентне, толерантне керівництво (жорсткі вимоги до професійних і моральних якостей ректорів, директорів, проректорів вищих навчальних закладів);

- демократичні засади управління персоналом (створення і підтримка такого рівня мікроклімату, завдяки якому стає можливим повне залучення всіх необхідних категорій працівників для виконання головного завдання вищого навчального закладу – якісної підготовки спеціалістів);

- процесуальний підхід до управління всіма ланками вищого навчального закладу;

- системний підхід до управління якістю;

- постійне вдосконалення навчального процесу;

- наукове обґрунтування прийняття управлінських рішень;

- взаємовигідні відносини з постачальниками абітурієнтів (загальноосвітні школи, гімназії, ліцеї, ПТУ, коледжі та ін.).

Якість вищої освіти, безумовно, є основою для створення Європейського освітнього простору. Світовий досвід має багато позитивних надбань, урахування яких сприятиме розвитку нашої держави та її освітньої галузі. Але реформування у будь-якій сфері, а в освіті особливо, слід здійснювати так, щоб наслідки змін сприяли розвитку України в цілому, а національна освіта не втратила своїх здобутків. Отже, необхідні кардинальні кроки щодо внутрішньої модернізації та структурної перебудови як самої системи вищої освіти, так і механізмів державного управління ними. Розвиток системи вищих навчальних закладів в умовах трансформаційного суспільства об'єктивно змінює традиційні й формує нові взаємозв'язки між освітою та іншими соціальними інституціями, що робить актуальним питання з формування нової державної політики у сфері освітніх послуг.

Висновки. Таким чином, вивчення механізму управління сферою вищої освіти набирає все більшої ваги й потребує глибокого системного реформування з метою збереження її потенціалу та обсягу підготовки пріоритетних напрямів освіти й науки, приведення у відповідність із найновішими світовими досягненнями сучасної науки. Це зумовлює перебудову роботи вищої школи, її управління на основі державної політики, адекватної сучасним вимогам до спеціалістів. Необхідно зазначити, що найхарактернішою ознакою державного управління визначено ті механізми, що належать до класу інноваційних. Цим ознакам відповідають стандарти вищої освіти, які є інноваційними механізмами державного управління. Законом України «Про вищу освіту» встановлено, що стандарт вищої освіти – це сукупність норм, які

визначають зміст вищої освіти, зміст навчання, засоби діагностики якості вищої освіти та нормативний термін навчання.

Під стандартизацією у сфері державно-управлінської освіти слід розуміти процес вироблення і впровадження в життя освітніх стандартів, які забезпечують набуття студентами професійної компетентності. Інноваційний розвиток вищої школи припускає зміну принципів і механізмів державного управління нею. Оптимізація управління передбачає скорочення рівнів управління, його децентралізацію, розширення соціальної бази, підвищення дисципліни суб'єктів управлінських відносин. Для формування державно-суспільного управління потрібне дотримання не тільки взаємного інтересу суб'єктів, але й взаємних зобов'язань, відповідальності. Механізми державного управління стійким розвитком в освітній системі являють собою динамічну структуру гнучкої взаємодії соціальних суб'єктів, характер якої складається й визначається соціальним поведінням цих суб'єктів. Механізми державного управління виконують регулюючу й мобілізуючу функції, що виявляється в активізації суб'єктів управління та зміні їх цільових і ціннісних настанов у процесі проектування змін в освіті, забезпечує зв'язок і взаємозумовленість управлінських рішень.

Література

1. Тімар Т. Б. Як домогтися досконалости в освіті / Т. Б. Тімар, Д. Л. Кірп ; [пер. з англ. А. Кам'янець ; наук. ред. П. Хобзей]. – Л. : Літопис, 2004. – 174 с. – (Освіта).
2. Управління вищими навчальними закладами : монографія / С. Салига, О. Яришко. – Запоріжжя : ЗЦНТІ, 2005. – 194 с.
3. Щербань М. Як модернізувати університет? : [досвід кращих ВНЗ України має слугувати особистості й державі] / М. Щербань // Освіта. – 2002. – 10–17 квіт. (№ 22/23). – С. 3.

Степанов В. Ю.,

Україна, м. Харків, e-mail: ck-2@bk.ru

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ У ВНЗ

Постановка проблеми. В освітньому світі багатьох держав підтримується рух щодо впровадження «систем якості» або «систем менеджменту якості» в освітні системи. Тобто впровадження «систем управління якістю в освітніх установах» в багатьох країнах стає найважливішим механізмом проведеної державної політики якості у сфері освіти [2].

Виклад основного матеріалу. Погляд на потреби масової освітньої практики виявляє провідне протиріччя між життєво важливою потребою суспільства в інтенсифікації творчого мислення людей у процесах їх утворення і явною недостатністю теоретичного узагальнення і, особливо, технологічної адаптації результатів багатоаспектних досліджень феномена творчості для

цих цілей [1].

В Україні освіта – інтегрована система, яка є одним з найважливіших механізмів управління соціальним кругообігом якості. Тому «політика якості» по відношенню до утворення має стати державною політикою якості в сфері освіти.

Вища освіта є провідним механізмом відтворення освіти в цілому та кадрової політики держави. На думку вчених (В. І. Байденко, В. П. Панасюк, Н. А. Селезньова, А. І. Субетто, В. Г. Чумак, В. В. Щипанов та ін.) до провідних принципів управління якістю у вузах відносяться:

– принцип відображення якості процесів у якості результатів (А. І. Субетто);

– принцип дуальності управління якістю освіти, що визначає єдність двох «контурів управління»: контур управління «якістю функціонування»; контур управління «якістю розвитку» освітніх систем (Н. А. Селезньова; А. І. Субетто);

– принцип гуманізму або гуманістичного управління (управління персоналом, управління з участю в управлінні всіх працівників організації);

– принцип корпоративності або принцип кооперації, що вимагає в управлінні якістю згуртування колективу навколо головної, стратегічної мети управління, місії вузу, що сформульовано вищим керівництвом;

– принцип мотивації першого керівника вузу у впровадженні системи управління якістю у ВНЗ;

– принцип планування, як провідний принцип управління якістю у ВНЗ. Планування – найважливіша функція будь-якого управління. Виведення планування на рівень «принципу управління якістю» пов'язано із тим, що планування набуває специфічний характер, спрямований на охоплення всіх аспектів «якості» як об'єкта управління. Планування як особливий момент «управління якістю» виділений в концепції міжнародних стандартів [2];

– принцип «центрації на виховання» (В. І. Байденко). Управління якістю виховання покликане забезпечити реалізацію цілей у становленні та розвитку особистості студента (слухача) відповідно з головними світоглядними і ціннісними орієнтирами доктрини виховання («моделі якості людини» прийнятими у ВНЗ);

– принцип системності. Організація управління якістю у ВНЗ, у вигляді системи, тобто єдності цілей функцій, організації, технологій, всіх видів забезпечення, орієнтованого на виконання мети управління якістю у ВНЗ;

– принцип життєвого циклу або «петлі якості» («циклу якості»), який орієнтує управління якістю на моніторинг подальшої долі випускників ВНЗ, їх кар'єри, з метою виявлення поліпшень в якості підготовки випускників.

Аналіз функцій управління якістю у ВНЗ починається з побудови «піраміди функцій», з їх конкретизації через завдання управління якістю. Основним об'єктом управління виступає якість освітнього процесу як єдності освітнього процесу, як трансляції знань навчального та виховного процесів.

Відомо, що зміст освітнього процесу визначається освітньою програмою, навчальними планами, які складаються з урахуванням вимог державних

освітніх стандартів. При цьому сполученим якістю освітнього процесу виступає якість випускника ВНЗ, який визначається якістю освітньої програми.

Слід зазначити, що об'єкт управління в управлінні якістю забезпечується через вплив на «потенціали» вузу до головних з яких, що визначає якість освітнього процесу, відносяться: якість кадрового потенціалу ВНЗ, ядром якого виступає якість професорсько-викладацького потенціалу ВНЗ; якість науково-дослідного потенціалу ВНЗ; якість навчально-методичного потенціалу ВНЗ.

Освітній процес є основним процесом ВНЗ як педагогічної системи. Але крім ВНЗ – педагогічної системи, в ньому представлені: соціальна система, господарсько-економічна система, науково-дослідна система, процеси в яких, з одного боку, забезпечують «якість середовища» життя учнів, а, з іншого боку, забезпечують головний процес ВНЗ – освітній.

Таким чином, функції управління якістю набувають конкретний зміст за рахунок заповнення системи «функції управління якістю – об'єкти управління».

На рівні держави «політика якості» спирається на моніторинг якості вищої освіти і параметричну модель якості вищої освіти, на основі якої організовується система моніторингу. Внутрішня якість вищої освіти характеризується системою узагальнених показників, що описує якість контингенту випускників ВНЗ за даними державної атестації випускників ВНЗ, якість мережі ВНЗ (інфраструктури мережі вищої школи), якість кадрового потенціалу ВНЗ, якість змісту вищої освіти за напрямками і спеціальностями вищої школи, якість матеріально-технічної бази вищої школи та інші.

Висновки. Отже, інструментарієм вимірювання якості, статистичний облік якості, їх розвиток та вдосконалення стають головними напрямками державної політики у сфері вищої освіти. Управління якістю ВНЗ є новою парадигмою управління ВНЗ. Саме з цих позицій слід розуміти процес впровадження систем управління якістю у ВНЗ.

Література

1. Лихолетов В. В. К технологиям интенсификации творчества в процессах профессионального образования / В. В. Лихолетов // Образование и наука. – 2002. – № 3. – С. 10–29.

2. UNESCO. Information for All Programme (IFAP). Towards Information Literacy Indicators. Conceptual framework paper prepared by Ralph Catts and Jesus Lau. Edited by the Information Society Division, Communication and Information Sector, UNESCO. Paris, 2008. – 44 p.

СЕКЦІЯ 3

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

*Баглик В. С.,
Україна, м. Харків, e-mail: dergupr@nuczu.edu.ua*

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Державна молодіжна політика в Україні є пріоритетним і специфічним напрямом діяльності держави і здійснюється: в інтересах молодої людини, суспільства, держави; з урахуванням можливостей України, її економічного, соціального, історичного, культурного розвитку і світового досвіду державної підтримки молоді.

Державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Українська держава поставила собі за мету створити такі системні умови, які всебічно й широко сприяли б розв'язанню всіх проблем молодого покоління.

Виклад основного матеріалу. Сучасна ситуація в державі й суспільстві вимагає негайних заходів, спрямованих на формування стратегії соціально-економічного, політичного й культурного розвитку України, що припускає послідовну реалізацію заходів довгострокового характеру, спрямованих на подальше вдосконалювання держави, підвищення рівня життя його населення. Це вимагає формування базових умов, які дозволять планомірно підготувати основу для кожного наступного етапу перетворень [2, с. 149].

За досить короткий історичний період світ зазнав докорінних змін. Вони торкнулися не лише політичних та економічних аспектів в розвитку держав – вони багато в чому змінили закони розвитку суспільства. Сьогодні трансформуються моделі міжнародних відносин, підходи до вирішення внутрішньополітичних завдань і досягнення економічного успіху. Змінюється світогляд і мотивація поведінки як окремих людей, так і цілих суспільств. Ці процеси вже відбулися на взаєминах поколінь; на умовах входження в суспільство нових поколінь; по мірі значущості молоді і нових поколінь для розвитку держави і суспільства.

Досвід останніх десятиліть переконливо доводить, що політичних і економіч-

них успіхів сягають саме ті держави, які приділяють підвищену увагу молоді, що стійкий розвиток демонструють саме ті суспільства, які переглянули систему традиційних поглядів на нові покоління, на систему взаємин між поколіннями і на їх значення для політичного і соціально-економічного розвитку. Саме тому в новому тисячолітті стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, які навчаться ефективно використовувати людський потенціал і в першу чергу той інноваційний потенціал розвитку, носієм якого є молодь.

Україна традиційно знаходиться в центрі глобальних та регіональних політичних і економічних процесів. Завдання забезпечення її поступального, стійкого розвитку і безпеки вимагає ефективної і адекватної реакції на сучасні виклики, досягнення національної конкурентоспроможності у всіх сферах. Розвиток демократичної держави з сучасною соціально спрямованою економікою буде ефективнішою лише за активної участі молоді. Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є одним з найважливіших основ модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів назріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, ретельно вивіреного, науково обґрунтованого і довготермінового плану дій, результати якого стануть відчутні в близькій перспективі [2, с. 150].

У свою чергу, в якості однієї з найважливіших умов виступає забезпечення відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження й нагромадження такого потенціалу нерозривно пов'язані зі здійсненням комплексу заходів з освіти й виховання молоді. В Україні близько 11 млн. юнаків і дівчат, із них понад 1,5 млн. – студенти вузів I-IV рівнів акредитації і, насамперед, молодіжна політика в Україні щодо освіти, соціально-політичної, економічної галузей, розвитку духовного, культурного, фізичного потенціалу молоді та функціонування молодіжних організацій визначається законодавством України.

При визначенні загальнонаціональних пріоритетів мають бути враховані інтереси молоді. Вона повинна стати активним учасником вирішення завдань, що стоять перед державою і суспільством. Необхідно на державному рівні створювати умови для самореалізації молоді і включення молоді в процеси розвитку України. Це розширить соціальну базу перетворень, забезпечить соціальне, культурне і економічне відтворення і розвиток країни.

Молодіжна політика України є системною діяльністю держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Вона поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять і здійснюється через органи державної влади, установи, соціальні інститути та об'єднання молодих громадян.

Для українських органів державної влади у здійсненні молодіжної полі-

тики найголовнішими напрямками діяльності є:

- забезпечення правової й соціальної захищеності молоді;
- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійній підготовці й працевлаштуванню;
- забезпечення збалансованого сполучення державних, суспільних інтересів та прав особистості у формуванні й реалізації молодіжної політики;
- пріоритет суспільних ініціатив стосовно аналогічної діяльності державних органів та установ при фінансуванні заходів і програм, що стосуються молоді;
- залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, що стосуються молоді, суспільства та держави.

Відповідно, молодіжна політика України є одним з напрямків діяльності держави, націленим на створення правових, економічних і організаційних умов і гарантій для самореалізації особистості молодої людини й розвитку молодіжних об'єднань, рухів та ініціатив, на формування у молодих громадян патріотизму й поваги до історії й культури свого народу й дотримання прав людини. Разом з тим, питаннями реалізації молодіжної політики займаються не лише державні органи. Молодь також не стоїть осторонь тих процесів, які нині відбуваються в політичному, громадському житті суспільства, вона намагається підвищити ефективність свого впливу на суспільне життя, старається об'єднатися, організуватися у свої громадські об'єднання.

Протягом десяти років розбудови української держави, незважаючи на складну політичну, економічну, соціальну ситуацію в країні, громадські структури молодіжного руху активно розвиваються, зберігаючи свої історичні традиції, корені, займають відповідне місце у політичній системі суспільства і нині набули досить виразної окресленості і визначеності.

Варто враховувати, що досягнення молодими людьми економічної самостійності, реалізація її творчого потенціалу, розвиток підприємницької активності, формування в них світогляду громадянина-патріота, творця майбутнього своєї країни багато в чому обумовлено наявністю підтримки й проведенням активної політики з боку держави й місцевої влади.

Висновки. Держава та суспільство мають забезпечити випереджальну та інноваційну участь у державотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття творчого, професійного, інтелектуального потенціалу молоді, набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, конкурентоздатність на ринку праці, якісну освіту, формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку держави Україна, базуючись на державних і національних цінностях. Такий підхід дасть можливість сформулювати стратегічну ціль української молоді, спрямовану на формування відповідального ставлення молоді до свого майбутнього і майбутнього держави. Це зробить процес залучення молоді до розробки і реалізації державної молодіжної політики ефектним і змінить сучасну роль молоді – брати участь у вирішенні власних соціально-побутових

проблем, на необхідну участь у розв'язанні стратегічних проблем розвитку суспільства.

Література

1. Атрощенко Б. Історія молодіжної політики незалежної України пишеться вже зараз / Б. Атрощенко, В. Коваленко // Сіверянський літопис. – 2006. – № 6. – С. 112–114.
2. Балакірєва О. М. Державна молодіжна політика як важливий напрям діяльності владних інститутів щодо розв'язання проблем молоді в сучасній Україні / О. М. Балакірєва, В. А. Головенько // Укр. соціум. – 2006. – № 6. – С. 149–150.
3. Гадяцький Л. Державна молодіжна політика: поганяй до ями?: Виступ [нар. депутата України], що не прозвучав у парламенті / Л. Гадяцький // Новий час. – 1999. – 28 черв.– 4 лип. – С. 3.
4. Зінченко А. Державна молодіжна політика: історія формування, проблеми, перспективи / А. Зінченко // Політ. менедж. – 2007. – № 1. – С. 185–186.

Біломіл О. М.,

Україна, м. Харків, e-mail: lpzor@inbox.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ

Постановка проблеми. Описання сутності механізму державного управління в туристичній індустрії у вітчизняній науковій літературі зустрічається епізодично та має вибіркового характеру. Так, Є. Козловський пропонує визначення поняття «механізм державного регулювання в галузі туризму», який, на його думку, слід вважати сукупністю методів та інструментів організаційно-економічного характеру, що надають можливість реалізовувати взаємопов'язані функції з метою забезпечення сталого розвитку туристичної сфери [4]. М. Борушак пропонує виділення державного регулювання регіональної туристичної політики в якості одного з напрямків державної туристичної політики поряд із формуванням концепцій туристичного розвитку регіонів, створенням цільових програм відносно розвитку туристичної діяльності на рівнях адміністративних центрів і окремих суб'єктів адміністрування [2]. Відповідно до точки зору Л. Давиденко, державне регулювання в туристичній сфері являє собою державний вплив цілеспрямованого характеру стосовно формування та підтримки туристично-рекреаційного середовища, регулювання напрямів та обсягів потоків туристів, розробки інфраструктури туризму, охорони ресурсів рекреаційного характеру та заповідних територій, організації дозвілля населення країни, підготовки кваліфікованих кадрів для обслуговування рекреаційних комплексів в туризмі [3]. Дослідження В. Валентюк демонструють виділення таких компонентів механізму держав-

ного регулювання сфери туризму України: організаційного характеру (програми туристичного розвитку, розробка єдиної інформаційної системи, розвиток потенціалу туризму, створення позитивного туристичного іміджу); економічного характеру (стандартизація, сертифікація, ліцензування, кредитування, надання пільг митного та податкового спрямування).

Учені М. Біль, Г. Третяк та О. Крайник стверджують, що механізм державного управління туристичною галуззю являє собою складну, створену штучним шляхом систему, якій притаманні чітка структура та взаємозв'язки, та яка складається з таких підсистем: суб'єкт управління, об'єкт управління, форми та методи реалізації управління суб'єктом по відношенню до об'єкта, організаційне забезпечення, інформаційне забезпечення, кадрове забезпечення, науково-методичне забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, які в результаті спільної дії впливають як на туристичну сферу в цілому, так і на соціально-економічний стан визначеної території [1]. При цьому наведені автори наголошують на тому, що існує ряд принципів, які чинять вплив на механізм державного управління туристичною сферою з системної точки зору. Такі принципи дозволяють розкрити зміст та функціональне призначення відповідного механізму: системність, комплексність, компліментарність (компенсація), функціональність, регламентованість, взаємозв'язок туристичної галузі з іншими сферами діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з попереднього огляду наукових напрацювань щодо сутності механізму державного управління в туристичній індустрії, по-перше, необхідно зазначити, що до туристичної індустрії, як і до будь-якої іншої сфери діяльності, можуть бути адаптовані такі складові механізму державного управління: суб'єкт; об'єкт; методи та форми реалізації державного управління; забезпечення організаційного, інформаційного, кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного характеру.

Так, в якості суб'єкта державного управління в туристичній галузі України, як стосовно і будь-якого іншого типу діяльності в народному господарстві, виступає держава. Якщо розглядати управління ширше, то його суб'єктами також можуть бути громадські та міжнародні структури.

Стосовно об'єктів державного управління туристичною галуззю можна зупинитися на такій їх класифікації: за галузевим критерієм – туристична сфера в цілому; за географічним критерієм – туристично-рекреаційна територія; відповідно до напрямку туристичної діяльності – визначений тип туризму; стосовно напрямків впливу – різнохарактерні потреби потенційних та реальних туристів щодо організації дозвілля. Крім того, об'єкти державного управління туристичною галуззю можуть бути представлені у формі визначених явищ чи ситуацій (наприклад, зниження обсягів в'їзного туризму, як наслідок, природних чи техногенних катастроф, політичної ситуації, захисту навколишнього середовища, відносин між турагентами та туроператорами тощо). Проте подібні ситуації виникають незаплановано, і державне управління ними здійснюється на базі загальної визначеної концепції реалізації відповідного механізму.

Наступною складовою державного управління туристичною галуззю є

його форми та методи. У загальному випадку методи управління слід розуміти як засіб практичної реалізації функцій управлінського характеру, що здійснюється шляхом впливу суб'єкта управління на особливості поведінки і діяльності об'єкта управління за допомогою організаційно-розпорядчих інструментів з метою досягнення бажаного результату. Відповідно, форми та методи державного управління надають можливість суб'єкту державного управління керувати впливати на об'єкт.

Існує декілька різнохарактерних підходів до класифікації груп методів державного управління. Зокрема, якщо не враховувати їх традиційну класифікацію на методи прямого та непрямого впливу, виходячи з того, що туристичній сфері притаманний тісний зв'язок з іншими галузями народного господарства, доцільно навести таку систематизацію методів державного управління туристичною галуззю з огляду на наукові роботи вітчизняних авторів, базу нормативно-правових актів стосовно туристичної сфери України, а також у взаємозв'язку з функціями державного управління туристичною сферою: методи програмно-нормативного, фінансово-економічного, науково-технічного, соціального, психологічного, екологічного, зовнішньоекономічного характеру. Слід при цьому прийняти до уваги той факт, що існує пряма залежність методів державного управління від його функцій, до яких, зокрема, відносяться такі: адміністративного, інноваційного, едукативного, соціального, гуманітарного спрямування. Тому в ході вибору методів державного управління необхідно простежувати, які саме функції є першочерговими.

Висновки. Таким чином, у роботі обґрунтовано необхідність державного управління туристичною індустрією виходячи з того, що вона тісно пов'язана з діяльністю ряду інших галузей народного господарства, а також з особливостями функціонування господарського комплексу територій. Крім того, за відсутності ефективного механізму державного управління в туристичній індустрії, вона може здійснювати негативний вплив на процеси соціально-економічного розвитку територій.

Література

1. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наукова розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайник. – К. : НАДУ, 2009. – 40 с.
2. Борушак М. Стратегія розвитку туристичних регіонів : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.05 / М. Борушак ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2008. – 21 с.
3. Давиденко Л. І. Державне регулювання сфери туризму на обласному рівні / Л. І. Давиденко : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Л. І. Давиденко. – Донецький державний університет управління МОН України, 2006. – 21 с.
4. Козловський Є. В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Є. В. Козловський. – К., 2008. – 21 с.

АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Процеси державотворення в Україні вимагають підвищення якості й ефективності управлінської діяльності в цій галузі, функціональної результативності роботи органів державного управління культурою, формування на підґрунті сучасних наукових досліджень відповідних методів управління з урахуванням специфіки цієї сфери суспільних відносин.

Культура є головним чинником, що визначає духовний розвиток нації, вона є показником її самобутності. Саме через культуру утверджуються її духовні та моральні ідеали, втілюються гуманістичні ідеї, загально визнані людські цінності, забезпечується збереження і примноження культурних надбань. Як свідчить світовий досвід, розвиток і вдосконалення культури є однією з вирішальних умов суспільного й соціального прогресу.

Виклад основного матеріалу. Питання збереження, примноження та інтенсивного використання культурних цінностей для морально-естетичного виховання населення посідають особливе місце серед державних інтересів.

Проте, офіційний курс культурної політики держави, яка полягає в інтеграції України у світовий культурний процес на принципах мультикультуралізму, не завжди сприяє розвитку української національної культури. Брак ефективних законодавчих, нормативно-правових, адміністративних механізмів, а також належної державної фінансової, інформаційної підтримки національної культури призвів до поширення явищ культурної уніфікації, поступової втрати зв'язку духовних підвалин суспільного життя, сучасної культури з національно-культурними цінностями і традиціями [1].

Як зазначається в проєкті Концепції державної цільової національно-культурної програми розвитку культури і мистецтва на період до 2017 року, за минулі роки у сфері культури накопичилися серйозні проблеми, що не знаходили належного вирішення. Через причини переважно соціально-економічного характеру в Україні відбулося фактичне відчуження мільйонів громадян, цілих суспільних верств від надбань вітчизняної та світової культури. Перехід до ринкової економіки створив значні труднощі як для закладів культури і мистецьких колективів, так і для споживачів культурно-мистецьких благ. За останні два десятиліття в Україні закрилися сотні бібліотек, клубів, книгарень, різко скоротилася концертно-гастрольна діяльність театрів, академічних та народних виконавських колективів. Соціологічні дослідження свідчать, що сьогодні більшість громадян України не відвідують бібліотек, театрів, концертів, практично не читають художньої літератури, так що єдиним постійним каналом культурної комунікації для них є телебачення, а для молоді – Інтернет. Однак комерціалізація телебачення та радіо призвели до багаторазового скорочення обсягів теле- та радіопередач, присвячених високій культурі і мистецтву, від академічного до народного.

Попри постійне зростання бюджетного фінансування культури, його обсяги залишалися недостатніми, особливо в частині видатків розвитку, породжуючи відсталість матеріально-технічної бази закладів культури, вплив професійних кадрів. В результаті багато закладів культури, особливо в малих містах і на селі, не можуть забезпечувати належну якість та обсяги своїх послуг, а отже – не можуть повністю задовольняти культурні потреби громадян [2].

Значних масштабів набуло руйнування пам'яток історії та культури, чималі проблеми існують із збереженням та поповненням музейних та бібліотечних фондів.

За таких умов державна політика у сфері культури багато в чому залишається інерційною, а бюджетна підтримка культури і мистецтва – недостатньою за обсягами, нечіткою за пріоритетами та недосконалою за механізмами. В бюджетних видатках на культуру надто низькою є частка видатків розвитку. Недостатньо використовуються такі сучасні ефективні методи підтримки мистецтва, як конкурсні гранти. Слабко стимулюється діяльність меценатів та інвесторів у сфері культури. Не набули значного розвитку інструменти державно-приватного партнерства у підтримці культурних ініціатив.

Таким чином, проблеми, що накопичились у сфері культури, охоплюють економічні, соціальні, матеріально-технічні аспекти її функціонування, а також ключові елементи державної культурної політики – законодавчі, фінансові, адміністративні, інституційні.

До основних об'єктивних причин складного становища у сфері культури слід віднести трансформаційні процеси, що відбувались в українському суспільстві в роки незалежності, зокрема, перехід до ринкової економіки. Це гостро проявилось у сфері культури – з одного боку, в занепаді успадкованої від радянської доби культурно-мистецької інфраструктури та системи управління нею, у кризі старої системи цінностей; а з іншого боку – в надто повільному напрацюванні нових принципів та механізмів державної підтримки культури, у проявах нового культурного розшарування суспільства, що супроводжує соціальне розшарування.

У нових господарчих умовах, поруч із мережею закладів, підприємств та організацій культури державної та комунальної власності, в Україні діють тисячі недержавних культурно-мистецьких організацій, як комерційних, так і неприбуткових, що становлять помітну і важливу частку сфери культури, однак їх розвиток виявився недостатнім для того, щоб компенсувати занепад державного сектора [3].

Висновки. З метою поширення якісного і різноманітного вітчизняного культурно-мистецького продукту серед широких верств можемо виділити такі основні завдання: створення сприятливої правової бази для інвестицій та благодійної підтримки у сфері культурних індустрій; забезпечення розвитку кіновиробництва через удосконалення продюсерської системи організації і фінансування виробництва національних фільмів; реалізація заходів з реставрації, відновлення і тиражування національної кінокласики; забезпечення присутності українських фільмів у прокаті, української музики в ефірі через

посилення підтримки промоції вітчизняного мистецтва; забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності щодо вітчизняних авторів та виконавців; підтримка випуску та поширення компакт-дисків з творами національної академічної, народної музики, записів провідних виконавців та творчих колективів України; проведення в Україні та за кордоном культурно-мистецьких заходів (фестивалі, виставки, концертні програми, літературні та мистецькі конкурси, телепрограми, радіопрограми, конференції тощо), що популяризують українську культуру і формують привабливий образ української культури всередині країни та у світі; підтримка створення якісних і різноманітних культурно-мистецьких програм для радіо і телебачення.

Література

1. Батіщева О. С. Національні держави в умовах культурної глобалізації: проблеми і завдання вищої освіти / О. С. Батіщева // Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні: Матеріали наук.-практ. конф. / За ред. Я. Й. Малика. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2006. – Ч. 2. – С. 6–9.

2. Проект Концепції державної цільової національно-культурної програми розвитку культури і мистецтва на період до 2017 року – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/288397>.

3. Культурна політика в Україні: аналітичний огляд: Підготовлений в рамках участі України в програмі оглядів національних культурних політик Ради Європи / Український центр культурних досліджень ; ред.-упор. : О. Гриценко. – К. : [б.в.], 2007. – 160 с.

Вавренюк С. А.,

Україна, м. Харків, e-mail: 8al31@i.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ»

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, які відбуваються в соціально-економічному житті Української держави, спрямовані на підвищення ефективності соціальної політики з метою забезпечення і створення достатніх умов для гармонійного розвитку особистості, перманентного самовдосконалення, підтримання належного рівня і якості життя. Важлива роль у реалізації державної соціальної політики, вирішенні висунутих завдань відводиться галузі «фізична культура і спорт».

Низка прийнятих у різні роки законодавчих актів свідчить про велику увагу з боку держави до впорядкування і визначення тенденцій і механізмів розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Надзвичайно важливою в цих процесах є проблема фінансування галузі. Зорієнтованість державної політики на становлення ринкової економіки в Україні не зменшує, а навпаки, обумовлює пріоритетність регулювання з боку держави економічного життя країни. Таке регулювання пов'язане в першу чергу із використанням і розпо-

ділом державних фінансових ресурсів. Методи бюджетного регулювання знаходяться поза межами впливу конкурентної боротьби та не зорієнтовані виключно на отримання прибутку, який є основною метою господарської діяльності комерційних структур. Бюджетна політика передбачає регулювання державних видатків та доходів з метою підтримання ринкової рівноваги та стимулювання розвитку соціальної сфери та галузей економіки, у тому числі і фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Діюча модель фінансування фізичної культури і спорту ґрунтується на тому, що надання населенню фізкультурно-оздоровчих, спортивних послуг здійснюється за рахунок поєднання фінансування з державного і місцевих бюджетів різних рівнів із широким залученням позабюджетних коштів, а саме, які надходять у результаті власної діяльності фізкультурно-спортивних споруд і коштів населення. Так, у ст. 28 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фінансування державної програми розвитку фізичної культури і спорту здійснюється за рахунок державного бюджету, бюджетів місцевого самоврядування і передбачається в них окремою статтею [2]. Зазначено те, що фінансування фізкультурно-виховної діяльності та спорту вищих досягнень здійснюється окремо. Також передбачено використання коштів на цілі фізичної культури і спорту з фонду соціального страхування і позабюджетних надходжень: внесків підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, окремих осіб, коштів від фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту та організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, від продажу прав на використання спортивної символіки і на телевізійну трансляцію спортивних змагань, від проведення фізкультурно-спортивних та інших видовищних заходів, спортивних лотерей.

Слід відзначити, що в сільській місцевості держава несе переважні витрати на утримання всіх закладів фізкультурно-спортивного призначення, у тому числі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, а також проведення фізкультурно-спортивних заходів.

У проекті Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [1] передбачається здійснити більш чітке розмежування джерел фінансування суб'єктів сфери фізичної культури і спорту. Колективи фізичної культури проводять відповідні заходи за рахунок членських внесків, коштів власника та уповноваженого ним органу підприємств, установ та організацій або коштів первинної профспілкової організації цих підприємств, отриманих від роботодавця на фізкультурно-оздоровчу роботу відповідно до ст. 44 Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Спортивні клуби здійснюють свою діяльність виключно за рахунок власних коштів та інших джерел не заборонених законодавством. Діяльність Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на програми з фізичної культури і спорту, інші центри фінансуються за рахунок місцевих бюджетів і джерел не заборонених законодавством. Центри фізичної культури і спорту інвалідів фінансуються за рахунок коштів державного бюджету через Національний комітет

спорту інвалідів України, а також бюджетних асигнувань місцевих бюджетів.

Слід відзначити, що діяльність фізкультурно-оздоровчих центрів, фізкультурно-спортивних товариств, національних спортивних федерацій, Всеукраїнської спортивної спілки школярів, студентів, Національного комітету спорту інвалідів, Національного спортивного комітету України, Національного олімпійського комітету України усіляко заохочується державою, яка створює для цього всі необхідні умови, а також цим суб'єктам сфери фізичної культури і спорту може бути надана з боку держави фінансова, організаційна, матеріально-технічна допомога.

Обсяги фінансування галузі залежать визначальною мірою від державної політики щодо її розвитку, соціально-економічного становища держави, а також окремих територіально-адміністративних одиниць, бюджетного процесу. Зважаючи на те, що фінансування фізичної культури і спорту здійснюється переважно з державного та місцевих бюджетів, фондів підприємств та організацій, важливого значення набувають механізми державного врегулювання процесів складання, прогнозування, формування видаткової частини бюджетів усіх рівнів по утриманню галузі.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи дослідження правових, економічних, організаційних засад механізмів фінансування фізичної культури і спорту, можна зробити такі висновки:

1. Найбільшими приростами видаткової частини на фізичну культуру і спорт характеризуються фонди підприємств, установ і організацій – збільшення в 28,3 рази, місцевих бюджетів – 25,9 разів. Будівництво нових спортивних споруд здійснюється переважно за рахунок фондів організацій, підприємств та установ, а також позабюджетних надходжень, частка яких у загальній структурі видатків на цю статтю становить 56,5 та 20,2%. У середньому видатки на фізичну культуру і спорт з обласних бюджетів становлять 9,86 грн. на одну особу.

2. Низькі темпи зростання фінансових потоків із позабюджетних джерел і невелика їх питома вага в загальній структурі свідчать про необхідність нормативно-правового врегулювання економічних засад щодо утворення сприятливого інвестиційного клімату в галузі як на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць, так і держави в цілому.

Література

1. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності [Електронний ресурс]: Закон України від 11 червня 2009 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

2. Про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс]: Закон України від 8 червня 2007 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

3. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007–2011 роки [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2006 р. № 1594. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЧЕРЕЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДІЄВИХ ФОРМ ГРОМАДСЬКОГО ДІАЛОГУ

Постановка проблеми. Взаємодія органів місцевого самоврядування з громадськістю є необхідною умовою їх ефективною та прозорою діяльністю. Сучасна світова практика функціонування зазначених органів довела, що тільки за довершених форм і методів, постійної взаємодії, співпраці з користувачами послуг вони можуть якісно виконувати свої функції, поліпшити процеси взаємодії та прийняття рішень. Саме тому до найважливіших завдань належать питання залучення громадськості до процесу прийняття рішень, надання можливості формулювати і висловлювати бачення щодо варіантів вирішення певної проблеми, а також заявити про потреби і очікування і, як результат цього, досягнення соціальної ефективності та прозорості діяльності органів публічної влади.

Виклад основного матеріалу. Для України на даному етапі її розвитку, з урахуванням існуючої соціально-політичної ситуації це питання набуває особливого значення, бо однією з артикульованих проблем, через які країна переживає важку політичну і соціальну кризу, є недосконалість системи взаємодії «влада-громада», її організаційні та ментальні аспекти. Отже для реалізації соціального партнерства необхідне залучення населення, яке забезпечить відкритість процесу прийняття рішень і можливість для громадян висловлювати свої думки та вплинути на результати, додасть легітимності прийнятим рішенням та позитивно вплине на розвиток громадянської свідомості [1].

Деякі сучасні науковці визначають 5 основних типів взаємодії влади з громадськістю: інформування; консультування; партнерство; делегування; контроль [2].

Для їх здійснення використовуються різноманітні форми. Так, при інформуванні проводяться прес-конференції, видаються буклети, прес-релізи та ін. Для консультування використовуються громадські слухання, відкриті бюджетні слухання, проводяться опитування громадської думки, створюються громадські ради та дорадчі комітети. Партнерство, як правило, здійснюється через укладання контрактів на спільне створення та надання послуг. При делегуванні частка владних повноважень у прийнятті рішень та здійсненні й впровадженні політики передається громадськості. Через використання цих форм і досягається громадський контроль.

Однак для органів місцевого самоврядування України актуальною є проблема створення таких форм взаємодії, за яких громада активно працюватиме з урахуванням самобутньої історії, культури, що склалися на відповідній території.

Для органів місцевого самоврядування дуже важливо визначити, що

саме вони очікують отримати від участі громадян у їхній діяльності і чого чекає від цього процесу сама громада. У зв'язку з цим необхідно враховувати кількість часу, терміни участі населення у розв'язанні тієї чи іншої проблеми, на якому етапі слід залучати громадськість, коли і як вона буде задіяна.

Процес залучення громадськості повинен базуватися на спільних цілях діяльності, які мають бути зрозумілими, прозорими і чітко визначеними як для представників влади, так і для громадськості. Разом з цим, встановлюються і певні зобов'язання для обох сторін – враховувати, записувати всі побажання, пропозиції, потреби і очікування громади, а також обов'язково звітувати перед населенням про результати: тобто які пропозиції прийняти до роботи, які знаходяться в процесі розгляду, а які відхилені та за якою причиною, що є особливо важливим для забезпечення прозорості процесу прийняття рішень. Органи місцевого самоврядування мають бути чутливими до потреб населення і швидко реагувати на зміну ситуації. Це можливо лише за умови участі населення в прийнятті управлінських рішень, безпосередньому спілкуванню, обговоренню проблемних питань та ситуацій, які виникають.

З метою отримання актуальної інформації щодо ситуації у громаді з того чи іншого питання, а також, щоб адекватно та своєчасно реагувати на зміни, органи публічної влади повинні систематично проводити моніторинг громадської думки та передбачати можливість внесення коректив та змін. Так, органи місцевого самоврядування можуть отримати від населення нову інформацію про ситуацію, яка спонукає їх розглядати проблему з різних боків і точок зору; розв'язання проблеми може відбуватися безпосередньо в процесі участі мешканців; нові сфери громадського інтересу можуть розвивати сам процес участі громадян у діяльності органів влади.

Висновки. Залучення мешканців має передбачати не примусовий підхід, а співпрацю, що, у свою чергу, може модифікувати, поліпшити сам процес участі громади у прийнятті управлінських рішень. Крім того, процес стосовно альтернатив розв'язання проблем та питань, що розглядаються, а також вибору оптимального варіанту має бути відкритим. Дуже часто це має вигляд стандартної процедури, коли самоврядні органи заздалегідь готують певну кількість варіантів на розгляд, а потім із запропонованих варіантів представники громади вибирають найбільш прийнятні на їх погляд. Насправді ж це знижує ефективність спільної діяльності «громада-влада», оскільки, поперше, влада повинна заслухати і прийняти до відома пропозиції і варіанти представників громади, а вже з запропонованих обрати деякі для подальшої роботи. Важливим також є інформування населення щодо причин вибору того чи іншого варіанту для подальшої реалізації. Кінцеві ж результати і рішення також мають бути оприлюднені. Для влади прозорість даного процесу дає змогу зробити більш точним, конкретним його аналіз для подальшої праці. Партнерський підхід до прийняття рішень не тільки надає можливість громаді контролювати роботу органів місцевого самоврядування, а й призводить до відчуття причетності до неї; населення та самоврядні органи починають сприймати один одного як партнера та помічника, а ні як щось окреме, додаткове, стороннє.

Література

1. Селютіна Н. Рівні взаємодії місцевої влади та населення України / Н. Селютіна // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1 (40), 2013. – С. 405–411.

2. Уряд для громадян. Ініціативи щодо поліпшення якості послуг [укр. пер.]. – Л. : Львів. філіал УАДУ, 2000. – 293 с.

Дегтяр О. А.,

Україна, м. Харків, e-mail: copia_verborum@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА ПЕНСІОНЕРІВ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ЇХ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. Проблема бідності – це дуже актуальна тема сучасності. Немає жодної країни навіть самої найбагатшої та справедливої, де б частина людей вимушено не жила значно гірше, ніж більшість населення. Бідність визначається як неможливість через брак коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. До бідних верств суспільства належать ті, хто не з власної волі позбавлені необхідного: нормального житла, їжі, одягу, здоров'я, можливості здобувати освіту. Крім того, бідність – це ще й страх перед майбутнім, обумовлений непевністю людини у своїх можливостях уберегти себе та близьких від нестатків [1].

Проблема бідності серед пенсіонерів стала найгострішою проблемою нашого суспільства, породжує невдоволення більшості пенсіонерів. Розміри пенсій залишаються низькими, а навкруги збільшилися ціни більш ніж в два рази. Тому пенсіонери мають просто виживати в даних умовах суспільства. Житлові комунальні послуги коштують майже з розміру пенсії більшості пенсіонерів, а тому вони не в змозі купувати собі якісне харчування та одяг, бо іншу частину грошей вони витрачають на ліки.

Виклад основного матеріалу. У будь-якій державі соціальна сфера, сфера соціальної політики слугує інтересам людей як вищої цінності на Планеті Земля. Сфера соціальної політики є частиною політики держави, яка своїми діями пом'якшує негативні наслідки індивідуальної і соціальної нерівності, соціально-економічних потрясінь у суспільстві. Державне регулювання соціально-економічних відносин, соціальної сфери, будучи однією із передумов економічного і соціального розвитку суспільства й особливою формою управління, виступає як найважливіша складова соціально-економічної політики держави. Виконання соціальних функцій, покладених на державу, здійснюється через систему законодавчих і виконавчих органів влади на рівні Президента, Парламенту, Уряду, самоврядних органів [2].

Пріоритетами розвитку української держави, попри сучасні складності її

розвитку, залишаються загальнолюдські цінності, серед яких важливе місце посідає інститут сім'ї. Саме з сім'єю пов'язані такі чинники життєздатності суспільства, як генетичний, інтелектуальний, етнічний фонди, а також якість фізичного і духовного здоров'я, зв'язок поколінь, збереження моральних та культурних цінностей, забезпечення необхідного рівня соціального порядку [3].

Дослідженню механізмів державного управління в соціальній сфері присвячувалася низка досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених (Камасєв В.Д. [1], Шевчук П.І. [6, с. 170-171], Черенько Л.М. [4, с. 2], Смола Л.Є. [5, с. 7] та ін.).

На жаль, як показує практика, реалізація соціальної політики в Україні не завжди забезпечувала можливості для дотримання державою своїх зобов'язань. За умови системної економічної кризи соціальна політика не може бути повноцінною, адже для реалізації соціальних програм потрібні значні ресурси. У цей період функції держави зводяться до забезпечення мінімального соціального захисту найбільш нужденних верств населення. Проте в Україні соціальна ціна реформ виявилася надмірною, а система соціального захисту малоефективною.

Майнове розшарування, перерозподіл суспільного багатства, збагачення і концентрація значних матеріальних цінностей в руках у невеликого прошарку населення на фоні різкого зниження життєвого рівня більшості громадян України свідчать про недосконалість системи оплати праці та податкових механізмів регулювання доходів населення. Діюча система соціальних пільг не забезпечує надання в потрібному обсязі допомоги бідним, а навпаки, сприяє збільшенню доходів заможних верств населення [6, с. 72–84].

Держава в теперішніх умовах економічної кризи не в змозі профінансувати усі соціальні гарантії в повному обсязі, проте забезпечити поступове наближення основних соціальних стандартів та гарантій (пенсій, допомоги) до прожиткового мінімуму зобов'язана. Нині ж прожитковий мінімум використовується лише для загальної оцінки рівня життя, а не як соціальний стандарт, який лежав би в основі забезпечення конституційних соціальних гарантій.

Нині чинне пенсійне законодавство України, при розгляді у відриві від поточної ситуації, може отримати найвищу оцінку. Право на соціальну пенсію мають особи, які не беруть участі у формуванні коштів Пенсійного фонду. Перелік категорій громадян, які мають право на окремі пільги в пенсійному забезпеченні, за новим пенсійним законодавством збільшився майже вдвічі. Пенсії колгоспникам стали призначатися на загальних умовах з робітниками і службовцями. Скасовано було й будь-які обмеження для виплати пенсії в разі продовження роботи незалежно від одержуваних доходів. Проте будь-які правові норми мають сенс, якщо вони діють фактично, відповідають фінансовій і демографічній ситуації в державі, сприяють соціально-економічному розвитку, фінансовій стабільності [7, с. 236–518].

Запровадження системи загальнообов'язкового державного соціального

страхування дозволило б у перспективі перенести частину витрат не лише пенсійного забезпечення, але й соціального захисту загалом на працюючих, що відповідає принципам організації економіки на ринкових засадах.

Системне реформування законодавчої галузі вимагає відповідних законодавчих змін та подолання кризового стану законодавства у соціальній сфері. Насамперед, це потребує аналізу відповідності законодавства України міжнародним стандартам, прийнятим у розвинутих країнах світу, вимагає узгодженості вітчизняної законодавчої бази.

Державі необхідно потурбуватися про своїх пенсіонерів, бо вони у свій час потурбувалися про наше майбутнє, відстоювали наші землі від загарбників. На наш погляд, необхідно налагодити допомогу не тільки фінансову, а й фізичну, наприклад, організувати людей, щоб допомагали по дому, ходили до магазину, за ліками. Це б укріпило їх командний дух та вони б не відчували б себе покинутими державою.

Висновок. Держава всіляко намагається не покидати своїх громадян напризволяще, але органам державної влади та місцевого самоврядування на всіх рівнях необхідно удосконалити систему механізмів державного управління для подолання нелегкого становища пенсіонерів та забезпечити втілення у життя задекларованих норм. Також необхідно реалізовувати соціальні спрямування нашої держави через систему державних, регіональних та місцевих соціальних програм, залучення громадських організацій та засобів масової інформації до проблем пенсіонерів, створення низки податкових пільг та ін.

Література

1. Камаєв В. Д. Основи економічної теорії (економіка) : підручник / В. Д. Камаєв. – М. : Владос, 2002. – 116 с.
2. Матеріали сайту Публикации для учащихся [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nauch.com.ua/geografiya/23031/index.html>.
3. Шевчук П. І. Соціальна політика / П. І. Шевчук. – Л. : Світ, 2003. – 400 с.
4. Черенько Л. М. Проблеми бідності в Україні: методи визначення та напрями подолання., автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.09.01 / Л. М. Черенько; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2000. – 19 с.
5. Становище пенсіонерів в Україні: Державна доповідь про становище сімей в Україні (за підсумками 2006 р.) / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту ; Державний інститут розвитку сім'ї та молоді; Керівники автор. колективу: Л. Є. Смола, Є. М. Луценко. – Х. : Фоліо, 2007. – 223 с.
6. Социальная политика : учебник / Под. общ. ред. д. е. н., проф. Н. А. Волгина. – М. : Экзамен, 2004. – 736 с.
7. Шамхалов Ф. Основы теории государственного управления : учеб. для ВУЗов. / Ф. Шамхалов. – М. : Экономика, 2003. – 520 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ

Постановка проблеми. Суспільно-політична та адміністративна система державного управління, що склалася в Україні з набуттям незалежності для забезпечення вирішення завдань перехідного періоду, на сьогодні вже вичерпала свій ресурс. Головним її здобутком стало те, що вона дала змогу зберегти певний компроміс у суспільстві, забезпечити еволюційний шлях розвитку, закласти основи сучасного, європейського, цивілізованого, демократичного суспільства. У зв'язку з цим, перспективним при цьому вбачається інтенсифікація саме муніципального руху. Останній представлено як процес, що передбачає взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань, територіальних громад з метою поетапної реалізації цілісної муніципальної реформи в Україні, активного впровадження та поширення ідеї самоврядування в практику державного будівництва, удосконалення структури бюджетного процесу, врегулювання відносин у сфері комунальної власності, розвитку муніципальної діяльності, побудови громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Критичне відношення до окремих нововведень в системі організації влади на місцях не повинне заважати з'ясуванню і визнанню тієї обставини, що муніципальний рух та муніципальна реформа обумовлені об'єктивними причинами фундаментального характеру, серед яких пошук шляхів та інститутів подальшої самоорганізації населення до яких відносяться і інститути місцевого самоврядування, на основі оптимального балансу і поєднання національних особливостей державного управління з універсальними загальноприйнятими на сучасному світі стандартами волевиявлення населення. Принципово важливо виходити з того, що суверенна держава, виступаючи об'єктом демократичних перетворень, завжди повинна залишатися їх домінуючим суб'єктом, покликаним забезпечувати не лише систему державного управління, але й підтримувати ефективне функціонування системи волевиявлення та самоорганізації населення на основі захисту прав та свобод людини і

Відповідні процеси демократизації, модернізації державності передбачають, перш за все, пошук балансу централізації і децентралізації. Ефективність названих процесів безпосередньо пов'язана з дієвістю публічної влади, оптимальністю її конструкції, засобів, способів, методів і форм здійснення на різних «поверхнях» публічної влади, з оптимальністю розподілу повноважень і, відповідно, матеріально-фінансових можливостей між центральною, регіональною і муніципальною владою.

Процеси становлення основних демократичних інститутів, до яких належить і місцеве самоврядування, зумовлюють децентралізацію й деконцентрацію влади в різних аспектах і сферах. У теорії та практиці державного

управління за умови диференційованого підходу розрізняють два типи децентралізації: 1) децентралізація демократична, коли йдеться про передання частини державної виконавчої влади на рівень населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць (територіальних громад, обшин, комун, муніципалітетів, територіальних колективів) та тих органів, які воно обирає (органів місцевого самоврядування); 2) децентралізація адміністративна (іноді її називають «деконцентрація»), коли йдеться про створення на місцях спеціальних урядових органів (місцевих державних адміністрацій, префектур, урядових комісаріатів тощо), які становлять так звану урядову або виконавчу вертикаль [1; 2].

Вихідною методологічною передумовою розмежування повноважень між системою державного управління й органами місцевого самоврядування є принцип, згідно з яким держава не зобов'язана брати на себе відповідальність за питання, які можна успішно вирішити на місцевому рівні.

Прикладами надмірної децентралізації можуть служити реальна автономізація території, федералізація й конфедералізація країни. У буденній свідомості децентралізацію нерідко розглядають як чинник, розпаду держави (партії, організації) та будь-якої іншої системи. Історичний досвід показує, що науково обумовлена (не анархістська) децентралізація веде не до порушення зв'язків із центром і розпаду цілого, а до зміцнення єдності й цілісності країни [4]. Децентралізація державної влади має дві характерні ознаки: самостійність органів місцевого самоврядування та ієрархічна незалежність від органів управління, а також самоврядування вищого рівня. Найважливішою ознакою справжньої децентралізації є самостійність органів місцевого самоврядування у фінансовій сфері, оскільки місцевим фінансам, зокрема місцевим бюджетам, належить величезна роль у забезпеченні дієздатності місцевого самоврядування [3].

За умови оптимального співвідношення централізації і децентралізації можливе формування демократичної моделі місцевого самоврядування та становлення громадянського суспільства. Механізм взаємодії централізації і децентралізації виступає вихідною передумовою ефективності та конструктивності управління. Централізація в державному управлінні фактично підкреслює замкненість системи управління, коли воно будується з єдиного центру в напрямку «зверху до низу» з дотриманням суворих принципів єдності та чіткості розпорядництва.

Висновки. Надмірна централізація, локалізуючи прийняття рішень на вершині державної піраміди, пригнічуючи ініціативу місцевих органів виконавчої влади у виробленні управлінських рішень, слабо враховуючи інтереси окремих регіонів, територіальних громад, колективів, організацій не може забезпечувати результативність, ефективність та конструктивність управління. Ця ситуація має місце в Україні, що надає особливої актуальності проблемі децентралізації державного управління. Практика свідчить, що за умов посилення централізації законодавство часто не спрацьовує, внаслідок відсутності належної взаємодії між органами виконавчої влади різних рівнів, а це зумовлює дезінтеграційні тенденції в різних сферах життєдіяльності суспільства.

Література

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1997. – 80 с.
2. Кравченко Т. В. Теоретичні засади державної регіональної політики [Електронний ресурс] / Т. В. Кравченко // Державне будівництво. – 2009. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/index.html>.
3. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком : [монографія] / В. В. Мамонова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.
4. Шляхи формування та розвитку самодостатніх суб'єктів муніципального руху: європейські виміри та орієнтири: [монографія] / О. М. Кондрашов, Т. В. Іванова, І. О. Драган, та ін.; за заг. ред. О. М. Кондрашова. – Миколаїв : Ємельянова Т. В., 2013. – 352 с.

Ємельянов В. М.,

Україна, м. Миколаїв, e-mail: d_idu@ukr.net

Штиршов О. М.,

Україна, м. Миколаїв, e-mail: evtyshenko-a@mail.ru

ЗМІНИ ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ – ШЛЯХ ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Постановка проблеми. Як відомо, Президент України Петро Порошенко подав до Верховної Ради законопроект «Про внесення змін до Конституції України». Він запропонував дуже важливий комплекс конституційних змін, що може оцінюватися суспільством як позитивний крок на шляху комплексних реформ в Україні. В той же час, необхідно підкреслити, що конституційна реформа повинна відповідати перш за все критеріям прозорості, публічності, відповідати природі Конституції як документу, що закріплює суспільний договір.

Виклад основного матеріалу. Політичні та економічні умови, в яких буде відбуватися конституційна реформа, є надзвичайно складними. І те, що сьогодні відбувається на сході країни, не дає змоги суспільству зосередитися на реформі, обговорювати її в деталях, вирішуючи це питання не шляхом таємних політичних домовленостей, а шляхом компромісних рішень всього суспільства.

Основною спрямованістю законопроекту є створення конституційної основи для децентралізації влади в Україні. Це є великим досягненням всього українського суспільства та буде реалізоване через зміни до Конституції. За двадцять три роки існування України як держави фактично ми не відійшли від радянської централізованої системи влади, від її обмежувальної і репресивної машини. Це, насамперед, концентрація влади в адміністраціях, передача фінансів до центру, а потім їх перерозподіл до областей, а із областей – до міст і районів, а із районів – до сіл, селищ, майже стовідсоткова

залежність місцевої влади від центральної, розбалансована система місцевого самоврядування, а по великому – рахунку її повна відсутність. Хоча в Україні закладені конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнятий Закон України «Про місцеве самоврядування» та інші базові нормативно-правові акти місцевого самоврядування здійснювалося лише на рівні територіальних громад міст обласного значення і то не всіх. Більшість територіальних громад за відсутністю матеріально-фінансової бази неспроможні виконувати всі повноваження органів місцевого самоврядування.

Як зазначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року, система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливих умов для розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню якісних адміністративних та соціальних послуг. Наведу декілька цифр, щоб зрозуміти, що потрібно зробити владі і суспільству протягом найближчого часу, щоб почати будувати практично нову країну.

Починаючи з 1991 р., чисельність сільського населення зменшилась на 2,5 млн. осіб, кількість сільських населених пунктів – на 348 одиниць, а кількість селищних рад збільшилась на 1067 одиниць.

В Україні утворено 12 тис. територіальних громад, у більш як 6 тис. громад чисельність жителів становить менше 3 тис. осіб, з них у 4809 громадах – менш як 1 тис. осіб, а у 1129 громадах – менш як 500 тис. осіб, у більшості з них не утворено виконавчі органи, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства.

Про дотаційність місцевих бюджетів вже говорити і писати просто зайве, понад 6 тис. місцевих бюджетів на 70–90% утримуються за рахунок коштів Державного бюджету. Для прикладу, у Польщі територіальні громади налічують від 5 до 7 тис. осіб, дотаційні територіальні громади відсутні. Тому ті зміни, які закладені в законопроект, створюють умови для: децентралізації влади, максимальної дерегуляції дозволів і послуг; передачі більшості повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад сіл, селищ та міст; чіткого розмежування повноважень як між органами місцевого самоврядування, так і між виконавчою владою та самоврядними органами, закладається принцип субсидіарності, це означає, що максимально можливі повноваження передаються на більш нижній рівень, відповідальності органів місцевого самоврядування перед виборцями і державою.

В законопроекті закладено трирівневу систему адміністративно-територіальних одиниць: регіони, райони, громади. Це дає можливість проводити реформу на рівні громад і районів. На наш погляд, необхідно об'єднати села, селища, маленькі міста до чисельності 7 тис. осіб в громаду зі створенням органу місцевого самоврядування, в селах призначити старост. Одне з головних питань як об'єднати райони до чисельності мешканців, які

там проживають, буде визначати Кабінет Міністрів. Планується запровадити виконавчі органи обласних та районних рад (стаття 140) і закріпити принцип субсидіарності при розмежуванні повноважень у системі органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів різних видів.

Ліквідуються органи державної виконавчої влади (обласні та районні державні адміністрації) (статті 118, 119, 140).

Які недоліки, на наш погляд, має розділ щодо децентралізації влади в Україні? По-перше, необхідно IX розділ Конституції України «Територіальний устрій України» замінити на «Адміністративно-територіальний устрій України». Статтю 132 треба викласти в редакції: «Адміністративно-територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності здійснення державної влади» і далі по тексту. У другій частині статті 133 «Умови і порядок утворення, ліквідації, зміни меж, найменування та перейменування адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів у межах регіонів визначається законом». На нашу думку, «у межах регіонів» треба вилучити з тексту, щоб надати Верховній Раді України повноваження змінювати межі не тільки районів і міст, а й регіонів.

В статті 140, вважаємо, помилково надані повноваження виконавчим органам районних і обласних рад статус представницького органу. Виконавчі органи рад не є і не повинні бути представницьким органом.

Дуже серйозне застереження виникає до статті 141, якою передбачено, що голови районних і обласних рад очолюють відповідні виконавчі органи. По-перше, це не рівень села, селища, міста, де голова обирається громадою на загальних прямих виборах. Голови районних і обласних рад обираються відповідними радами, а ці ради представляють спільні інтереси громад. Така концепція побудови влади в регіоні не дає змоги висококваліфікованим державним управлінцям обіймати пост голови виконавчого комітету.

Поєднання функцій голови ради і голови виконавчого комітету може призвести до концентрації влади в регіоні в одних руках і може породжувати як тиск на місцеве самоврядування, так і протистояння з Президентом і Урядом. Слід додатково вписати в законопроекті, що депутати відповідних рад не мають права працювати в виконавчих органах на рівні району чи регіону.

У статті 142 сформульовано, що «Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, надходження місцевих бюджетів, у тому числі місцеві податки і збори, частина загальнодержавних податків, земля, природні ресурси, що є у власності сільських, селищних, міських громад, а також об'єкти, що є у власності районних і обласних рад». На мій погляд, не може бути будь-якої власності у районних і обласних рад. Вся власність, земельні ділянки повинні належати громадам. Логіка реформи полягає в тому, що перш за все необхідно створити громади з чисельністю, визначеною Урядом, надати їм у власність землю, перед цим обов'язково зробивши її кадастрову оцінку. Це на першому етапі реформи буде основним джерелом наповнення місцевих бюджетів в сільській місцевості.

Висновки. Резюмуючи висновки щодо тексту змін до законопроекту, слід сказати, що він потребує суттєвого доопрацювання в Конституційній комісії, в ко-

мітетах Верховної Ради України, та необхідно обговорити в громадянському суспільстві основні зміни до Конституції України. І в жодному випадку не допускати тих помилок, які були допущені при прийнятті змін до Конституції України в 2004 році, які призвели до непередбачуваних наслідків, бо головне завдання яке стоїть перед усім українським суспільством побудова Конституції національної єдності з метою подальшого розвитку нашої держави.

Література

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.

Камінська А. М.,

Шведун В. О.,

Україна, м. Харків, e-mail: dpoluectova@gmail.com

РОЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ КРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальність роботи визначається тим, що політична реклама виконує важливу роль у виборі електорату й інформує виборців щодо проведення політичної діяльності влади. Розвиток і стимулювання різних форм політичної реклами є невід'ємним атрибутом сучасної демократичної держави, що будує громадянське суспільство і претендує на світове визнання в якості цивілізованого. Відповідно, політична реклама відіграє суттєву роль і в організації державного устрою країни.

Виклад основного матеріалу. У загальному випадку реклама формує суспільні потреби і надає соціальним групам, а також окремим індивідам право на здійснення вільного вибору в умовах чесної конкуренції між виробниками рекламних послуг. Питанням дослідження ролі політичної реклами в організації державного устрою країни на нинішньому етапі присвячено багато наукових напрацювань, зокрема, вітчизняних вчених.

Так, на думку О. Куркової [3], нині актуальними проблемами в сфері політичної реклами є відсутність чітко проробленої нормативно-правової бази, а також профільного органу, який займався б регламентацією виробництва та розміщення подібної реклами, так само як і виконував би контрольні функції в зазначеній галузі. Як наслідок, мають місце невідповідності і несистематизованість стосовно виробництва та розміщення політичної реклами. Це, в свою чергу, гальмує її розвиток та спричиняє відсутність стійкого діалогу

між державою та суспільними структурами, більшість з яких знаходяться поки що на стадії свого становлення О. Куркова вважає, що позитивними результатами реалізації загальних і приватних функцій політичної реклами є спонукання людей до соціально відповідальних вчинків, поліпшення морального клімату в суспільстві, усвідомлення громадянами країни особистої причетності до батьківщини і відповідальності перед нею, викорінення громадських пороків, «олюднення» образу влади, досягнення домінування значущих для суспільства та держави питань в інформаційному просторі країни [3].

С. Лісовський вважає, що політична реклама виконує інформаційну функцію, оскільки вона гарантує оповіщення, ознайомлення аудиторії з політичною акцією, кандидатом, партією, їх поглядами, пропозиціями, перевагами [4]. Політична реклама встановлює контакт між носіями влади або претендентами на місця у владних структурах і населенням, певним чином організує спрямований адресний зв'язок між ними, використовуючи гранично доступну для сприйняття знакову систему Крім того, С. Лісовський зазначає, що політична реклама функціонує не тільки в період виборчих кампаній, але і в проміжках між ними. Вона служить підґрунтям для залучення тією чи іншою партією прихильників, вербування нових членів, донесення до широких мас ідеї або принципів нової партії, для спонукання людей до участі у визначеній політичній акції [4]. З думкою С. Лісовського погоджується і В. Бабіна, яка наголошує на необхідності застосування рекламних технологій у виборчих кампаніях в якості таких, що підкреслюють комунікативну природу політичної влади [1].

В. Карпов стверджує, що політична реклама являє собою особливий тип комунікацій, покликаних змінити свідомість і поведінку людей відповідно до політичних цілей замовника рекламного продукту. До останніх можуть відноситися політичні партії, громадські рухи, політичні лідери та ін. Відмітними властивостями політичної реклами є такі: націленість на конкретний результат; наявність строгих тимчасових обмежень для отримання очікуваного ефекту; непрямий характер комунікації; контроль керівництва політичної кампанії за процесом створення інформаційного продукту. Політична реклама виявляється неможливою на безоплатній основі, оскільки вимагає значних фінансових витрат. У соціально-психологічному аспекті політична реклама є комунікативним сполученням, якому притаманна власна структура, і яке містить когнітивний, афективний та регулятивний компоненти. Так, політична реклама виступає в якості одного з каналів передачі інформаційних повідомлень, підготовлених політичним актором, забезпечуючи досягнення цілей комунікативної взаємодії [5].

А. Грязнова, О. Звонова, В. Зав'ялов стверджують, що політична реклама, спрощує зміст програм, з якими виступають партії та окремі кандидати, робить їх простими і доступними для потенційних виборців. Вона, по суті, зводить зміст цих програм до простих альтернатив [6].

Крім того, Н. Войтович вважає, що суттєвий вплив на суспільство здійснює політична реклама, що міститься в ЗМІ [2].

Якщо узагальнити всі наведені вище точки зору, можна стверджувати,

що в загальному випадку політична реклама є складовою політичного маркетингу й являє собою концепцію, прикладну область комунікації, спрямовану на виробництво та подальше просування політичної продукції, об'єктом вивчення якої стають: виборчий процес, державні програми, національні проекти, діяльність органів публічної влади тощо.

Політична реклама спрямована на розробку дієвих механізмів отримання відповідної реакції від суспільства з метою коригування політичної стратегії окремих політичних акторів, що надає їй рис не тільки електоральної технології, а й науки про прийняття політичних рішень (різновид прикладної політології).

Політична реклама в системі політичного маркетингу володіє характеристиками самостійної наукової концепції, спрямованої на формування в суспільно-політичній практиці установок суспільної свідомості, орієнтованих на завоювання та подальшого утримання, а також контролю ринку публічної влади. Розширення сфери політичної реклами в діяльності органів публічної влади приводить до виникнення концепції державного маркетингу, орієнтованої на виробництво і просування політичного продукту в межах заданого політичного простору.

Висновки. Таким чином, у силу своєї доступності реклама перетворюється на потужний засіб ведення політичної боротьби. Політична реклама формує політичні пріоритети в умовах, коли виборець повинен зробити свій вибір (один з декількох можливих). Тому очевидно, що вона є інструментом політичного ринку, засобом ведення конкурентної боротьби за голоси виборців.

Як висновок можна сказати, що політична реклама виконує важливу функцію в організації державного устрою. Вона маніпулює свідомістю електорату, формує імідж кандидатів і є невід'ємною складовою виборчої кампанії.

Література

1. Бабіна В. Роль політичної реклами у виборчих кампаніях [Електронний ресурс] / В. Бабіна // Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/sotsialnaya-i-http://social-science.com.ua/article/1106>.

2. Войтович Н. Розвиток політичної культури в Україні та політична реклама в ЗМІ / Н. Войтович // Вісник Львівського Університету. – 2011. – Вип. 34. – С. 230–237.

3. Куркова О. Е. Социальная и политическая реклама как инструмент реализации информационной стратегии Российского государства [Электронный ресурс] / О. Е. Куркова. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/sotsialnaya-i-politicheskaya-reklama-kak-instrument-realizatsii-informatsionnoi-strategii-ro#ixzz3S0XB78Tj>.

4. Лисовский С. Ф. Политическая реклама [Электронный ресурс] / С. Ф. Лисовский. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text7/03.htm>.

5. Карпов В. В. Роль политической рекламы в деятельности органов государственной власти // Политика и Общество. – 2014. – № 5. – С. 585–597.

6. Политология : учебник / А. Г. Грязнова, Е. А. Звонова, В. Т. Завьялов и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 396 с.

ДЮЧІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Практика багата еволюційним досвідом зміни та вдосконалення механізмів управління віддаленими територіальними складовими частинами держави або регіонами, окремими сферами їх життєдіяльності.

Процеси трансформації економіки та суспільства, що відбуваються, обумовлюють об'єктивну необхідність теоретичного переосмислення внутрішнього змісту і призначення всіх елементів механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Тому вважаємо за доцільне зупинитися на аналізі та визначенні змісту, структури та класифікації механізмів державного управління, що дозволить сформулювати конкретний механізм управління в місцевих органах виконавчої влади, перш за все, у соціальній сфері.

Виклад основного матеріалу. Будучи складною управлінською категорією, механізм управління, судячи з огляду наукової літератури, багатоаспектне поняття і трактується різними науковцями по-різному.

Так, за Г. Атаманчуком, механізм формування та реалізації державного управління – це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів і закономірностей, через які суб'єкт державного управління «схоплює» потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює їх в життя, зважаючи на державну владу [1].

Комплексний механізм державного управління визначається як «система політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління» [2].

Н. Нижник підкреслює, що реальний механізм управління завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів [3].

Аналіз наведених вище визначень дає змогу зробити висновок про те, що система механізму управління складається із системи управління; соціальних, правових норм; способів визначення цілей; управлінського процесу як циклу дій керуючої системи, що послідовно змінюють одна одну. Тобто державний механізм управління в Україні є складним (комплексним) і включає в себе декілька самостійних механізмів, кожен з яких здатен здійснювати певний вплив на об'єкти управління. Як правило, в практичній діяльності працюють усі наведені далі системні складові загального механізму регіонального управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях. Це такі механізми: економічний; мотиваційний; організаційний; фінансовий; інформаційний; політичний; правовий.

Вважаємо, що саме організаційно-економічний механізм державного

управління здебільшого впливає на хід різноманітних домінуючих процесів у соціальному житті регіонального співтовариства, виконанні завдань і досягненні цілей, до того ж в сучасних умовах суспільного розвитку, залишається недостатньо вивченим. Він представляє собою складну сукупність інструментів і процесів прямого (безпосереднього) та непрямого впливу (координації, стимулювання, регулювання) на соціальні умови життєдіяльності регіонального співтовариства, які забезпечують зростання якості життя населення.

Тільки на основі науково обґрунтованого, взаємопов'язаного, взаємодоповнюючого використання вельми різноманітних за змістом, спрямованості і силі інструментів впливу можливе здійснення необхідного впливу на соціально-економічні процеси і забезпечення «ланцюгової реакції» в масштабі регіону для отримання намічених результатів і синергетичного ефекту.

Органи влади різних рівнів повинні забезпечувати державний регіональний розвиток системно та цілеспрямовано, використовуючи всі наявні правові, економічні, організаційні, інформаційні та інші механізми у двох головних напрямках діяльності: економічному і соціальному.

Щодо соціального напрямку, то однією з головних цілей діяльності органів державної влади є захист прав і свобод, задоволення широкого спектру потреб населення. При цьому варто мати на увазі, що набір найважливіших потреб громадян не залежить від економічної спеціалізації території, є практично незмінним і включає такі потреби, як здоров'я, робота, житло, харчування, духовний та фізичний розвиток, виховання і навчання дітей, освіта тощо. Даний факт дозволяє виокремити низку вимог до органів державного управління щодо забезпечення базових потреб громадян: повнота, тобто охоплення всіх об'єктивно існуючих раціональних потреб; постійність (задоволення потреб має стати не ситуативною, а постійною діяльністю); комплексність (тобто задоволення потреб має стати системною та збалансованою діяльністю, адже низький рівень задоволення однієї потреби не може компенсуватися високим рівнем задоволення інших).

Кожну потребу громадян можна представити у вигляді окремої підсистеми. Отже, диспропорції в розвитку даних підсистем призводять до зменшення сталості всієї соціальної системи і, як наслідок, зростання соціальної напруженості, конфліктів тощо. Попередження і недопущення цього є важливим завданням всієї системи державного управління в ході модернізації соціальної політики.

Зрозуміло, що для забезпечення ефективного розвитку системи необхідним є забезпечення балансу всіх факторів. При цьому розвиток здійснюється діалектично, коли після певного накопичення кількісних змін, через просте відтворення існуючих елементів системи, виникає потреба в її якісному розвитку, в переході на принципово новий рівень.

Крім цього, розвиток має бути стійким, що передбачає тривалість збереження основних умов для збалансованого відтворення багатостороннього потенціалу території. Неприпустимо, щоб розвиток здійснювався за рахунок якого-небудь з основних факторів, експлуатація якого не заповнюється. В іншому випадку вичерпання даного чинника призведе до кризи розвитку з

непередбачуваними соціально-економічними наслідками.

Управлінський механізм держави можна розглядати як сукупність різноманітних економічних важелів і стимулів, що створюють певну зацікавленість у вирішенні регіональних завдань. Крім того, він включає не тільки організаційно-економічні, а й соціально-правові методи управління, психологічні та етичні, які звернені, насамперед, до людини і впливають на її діяльність. Практика показує, що на сучасному етапі економічних і суспільних реформ необхідне створення гнучкого управлінського механізму, досконалого і дієвого, який дозволить оперативно вирішувати проблеми взаємодії центра та регіонів.

Висновки. Регіональний управлінський механізм як суспільно-економічна категорія представляє собою елемент суспільства, в якому реалізуються економічні та політичні закони, виявляються основні закономірності утворення та функціонування суб'єктів, що розташовані в регіоні.

Запропонований розгляд сутності та змісту досліджуваного механізму нам представляється найбільш адаптованим до сучасних вимог української державно-управлінської практики. У цьому зв'язку вважаємо за доцільне з'єднання двох єдиних взаємозалежних і взаємообумовлених компонентів – організаційного (суб'єктивного) і соціально-економічного (об'єктивного), наявність яких визначає сутність механізму управління. Подібний підхід цілком прийнятний для визначення змісту механізму управління соціальною сферою регіонів будь-якого рівня інтеграції (область, адміністративний район тощо).

Література

1. Атаманчук Г. В. Государственное управление : курс лекцій / Г. В. Атаманчук. – М. : Юридическая литература, 1997. – 302 с.
2. Державне управління : словник-довідник / [за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка]. – К. : УАДУ, 2002. – 228 с.
3. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. пос. / Н. Р. Нижник, О. А. Машков ; за заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во УАДУ, 1998. – 160 с.

Круглов В. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: kruvit@rambler.ru

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ШЛЯХОМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Постановка проблеми. В сучасних економічних реаліях вирішення значного кола соціальних питань в Україні є достатньо обтяжливими для держави з причин відсутності необхідного фінансування існуючих соціальних проектів та неефективних механізмів управління по цілому ряду напрямів суспільного та економічного життя держави.

Виклики сьогодення вимагають реформування системи державного

управління, пошуку підходів, які дають можливість пропонувати публічні послуги в секторах, що традиційно знаходилися під патронатом держави. Світова практика показує, що уряди намагаються залучати до роботи відомих експертів, формувати команди, застосовувати коучінг, співпрацювати на контрактній основі з аналітичними центрами та міжнародними організаціями.

Однак такі підходи повинні передбачати поступове впровадження принципів сучасного публічного менеджменту в систему державного управління, особливо в секторі надання публічних послуг, де соціальні питання є значущими, та впроваджувати нові форми взаємодії держави та приватного партнера, які отримали назву державно-приватне партнерство (далі – ДПП).

Виклад основного матеріалу. Концепція нового публічного управління вимагає цілеорієнтованого підходу, деполітизацію та децентралізацію управлінської сфери, передання окремих функцій з надання суспільних послуг приватним структурам.

Існуюча недосконалість управління в державних органах виникає в результаті значних витрат на утримання управлінського апарату, недовіра контролюючих функцій за виконанням посадових обов'язків чиновниками, неефективність послуг, що надаються. Тому сама система управління вимагає не реформування, а створення нових адміністративних систем, як це відбувається в економічно розвинених західних країнах [3, с. 32].

Інструментами, які спроможні реалізувати необхідні зміни в існуючій системі державного управління повинні стати:

- децентралізація системи управління, яка акцентує увагу на переході відповідальності за вирішення значного кола управлінських задач на регіональний рівень та бюджетне наповнення реалізації місцевих проектів у публічній сфері;

- підвищення рівня відповідальності регіональних керівників з одночасним підвищення автономності управлінських дій;

- упровадження принципів орієнтування на споживачів публічних послуг;

- упровадження та реалізація проектів в рамках державно-приватного партнерства.

Державно-приватне партнерство як форма взаємодії державної та приватної сторони у реалізації важливих для суспільства проектів набуло широкого застосування у багатьох країнах світу.

Світовий банк визначає ДПП як угоди з метою залучення додаткових інвестицій між публічною і приватною сторонами щодо виробництва та надання інфраструктурних послуг та як засіб підвищення ефективності бюджетного фінансування [1, с. 13].

Досвід реалізації масштабних проектів шляхом використання ДПП у соціальній та економічній сферах, дає можливість констатувати, що зазначена форма взаємодії держави та суб'єктів підприємницької діяльності дозволяє ефективно використовувати об'єкти державної власності, об'єднує державні та приватні інвестиції для досягнення суспільно-значущих результатів, формує нові методи управління [4].

Закон України «Про державно-приватне партнерство» [2], визначає ДПП

як співробітництво між державними органами, органами місцевого самоврядування та юридичними чи фізичними особами-підприємцями на основі договору та у встановленому законодавством порядку, що передбачає виконання державних повноважень у системі публічного адміністрування.

Державно-приватне партнерство має значний потенціал, адже на сьогодні є необхідність у реалізації проектів у сфері комунального господарства, освітній галузі, наданні медичних послуг, розбудові різноманітних комунікацій, екологічній та туристично-рекреаційній сфері. І цей перелік не є вичерпним.

Звісно, таке досить велике поле діяльності потребує і різноманітності форм державно-приватного партнерства. На сьогодні проекти ДПП реалізуються у вигляді укладання відповідних угод, контрактів (концесії), угод про розподіл продукції, створення спільних підприємств, лізинг тощо.

Проте, незважаючи на значні можливості та перспективи застосування державно-приватного партнерства в Україні, цей процес відбувається досить повільними темпами. На нашу думку, існуючими перешкодами є:

- правова неврегульованість норм різних законодавчих актів, які визначають законодавче поле у сфері державно-приватного партнерства;
- проблемні питання у сфері розробки містобудівної та земельно-кадастрової документації;
- відсутність відповідних гарантій для приватних інвесторів;
- недостатньо прозора система ведення бізнесу та значний тиск з боку контролюючих органів;
- відсутність довгострокового державного планування, в тому числі у бюджетній сфері;
- відсутність сучасних методів державного управління та наявних фахівців у сфері ДПП.

Ураховуючи необхідність децентралізації владних повноважень в Україні, важливим стає і питання визначення уповноваженого органу у сфері реалізації проектів державно-приватного партнерства та визначення його функціональних особливостей на рівні регіону.

Висновки. Таким чином, можемо зазначити, що поступове створення нових механізмів державного управління, в тому числі на основі публічного адміністрування у сфері державно-приватного партнерства, дозволить здійснити ефективні кроки для вирішення загальнонаціональних інтересів у соціальній, енергетичній, транспортній, екологічній сфері тощо, залучивши необхідні інвестиційні ресурси. Такий шлях розвитку потребує подальшого впровадження принципів сучасного державного менеджменту та формування державної політики, яка сприятиме реалізації економічних та інноваційних можливостей державно-приватного партнерства у реалізації важливих соціальних проектів.

Література

1. Государственно-частное партнерство: теория и практика : учебное пособие / В. Г. Варнавский, А. В. Клименко, В. А. Королев и др. ; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы

экономики, 2010. – 287 с.

2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. №2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.

3. Biro A.-M. Diversity in action: Local public management of multi-ethnic communities in Central and Eastern Europe / A.-M. Biro, P. Kovacs. –Budapest, Hungary: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2001. –390 p.

4. Guidelines for Successful Public–Private Partnership [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/ppp_en.pdf.

Кулинич Е. И.,

Украина, г. Хмельницкий, e-mail: roman_kulinich@inbox.ru

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА СТАТИСТИЧЕСКИХ УРАВНЕНИЙ ЗАВИСИМОСТЕЙ

Постановка проблемы. Для изучения зависимостей социально-экономических явлений можно использовать метод статистических уравнений зависимостей, расчет параметров которых основывается на определении коэффициентов сравнения факторных и результативных признаков путем отношения отдельных значений одноименного признака к его минимальному или максимальному уровню [1–3].

Изложение основного материала. Коэффициенты сравнения показывают степень изменения (увеличения или уменьшения) величины признака по отношению к принятой базе сравнения. При увеличении значений признака коэффициенты сравнения исчисляются от минимального уровня, а при уменьшении – от максимального. На основе этих коэффициентов определяется параметр уравнения зависимости, представляющий собой отношение суммы отклонений от единицы, вычисленных коэффициентов сравнения результативного и факторного признаков. В отличие от известных в статистике коэффициентов эластичности параметр уравнения зависимости позволяет учесть влияние на результативный признак не только одного фактора, но и совокупного действия многих факторов.

Применение статистических уравнений зависимости для анализа взаимосвязей социально-экономических явлений требует [2]:

- 1) качественного анализа исследуемых факторных и результативных признаков;
- 2) однородности изучаемого явления;
- 3) оценки устойчивости связи между явлениями.

Первое требование предусматривает наличие логической зависимости между факторными и результативными признаками и использование прямых показателей, позволяющих проводить нормативные расчеты.

Второе требование предполагает исключение из расчетов значений признака (минимальных или максимальных), значительно отличающихся (в два-три раза) соответственно от следующей за минимальной или предшествующей максимальной величины.

Оценка устойчивой или неустойчивой связи между факторным и результативным признаком проводится по шкале зависимостей на основе расчета коэффициента устойчивости связи. Исходными данными для расчета этого коэффициента служат табличные модели определения параметров уравнений зависимости.

Статистические уравнения зависимостей выражают различные виды (однофакторные и многофакторные) и направления связи (линейную, криволинейную и др.). Расчеты параметров статистических уравнений зависимости, показателей тесноты и устойчивости связи осуществляют с применением программного обеспечения [2; 3].

Для выполнения расчетов необходимо:

1) отобрать количественные показатели, характеризующие результаты работы организаций и предприятий;

2) вычислить по отобранным показателям средние и относительные величины, дающие качественную характеристику хозяйственно-финансовой деятельности;

3) определить форму (линейную, криволинейную) и направление связи (прямую и обратную) между факторными и результативными признаками;

4) определить параметры однофакторных и многофакторных уравнений зависимости, соответствующие форме и направлению связи;

5) установить сумму отклонений между эмпирическими (Y) и теоретическими (Y_x) значениями результативного признака;

6) используя модели определения параметров уравнений однофакторной и многофакторной зависимости, вычислить коэффициенты устойчивости связи.

Коэффициент устойчивости связи показывает степень влияния одного или многих факторов на результативный признак. Его вычисляют путем отношения разности отклонений коэффициентов сравнения эмпирических и теоретических значений результативного признака к сумме отклонений коэффициентов сравнения результативного признака с последующим вычитанием от единицы.

Критериями выбора вида уравнения зависимости являются:

1) наименьшая сумма линейных отклонений эмпирических значений результативного признака от его теоретических значений

$$\sum |y - y_x| \rightarrow \min ;$$

2) совпадение значений коэффициента и индекса корреляции (их различие не должно превышать 0,01).

Минимизация суммы отклонений эмпирических значений результативного признака от его теоретических значений при использовании компьюте-

ров осуществляется автоматически перебором четырнадцати (прямой линии, гиперболы, параболы, логической функции) видов и направлений однофакторной связи с выбором наилучшего уравнения зависимости, обеспечивающего минимум суммы отклонений.

Модели расчета параметров статистических уравнений однофакторной зависимости соответствующих видов и направлений связи являются исходными для расчета показателей тесноты связи (коэффициента и индекса корреляции). Их расчет осуществляется как с целью оценки тесноты связи, так и для подтверждения правильности выбора типа уравнения зависимости.

Выводы. Статистические уравнения зависимостей позволяют:

1) оценить взаимосвязь между факторными и результативными признаками при наличии малочисленной и многочисленной совокупности единиц наблюдения;

2) установить уровень и, соответственно, размер изменения результативного признака при изменении одного или многих факторов на единицу;

3) установить размер изменения факторных признаков при изменении результативного признака на единицу или же другую заданную величину (обратная задача);

4) определить нормативные уровни факторных признаков, формирующих планируемую, заданную или нормативную величину результативного признака;

5) установить интенсивность использования факторных признаков для достижения средней величины результативного признака путем сопоставления вычисленных оптимальных (нормативных) уровней факторных признаков с их фактическими средними значениями;

6) оценить устойчивость связи между факторными и результативными признаками. Это дает возможность ограничить устойчивую зависимость от неустойчивой;

7) определить средние темпы прироста (снижения) результативного признака в результате действия изучаемых факторов для каждого объекта исследования (организации, предприятия и т. п.);

8) построить графическое изображение исследуемой зависимости (однофакторной и многофакторной).

Литература

1. Кулинич Е. И. Статистическая оценка факторов хозяйственной деятельности заготовительных организаций / Е. И. Кулинич. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 192 с.

2. Кулинич О. І. Теорія статистики : [підруч.] / О. І. Кулинич, Р. О. Кулинич. – [5-те вид. ,перероб. і доп.]. – К. :Знання, 2010. – 239 с.

3. Кулинич Р. О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку : [монограф.] / Р. О. Кулинич. – К. : Формат, 2008. – 288 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА КОМПЛЕКСНЫХ СТАТИСТИЧЕСКИХ КОЭФФИЦИЕНТОВ

Постановка проблемы. Эффективное обеспечение политической и экономической безопасности страны и конкурентоспособности хозяйствующих субъектов требует своевременной и объективной комплексной их оценки. Сложность такой оценки заключается в поиске обобщающего показателя социально-экономического развития с помощью которого можно было бы рациональным способом объединить разнородные показатели в один – комплексный. Для решения этой задачи можно применить метод комплексных статистических коэффициентов [1].

Изложение основного материала. Применение метода комплексных статистических коэффициентов предполагает расчет комплексного коэффициента весомости отклонений уровней абсолютных, относительных и средних показателей социально-экономического развития страны (регионов) и хозяйственно-финансовой деятельности предприятий (организаций) по следующим направлениям [3]:

1) комплексную оценку значимости отклонений абсолютных относительных и средних величин показателей статистики и динамики, стандартизированных размахом вариации:

$$K_{e_j} = \sum_{i=1}^n \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}} + \sum_{i=1}^n \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} ; \quad (1)$$

2) комплексную оценку весомости отклонений на основе стандартизации уровней показателей от среднего значения по совокупности стран (регионов):

а) при положительном значении росте показателя:

$$K_{e_j} = \sum_{i=1}^n \left(1 - \frac{x_{ij} - \bar{x}}{x_{\max} - \bar{x}} \right)_{x_{ij} > \bar{x}}^2 + \sum_{i=1}^n \left(1 + \frac{\bar{x} - x_{ij}}{x - x_{\min}} \right)_{x_{ij} \leq \bar{x}} ; \quad (2)$$

б) при отрицательном значении росте показателя:

$$K_{e_j} = \sum_{i=1}^n \left(1 + \frac{x_{ij} - \bar{x}}{x_{\max} - \bar{x}} \right)_{x_{ij} > \bar{x}}^2 + \sum_{i=1}^n \left(1 - \frac{\bar{x} - x_{ij}}{x - x_{\min}} \right)_{x_{ij} \leq \bar{x}}^2 , \quad (3)$$

3) комплексную оценку весомости отклонений относительных величин выполнения задач, планов и нормативов:

$$K_{e_j} = \sum_{i=1}^n \left(\frac{100 - x_{ij}}{100} \right)_{x_{ij} \leq 100} + \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max}} \right)_{x_{\max}, x_{ij} > 100}^2 \quad (4)$$

Выбор формул 1–3 комплексного статистического коэффициента зави-

сит от: 1) формы выражения показателей исходных данных (абсолютные, относительные и средние величины или относительные величины выполнения задач планов или нормативов); 2) наличии в исходных данных соответствующих средних значений показателей по совокупности стран (регионов) или предприятий (организаций). Обеспечение принципа объективности требует также полноты исходных данных.

Первая формула комплексного статистического коэффициента весомости отклонений абсолютных, относительных и средних величин показателей, стандартизированных размахом вариации применяется в случаях отсутствия средних значений показателей по совокупности стран (регионов) или предприятий (организаций), оценки устойчивости курса валют и т. п. Формула состоит из двух частей, одна из которых применяется для показателей-стимуляторов социально-экономического развития региона (например, прирост объема инвестиций), а другая – для дестимуляторов (например, прирост индекса потребительских цен) [2]. С уменьшением размера отклонений показателя социально-экономического развития в отдельных странах (регионах) от максимального его уровня (при положительном значении роста показателя), минимального уровня (при отрицательном значении роста показателя), в совокупности стран (регионов) комплексный коэффициент весомости отклонений уменьшается. Чем ниже этот коэффициент, тем выше уровень социально-экономического развития страны (региона), что свидетельствует также о высоком месте этого региона в их совокупности.

Применение второй и третьей формулы предусматривает определение рейтинга стран (регионов) по показателям, характеризующим результаты социально-экономического развития, путем расчета отклонений индивидуальных значений показателей от их средних уровней по совокупности [3]. Несмотря на то, что регионы формируют среднее значение показателей социально-экономического развития с разной степенью интенсивности (одни регионы имеют показатели выше средних, другие – ниже среднего уровня), в формулу расчета комплексного коэффициента заложен механизм, который предусматривает улучшение рейтинговой оценки за превышение регионом среднего уровня показателя в их совокупности. Расчеты комплексного коэффициента весомости отклонений от среднего уровня показателей по предлагаемым формулам свидетельствуют: что чем он ниже, тем выше уровень социально-экономического развития региона и является свидетельством высокого места этого региона в их совокупности.

Определение рейтинга объектов комплексной оценки по показателям, выраженными относительными величинами выполнения задания, плана или норматива, осуществляется по четвертой формуле. Уровень весомости отдельных отклонений значения процента выполнения задания или планового (нормативного) показателя хозяйственно-финансовой деятельности, превышает 100 % от максимального значения этого показателя в совокупности регионов возвышается к квадрату. Этим уменьшается значимость отклонений процента выполнения показателя, превышает 100% от его максимального значения в совокупности регионов по сравнению с весомостью отклонений,

полученных разницей от 100 %. Чем ниже комплексный коэффициент весомости отклонений, тем выше уровень эффективности организационно-управленческой деятельности, что свидетельствует о высоком месте этого региона среди других. По тем показателям, рост значений которых имеет отрицательный эффект (например, прирост уровня безработицы) следует принять обратные величины выполнения задания, плана или норматива.

Выводы. Для разграничения основных и дополнительных показателей можно применить метод статистических уравнений зависимостей, который позволяет определить степень устойчивого или неустойчивого взаимосвязи показателей. При этом основными показателями будут те, для которых наблюдается стойкая зависимость, а дополнительными – ее отсутствие.

Комплексная оценка эффективности организационной и производственно-хозяйственной деятельности является действенным средством управления. Она предусматривает выбор и совершенствование методов конструирования обобщающих оценок, а также их использования в практической работе органов государственной статистики, менеджеров и экономистов-аналитиков как на государственном, так и на региональном уровне.

Литература

1. Кулинич Е. И. Статистическая оценка факторов хозяйственной деятельности заготовительных организаций / Е. И. Кулинич. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 192 с.

2. Кулинич О. І. Теорія статистики [Текст] : [підруч.] / О. І. Кулинич, Р. О. Кулинич. – [5-те вид. ,перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2010. – 239 с.

3. Кулинич Р. О. Статистичні методи аналізу взаємозв'язку показників соціально-економічного розвитку [Текст] : [монограф.] / Р. О. Кулинич. – К. : Формат, 2008. – 288 с.

Лахиша М. І.,

Україна, м. Полтава, e-mail: lahisha@ukr.net

ВУЗЛОВІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА ВЛАДИ

Постановка проблеми. Методологія нашого дослідження посткомуністичної трансформації суспільства та влади ґрунтується на тезі про об'єктивність глобалізації та європейської інтеграції. Протягом 2004–2014 років було проаналізовано хід посткомуністичної трансформації з теоретичної точки зору [1] та вивчено практику реформ в окремих державах [2].

Процес глобалізації згладжує відмінності між різними цивілізаціями, веде до їх інтеграції. Теорія постіндустріальної цивілізації дозволяє зробити передбачення щодо спрямованості розвитку суспільства. Надії людства

пов'язуються із науково-технічним прогресом, інформаційною революцією, змінами у соціально-економічній та політичній сферах. Водночас, аналіз свідчить про наявність певних особливостей життя окремих цивілізацій, які потрібно враховувати у процесі трансформацій. Діалектика сучасності полягає у визнанні необхідності різних підходів на основі наявної різниці у світоглядах, боротьбу протилежностей та вироблення рекомендацій на основі як теорії, так і практики.

Виклад основного матеріалу. Матеріали дослідження підтверджують думку про необхідність відмовитися від традиційного розуміння прогресу як лінійного напрямку розвитку, що підтверджується, зокрема, подіями останнього часу, які характеризуються як повернення до часів холодної війни, ігноруванням з боку Росії норм міжнародного права та її імперськими прагненнями. Історія країн Центральної та Східної Європи засвідчує циклічність та певну маятниковість процесів, що відбувалися на їх теренах. Це, зокрема, відмічено нами відносно України [3].

На наш погляд, Україна може бути віднесена до держав із європейськими традиціями та менталітетом населення, що дозволяє зробити висновок про можливість і необхідність європейської інтеграції України, чому сприяють сучасні глобалізаційні процеси. Результати дослідження еволюції української влади дозволяють зробити висновок, що Україна не була виключенням в європейському цивілізаційному просторі, а у певні періоди з економічної, соціальної, політичної чи культурної точки зору її розвиток навіть випереджав інші країни.

На етапі посткомуністичної трансформації суспільства та влади необхідно враховувати вплив зовнішніх та внутрішніх факторів, творчо поєднувати використання іноземного досвіду з урахування власних традицій та можливостей. До внутрішніх факторів ми відносимо національні традиції, політичну культуру, налаштованість суспільства загалом та еліти, зокрема, на зміни. Суттєвими факторами посткомуністичної модернізації стали національний, релігійний та ідеологічний. До зовнішніх факторів можна віднести сприяння трансформаційним процесам з боку міжнародних інституцій, Європейського Союзу, міжнародних неурядових організацій тощо. Суттєвим фактором змін може бути підтримка чи, навпаки, опір сусідніх країн, що яскраво підтверджується для України.

В цих умовах задекларований європейський вектор розвитку України може бути реалізованим за умови зовнішньої допомоги та наполегливої реалізації реформ, що вимагає не лише підтримки населення, політичної волі, а й теоретичного осмислення трансформаційних процесів з урахуванням наявного досвіду.

На наше переконання, жодна із запропонованих досі, а, можливо, і у майбутньому, теорій не зможе дати однозначно вірну відповідь щодо правильності вибору та дій. Проте, яскраво помітна необхідність посилення уваги до проблем управління, що передбачає врахування певних закономірностей, запозичення та творчого використання наявного досвіду в конкретних умовах. Саме в цьому напрямі розвивається наука «Державне управління», представниками якої наполегливо вивчається та узагальнюється наявний зарубіж-

ний досвід реформ з метою вироблення пропозицій щодо його застосування в Україні. Слід також звернути увагу на зауваження багатьох дослідників щодо зростання ролі знання в житті суспільства. Саме на концентрації знання ґрунтується сьогодні перевага західних розвинених держав. Відзначимо разом з тим, що в Україні саме цей фактор розвитку недооцінюється, а напрацювання науковців у сфері державного управління, як і в інших галузях, часто залишаються незатребуваними.

Потрібно також відмітити визначення посткомуністичної трансформації як прийняття цінностей, культури та інституцій, які характерні для розвинених держав. Теоретично ця проблема залишається підставою для дискусії. Спільними рисами трансформаційних перетворень у країнах ЦСЄ є їх спрямованість на демократію та ринок. Значним став зовнішній чинник перетворень, як в економічному, так і в політичному та психологічному плані. Приблизно однаковим був і сценарій реформ, що особливо яскраво проявилось на їх першому етапі. Ініціаторами змін виступали правоконсервативні, різко антикомуністичні і проатлантичні еліти, які забезпечили в короткий період впровадження політичних і економічних моделей західного зразку. Загострення соціальних проблем привело до зростання на певний час впливу лівих сил, який знову послабився зі вступом окремих держав до ЄС та НАТО. Водночас в багатьох посткомуністичних державах, насамперед на терені колишнього Радянського Союзу, проявився фактор пристосування колишніх еліт до нових умов. Користуючись владою, вони змогли знайти свою нішу в процесі трансформації, часто очолюючи її та спрямовуючи у вигідному для себе руслі. Очевидно, можна стверджувати про певну консервацію суспільних відносин з елементами «дикого капіталізму», що характерно для України. В такому випадку революція розтягується й складається з кількох етапів.

Аналіз свідчить, що наявність власної державності та її історичного досвіду полегшували реформування суспільства, даючи можливість сконцентруватися на економічних та політичних реформах. Суттєвий вплив на хід та форму трансформації мали тривалість перебування суспільства під впливом тоталітарного режиму та його жорсткість у тій чи іншій державі. Відповідно похідними факторами стало відношення до трансформації населення та еліти, їхнє бачення перспективи та готовність до дій. Наприклад, питання вступу до НАТО в одних державах було об'єднуючим фактором, в інших – вело до протистояння. В цих умовах стримуючим фактором була й позиція НАТО, що проявилось відносно України в період 2005-2010 років, а сьогодні може оцінюватися як помилка.

Значним фактором реформ став економічний, який пов'язувався із рівнем інтегрування економіки в рамках соціалістичної системи, готовністю до інтеграції в інші ринки тощо. Успішне вирішення економічних проблем полегшувало демократизацію та перехід до правової держави. У свою чергу, слід відзначити позитивний вплив політичних реформ на економічний розвиток. Отже, мова повинна йти про комплексні зміни.

Досвід центральноєвропейських держав переконливо показує, що євроінтеграція суттєво прискорює модернізаційні процеси та коригує їх у напрямі європеїзації усіх інституцій, в тому числі й публічної адміністрації. Підгото-

вка до вступу до Європейського Союзу дисциплінує суспільство та владу країни-кандидата завдяки ясності мети та процедур, а також можливості повніше використовувати програми та фонди ЄС, модернізація помітніше набуває рис європеїзації.

Практика демократичної трансформації показує також необхідність застосування комбінацій різних дій: імітації – застосування у конкретних ситуаціях методів дій, які вже використовуються у країнах ЄС та засвідчили свою ефективність; дифузії, яка передбачає активний обмін досвідом між різними суб'єктами перетворень, що рівною мірою стосується як центральних органів публічної влади, так і регіональних, а також неурядових організацій і передбачає навчання, вивчення досвіду за кордоном, запрошення іноземних фахівців тощо. Аналіз свідчить також про необхідність інституціалізації та посилення респонсивності суспільства та влади.

Варто зауважити, що головним завданням на даному етапі розвитку українського суспільства має стати його консолідація. Реформування влади повинне перш за все забезпечити посилення ролі держави в житті суспільства при одночасному зростанні участі громадськості в управлінських процесах. Ця теза виглядає дискусійною, зважаючи на загальну тенденцію зниження ролі держави за рахунок посилення впливу міжнародних інституцій та регіонів, але, з нашої точки зору, є вірною на етапі реформ. Змінюватися має філософія держави та механізми її взаємодії з громадянським суспільством. Очевидно, що мова повинна йти про комплексні перетворення, які б передбачали чіткий поділ функцій гілок влади, розмежування повноважень центру і регіонів, зростання ролі органів місцевого самоврядування, поєднання структурних змін з максимальним використанням людського фактора тощо. Ядром перетворень має стати модернізація публічної адміністрації з неодмінним реформуванням державної служби на принципах нейтральності, професійності, прозорості. Щоб відігравати позитивну роль у модернізації держави, влада повинна мати стимул, новаторство, гнучкість та зв'язок із громадськістю. На наш погляд, саме респонсивність повинна допомогти забезпечити інституціалізацію українського суспільства, зробити відносини між владою та громадськістю відкритими і прозорими, створити умови для активної участі громадян у процесі модернізації суспільства, влади.

Висновки. Підводячи підсумки потрібно наголосити на необхідності розглядати фактори посткомуністичної трансформації у комплексі, враховувати, що залежно від національних умов визначальними можуть бути різні чинники та рушійні сили процесу трансформації. Реформи в Україні мають відбуватися в руслі світових тенденцій, з урахуванням існуючої теорії та практики. Водночас доцільно зробити застереження проти бездумного перенесення іноземного досвіду на вітчизняний ґрунт, оскільки потрібно враховувати не лише здатність працівників органів влади використовувати цей досвід, а й технічні та фінансові можливості, головне ж – готовність суспільства до таких нововведень.

Література

1. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та

практичні аспекти : [монографія] / М.І. Лахижа. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. – 289 с.

2. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Польща . – Полтава : ПолтНТУ, 2012. –243 с.

3. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: досвід Республіки Болгарія / М.І. Лахижа. – Полтава : ПолтНТУ, 2014. – 208 с.

4. Лахижа М. І. Боротьба за булаву / М. І. Лахижа // День, 2004, 10 грудня.

Мазур Л. Б.,

Україна, м. Харків, e-mail: mazur_luba@ukr.net

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Актуальність і важливість вирішення питань удосконалення адміністративно-правових засад медичного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, зваженого функціонування медичної служби Збройних Сил України зростає відповідно до збільшення фінансово-економічних, зовнішньо- і внутрішньополітичних, соціальних, інформаційних та інших загроз. Тому значний інтерес представляють розвідки, присвячені визначенню особливостей формування та розвитку в державі територіальної системи медичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Основні засади функціонування медичної служби Збройних Сил регламентує військово-медична доктрина України. При цьому провідні вітчизняні науковці військової медицини [1, с. 26] визначають військово-медичну доктрину України як сукупність науково обґрунтованих принципів, єдиних організаційних вимог і професійно-технологічних стандартів військової медицини, спрямованих на зміцнення здоров'я, збереження і підвищення боєздатності особового складу, на збереження життя, запобігання інвалідності та якомога швидше повернення до строю чи трудової діяльності максимальної кількості поранених і хворих, а також на досягнення максимальної ефективності всієї системи медичного забезпечення Збройних Сил України (далі – ЗС України).

З метою створення сучасної, високоефективної, економічно доцільної системи медичного забезпечення ЗС України, яка б повністю відповідала вимогам військово-медичної доктрини, а, головне, належним чином урахувала б інтереси держави та військовослужбовців, – продовжується реформування системи медичного забезпечення ЗС України на мирний і воєнний час. Одним з основних завдань її реформування є інтеграція ще у мирний час системи медичного забезпечення ЗС України із загальнодержавною системою охорони здоров'я населення України, тобто включення ресурсів військової медицини до єдиного медичного простору нашої держави.

Медицина служба ЗС України готова брати участь у формуванні єдиного медичного простору держави. Для цього вона має розгалужену мережу лікувальних закладів госпітальної системи, потужну санітарно-епідеміологічну службу, комплекс військових санаторіїв, стоматологічну службу, військово-лікарську експертизу, патолого-анатомічну і судово-медичну служби ЗС України та достатню кількість підготовленого персоналу, які доцільно залучити до єдиного медичного простору держави [2, с. 191].

Основною ланкою госпітальної системи Міністерства оборони України (далі – МО України) є військовий госпіталь або військово-медичний центр. Система являє собою піраміду, на вершині якої перебуває ГВКГ МО України у м. Києві – багатопрофільна лікувально-профілактична установа, де надається високоспеціалізована медична допомога та успішно використовуються новітні медичні технології. ГВКГ МО України здійснює керівництво лікувально-профілактичною роботою центральних (базових, гарнізонних) військових госпіталів і є клінічною, навчальною, науково-дослідною та методичною базою Української військово-медичної академії, лікувальних установ, науково-дослідних та інших закладів ЗС України і МОЗ України (*перший рівень*).

Другий рівень – це чотири центральні військові госпіталі, що розташовані у великих обласних центрах, а саме: Одесі, Львові, Вінниці та Чернівці. Перші три з них – клінічні бази відповідних медичних університетів. Зазначені госпіталі підпорядковуються ГВКГ МО України, начальник якого координує їх діяльність.

Центральним госпіталям підпорядковуються базові військові госпіталі (*третій рівень*). Якщо в центральних госпіталях надається спеціалізована допомога, то в базових – кваліфікована медична допомога з елементами спеціалізованої. Кожному центральному госпіталю підпорядковується 2–3 базових госпіталі.

Керівники базових військових госпіталів координують роботу гарнізонних госпіталів, військових лазаретів та окремих медичних батальйонів. Медичні пункти і лазарети військових частин теж підпорядковуються гарнізонним госпіталям (*четвертий рівень*). Окремі з базових та гарнізонних військових госпіталів теж є клінічними базами медичних ВУЗів (Дніпропетровськ, Івано-Франківськ, Сімферополь, Харків, Чернівці).

Надійність роботи госпітальної системи ЗС України підтверджується функціонуванням системи медичного забезпечення військовослужбовців та пенсіонерів МО України Київського гарнізону. З метою вирішення практичних завдань щодо реформування та оптимізації системи медичного забезпечення військовослужбовців і пенсіонерів МО України в Київському гарнізоні на базі ГВКГ МО України наказом міністра оборони № 399 від 05.11.1997 р. було створено нову функціональну структуру – Київський військово-медичний центр (далі –КВМЦ).

Висновки. Таким чином, організація медичного забезпечення військовослужбовців ЗС України, членів їх сімей та пенсіонерів МО України виходить далеко за межі оборонного відомства й повинна інтегруватися в єдиний медичний простір України. Це обумовлено, передусім, тим, що медична служба

ЗС України сьогодні виконує завдання з медично-соціального захисту понад 1 млн. громадян нашої держави. З іншого боку, цивільне населення України все частіше звертається за медичною допомогою до ГВКГ МО України та центральних військових госпіталів оперативних командувань. Підтвердженням такого висновку можуть слугувати такі статистичні дані. Так, за період з 1997 р. по 2013 р. щорічно в лікувальних установах КВМЦ поправляли своє здоров'я від 3500 (1997 р.) до 7600 (2013 р.) наших співвітчизників. Отже, тільки за чотири останні роки лікарі ГВКГ МО України надали високоспеціалізовану медичну допомогу 20000 осіб із числа цивільного населення. Високий рівень лікувально-діагностичного процесу у військових лікувально-профілактичних закладах підтверджений і відповідними контрольними органами держави. Так, ГВКГ МО України та центральні військові госпіталі (ЦВГ) оперативних командувань Вищою акредитаційною комісією МОЗ України акредитовані за найвищим четвертим рівнем. Отже, структурно-функціональний аналіз медичної служби Воєнної організації України на прикладі системи медичного забезпечення ЗС України свідчить, що наявні у медичній службі силових міністерств та інших відомчих структур держави сили і засоби можуть суттєво доповнити ресурси єдиного медичного простору нашої держави.

Практичним підтвердженням життєздатності загальнодержавної системи надання медичної допомоги цивільному населенню і військовослужбовцям ЗС України може бути територіальна система медичного забезпечення.

Література

1. Стеценко С. Г. Медичне право України : підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С. Г. Стеценка, В. Ю. Стеценко, І. Я. Сенюта. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с.
2. Столяров Г. С. Статистика охорони здоров'я : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Г. С. Столяров, Ю. В. Вороненко, М. В. Голубчиков. – К. : КНЕУ. – 2000. – 187 с.

Майстро Р. Г.,

Україна, м. Харків, e-mail: maystro_rg@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Реалізація соціальної політики є однією з головних функцій держави, яка повинна гарантувати громадянам соціальний захист та створення умов для розвитку, забезпечити соціальну стабільність суспільства. Сучасний стан соціального забезпечення населення в Україні свідчить про необхідність вироблення адекватної соціальної політики, спрямованої на реформи, що дасть змогу підвищити соціальні стандарти та сприятиме добробуту людей.

Виклад основного матеріалу. Під соціальною політикою частіше за все розуміють систему державних заходів з підтримки соціально незахищених верств населення. Соціальна політика держави має бути спрямована на створення гідних умов життя і сприятливих можливостей соціального розвитку всіх членів суспільства, цілеспрямовану модифікацію суспільних структур та інститутів для досягнення поставленої мети.

Через реалізацію соціальної політики держава повинна виконувати такі функції як забезпечення мінімальних соціальних гарантій, підтримка активних верств населення та встановлення правового простору в суспільстві [1].

Соціальна політика є важливим напрямком діяльності держави оскільки впливає на споживання; побут; освіту; культуру; відпочинок; охорону здоров'я; соціальне забезпечення; соціальний захист населення. Реалізація соціальної політики повинна бути направлена на ліквідацію або пом'якшення негативних соціальних наслідків ринкового господарства.

Соціальна політика держави може носити як пасивний, так і активний характер. Пасивна соціальна політика держави припускає заходи лише відносно окремих категорій громадян. В цьому випадку соціальна політика здійснюється вибірково через надання пільг, субсидій, виплат по безробіттю окремим категоріям громадян.

Соціальна політика активного характеру здійснюється через механізм стимулювання виробництва в країні, забезпечуючи можливість зростання доходів населення, що дозволить їм самостійно забезпечувати своє існування. Реалізація активної соціальної політики пов'язана з проведенням реформ в державі, а результативна і зважена соціальна політика є не тільки кінцевою метою, але і базовою умовою цих реформ.

Слід зазначити, що активна соціальна політика держави не суперечить політиці економічної стабілізації. Навпаки, брак такої політики, надто низький рівень реальних доходів більшості населення обмежують потенціал стабілізації та економічного розвитку. Зрозуміло, що ця політика має бути продуманою, відповідальною та ґрунтуватися насамперед на реальних можливостях держави [3].

Сучасна державна соціальна політика України характеризується такими негативними моментами:

- переважно пасивний характер соціальної політики;
- низький ступінь координації між органами та службами, які займаються вирішенням соціальних завдань та проблем;
- неефективність законодавчих і нормативних актів, які регулюють соціальну політику в країні на різних рівнях;
- недостатня кваліфікація соціальних працівників;
- відсутність довгострокової стратегії реалізації державної соціальної політики;
- відсутність належної узгодженості зусиль центральної і місцевої влади в реалізації соціальної політики;
- низький рівень залучення вільних коштів населення, що направляються на соціальні потреби.

На жаль, сучасна соціальна політика представляє собою комплекс заходів як реакції уряду на кризову ситуацію, що виникає під впливом економічних факторів. Головна увага зосереджується на окремих ланках соціальної сфери: пенсіях, грошових виплатах, індексації, мінімальних соціальних стандартах. Таким чином, соціальна політика втрачає комплексність та адресність, знижується її ефективність.

Сьогодні в Україні суттєвий вплив на вибір основних напрямків соціальної політики, на їхній зміст мають додаткові негативні обставини – економічна криза, війна, велика кількість біженців, які потребують соціального захисту, інфляція, що супроводжується зубожінням більшості населення, зростанням соціально-економічної нерівності. Необхідно зазначити, що в Україні розрив у рівні життя між бідними і багатими є одним з найбільших в світі.

Для ефективної реалізації соціальної політики в Україні необхідно посилити її активну складову шляхом здійснення реформ в економіці, що сприятимуть підвищенню доходів громадян, створенню робочих місць за допомогою інструментів інвестиційного та податкового характеру для стимулювання розвитку економіки.

Надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні повинно бути максимально децентралізоване. Централізований підхід до визначення потреби в соціальних послугах і формування мережі соціальних служб, закладів та установ зумовлює орієнтацію якості та обсягу таких послуг переважно на фінансові можливості бюджету, а не на потреби населення. Саме на регіональному та місцевому рівнях повинна вирішуватись більшість соціальних проблем [2].

Важливим для покращення соціальної політики є підвищення ролі недержавних громадських організацій, які здатні зробити вагомий внесок у розвиток системи соціального захисту України, розробляють і апробують новаторські моделі та схеми роботи з клієнтами, здатні отримувати допомогу з боку міжнародних організацій.

З метою підвищення ефективності роботи фондів, інших соціальних закладів соціальна служба має вирішувати питання соціального захисту населення й надання допомоги найбільш знедоленим його верствам. Організація та функціонування такої служби потребує професійно підготовлених кадрів. У країнах Заходу вже давно функціонує широка мережа навчальних закладів, які готують соціальних працівників. Ці категорії державних службовців мають бути одночасно і соціологами, і економістами, і психологами, і організаторами-адміністраторами, добрими і високоморальними людьми. Слід зазначити, що за кількістю соціальні працівники в країнах Заходу вже зрівнялися з учителями та лікарями [4].

Висновки. Якість життя суспільства залежить від соціальної політики держави та дієвих механізмів її реалізації, які повинні стимулювати розвиток людського капіталу, соціальної справедливості та обмежити засилля бюрократичного державного апарату і монополістичних формувань. Це є пріоритетом соціальної політики поряд з формуванням значного прошарку середнього класу громадян.

Реалізація цього напрямку передбачає, по-перше, політику сприяння економічному зростанню та підвищенню на цій основі платоспроможного

попиту. Необхідним є реформування системи надання соціальних послуг громадянам на основі адресної соціальної допомоги бідним і малозабезпеченим громадянам, відміну пільг забезпеченим і працюючим особам, суттєві зміни у системі соціального та пенсійного страхування, підвищення ефективності діяльності служб соціального захисту.

Література

1. Базилінська О. Макроекономіка : навч. посібник // О. Базилінська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 442 с.
2. Брегеда А. Ю. Основи політології : навч. посібник // А. Ю. Брегеда / Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
3. Управління трудовим потенціалом Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. – Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
4. Шевчук П. І. Соціальна політика // П. І. Шевчук / 2-ге вид. – Львів : Світ, 2005. – 400 с.

Майстро С. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: maystro_sv@mail.ru

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. На розвиток цивілізації в сучасних умовах великий вплив справляє прогресуючий процес глобалізації економіки, який, з одного боку, сприяє розвитку людських ресурсів, а з іншого, ставить перед світовою спільнотою нові проблеми. Як наслідок, сучасні реалії розвитку світової економіки потребують значного переосмислення напрямків реалізації соціальної політики, а, відповідно, постановки нових завдань та формування нових механізмів реалізації державної політики соціального захисту населення.

Виклад основного матеріалу. Колишній Генеральний секретар ООН Кофі А. Аннан, стверджував, що небагато людей, груп чи урядів виступають проти глобалізації як такої, однак вони протестують проти породженої нею нерівності [3]. Так, вигоди глобалізації розподіляються в світі дуже нерівномірно. На тлі безпрецедентного багатства – гнітюча бідність і нерівність між країнами та всередині країн. Майже половина населення світу змушена жити менш ніж на 2 долара США на день, а 1,2 млрд. осіб існують менш ніж на 1 долар. Із загальної чисельності робочої сили у світі (приблизно 3 млрд. осіб) – 140 млн. трудящих взагалі не мають роботи. Нерівність відбувається і в розподілі доходів [3]: 1 млрд. осіб, які живуть в розвинених країнах, одержують 60 % усіх доходів світу, а 3,25 млрд. осіб у країнах з низьким рівнем доходів заробляють менше 20 % доходів.

Тобто, вигоди й можливості глобалізації залишаються сконцентрованими у відносно невеликій кількості країн, і навіть в межах цих країн розподіляються нерівномірно. Крім того, в останнє десятиліття поглибилась невід-

повідність між успішними зусиллями з розробки правил, які сприяли б відкритості і розширенню глобальних ринків, і не дуже активними діями на підтримку соціальних цілей, таких як умови праці, права людини, скорочення масштабів бідності тощо.

Директор програми глобалізму і соціальної політики Б. Дікон застерігає: «Коли відбулися глобальні переміщення капіталу, а уряди внаслідок цього втратили управління, капітал, в принципі, зміг «купити режим» і здійснити «соціальний демпінг» [2].

Дослідження процесу глобалізації економіки свідчить, що він справляє неоднозначний вплив на соціальну сферу. Лібералізація обміну, нові форми міжнародного поділу праці, зростання руху капіталів, посилення конкурентної боротьби дозволяють досягати економічного зростання в багатьох країнах світу, сприяють розширенню зайнятості, зниженню рівня бідності і підвищенню добробуту. При цьому якість життя більшої частини населення світу покращилася внаслідок зростання доходів на душу населення, збільшення тривалості життя і підвищення рівня освіти. Частка населення світу з середнім рівнем розвитку людського потенціалу зросла з 55 % в 1975 р. до 66 % в 1997 р., а з низьким – скоротилася за цей період з 20 % до 10 % [4].

З іншого боку, зростання обсягів торгівлі та капіталовкладень на глобальному рівні здійснюється з великою швидкістю, але в основному в інтересах більш динамічних і могутніх країн. Для великої кількості працюючих (основної складової економічно активного населення) глобалізація означає невпевненість у збереженні робочого місця та погіршення умов праці. Як у бідних, так і у багатих країнах, економічна перебудова і послаблення інститутів соціального захисту призвели до посилення нестабільності зайнятості і доходів. Конкуренція на світових ринках примушує роботодавців використовувати більш гнучку політику в галузі праці і укладати з працівниками не вигідні трудові угоди. Закони про звільнення працівників пом'якшені в Бельгії, Франції, Німеччині і Великій Британії. В Нідерландах, Іспанії та Великій Британії децентралізована система укладання колективних договорів про оплату праці сприяла зростанню безробіття [5]. Отже, прогресуючий процес глобалізації економіки, надаючи першість економічній ефективності та доцільності, може супроводжуватися негативними соціальними наслідками. У зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває соціальний захист населення.

Досвід розвинених країн підтверджує, що глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік приводять не до згортання економічної ролі держави, а до посилення її управлінських функцій. За умов лобіювання керівництвом розвинених країн інтересів своїх товаровиробників, що широко практикується останнім часом, ключова роль держави має полягати в стимулюванні використання переваг глобалізації з однієї сторони і в протидії її негативному впливові – з іншої. Така політика має сприяти посиленню конкурентних переваг національної економіки та ефективності соціальної політики. Вона має стати невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки держави.

Тобто, на сучасному етапі світового економічного розвитку соціальний захист, що раніше трактувався і практично здійснювався в межах окремих країн, на-

бирає наднаціонального та транснаціонального характеру. Це сталося з кількох причин. Економічна конкуренція між державами змушує їх скорочувати кошти на соціальний захист з метою підвищення конкурентоспроможності (соціальний демпінг). Міжнародний міграційний тиск змушує перерозподіляти доходи між країнами, щоб запобігти політичним наслідкам масових міграцій. Спільність ринків капіталу та праці сприяє виникненню наднаціональних органів, що забезпечують на наднаціональному рівні захист громадянських прав, які заперечуються або ігноруються на національному рівні [6].

Наднаціональний характер соціального захисту набирає принаймні дві форми: наднаціональний перерозподіл доходів і наднаціональне правове регулювання. Наднаціональний перерозподіл доходів, як одна з форм міжнародного соціального захисту на субглобальному рівні ефективний у Європейському Союзі, коли фонди цього утворення забезпечують певний рівень підтримки бідніших регіонів за рахунок заможніших. Це ще раз доводить тотожність підходів дослідників процесів розвитку і тих, хто наголошує на необхідності створення глобального рівня управління. У щорічній доповіді ООН «Людський розвиток» декларується: «Людське суспільство дедалі більше набуває глобального виміру. Рано чи пізно воно створить глобальні організації, які забезпечать систему прогресивного оподаткування (від багатих до бідних націй), яку підтримує ООН» [1].

Отже, в умовах глобалізації політичні, економічні, технологічні, екологічні зміни, що є необхідною передумовою розвитку людини, спричиняють трансграничний рух капіталу, виробничих потужностей, товарів і послуг та переміщення робочої сили, викликаючи певні зміни в соціальній сфері. Як наслідок, на початку XXI століття глобалізація, підвищуючи ефективність економіки, потенційно загрожує демонтажем всієї створеної протягом минулого сторіччя соціальної надбудови. Це може в перспективі призвести до нового загострення класових відносин, але тепер вже в планетарному масштабі. Таку думку висловлює президент Центру європейських досліджень при Гарвардському університеті С. Хофман: «Можливо ми знаходимося в ситуації європейського національного капіталізму початку XIX ст., до того, як держави почали його регулювати і говорити, що навіть стурбований прибутками капіталіст повинен час від часу займатися своїми робітниками, забезпечувати їм певний рівень соціального захисту, деякий мінімальний необхідний рівень заробітної плати. Нічого подібного в глобальному вимірі поки що немає» [7].

Висновки. Світове співтовариство, у тому числі Україна, має враховувати соціальні аспекти процесу глобалізації, особливо при розробці правил, норм і політики управління світовою економікою. А це об'єктивно вимагає розвитку міжнародних інститутів з регулювання цих процесів в інтересах всього суспільства. Тобто зростає роль як регуляторів і координаторів соціальної політики на регіональному і глобальному рівні міжнародних організацій, зокрема, ООН, Міжнародної організації праці, Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, СОТ та ін. В умовах глобалізації економіки регулювання соціальної політики виходить за національні межі і повинно відбуватися на регіональному рівні – в межах інтеграційних утворень, та на глобальному рівні – в межах міжнародних організацій та міжнародних програм.

Література

1. Глобалізація соціального захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referatua.org.ua/category_content.php?c=state_regulation&id=200&s=2.
2. Дікон Б. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту: Пер. з англ. / Б. Дікон, М. Халс, П. Стабс. – К., 1999. – 256 с.
3. Кисільова Т. М. Соціальна політика в умовах глобалізації / Т. М. Кисільова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/table/jalilo18/011.htm>.
4. Лукашевич В. М. Глобалистика: учебное пособие. – 3-е издание, переработанное и дополненное / В. М. Лукашевич. – Львов : «Новий світ – 2000», 2006. – 540 с.
5. Сіденко С. В. Соціальні проблеми глобалізації [Електронний ресурс] / С. В. Сіденко. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=19&article=2298>.
6. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.
7. Hoffman S. The European Sisyphus: Essays on Europe, 1964 – 1994 // Westview Press, 1995.

Мамонova В. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: v.mamonova1005@gmail.com

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми. В плануванні економічного і соціального розвитку територій особливу роль має грати прогнозування як сучасний інструментарій обґрунтування механізмів державного управління адміністративно-територіальними одиницями. Так, без демографічних прогнозів неможливо визначити розмір доходної частини і видатків державного та місцевих бюджетів, а також Пенсійного фонду як цільового страхового фонду. Правильна оцінка кількості населення та його вікового і статевого складу на основі моделі демографічного прогнозу може допомогти оцінити як бюджетні доходи, так і видатки. З іншого боку, надходження від податку на доходи фізичних осіб залежать від чисельності робочої сили, рівня її економічної активності тощо, що можна оцінити за допомогою економічних прогнозів. Видатки, зокрема фінансування пенсій, соціальних виплат (за вагітністю і народженням дитини, родинам із дітьми тощо), освітніх та медичних закладів тощо також можна оцінити за допомогою деталізованих демографічних даних. Разом з тим, сьогодні демографічні, економічні та бюджетні прогнози, які розраховуються за особливими адміністративно-територіальними одиницями, функціонують окремо один від одного, що знижує дієвість механізмів державного управління економічним і соціальним розвитком територій.

Виклад основного матеріалу. Сучасній Україні притаманна міжрегіональна диференціація, що зумовлено комплексним впливом різноманітних природно-географічних, історичних, економічних, політичних факторів, зокрема таких, як різний ступінь розвитку господарської та соціальної інфраструктури, структура виробництва, рівень та якість життя населення, специфіка ринків праці, особливості способу життя сільського та міського населення, динаміка міграційних процесів, тенденції урбанізації, екологічна ситуація, культурно-історичні традиції тощо.

Демографічний прогноз є базою для розробки соціально-економічних прогнозів і планів: перспектив виробництва та споживання товарів і послуг, житлового будівництва, розвитку соціальної інфраструктури, охорони здоров'я та освіти (на основі прогнозу кількості дітей шкільного віку визначається кількість студентів та вчителів, мережа освітніх закладів; передбачення щодо кількості народжених та людей літнього віку дозволяє планувати кількість ліжко-місць у лікарнях тощо), пенсійної системи тощо. Демографічний прогноз дозволяє визначити чисельність населення працездатного віку, побудувати баланс трудових ресурсів території і тим самим передбачити майбутній стан ринку праці, вивчати динаміку структури працездатного населення. На основі демографічного прогнозу можливо оцінити тенденції старіння населення, вікову структуру осіб непрацездатного віку, обґрунтувати цілі і заходи соціально-демографічної політики на різних рівнях управління. Демографічні передбачення також слугують базою для формування молодіжної політики, виховання й освіти молоді. Отже, прогнозування демографічних процесів є важливою функцією органів публічного управління всіх рівнів [1].

Демографічні прогнози дозволяють не лише визначити майбутні характеристики населення: загальну чисельність, статевовікову структуру, народжуваність, смертність, міграцію. Такі прогнози необхідні для того, щоб адекватно реформувати сфери охорони здоров'я і освіти, культури, фізичної культури і спорту, здійснювати продовольче, житлове, транспортне, пенсійне забезпечення населення, його соціальний захист тощо. Дані демографічних прогнозів складають основу для формування державної міграційної політики, зокрема, регулювання трудової міграції [1, с. 11–12].

За допомогою економічного прогнозу можна визначати напрями економічного розвитку і готувати конкретні рішення у сфері економічної політики, а також оцінювати їх можливі результати. Економічні прогнози на регіональному рівні сприяють формуванню раціональної структури місцевої економіки, здійсненню її технологічної модернізації, виваженої інвестиційно-інноваційної політики, оптимізації функціонування паливно-енергетичного комплексу тощо.

Бюджетне прогнозування відіграє значну роль у бюджетному процесі, оскільки допомагає визначати обсяг доходів бюджетів усіх рівнів та резерви їхнього росту, а також обґрунтовувати обсяги бюджетних видатків, розробляти рекомендації щодо оптимізації управлінських рішень, які приймаються за даними прогнозних розрахунків.

Прогноз будується на ретельному вивченні інформації про минулий і

поточний стан бюджету; виявленні певних закономірностей; визначенні відповідно до них шляхів досягнення передбачуваних бюджетних показників; знаходженні за результатами аналізу найкращого варіанту розвитку міжбюджетних відносин та відносин між учасниками бюджетного процесу у цілому.

У процесі бюджетного прогнозування розглядається декілька варіантів бюджетної політики, різні концепції бюджету з урахуванням завдань економічного і соціального розвитку, об'єктивних і суб'єктивних факторів, що діють на державному, регіональному та місцевому рівнях. При цьому безперервність прогнозування бюджету обумовлює систематичне уточнення бюджетних показників по мірі формування нових даних.

Система моделей, яку було створено в рамках Проекту РЕОП (Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України) для шести міст і двох областей України на основі кількісних методів, побудована на основі інтегративного підходу і включає такі види моделей:

1 – демографічна модель: прогнозує зміни у чисельності населення міста або області з розподілом за віком і статтю;

2 – економічна модель: прогнозує зміни основних економічних показників, включаючи валовий регіональний продукт кожного міста та/або області, обсяги промислового виробництва, а також рівня зайнятості за галузями та ціни;

3 – бюджетна модель: прогнозує зміни у доходах і видатках місцевого бюджету на підставі економічних і демографічних чинників, які дозволяють здійснювати прогноз на період 5 років [2, с. 16].

Висновки. Розрахунки прогнозів для управління розвитком територій мають здійснюватись у трьох варіантах: песимістичному (задає нижню межу динаміки показників), оптимістичному (задає верхню межу) та реалістичному (відповідає найбільш імовірному стану). Також має бути базовий сценарій, де останні показники взяті за константу, та який використовується як орієнтир для інших сценаріїв.

Прогнозування має стати важливим інструментом обґрунтування механізмів державного управління розвитком територій саме за умови застосування інтегративного підходу, який пов'язує державну і місцеву економічну, соціальну політику та потенціал бюджету для досягнення стратегічних пріоритетів і довгострокових цілей; окреслює фінансове майбутнє і дозволяє визначити альтернативні шляхи вирішення проблем; сприяє прозорості та відкритості публічного управління у цілому.

Література

1. Прогнозування розвитку територій. Демографічне прогнозування : навч. посіб. з компакт-диском / Н. І. Балдич, О. В. Берданова, Н. М. Гринчук [та ін.] ; за заг. наук. ред. М. М. Білинської. – К. : НАДУ, 2013. – 120 с.

2. Прогнозування розвитку територій. Бюджетне прогнозування : навч. посіб. з компакт-диском / В. В. Мамонова, С. Ю. Лукін, Ю. Б. Молодожен [та ін.] ; за заг. наук. ред. М. М. Білинської. – К. : К.І.С., 2014. – 200 с.

НАПРЯМИ, МЕХАНІЗМИ ТА ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Постановка проблеми. Кількісні та якісні характеристики населення є провідним чинником розвитку економіки, оскільки одночасно впливають на основні економічні процеси – визначають ефективність і характер виробництва та формують фонд споживання. Звужене природне відтворення населення, притаманне Україні, призводить до скорочення природної основи відтворення трудового потенціалу, що є загрозою для сталого економічного зростання.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення [1] дозволили виокремити:

1. Пріоритетні напрями реалізації державної демографічної політики: стимулювання народжуваності, зниження смертності, упорядкування потоків мігрантів, покращання соціальної захищеності населення.

2. Механізми реалізації державної демографічної політики, які відрізняються за характером регуляторного впливу (реагування, регламентував, спрямування, стимулювання) та домінуючими засобами (адміністративний, економічний, організаційний, правовий, соціально-економічний).

3. Засоби реалізації державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації:

а) стимулювання народжуваності та зниження смертності:

- попередження вживання наркотичних і психотропних засобів;
- попередження захворювань, що передаються статевим шляхом;
- викоренення тютюнокуріння в громадських місцях;
- подолання традицій зловживання алкоголем;
- забезпечення повної та ефективної імунізації дітей та підлітків;
- відновлення практики профілактичних оглядів населення;
- удосконалення системи надання платних медичних послуг населенню;
- поетапне наближення щомісячного розміру допомоги на дитину до досягнення нею трирічного віку до рівня прожиткового мінімуму;
- формування толерантного ставлення суспільства до дітей та сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, запобігання різним формам дискримінації таких дітей і сімей;
- проведення кампанії з профілактики соціального сирітства;

б) упорядкування потоків мігрантів:

- установлення лімітів і квот на в'їзд (виїзд) трудових мігрантів;
- формування української національної ідеї, гордості за Українську державу, що протидіятиме еміграційним настановам;
- збільшення квот для працевлаштування українців у тих країнах, з якими договори вже укладено (передусім, для кваліфікованих фахівців) міждержавні угоди;

– проведення реєстрації трудових мігрантів та іноземців, які бажають жити в Україні;

– виявлення й припинення діяльності фірм, котрі працевлаштовують громадян України за кордоном, не маючи не це дозволу;

– недопущення встановлення привілеїв чи обмежень стосовно мігрантів за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

– створення системи акумулювання й залучення коштів мігрантів до інвестиційного процесу;

– удосконалення законодавства у сфері боротьби з незаконною міграцією;

– підписання двосторонніх угод з країнами – потенційними донорами трудової міграції з України, щодо взаємного визнання трудового стажу мігрантів;

– інформування населення щодо нелегальної міграції та злочинів, пов'язаних з нею, профілактики потрапляння громадян України у торгівлю людьми;

– вивчення та впровадження світового досвіду організації міжнародної міграції трудових ресурсів, захисту інтересів мігрантів та ефективного використання їх грошових трансфертів й отриманих доходів в Україні;

в) покращання соціальної захищеності населення:

– затвердження державних стандартів надання соціальних послуг дітям, сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, залежно від причин виникнення таких обставин;

– забезпечення подальшого розвитку системи надання житлових і споживчих кредитів молодим сім'ям із частковим їх погашенням при народженні дитини;

– посилення персональної відповідальності біологічних і прийомних батьків, опікунів і піклувальників, працівників інтернатних закладів та інших осіб, причетних до цього процесу за недбале виконання своїх обов'язків щодо матеріального забезпечення та виховання дітей;

– забезпечення соціального супроводу осіб з-поміж дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з метою захисту житлових прав таких осіб, надання їм соціальної підтримки в період працевлаштування, створення сім'ї та виховання власних дітей;

– диференціація розміру соціальної допомоги залежно від доходу сім'ї;

– фінансове забезпечення виконання державних цільових програм (охорони здоров'я, освіти, підтримки малозабезпечених сімей та сімей з дітьми, надання житлових субсидій, регулювання міграційних процесів, забезпечення молоді житлом тощо);

– запровадження багатоканального фінансування медичної допомоги та закладів освіти;

– модернізація та розвиток на якісно новому рівні системи дитячого дошкільного виховання і ранньої освіти дітей, підвищення якості обслуговування, використання нових форм організації роботи на засадах різних форм

власності;

– залучення підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та господарювання до надання соціальних, реабілітаційних послуг дітям і сім'ям з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, запровадження механізму соціального замовлення у цій сфері.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного матеріалу можна зробити такі висновки. Стратегічною метою державної політики у цій сфері має стати максимальне просування демографічного розвитку шляхом поліпшення умов відтворення населення все більш високої якості, мобілізуючи для цього всі види громадського життя країни з метою поступової стабілізації, а потім і зростання кількості населення. Перелік і пріоритетність механізмів реалізації державної структурної політики в цій сфері має коригуватися залежно від наявної демографічної ситуації. Подальші наукові розвідки мають бути зосереджені на розробці рекомендацій з удосконалення механізмів реалізації державної політики у цій сфері.

Література

1. Мельниченко О. А. Управління структурними зрушеннями : підруч. / О. А. Мельниченко. – Х. : Оберіг, 2013. – 300 с.

Ольшанський О. В.,

Україна, м. Сєвєродонецьк, e-mail: fkm.k@yandex.ua

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ СОЦІАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ

Постановка проблеми. У сучасних умовах складної суспільно-політичної ситуації, економічної кризи, фінансової нестабільності актуалізується питання пошуку шляхів вирішення проблеми фінансового забезпечення видатків місцевих бюджетів соціального спрямування.

Виклад основного матеріалу. Основними завданнями розвитку галузей соціально-культурної сфери, як відомо, є забезпечення можливості надання якісної освіти, підвищення культурного рівня населення, забезпечення належного рівня соціального обслуговування малозабезпечених верств населення, створення належних умов для збереження і зміцнення здоров'я населення міста тощо. Проте реалізація зазначених напрямів функціонування та розвитку територіальної громади залежить від здатності місцевих бюджетів щодо фінансування відповідних повноважень, перш за все, у сфері освіти, видатки на яку складають лівову частину міського бюджету.

Зокрема, згідно з Бюджетним кодексом України з врахуванням змін, внесених Законом України № 79-VIII від 28.12.2014 р. до видатків, що здійснюються з бюджетів міст обласного значення на освіту, належать видатки на: дошкільну освіту; загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади (у тому числі: загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів, спеціалізо-

вані школи (школи-інтернати) (крім шкіл, визначених у підпункті «а» пункту 7 частини першої статті 87 кодексу), ліцеї (ліцеї-інтернати), гімназії (гімназії-інтернати), колегіуми (колегіуми-інтернати) (крім загальноосвітніх навчальних закладів, визначених у підпункті «а-1» пункту 2 частини першої статті 90 кодексу), вечірні (змінні) школи); навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад»; навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри (якщо не менше 70 відсотків кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків, навчально-реабілітаційних центрів припадає на територію відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї; інші державні освітні програми; вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах I–IV рівнів акредитації державної та комунальної власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів); позашкільну освіту [1].

Крім того, інновації у частині міжбюджетних трансфертів передбачають надання місцевим бюджетам освітньої субвенції, яка спрямовується на оплату поточних видатків загальноосвітніх навчальних закладів усіх ступенів, інших типів таких закладів, а також на реалізацію заходів з оптимізації мережі зазначених навчальних закладів. При цьому сума освітньої субвенції має визначатися на основі формули, яка має враховувати, зокрема, такі параметри:

- 1) кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах;
- 2) наповнюваність класів;
- 3) коригуючі коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів та залежно від місцевості, в якій розташований заклад [1].

Разом з тим, сьогодні механізми бюджетних видатків соціального спрямування потребують удосконалення, виходячи із завдань забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад на сході України. Окремо, слід враховувати, що збройний конфлікт на території Луганської і Донецької областей спричинив значний приплив до м. Сєверодонецьк (Луганська обл.) переселенців із зони бойових дій – інших населених пунктів цих регіонів. При цьому станом на кінець 2014 р. до дошкільних закладів міста поступило більш ніж 130 дітей, до шкіл – 658 учнів, у позашкільних закладах освіти займаються 129 вихованців з інших населених пунктів. Схожа ситуація і в інших галузях соціальної сфери. Це означає, що значно збільшується навантаження на фінансові можливості міського бюджету, виникають додаткові витрати, непередбачені у ньому на поточний бюджетний період. Усе це викликає нарощування кредиторської

заборгованості по видатках міського бюджету, що є негативним.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, необхідно посилити положення щодо обов'язкового створення резервного фонду місцевого бюджету для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету (чинний Бюджетний кодекс України встановлює, що рішення стосовно необхідності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає відповідна місцева рада [1, ст. 24]); збільшення його граничних обсягів з 1 % обсягу видатків загального фонду місцевого бюджету, існуючого сьогодні, до 5 %; розширення напрямів його використання, а саме – законодавчо передбачити можливість передачі частини його коштів до загального фонду задля фінансування захищених статей(в кризових обставинах) за умови їх повернення не пізніше ніж у наступному бюджетному періоді; встановлення порядку, що розподіл бюджетного призначення резервного фонду бюджету міста при цьому проводиться за рішенням міської ради.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. (із змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Писклакова О. А.,

Україна, г. Харків, e-mail: pisklakova@ukr.net

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Постановка проблемы. Современный мир является свидетелем глубоких и динамичных перемен. Процессы глобализации ведут к тому, что мир становится все более взаимосвязанным, целостным, динамичным. Многовариантность, случайность, необратимость являются существенными моментами социальной среды и обуславливают ее постоянно возрастающую сложность в процессе реализации целей управления долгосрочным, устойчивым развитием общества.

Изложение основного материала. Последнее десятилетие ознаменовалось все более частыми и глубокими финансово-экономическими кризисами, которые в настоящее время превратились в перманентные. Этот процесс сопровождается расслоением общества, увеличением разрыва между благополучными и развивающимися странами, ростом социальной напряженности и экстремизма, общей политической нестабильностью. Неустойчивость социально-экономической системы (СЭС) сопровождается обострением экологической обстановки, возрастающей угрозой изменения климата, общей деградацией среды обитания. Все это в целом стало логическим итогом, как было отмечено на саммите ООН в Рио-де-Жанейро в 1992, концепции экономического роста, при которой экономические показатели доминируют в ущерб

социальным и экологическим. В условиях стихийного рынка, неограниченной конкуренции, прибыли «любой ценой» возникает ситуация неконтролируемого, зачастую хищнического, использования всех видов ресурсов: природных, экологических, трудовых. Подобный подход привел цивилизацию к критическому состоянию. В качестве альтернативы была сформулирована концепция устойчивого развития мировой СЭС, предусматривающая гармоничное, сбалансированное, научно и морально обоснованное развитие человечества [1].

Государство является организационной формой СЭС, которая является сложной целенаправленной системой, элементами которой выступают социум (социальные группы), субъекты экономических процессов и природно-экологическая среда. Особая роль социального элемента заключается в том, что он единственный является активным, т.е. способен формировать цели СЭС. Концептуальная (общая) цель СЭС заключается в том, что она должна как можно полно удовлетворять материальные и духовные потребности социума в целом и каждого индивида в отдельности.

Трудность реализации цели СЭС обусловлена сложностью структуры социальной системы. Эта сложность заключается в том, что все элементы социальной системы являются активными целенаправленными элементами с уникальными потребностями по различным характеристикам и показателям. Это означает, что непосредственное удовлетворение потребностей каждого индивида невозможно. Поэтому в процессе развития цивилизации сложился следующий механизм удовлетворения индивидуальных потребностей: индивидуум посредством экономической системы обменивает свой живой труд на универсальный ресурс – деньги, которые затем путем обмена трансформирует в любые материальные и духовные блага.

Государство является бюрократической надстройкой, которой общество делегирует полномочия управлять СЭС для эффективной реализации стратегии (траектории) достижения цели. При этом, так как, с одной стороны, индивидуальные потребности являются ненасыщаемой функцией, а с другой – часто не совпадают и даже противоречивы, необходима концепция управления, гармонизирующая социальные отношения.

Государство должно обеспечить максимизацию уровня удовлетворения потребностей каждого индивида. Но достичь полного удовлетворения потребностей невозможно по двум причинам: во-первых, государство не может идентифицировать все потребности каждого индивида, а во-вторых, ресурсы государства ограничены. В сложившейся системе социально-экономических отношений целевая задача решается опосредованно путем обмена личного живого труда на универсальный ресурс – деньги, которые затем индивид трансформирует в личные потребности. При всей кажущейся самостоятельности процесса обмена живого труда на универсальный ресурс, именно государство должно обеспечивать потенциальную возможность каждому индивидууму максимизировать уровень личного потребления. При этом в условиях рыночных отношений государство не всегда может непосредственно устанавливать цены на рынке труда. Стоимость живого труда, как и любого другого ресурса, определяется его количеством и качеством. В

этих условиях средством достижения глобальной государственной цели является создание потенциальных условий для максимизации личного потенциала индивидов (т. е. максимизация количества и качества труда). При этом количество производимого труда определяется уровнем здоровья индивидуума, а качество – уровнем его интеллектуального развития. Поэтому именно система здравоохранения и система образования являются основными рычагами государственного управления в социально – ориентированном государстве.

Выводы. Государство как орган управления обществом было создано с целью удовлетворения личных целей индивидов, путем обеспечения роста объемов и разнообразия общественных благ. Чтобы удовлетворить максимально возможное количество личных целей индивидов, государство должно повышать эффективность производства общественных благ, а так как единственным производителем благ является человек, то речь идет о повышении эффективности живого труда. Такие показатели как производительность труда, эффективность, уровень производства являются немаловажными, и их рост достигается за счет повышения квалифицированности индивидов посредством систем образования. Вторым принципиально важным направлением является долговечность производителей благ. Причем система здравоохранения, призванная решить эту проблему, должна обеспечить не просто выживание, а сохранить здоровье человека на таком уровне, чтобы он мог максимально долго и эффективно производить общественные блага. Государство неспособно напрямую обеспечивать удовлетворение каждой личной цели индивида, как и не может определить правомерность предоставления индивиду доступа к общественным благам. Поэтому была разработана схема, по которой человек обменивает свой живой труд на вознаграждение (универсальный ресурс), который впоследствии может обменять на общественное благо и достичь личной цели.

Литература

1. Коптюг, В. А. Конференция ООН по окружающей среде и развитию (Рио-де-Жанейро, июнь 1992 года). Информационный обзор [Текст] / В. А. Коптюг. – Новосибирск : СО РАН, 1992. – 63 с.

*Полуктова Д. О.,
Шведун В. О.,*

Україна, м. Харків, e-mail: dpoluctova@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення ринкової економіки України зростає роль вдосконалення державного управління маркетинговою діяльністю підприємств. Невід'ємним елементом ефективної підприємницької діяльності виступає розуміння та використання концепції мар-

кетингу в управлінні підприємством. Якісна і соціальна складова маркетингу в управлінні величезна, – він зумовлює високоприбуткову ритмічну діяльність суб'єктів господарювання. Засновником теорії маркетингу є американський вчений Ф. Котлер, який вважає його «системою різних видів діяльності підприємства, що пов'язані між собою й охоплюють планування, ціноутворення, продаж, доставку товарів та надання послуг, в яких є потреба у існуючих або потенційних споживачів, а також видом людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб через обмін» [2].

Виклад основного матеріалу. Державне управління маркетинговою діяльністю можна охарактеризувати як різновид некомерційного маркетингу, що визначається як діяльність органів державної влади у контексті їх взаємодії з суб'єктами національного ринку, спрямована на задоволення потреб об'єкта управління на основі виявлення, створення і зміни національного продукту з метою забезпечення стійкого розвитку суспільства і якості життя населення.

Проблематика державного управління маркетинговою діяльністю є актуальною насамперед для виробників промислової продукції, тому що в умовах ринкової економіки суттєво загострюється конкуренція. Розвиток в Україні ринкової економіки зумовлює необхідність опанування маркетингових механізмів, а серед них на рівні підприємств особливо важливого значення набувають сегментація та позиціонування товарів. Вони стали основою ефективної діяльності будь-якого підприємства та спрямовані на просування товару на всіх етапах – перед продажем, у момент продажу, під час використання та після нього, а також в процесі створення позитивного іміджу. Так, на вирішення питань державного управління маркетинговою діяльністю спрямовані дослідження О. Зозульова, Н. Писаренка [1], Ф. Котлера [2], Є. Ромата [4], Н. Куденко [3] та ін.

Одним з основних напрямів маркетингової діяльності є сегментація ринку та позиціонування товарів і послуг. Відповідно, актуальним напрямком державного управління в сфері маркетингу є саме ці види маркетингової діяльності.

Сегментація ринку – це розподіл споживачів на групи на основі різниці в потребах, характеристиках чи поведінці і розроблення для кожної з груп окремого комплексу маркетингу. Сегмент ринку складається із споживачів, що однаково реагують на один і той самий набір спонукальних стимулів маркетингу [1].

Маркетологи вважають, що правильне виділення ринкового сегмента – половина комерційного успіху, і постійно посилаються на модифікацію відомого принципу Парето: 20-відсотковий сегмент певного ринку забезпечує, як правило, 80 % доходів та прибутку фірми.

Після сегментації традиційно робиться позиціонування товару на ринку, тобто чітке визначення, чим товар даного підприємства відрізнятиметься від аналогічних товарів конкурентів, завдяки чому він може здобути конкурентні переваги у свідомості потенційних споживачів. Прийнявши рішення щодо позиціонування товару, підприємство може розпочинати розроблення

комплексу маркетингу. Це одна з фундаментальних категорій сучасного маркетингу. Його найважливіші елементи – так звані «4Р»: продукт (product), ціна (price), місце, розподіл чи доставка (place), просування (promotion) [2].

Основне завдання позиціонування товару полягає в тому, щоб виявити одну або декілька характерних властивостей, найповніше відповідних запитам цільової аудиторії. Необхідно знайти в свідомості потенційних покупців і споживачів товару певну нішу, яка могла би бути заповнена завдяки пропозиції даного товару [3].

Перш ніж вирішити питання про позиціонування товару, його виробникові слід визначити позиції аналогічних товарів конкурентів, а також з'ясувати положення фірм, що виготовляють дані товари. При цьому можна скористатися одним з наступних трьох можливих підходів до позиціонування: аналогічне, конкурентне і унікальне позиціонування.

При аналогічному позиціонуванні місце товару визначається по аналогії з тим, як це зроблено для відповідного виду товару одного з конкурентів. Іншими словами, в свідомості цільової аудиторії створюється образ товару з аналогічним набором властивостей і переваг, властивих товару вибраного конкурента [4].

В цілому ж компанія повинна ретельно підкреслювати відмінності товарів у кожному сегменті й підтримувати їх образ. Обравши конкретний сегмент, фірма повинна визначити для себе, як проникнути на нього і здобути конкурентні переваги. Це потребує додаткових витрат на створення модифікацій виробів та освоєння виробництва нових товарів, реалізацію їх численними каналами збуту, рекламу різних марок та моделей продукції. Все це може спричинити використання недоброчесної реклами чи цінові війни. Саме ці факти підтверджують необхідність активного впровадження державного управління маркетинговою діяльністю, зокрема, процесами сегментації та позиціонування.

Висновки. Таким чином, в роботі було визначено актуальність державного управління маркетинговою діяльністю в контексті її активізації стосовно сегментації та позиціонування товарів та послуг на ринку.

Література

1. Зозульов О. В. Ринкове позиціонування: з чого починається створення успішних брендів / О. В. Зозульов, Н. Л. Писаренко. – К. : Знання-Прес, 2004. – 199 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс / Ф. Котлер. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2002. – 656 с.
3. Куденко Н. В. Маркетингові стратегії фірми : монографія / Н. В. Куденко. – К. : КНЕУ, 2002. – 245 с.
4. Ромат Е. В. Реклама / Е. В. Ромат. – С-Пб. : Питер, 2002. – 544 с.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми. Пріоритетність вирішення соціальних проблем військовослужбовців опосередковано зачіпає інтереси національної безпеки країни та вимагає застосування оновлених форм і методів впливу держави, центральне місце серед яких має зайняти програмно-цільове управління.

Виклад основного матеріалу. Використання можливостей програмно-цільового управління припускає глибоку науково-методичну розробку щодо вдосконалення організаційних засад державної політики у сфері соціального забезпечення військовослужбовців (підготовка та перепідготовка кадрів, застосування сучасних технологій, зміна стилю керівництва та управлінської діяльності у військовій сфері, що, насамперед, пов'язано із позбавленням від формалізму, зайвого бюрократизму тощо). Для обґрунтування програмно-цільового управління державою соціальним захистом військовослужбовців необхідний системний аналіз стану управлінської діяльності у цій сфері.

Наразі соціальному забезпеченню притаманний досить високий організаційно-правовий статус – його реалізація супроводжується прийняттям відповідних законодавчих і підзаконних актів [1–3], тоді як раніше (у радянський період) – затвердженням Державного плану соціально-економічного розвитку. При цьому підґрунтя сучасного механізму держави соціального забезпечення військовослужбовців становить нормативно-правова база, прийнята ще в період проголошення незалежності України. Разом із тим, ця нормативно-правова база не позбавлена недоліків і потребує вдосконалення з урахуванням такого:

- 1) особливостей сучасного етапу та можливостей реформування Збройних Сил України;
- 2) необхідності зміцнення морально-психологічного стану військовослужбовців і патріотичного виховання молоді;
- 3) пошуку соціально-управлінських резервів для вирішення завдань системи безпеки тощо.

У цьому контексті найважливішими теоретико-методичними аспектами соціального забезпечення військовослужбовців є концепт державного управління в умовах соціальних викликів, який передбачає використання програмно-цільового методу. Останній полягає в цільовому розподілі управлінських ресурсів на основі застосування найбільш ефективного варіанту рішення (алгоритму управління), виходячи із стратегічних цілей розвитку соціальної системи та актуальних проблем її функціонування. Як відомо, до складу аналізованого методу входять передбачення, прогнозування, проектування та планування. Це, однак, не означає, що програмно-цільовий метод не охоплює

виконує ряду інших функцій (оцінювання, координації, контролю). Тому означений метод може розглядатися як спосіб постановки і вирішення управлінських завдань.

Провідними формами державної політики у сфері соціального забезпечення військовослужбовців є державне управління «по вертикалі». Основними рівнями можна визнати загальнодержавний, регіональний і рівень конкретних військових організацій (по горизонталі).

Зважаючи на це, програмно-цільове управління соціальним захистом військовослужбовців є нічим іншим як узгодженим за рівнями впливом держави крізь призму соціально-управлінської взаємодії, що характеризується застосуванням соціальноорієнтованих форм і методів управління з метою вирішення завдань соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Реалізація програмно-цільового методу передбачає використання різних управлінських технологій – елементів соціального експерименту по групах цільових комплексних програм і підпрограм: «Військова кар'єра», «Гідна винагорода», «Доступне житло», «Військова медицина» та ін.

Проте новій парадигмі відповідає концепція програмно-цільового управління, що базується на принципах безперервного вдосконалення державного управління, узгодження цілей на основі спільних інтересів, просторової і тимчасової інтеграції соціального забезпечення військовослужбовців, локальної його централізації тощо.

Висновки. Для вирішення гострих проблем соціального захисту військовослужбовців необхідна розробка цілісної концепції підвищення рівня їх життя, створення та реалізація на її основі ряду цільових комплексних програм, а також модернізація системи державного управління ними. Зокрема, убачається за необхідне вдосконалення організаційного управління цільовими комплексними програмами, адже в системі соціального управління воно виконує функції узгодження інтересів та координації діяльності суб'єктів управління, концентрації ресурсів, а також наукового обґрунтованого, виваженого прийняття управлінських рішень у військово-соціальній сфері.

Література

1. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей [Електронний ресурс]: Закон України від 15.06.2004 р. № 1763-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1763-15>.

2. Про Комплексну програму забезпечення житлом військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, посадових осіб митної служби та членів їх сімей [Електронний ресурс]: постанова КМУ від 29.11.1999 р. № 2166. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2166-99-%D0%BF>.

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей [Електронний ресурс]: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.

ПОЛІТИКО-АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Постановка проблеми. Складність соціальних процесів і суспільних явищ у сучасному світі ставить нові завдання та проблеми перед дослідниками соціальної дійсності. Усвідомлення нових соціальних реалій визначає необхідність обґрунтування нових підходів до дослідження відносин «держава – суспільство». Сучасний демократичний постіндустріальний світ демонструє приклади швидкої самоорганізації, що призводять до якісних змін у структурах суспільства.

Виклад основного матеріалу. Витоки політичного менеджменту, який активно почав розвиватися у ХХ ст., закорінені у класичному менеджменті. Сучасні науковці по-різному тлумачать термін «менеджмент»: як процес досягнення цілей організації шляхом планування, організування, лідерства (керівництва) та контролю над організаційними ресурсами (Р. Л. Дафт); соціальний та технічний процес використання ресурсів, впливу на людські дії та сприяння змінам для досягнення цілей організації; процес планування, організування, приведення у дію та контролю організації з метою координації людських і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного досягнення завдань; інтеграційний процес, завдяки якому повноважні особи формують, усталюють та керують організаціями в процесі відбору та досягнення цілей, що стоять перед ними; координування людських та інших ресурсів з метою розв'язання поставлених організаційних завдань та ін. [1].

З огляду на те, що сучасне суспільство має три основні взаємопов'язані сфери свого функціонування, традиційно виокремлюють і три основних види соціального управління: соціально-політичний менеджмент (адміністративно-державне управління); соціально-економічний менеджмент (управління матеріальним виробництвом); соціально-культурний менеджмент (управління духовним виробництвом).

Виходячи з цього, якщо розглядати менеджмент саме як соціальне явище, як управління людською спільнотою, то політико-адміністративний менеджмент є процесом досягнення мети соціальної організації суспільства шляхом керівництва людьми, перш за все – політичного (партійного). Відмітимо, що з-поміж визначень поняття «політичне керівництво» найбільш узагальненим можна вважати запропоноване українським політологом С.Г. Рябовим. Політичне керівництво – це керівництво державою, діяльністю партій, громадських організацій, узгодження діяльності соціальних груп та інститутів, усіх членів суспільства [2]. Сутність політичного керівництва зумовлена насамперед специфічними особливостями політики як суспільного явища: політика – це боротьба за владу і її утримання; політика – це найефективніший засіб (механізм) використання влади в інтересах будь-якого суб'єкта суспільно-політичного процесу; політика – це відповідна система цінностей, установок та норм, що використовуються з метою забезпечення влади.

Політичне керівництво досить часто плутають або ототожнюють з державним управлінням, хоча державне управління – це безпосередня діяльність тих державних органів та посадових осіб, які підпорядковані політичному керівництву. Інакше кажучи, політичне керівництво як соціальний феномен – поняття ширше за державне управління. В. Токовенко зазначає, що політичне керівництво – це державне соціальне управління загальної компетенції, а державне управління (адміністрування) – державне соціальне управління спеціальної компетенції [3].

Спільним для державного управління і партійного керівництва є те, що вони впливають на розв'язання суспільно-політичних проблем, на функціонування суспільства загалом, хоча способи, механізми такого впливу суттєво різняться.

Маючи багато спільного, державне управління і партійне, політичне керівництво є, втім, відмінними різновидами управлінської діяльності. Державне управління більшою мірою базується на нормах, регламентаціях і регламентах, інструкціях і положеннях, здійсненні функцій перевірки, контролю. Партійне керівництво переважно розглядається як керівництво ідейне, цілісне, пов'язане з ідейно-пропагандистським, виховним впливом на громадян, на окремі суспільні групи, на суспільство загалом. І, що суттєво, якщо державне управління пов'язане з нижчими щаблями влади, то партійне керівництво стосується саме вищих її щаблів.

Аналіз діяльності політичної складової державного управління свідчить про структурну приналежність соціальних інституцій до політики-сфери (змагання за право реалізувати свої інтереси через владні механізми) та політики-дії (отримують у своє розпорядження владу для реалізації своєї програми через публічну сферу).

Основу діяльності соціальних інституцій щодо участі у політиці-сфері складають дві мотиваційні основи: (1) можливість та здатність реалізувати інтереси, не зважаючи на опір інших; (2) підтримка населенням діяльності певних інституцій. За цими ознаками у політиці-сфері діють два типи політичних факторів: по-перше, політико-громадські інститути – соціальні утворення, що здатні реалізувати інтереси певних соціальних груп через владу або впливаючи на неї; по-друге, групи інтересів і тиску – соціальні утворення, які у політичній сфері не інституалізовані, але представляють інтереси певних соціальних груп і здійснюють формальний або неформальний тиск на діяльність влади.

Висновки. Система політико-адміністративного менеджменту повинна органічно поєднувати в собі самоорганізацію та ієрархічну організацію, нормативне регулювання і контроль з новими структурами та функціями, направленими на сприйняття слабких сигналів і змін, стимулювання позитивних тенденцій і адаптацію до них нормативного регулювання. Таким чином, збереження балансу мінливості і стійкості, традицій і інновацій – суттєві характеристики нових стосунків між творчими мимовільними процесами самоорганізації в суспільстві і державним управлінням.

Цілком очевидно, що системі демократичного врядування притаманні дві стійкі тенденції в державному управлінні – це орієнтація на обслуговування суспільства, якісне надання населенню державних (адміністративних) послуг, з одного боку, та запровадження ефективної моделі політико-адміністративних відносин, – з іншого. Саме остання, порівняно нова для України проблема вимагає гармонізації на професійних засадах відносин між політиками і державною службою.

Для стабільного поступального розвитку країни необхідні такі умови: поєднання і взаємне збалансування державного управління і політичного керівництва, що досягається багатьма складовими: чіткістю функціонування політичної системи; встановленням механізму взаємодії та противаг усіх гілок влади; розвитком суспільної ініціативи та громадянського суспільства; ефективною кадровою політикою; досконалою управлінською культурою у всіх ланках управління і керівництва держави.

Література

1. Шульга М. А. Політичний менеджмент [Електронний ресурс] : навчальний посібник / М. А. Шульга, О. А. Зубчик. – 2013. – 160 с. – Режим доступу : <http://academia-pc.com.ua/product/341>.
2. Рябов С. Основи теорії політики / С. Рябов, М. Томенко. – К., 1996.
3. Токовенко В. В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії : монографія / В. В. Токовенко. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 256 с.

Рибчич І. Є.,

Україна, м. Львів, e-mail: parubchak_io@ukr.net

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ СПОРТУ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Як феномен сьогодення, будучи вписаним у контекст соціальних тенденцій і культурних трансформацій ХХІ століття, неминує набувати ознак належності до епохи, серед яких найбільш помітними стають усе більш чітка інституціоналізація, жорстка професіоналізація, відкритіша комерціалізація. Проте менш розробленим є власне соціогуманітарний аналіз спорту: вивчення характеру взаємодії з соціальним і культурним контекстами його існування; міра суміжності з контекстом його структурно-змістовних, функціональних, смислових складових. Отже, спорт як соціальна практика чи соціальний інститут є макромоделлю соціальної системи, економіки і культури в цілому.

Виклад основного матеріалу. Спорт здійснює істотний вплив на імідж сучасної людини та стиль його життя, виступає соціалізуючим та інкультурним фактором, в основі якого розвиваються окремі предметні поля [2]. Саме тому аналіз характеристик цього феномену передбачає переміщення даного

явища в соціально-культурний контекст, погляд на спортивні практики не зсередини, а ззовні. Однією з важливих складових розвитку сучасного соціокультурного простору є зростаюче значення різних видів соціальних практик, у тому числі у сфері спорту, світу, який бурхливо розвивається.

Відтак, характер запиту на спорт, форми і зміст спорту та спортивних досягнень знаходяться в прямій залежності від особливостей епохи, соціальної ситуації, ідеологічних та світоглядних бачень, що впроваджуються в масову свідомість. Репрезентація спорту як особливої соціальної практики, тиражування його образів формуються не тільки самим спортом, але й представниками соціокультурних позаспортивних практик, а саме: політиками масових комунікацій, бізнесу, мистецтва, освіти [4, с. 11]. Багато прикладів спортивної практики засвідчують, що спорт є важливою складовою процесу формування іміджу держави, репутації, популярності як тієї чи іншої держави, так і окремої особистості.

Спортивні досягнення відіграють не останню роль у силу їх масштабності, доступності сприйняття, відсутності перекладу на мови спорту, яка є універсальною. Часто спорт залишається єдиним засобом, завдяки якому держава може все ж заявити про свої наміри і намагання знаходитися в тій чи іншій міжнародній спільноті [1, с. 9]. Так, можливості спорту відіграють велику роль у порівнянні з раціонально-декларованими принципами. Звідси значущість названих якостей в їх соціально-смысловому вимірі, аналіз ланцюгу соціально-культурних опосередкувань, які знаходяться в процесах формування спортсмена.

Ще одним значним фактором, з точки зору соціокультурної значимості, є значення спорту як соціального статусу, соціальних очікувань. Це смислове наповнення заняттями спортом як одного зі складних диференційованих механізмів, який зі всією очевидністю проявляє себе в умовах трансформації всього соціокультурного простору, наповнюючи його новим смыслом, який виступає демаркатором соціально-статусних позицій різних груп.

Як свідчить аналіз спорту та спортивної діяльності як соціально-комунікативної системи, одночасно така практика виконує і соціально-інтегруючу функцію, яка забезпечує не тільки реальну, скільки символічну інтеграцію [3]. Забезпечення колективної ідентичності є однією з найважливіших соціальних функцій культури, яка виявляє інтеграційний потенціал спорту і виступає як найважливіша символічна атрибутка останнього. У сучасному соціокультурному просторі дана цінність спорту є домінуючою, що визначає високу міру її актуалізації у структурі символічного спортивного капіталу.

Висновки. Публічність спортивного результату, безперечно, зберігається як важлива соціокультурна характеристика спорту з найдавніших часів і до сьогоднішнього дня. Проте наскрізні атрибути спорту дають можливість побачити, настільки змінюється смислове і культурне їх наповнення від епохи до епохи. Спорт формується і відтворюється через механізми соціальної адаптації, соціальної регуляції і соціальної інтеграції, реалізуючи свій соціокультурний і гуманістичний потенціал. Причинами трансформації гуманісти-

чною потенціалу спорту і деформації його цінностей у сучасному суспільстві є тенденції відчуження у вигляді комерціалізації, бюрократизації та ідеологізації спортивної діяльності.

Кожна людина має усвідомити цінності, щоб існування і діяльність людини набули смислу, а це в кінцевому рахунку залежить як від самої людини, так і від тих соціокультурних умов суспільства, в якому вона живе, від її здатності до саморегуляції розкриття своїх потенційних можливостей. Спорт як самодостатня система цінностей сучасної цивілізації володіє величезним креативним потенціалом формування фізичного, морального і соціально-психологічного здоров'я людства, гармонізації параметрів між особистісних і міжнаціональних відносин.

Література

1. Білогур В. Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві : монографія / В. Є. Білогур. – Дніпропетровськ : Пороги, 2011. – 311 с.
2. Заярний О. Суб'єкти спортивних правовідносин / О. Заярний // Юрид. вісн. України. – 2011. – № 52. – С. 110.
3. Приходько І. І. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні / І. І. Приходько, В. І. Мудрик // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Харків : ХДАФК, 2010. – № 3. – С. 134–138.
4. Починкин А. В. Экономика физической культуры и спорта : монограф. / А. В. Починкин, С. Г. Сейранов. – М. : Советский спорт, 2011. – 328 с.

Сердюкова О. Є.,

Україна, м. Харків, e-mail: duk2101@mail.ru

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Впровадження інновацій в будь-якій галузі суспільного життя завжди передбачає певні ризики. Особливого значення проблема ризиків, що супроводжують інноваційні процеси, набуває в контексті розвитку територіальних громад. Це відбувається через те, що наслідки інноваційних процесів впливають на рівень добробуту великої спільноти людей, певного соціуму.

В цьому сенсі соціальні загрози при застосуванні різних форм інноваційного розвитку територій є важливим індикатором успішності запровадження тих чи інших проектів, а рівень здатності органів місцевого самоврядування своєчасно й адекватно реагувати з метою уникнення чи послаблення соціальних та інших ризиків дозволяють забезпечувати сталий розвиток територіальної громади в цілому. Одним з найважливіших елементів в системі

управління ризиками є кадровий потенціал. Проблема відсутності фахівців, які мають високий рівень кваліфікації та досвід запровадження сучасних інноваційних форм розвитку територій, на сьогодні є достатньо актуальною як для органів місцевого самоврядування, так і для інших учасників процесу територіального розвитку: підприємств різних форм власності, громадських організацій тощо.

Виклад основного матеріалу. Ризики, що супроводжують процеси інноваційного розвитку територій, можна поділити на економічні, фінансові, правові, соціальні, техніко-технологічні, політичні та екологічні. Всі вони тісно пов'язані між собою, і виникнення ризиків одного виду тягне за собою настання ризиків іншого виду. Особливістю здійснення процесів інноваційного розвитку територій є саме соціальні ризики, оскільки будь-яке управлінське рішення органів місцевого самоврядування стосується мешканців певної території і впливає на рівень їх буття.

Соціальні ризики мають бути індикаторами регіонального розвитку та їх зниження повинно визначатися як пріоритетний напрям державної регіональної політики. Саме значні регіональні відмінності щодо демографічного розвитку, рівня, умов та якості життя, екологічного стану, ринку праці та соціального середовища тощо обумовлюють формування соціальних ризиків у державі та її регіонах, становлять небезпеку існування для людини та суспільства [1].

Настання певних соціальних загроз можна передбачити в угодах, що укладаються на здійснення певної форми інноваційного розвитку територіальних громад, наприклад, концесія, і відповідно концесійний договір. В такому договорі можна передбачити забезпечення працею працівників підприємства, цілісний майновий комплекс якого передається в концесію, та їх так званий «соціальний пакет» в процесі дії договору, визначити мінімальний рівень якості послуг, що надаються концесіонером, особливо це стосується соціально важливих об'єктів, які надають територіальній громаді життєво необхідні послуги (наприклад, із централізованого тепло-, водопостачання та водовідведення, розподіл та постачання природного газу, оброблення відходів та ін.), оговорити розвиток систем надання послуг відповідно до потреб будівництва й розвитку об'єктів житлового, промислового й соціально-культурного призначення на відповідній території, надання приватним партнером різного роду допомоги на здійснення соціально-культурного розвитку населеного пункту та його благоустрій, його участь в соціально-економічному житті міста та ін.

Ризики настання інших соціальних загроз органам місцевого самоврядування необхідно постійно контролювати протягом всього терміну здійснення тієї чи іншої форми розвитку території, а при виникненні можливості їх настання одразу адекватно та своєчасно реагувати з метою уникнення чи зменшення її соціальних наслідків. Серед способів їх уникнення або зменшення можна назвати внесення змін до укладених угод, надання різного роду пільг та допомоги, тим більше, що законодавство це дозволяє та ін. Всі ці заходи повинні здійснювати фахівці, а успіх залежить від їх освіти та

кваліфікації, практичного досвіду в сфері інновацій, власних індивідуальних якостей.

Проведене дослідження та практичний досвід автора дозволяють зробити висновок, що частка службовців, які здійснюють наукову діяльність чи розуміються на інноваційних формах та методах, на місцях незрівнянно мала, або й зовсім відсутня. Серед причин недостатнього кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування в сфері інновацій можна назвати недостатність коштів в місцевих бюджетах на навчання посадових осіб, невідповідність теоретичних положень, які викладаються на курсах підвищення кваліфікації, семінарах чи конференціях, практичним потребам місцевих органів влади, відсутність зацікавленості керівників у навчанні своїх підлеглих [2].

До цього переліку можна додати відсутність можливості обміну практичним досвідом запровадження інноваційних форм розвитку територій. Так, наприклад, процес запровадження різних форм державно-приватного партнерства або кластерних форм розвитку територій, яким нещодавно стало приділятися з боку держави все більше уваги та створюватися умови для їх розповсюдження, є достатньо складним та ризикованим. Успішного досвіду їх застосування в Україні так і залишається замало, а інформація щодо місць застосування взагалі практично відсутня, і органам місцевого самоврядування самотужки приходиться відшукувати контакти з тими, хто має досвід такого запровадження або через мережу Інтернет, або через власні контакти.

Позитивним кроком з боку держави є те, що у 2014 р. на сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України в розділі «Державно-приватне партнерство» з'явилася узагальнена інформація щодо кількості запроваджених на сьогодні в Україні проектів ДПП з вибіркоким зазначенням декількох назв державних партнерів та об'єктів.

На наш погляд, саме Міністерство економічного розвитку і торгівлі України повинно стати тією ланкою, що з'єднає тих, хто тільки планує запровадження форм ДПП в своїй діяльності з тими, хто вже має досвід застосування цих форм, а також обмінятися досвідом подолання різного роду загроз, в тому числі й соціальних, в сфері ДПП через проведення конференцій, семінарів, вебінарів та ін. форм навчання. Наприклад, у м. Сєвєродонецьк Луганської обл. є цікавий досвід подолання різних проблем та ризикових ситуацій в процесі здійснення концесійної діяльності на різних її етапах.

Слід також відмітити недостатню активність з боку органів місцевого самоврядування, можна навіть констатувати практичну її відсутність, особливо це стосується сільських та селищних територій, щодо участі їх представників в таких заходах через об'єктивні причини, серед яких є брак коштів, сучасна важка ситуація в країні, особливо це стосується східних її регіонів, які мають неабиякий досвід застосування проектів ДПП.

Висновки. Таким чином, науково-освітнє супроводження процесів впровадження інноваційних форм розвитку територій, в т.ч. й ДПП, здійснення кластеризаційних процесів, є важливим та необхідним на даному етапі розвитку територіальних громад. Цю функцію повинні виконувати наукові центри

та вищі навчальні заклади, які здійснюють свою діяльність в сфері державного управління та місцевого самоврядування та відповідних галузевих спрямувань із залученням фахівців-практиків. Держава повинна взяти на себе функції не тільки узагальнення, а й організацію доведення інформації про результати застосування інноваційних процесів розвитку через різні форми навчання фахівців, як органів місцевого самоврядування, так і інших учасників цих процесів.

Література

1. Новікова О. Оцінка соціальних ризиків в регіонах України як підстава для прийняття управлінських рішень щодо їх подолання [Електронний ресурс] / О. Новікова. – 2008. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juli08/08.htm>.

2. Сердюкова О. Є. Основні проблеми інноваційного розвитку територіальних громад / О. Є. Сердюкова // Державне управління та місцеве самоврядування: Тези доповідей XII Міжнародного конгресу. 29 березня 2012 року. (м. Харків). – Х. : ХарРІ НАДУ, 2012. – С. 99–100.

Сисоєва С. І.,

Україна, м. Харків, e-mail: dergupr@nuczu.edu.ua

ТУРИСТИЧНА ГАЛУЗЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Туристична галузь є специфічним і досить складним об'єктом державного управління. Необхідність державної підтримки та регулювання туризму як синтетичної, складної галузі та багатогранної економічної системи з розгалуженою мережею зв'язків, в орбіту якої входить понад 40 суміжних галузей народного господарства (транспорт, зв'язок, харчування тощо), є очевидною.

Виклад основного матеріалу. Розвиток туризму все більш наполегливо вимагає наукових досліджень. На Україні створюються наукові підрозділи (лабораторії, відділи і навіть інститут туризму), які розробляють різні аспекти розвитку такої галузі економіки, як туризм.

В цій області складаються два напрямки, а саме:

- прикладні дослідження (оцінка попиту з метою виявити можливості залучення туристів в той чи інший район, порівняльна оцінка туристичних ресурсів, розробка проектів комплексного розвитку окремих районів туризму та ін.);
- теоретичні (загальний аналіз проблем і перспектив розвитку індустрії туризму, аналіз географії туристичних потоків та факторів, що визначають їх інтенсивність, методологія оцінки ресурсів попиту і ефективності капітальних вкладень).

Дослідження туристичного ринку мають економічний і психологічний характер. Економічний аспект дослідження туристичного ринку припускає

розрахунок економічного потенціалу регіону, що досліджується, розподілу національного доходу на душу населення, ступінь розвитку окремих галузей економіки. Крім того, досліджується політика країни в відношенні розвитку туризму: стимулюються чи обмежується туризм, чи виділяються кошти на будівництво матеріально-технічної бази туризму, чи проводиться відповідна регіональна політика з боку держави [2].

Аналіз, проведений Всесвітньою Туристичною Організацією, свідчить, що в більшості країн світу державна туристична політика впроваджується безпосередньо через центральні органи виконавчої влади – національні туристичні організації, інші інститути, а також опосередковано за допомогою правових важелів, підтримки туристичної інфраструктури і міжнародної політики.

Туристична політика має характерні риси загальної політики держави. Разом з тим існують і деякі специфічні фактори, що впливають на її формування: природні умови країни, розвиненість транспортної індустрії, соціальні фактори (умови життя людей, система відпусток), фактори, пов'язані зі створенням економічної основи для розвитку туризму (стабільні валютно-фінансові, зовнішньоекономічні відносини), правові фактори, пов'язані із створенням і функціонуванням туристичного законодавства.

За результатами аналізу виявлено, що механізм реалізації туристичної політики держави включає:

- 1) складання цільових програм з розвитку туризму на рівні держави і регіонів;
- 2) розробку конкретних заходів щодо досягнення поставленої стратегічної мети;
- 3) державне регулювання розвитку туристичної галузі.

Отже, державне регулювання розвитку туристичної галузі є одним з механізмів реалізації політики держави в галузі туризму. Розвиток туристичної галузі характеризується позитивною динамікою змін кількісних та якісних показників туристичної галузі: збільшенням туристичних потоків, відрахувань у державний та місцевий бюджети, підвищенням рівня зайнятості в туристичній галузі тощо [3].

У зв'язку з цим державне регулювання туристичної галузі пропонується розглядати як сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі і створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму через різні механізми: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо.

Ефективне державне регулювання потребує наукового та методичного забезпечення. Незважаючи на активізацію дослідницьких зусиль, спрямованих на аналіз питань туризму, певні аспекти державного регулювання цієї галузі залишаються недостатньо розробленими. Бракує робіт, присвячених як теоретичному осмисленню зазначених питань, так і розробці науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо державного регулювання туристичної галузі на національному, регіональному та місцевому рівнях. Вироблення стратегії розвитку туристичної галузі і створення умов для її ефективного

впровадження є складним завданням. Для успішного його вирішення, запобігання політичним помилкам та прорахункам доцільно скористатися досвідом інших країн.

Аналізуючи роль держави в організації й розвитку туристичної діяльності в різних країнах світу, виділяють три типи моделей державної участі в регулюванні цієї важливої складової національної економіки.

Висновки. Отже, туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави.

Пріоритетним видом туризму для України залишається іноземний (в'їзний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць. Нині Україна має понад 4,5 тис. закладів розміщення туристів і відпочиваючих на 620 тис. місць, але вони потребують модернізації та реконструкції відповідно до міжнародних стандартів [1, с. 45]. Крім того, підтримання в належному стані потребують і рекреаційні зони, пам'ятки культури та архітектури України, інші об'єкти туристичних чи екскурсійних послуг.

За масштабами міжнародного туризму та формою організації туристичної галузі для України найбільш прийнятна саме третя модель управління. Однак для ефективного функціонування даної моделі доцільно отримати необхідне державне фінансування (щонайменше, часткове) для участі країни у формуванні й просуванні національного турпродукту, здійснення маркетингових досліджень, рекламно-інформаційної діяльності, організації та проведення міжнародних туристичних виставок, конференцій, семінарів, формування базового пакету інвестиційних проектів у галузі розвитку туристичної інфраструктури тощо.

Відмітимо, що окремі елементи механізмів державного регулювання туристичної галузі вищезазначених країн, ефективність яких перевірена часом та підтверджується конкретними досягненнями в розвитку туризму, доцільно використовувати для розвитку туристичної галузі України з урахуванням її історичних, правових і культурних особливостей.

Література

1. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 224 с.
2. Козловський Є. Проблеми формування інвестиційної політики в галузі туризму // Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю, 31 трав. 2007 р. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – Т. 2. – С. 165–167.
3. Корецький М. Х. Стратегічне управління : навч. посіб. / М. Х. Корецький, А. О. Дегтяр, О. І. Дацій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 240 с.

НЕВИРІШЕНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. З набуттям Україною незалежності економічні й соціальні перетворення, що відбуваються, зумовили необхідність побудови адекватної системи страхування, яка б стала надійним захистом для юридичних і фізичних осіб від матеріальних втрат, спричинених стихійним лихом, нещасним випадком чи іншими ризиковими обставинами.

Відзначимо, що в країнах із ринковою економікою система страхування сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, активізації інвестиційних процесів і розв'язанню соціальних проблем.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні працює велика кількість компаній, що мають досить великі обсяги статутних фондів і резервів, добру репутацію.

Важливим є й те, що обсяги страхових резервів протягом останніх років зростають швидше, ніж страхові премії. Це вже показник зростання фінансової надійності страховиків, збільшилися також обсяги страхових послуг, а страховий ринок набув якісніших ознак.

Деякі дослідники вважають іноземні страхові компанії, як фактор розвитку ринку страхування України. Ці компанії приносять на український ринок культуру страхування, знання та експертизу.

Серед головних проблемних напрямів, які залишаються невирішеними на ринку страхових послуг, можна виділити такі:

- відсутність кодексу про страхову діяльність;
- наявність великої кількості вимог та бар'єрів, що обмежують конкуренцію на ринку;
- низький рівень капіталізації підприємств;
- недостатній розвиток брокерських послуг на ринку;
- низька довіра суспільства до страхових компаній;
- крім того, проблеми, які існують в українській економіці в цілому і впливають, зокрема, і на страхову галузь.

Незважаючи на розвиток страхування, сектор продовжує зіштовхуватися з проблемами, що обмежують його ріст і перешкоджають галузі в досягненні її потенціалу.

Одна з проблем – відсутність законодавчого забезпечення послідовної, ясної структури для сектора страхування в Україні [1].

Іншим недоліком чинного законодавства, на думку страхових аналітиків, є його негативний ефект на бізнес перестраховування. Страхувальники зазвичай розподіляють великі ризики, передаючи його частину іншим компаніям в обмін на частину премії. В Україні перестраховування відбувається за кордоном на великих Європейських і Американських ринках, а українські фірми зберігають лише незначну частину ризику. Більшість українських страхових

компаній приймає лише приблизно 1 відсоток від загального ризику [3].

В Україні перестраховання часто використовувалося як канал вивезення капіталу з країни. Заходи щодо боротьби з таким явищем, на думку, експертів галузі, будуть не в змозі запобігати переміщенню грошей, але призведуть до затримок у перестрахованні.

Законодавець вимагає, щоб кожен іноземний страховий брокер, який співпрацює з українською фірмою страхування заснував представницький офіс в Україні. Зазвичай інвестори працюють з власними міжнародними брокерами страхування. Якщо ці брокери не мають представницького офісу в Україні, українські підприємства не можуть виплачувати їм комісію. Отже, ця вимога дуже часто гальмує бізнес.

Бабенко В. стверджує, що низький рівень капіталізації страхових фірм перешкоджає розвитку галузі [2]. Чинні закони вимагають, щоб фірми мали мінімальний встановлений законом капітал у розмірі 100,000 євро [1].

На думку експертів, цей рівень занадто низький, щоб забезпечити достатній захист проти неплатежу [3]. Проблема посилюється відсутністю ясних інструкцій щодо форми цього капіталу. У результаті, багато українських страхових компаній включає до статутного капіталу переоцінені активи, будинки або акції компанії. Це робить такі страхові компанії дуже ненадійними і нездатними оплатити вимоги.

З іншого боку, низько встановлений законом рівень капіталізації означає, що українські компанії мають більш низьку здатність для обробки ризику [3].

Послуги страхового брокерства в Україні також добре не розвинені. Брокери, традиційно складовий елемент галузі, з'єднують клієнтів із страховальниками, консультують їх про ринок, і допомагають укласти кращі угоди. З причин недостатньої кількості професійних брокерів, велика кількість потенційних клієнтів не обслуговується, в той час як страховальники втрачають додатковий дохід.

Ще одна проблема – укорінена недовіра українців до всіх фінансових посередників – особливо страхових компаній.

Велика частина населення була шокована протягом початку 1990-их шахрайськими трастовими фондами і фірмами страхування, які зникли з грошима клієнтів [3]. Як слідство, українці відмовляються довіряти заощадження, навіть короткострокові, до будь-яких страхових компаній.

Система страхування також має проблеми звичайні для всього українського бізнесу, зокрема, нерозвиненість експертизи, відсутність стратегій обслуговування, хитка економіка, коливання валютного курсу, бюрократія, що поширена всюди, і корупція.

Висновки. Щодо окреслених проблемних напрямів можна визначити такі пропозиції до розв'язання:

- упорядкувати страхове законодавство в цілому та окремих його положень, і привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій;
- відмінити непотрібні бар'єри, перепони та регулювання на ринку, що гальмують його розвиток та залучення іноземних інвестицій;
- обґрунтування й досягнення оптимальної структури між різними

формами страхування;

- залучення коштів страхових фондів на потреби інвестиційних вкладень;
- інтеграція страхування до європейських страхових структур;
- створення об'єднань страховиків із метою зміцнення їх фінансового становища та надійності щодо здійснення страхових операцій;
- залучення страхового ринку для вирішення питань соціальної політики держави;
- підвищити рівень капіталізації підприємств та висунути вимоги щодо наповнення статутних фондів реальними грошима для підвищення надійності страхових компаній;
- запровадити реальні заходи, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон, принаймні в галузі страхування;
- розвиток страхового брокерства та залучення до цього бізнесу професійних компаній;
- розробити ефективні механізми захисту інтересів страхувальників.

Література

1. Закон України «Про страхування» // Урядовий кур'єр. – 1996. – 18 квітня.
2. Бабенко В. Канали розподілу страхових послуг у промислово розвинутих країнах / В. Бабенко // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 82–87.
3. Страхування : підручник / Керівник авт. кол. і наук, ред, С. С. Осадець, д-р. екон. наук, проф. – К. : КНЕУ, 2002. – 528 с.

Шведун В. О.,

Україна, м. Харків, e-mail: applevik@inbox.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОСВІДУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН СТОСОВНО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Постановка проблеми. Кожній країні притаманні власні особливості державного управління рекламною діяльністю. Вивчення досвіду інших країн є необхідним для формування відповідної сталої національної системи державного управління рекламною діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Якщо проаналізувати загальні властивості державного управління рекламною діяльністю в США, доцільно відмітити, що в цій державі присутні стале законодавство, спрямоване на регулювання національної реклами, а також система органів державної виконавчої влади розгалуженого типу, що здійснює безпосередній контроль рекламною діяльністю. Крім того, присутній широкомасштабний досвід стосовно судового регулювання рекламних питань. У США є наявною і сучасна розвинена система громадського самоврядування рекламистів. Зокрема, провідною громадською організацією саморегулювання рекламною діяльністю США є Американ-

ська Асоціація Рекламних Агентств. В США функціонують й інші громадські організації в галузі рекламної діяльності: Рекламна асоціація комерційних професіоналів, Американська федерація реклами, Асоціація національних рекламодавців, Ліга рекламних агенцій, Американська асоціація маркетингу, Американська асоціація зовнішньої реклами, Бюро інтерактивної реклами, Бюро по контролю за тиражами, Асоціація прямого маркетингу, Асоціація електронної торгівлі та ін.

У Великій Британії присутня цілком сформована система державного управління рекламною діяльністю. Цій державі притаманні стала нормативно-правова база, орієнтована на регулювання національної реклами. Простежується також широкомасштабний досвід судової практики відносно вирішення питань регулювання рекламної діяльності та її координації з функціонуванням громадських організацій рекламистів. Система органів державної виконавчої влади у Великій Британії, до функцій якої відноситься здійснення контролю за процесами виробництва та розповсюдження рекламної інформації, не може вважатися суттєво розгалуженою. Судове регулювання рекламної діяльності у Великій Британії ґрунтується на використанні двох типів права: загальне неписане право та статутне право. У Великій Британії, як і в США, важливу роль в процесах управління рекламною діяльністю відіграють організації саморегулювання. В цілому, переважна кількість недотримань рекламного законодавства у Великій Британії припиняється саме за результатами рішень органів, що відносяться до громадського контролю [2].

Французькій системі органів державної виконавчої влади, функції яких полягають у контролі рекламної діяльності, також не притаманна розгалуженість. У Франції дуже важлива роль також приділяється саморегулювним організаціям, серед яких найпотужнішою є Федерація рекламних агентств, до ключових функцій якої відноситься лобіювання професійних інтересів рекламистів на рівні органів законодавчої та виконавчої державної влади. Провідним напрямком функціонування Федерації рекламних агентств Франції слід вважати саморегулювання та самообмеження в рамках професійної спільноти у сфері реклами.

Рекламне законодавство Німеччини здебільшого спрямоване на контроль виробництва та розміщення реклами в пресі. Так, відповідно до законодавства Німеччини про друковані ЗМІ, розміщення в редакційних статтях інформації платного характеру є незаконним. Це можна пояснити тим, що Рада по рекламі Німеччини вважає подібні дії чинником підривання суспільної довіри до преси. Крім того, Радою по рекламі Німеччини було видано кілька інструкцій, що орієнтовані на регулювання тих напрямків рекламної діяльності, стосовно яких надходить багато скарг, зокрема, це реклама товарів для дітей, телевізійна реклама та реклама алкогольних напоїв.

Державне управління рекламною діяльністю в Чеській Республіці здійснюється на основі низки нормативно-правових актів держави, які ґрунтуються на серії відповідних положень Європейського Співтовариства стосовно управління рекламною практикою відносно таких видів товарів та послуг:

вироби з тютюну та алкогольні напої; засоби лікування, зокрема, ветеринарні; харчові продукти; засоби захисту рослин; вогнепальна зброя, бойові припаси; заходи похоронного типу. Провідною організацією, що здійснює саморегулювання в Чеській Республіці у сфері реклами, є Рада з реклами, ключова мета діяльності якої полягає в забезпеченні розповсюдження реклами, якій притаманні чесність, правдивість, правова природа та гідність. Рада з реклами Чеської Республіки має регіональні представництва. Крім того, в Чеській Республіці функціонують й інші саморегулювальні організації, зокрема, Рада Чеської Республіки з радіо і телебачення, яка працює у співробітництві з регіональним відділенням ліцензування Чеської Республіки.

Також з точки зору дослідження особливостей державного управління рекламною діяльністю в Україні суттєве значення має прийняття до уваги досвіду сусідніх країн – Російської Федерації та Республіки Білорусь. Так, ключовим напрямом діяльності виконавчої державної влади в Російській Федерації стосовно регулювання рекламною діяльністю слід вважати захист споживачів від реклами неналежного типу. Координацією рекламною діяльністю в Російській Федерації займається Федеральна антимонопольна служба. Суттєву роль в процесах регулювання рекламною діяльністю в Російській Федерації відіграють і органи судової влади, зокрема, Конституційний Суд. Справи стосовно недотримань законодавства про рекламну діяльність підлягали розгляду й Верховним Судом Російської Федерації. Вищий арбітражний суд Російської Федерації, діяльність якого було припинено 5 серпня 2014 р., займався розробкою та доведенням до підпорядкованих йому органів листів, в яких містилися безпосередні рекомендації по розгляду справ відносно управління рекламною діяльністю. Стосовно саморегулювальних організацій Російської Федерації в сфері реклами слід зазначити, що серед них найбільш впливовими є такі: Асоціація Комунікаційних Агентств Росії, Асоціація рекламодавців Росії, Російське відділення Міжнародної рекламною асоціації, Фонд підтримки рекламовиробників, Національна рекламна асоціація, Рекламна Федерація Регіонів, Московська рекламна гільдія, Ліга Рекламних Агентств та ін. Крім того, саморегулювальні організації у сфері рекламною діяльності створено в багатьох містах Росії [1].

Стосовно законодавчого регулювання рекламною діяльністю в Республіці Білорусь, то воно базується на нормативно-правовій базі Російської Федерації. До органів, що здійснюють державне управління в рекламною сфері в Республіці Білорусь, відносяться такі: Президент Республіки Білорусь, Національні збори Республіки Білорусь, Рада Міністрів Республіки Білорусь, Міністерство торгівлі Республіки Білорусь, місцеві виконавчі та розпорядчі органи й інші державні органи в межах їх компетенції.

Висновки. Так, дослідження особливостей державного управління рекламною діяльністю в країнах з розвинутою економікою надає інформацію стосовно функціонування відповідних ефективних механізмів. Ознайомлення з провідними рисами державного управління рекламною діяльністю країн пострадянського простору надає можливість чіткіше виявити проблеми в цьому контексті, що присутні у вітчизняній практиці, на основі їх

співставлення з досвідом сусідніх країн що, у свою чергу, сприяє запобіганню помилок у ході формування вітчизняної концепції державного управління рекламною діяльністю.

Література

1. Микитенко Л. А. Державний контроль рекламної діяльності в Україні : монографія / Л. А. Микитенко. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2011. – 142 с.
2. Ромат Є. В. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю в перехідних умовах : монографія / Є. В. Ромат. – К. : Вид-во НАДУ, 2003. – 380 с.

СЕКЦІЯ 4 МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

*Антонова Л. В.,
Стоян О. Ю.,
Україна, м. Миколаїв, e-mail: lyudmila_galahov@mail.ru*

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ КОМПЛЕКСНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Наслідки впливу сучасних технічних систем і виробничих процесів полягають у погіршенні якості навколишнього середовища, зниженні асиміляційної здатності екосистеми території, погіршенні умов проживання населення; наявні економічні втрати від зниження темпів обсягу ВВП, економічні збитки від забруднення навколишнього середовища і погіршення стану здоров'я населення, знижуються доходи бюджетів від втрати ринкової вартості території та її інвестиційної привабливості, обмежується доступ до біоресурсів, порушується міжгалузева кооперація та територіальні зв'язки, збільшується енергоємність ВВП.

Виклад основного матеріалу. Погіршення якості навколишнього середовища та умов проживання, крім того, що призводить до економічних збитків від забруднення навколишнього середовища і погіршення стану здоров'я населення, знижує ефективність виробництва через підвищення рівня витрат на компенсаційні виплати та витрат на ліквідацію наслідків, відновлення тощо.

В межах науки державного управління комплексно розглядаються та окреслюються шляхи розв'язання проблем екології, безпеки та природокористування, оскільки це закладено у визначенні поняття державного управління як певної організуючої діяльності органів державної влади, що орієнтована на забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод.

Зони моніторингу загроз еколого-економічним системам наведено на рис. 1. На його результатах мають ґрунтуватися державно-управлінські рішення щодо збереження екосистем, прийматися превентивні заходи зі зниження забруднення навколишнього середовища та мінімізації негативних наслідків виробничої діяльності підприємств.

Сучасні масштаби змін, що викликані загрозами природного характеру та техногенною діяльністю людини, призводять до екологічних катастроф та трансформацій станів біогеоценозів, і це вимагає невідкладної реалізації

комплексу заходів з боку держави, спрямованих на усунення негативних наслідків втручання людини в навколишнє природне середовище і поліпшення екологічної ситуації, застосування методів оптимізації природокористування з одержанням достатньої кількості продукції при одночасному збереженні довкілля.

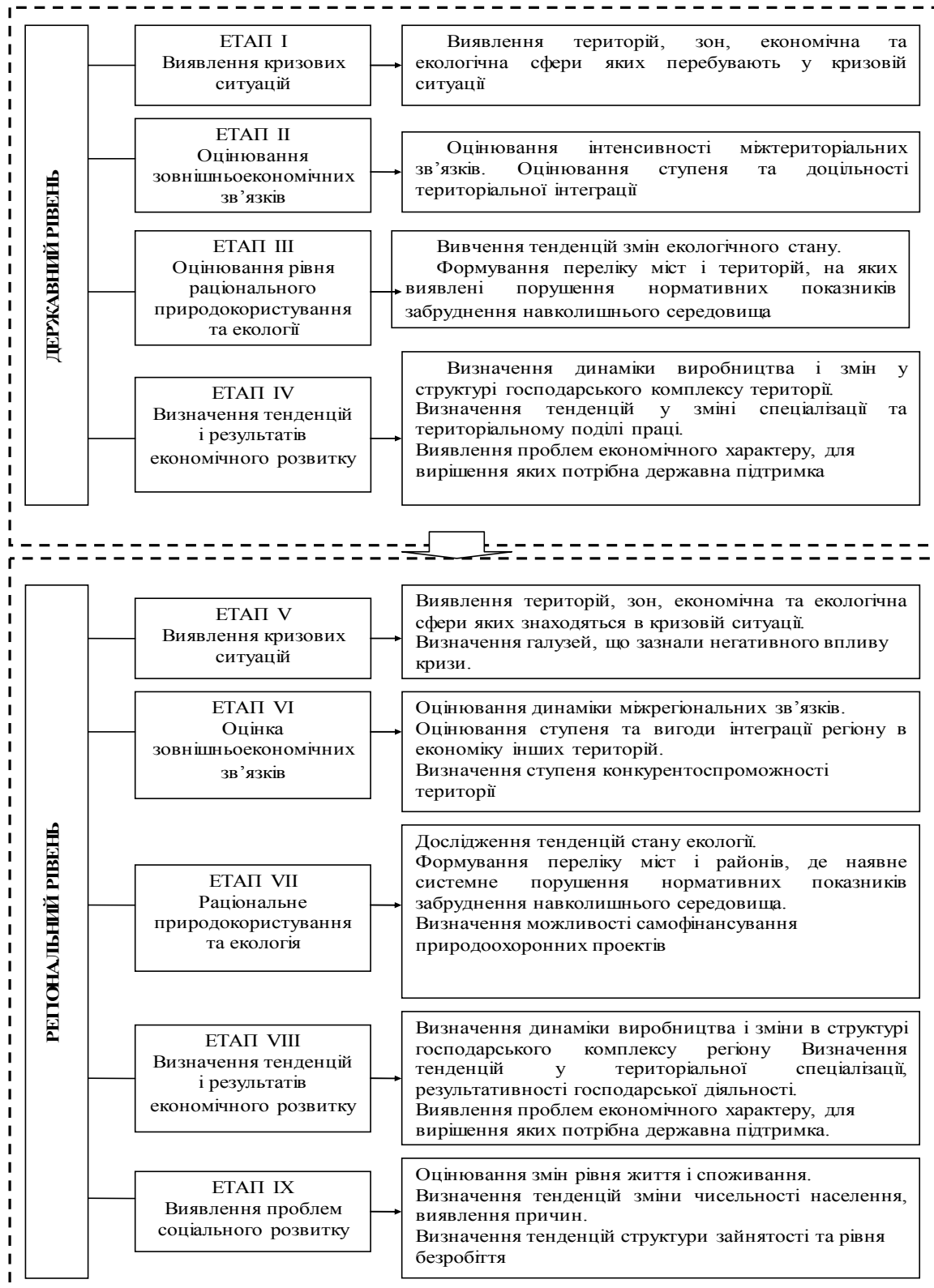

Рис. 1. Етапи екологічного моніторингу загроз територіальним системам

Результати проведення моніторингу загроз територіальним системам мають бути підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення захищеності соціальних, економічних і екологічних інтересів суспільства від загроз, що виходять від дії деструктивних природних сил, технічних систем і виробництв, та дієвості державного регулювання в напрямі комплексного сталого розвитку територій.

Незалежно від об'єкта державного управління, управлінським діям з боку органів державної влади притаманні певні вимоги (властивості):

- процес має бути орієнтований на досягнення максимальної корисності;
- має забезпечуватися баланс інтересів держави, суб'єктів господарювання та представників громадянського суспільства з метою максимізації ефективності поведінки всіх суб'єктів суспільних відносин;
- мають закладатися основи довгострокових тенденцій з метою забезпечення стабільності переваг, які не змінюються протягом тривалого часу і суттєво не відрізняються у різних прошарках населення і соціокультурах.

Висновки. Формування класичних уявлень про підходи в галузі науки державного управління обґрунтовує необхідність їх застосування при дослідженні основ забезпечення безпеки людства. Зв'язок державного управління з різними сферами життєдіяльності людини має глибокі історичні та гносеологічні коріння. Будь-який аспект людської діяльності, спочатку існуючий у будь-якій формі в екологічних або соціальних відносинах, набуває економічного змісту (цінності) лише через деякий період на певному етапі еволюції, тому фіксування його як елемента економічної системи в часі різний і пріоритети домінування тих чи інших сфер діяльності людини також неоднакові.

Одержані соціально-економічні результати життєдіяльності людини і суспільства безпосередньо впливають на навколишнє середовище, тому органам державної влади при визначенні напрямів регуляторного впливу необхідно враховувати безліч об'єктивно існуючих суперечностей, що виникають при балансуванні економічного, соціального та екологічного ефектів та мінімізації загроз.

Биркович В. І.,

Україна, м. Ужгород, e-mail: tbirkovich@mail.ru

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ГОЛОВНОГО ЧИННИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Якщо державне управління за своєю сутністю може бути визначене як розробка та реалізація державної політики, тоді цілком можливим є припущення, що формування державної політики є першим кроком у державному управлінні такою життєво важливою сферою суспільства, як екологія, а точніше – процеси забезпечення екологічної безпеки.

Конституцією України в статті 16 закріплено той факт, що забезпечення

екологічної безпеки є обов'язком держави. Виконання прийнятого на себе державою зобов'язання підтримувати екологічну рівновагу на території країни, довести до логічного завершення подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду українського народу обумовлює наявність науково обґрунтованої, зваженої державної екологічної концепції, що повинна послідовно реалізуватися у вигляді екологічної політики. Власне цим державна політика, що реалізується в процесі державного управління екологічною сферою, спрямовується на реалізацію закріплених у законодавстві двох найважливіших екологічних прав кожного українського громадянина: права на відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю, та права на отримання і вільне використання екологічної інформації.

Виклад основного матеріалу. Пріоритети державної політики екологічно безпечного розвитку суспільства знаходять свою реалізацію на усіх рівнях: глобальному, національному, регіональному, галузевому, а також місцевому.

Оцінка екологічної безпеки виступає дієвим важелем у формуванні стратегії національної безпеки, яка повинна розглядатися як комплекс політичних засад щодо визначених пріоритетів та заходів спрямованих на дотримання сталості господарювання, а в умовах економічної кризи – на мінімізацію вірогідності техногенних катастроф.

Саме сталість економічного життя країни, на думку експертів «Софійської ініціативи з економічних інструментів» – програми, ініційованої Регіональним екологічним центром Центральної та Східної Європи, а точніше її брак, стали причинами екологічних проблем перехідного періоду у країнах центральної та Східної Європи (ЦСЄ) і країнах Співдружності Незалежних держав (СНД). Документ, що був підготовлений експертами, які представляли дослідницькі центри Данії, Швейцарії, Болгарії, Чехії та Росії, мав назву «Охорона навколишнього середовища та економічний розвиток. Потенціал економічних інструментів для покращення навколишнього середовища та сталого розвитку в країнах з перехідною економікою» [1].

Серед висновків, що були зроблені, є такі, що дозволяють скласти уявлення про найбільш типові екологічні проблеми для країн ЦСЄ і СНД у перехідний період їх розвитку. Зокрема це:

а) високі рівні забруднення повітря, води та відходів великих промислових центрів у багатьох регіонах призвели до утворення регіональних «гарячих точок», які завдають значного збитку здоров'ю людей і стану навколишнього середовища;

б) високий рівень забруднення атмосфери у великих населених пунктах викидами з промислових підприємств, низькоефективних систем опалення, які використовують вугілля з високим вмістом сірки, або мазуту, а також вихлопними газами від старих автомобілів;

в) неефективне та марнотратне використання природних ресурсів, зокрема деревини, мінералів, палива, земельних угідь і водних ресурсів зумовило різноманіття екологічних проблем;

г) забруднення більшої частини поверхневих вод скидами з підприємств промисловості, муніципального та міського господарства (важкі метали,

токсиканти, нітрати). Погана якість підземних вод у багатьох районах. Про рівень якості таких вод часто невідомо через відсутність необхідного моніторингу;

г) забруднення ґрунту у деяких районах унаслідок неадекватного управління утилізацією відходів очищення повітря та використання сільськогосподарських хімікатів, серйозна ерозія ґрунтів у деяких місцях, завдяки інтенсивному сільському господарству та пов'язаних з ним заходах, спрямованих на використання води;

д) забруднення навколишнього середовища від покинутих у минулому військових та індустриальних районів (токсичні відходи, зруйновані ґрунти тощо). Екологічні зобов'язання забезпечили суттєвий вплив на приватизацію, значно знизивши вартість приватизованої власності;

е) нехтування ядерною безпекою (досвід аварії на Чорнобильській АЕС). Серйозна стурбованість щодо ядерної безпеки викликана також не розщепленими, або погано похованими радіаційними та іншими відходами енергетики та військово-промислового комплексу [2].

Особливістю України є наявність значної кількості депресивних регіональних територій із значною екологічною деградацією. Це радіаційно забруднені території Житомирської, Київської, Кіровоградської та інших областей, території зсувів, підтоплень, повеней тощо. Така особливість не враховується як пріоритетна в регіональній екологічній політиці. Екологічне оздоровлення і екосистемне відтворення депресивних територій має стати головним пріоритетом регіональної екологічної політики та управління.

Висновки. В Україні ще не сформувалася національна система екологічного управління в її європейській цілісності державного, громадського і корпоративного (бізнесового) екологічного менеджменту. Нині домінує державна система управління у галузі охорони навколишнього природного середовища. Держава фактично “монополізувала” екологічну відповідальність, що призвело до послаблення відповідальності природокористувачів – суб’єктів господарювання та власників землі і основних фондів [3].

У 2001 р. в Україні була затверджена Концепція екологічної освіти. Вона враховує сучасний стан і перспективу розвитку суспільного знання, спрямованого на перебудову змісту освіти відповідно до вимог часу, на формування екологічної культури як складової системи національного і громадського виховання усіх верств населення, як важливий фактор збалансованого розвитку. Проте система екологічної освіти продовжує бути фрагментарною і некоординованою. Найважливіші завдання програми вдосконалення національної екологічної політики: допрацювати й ухвалити Національну стратегію гармонійного розвитку України, активізувати виконання Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, ухвалених на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) на 2000- 2015 рр.; розробити Національну стратегію поводження з радіоактивними відходами. Створити Фонд поводження з радіоактивними відходами; переглянути або затвердити новий варіант Енергетичної стратегії України, в якому передбачити розробку й реалізацію загальнонаціонального проекту “Енергія природи”.

Література

1. Екологія та природні багатства України: матеріали першої конф. Сторін Рамкової Конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, (грудень 2006 р.). – К. : Атіка, 2006. – 229 с.
2. Хвесик М. А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів : [монографія] / М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К. : Кондор, 2007. – 480 с.
3. Стадницький Ю. І. Економіка запобігання антропогенного забруднення довкілля / Ю. І. Стадницький. – Хмельницький : УЕП, 2007. – 362 с.

Волошин О. Л.,

Україна, м. Харків, e-mail: osvita00@mail.ru

УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки України, є енергоефективність, тобто зниження споживання та підвищення ефективності використання енергоресурсів підприємствами, організаціями та населенням, а також розвиток альтернативної енергетики. У першу чергу, це пов'язано з необхідністю зниження навантаження на навколишнє середовище в частині споживання енергоресурсів і пов'язаних зі споживанням утворень відходів, викидів, скидів, а також з необхідністю диверсифікації надходжень енергоресурсів в країну. З метою підвищення енергоефективності та енергорезультативності в світі активно впроваджуються системи енергетичного менеджменту на основі міжнародного стандарту.

Виклад основного матеріалу. Енергетичний менеджмент виник в 80-х роках ХХ століття в країнах Західної Європи, Сполучених Штатах Америки та Японії, як відповідь на виклики першої загальносвітової енергетичної кризи. Енергоменеджмент як нова система управління для багатьох розвинених країн став імпульсом до переосмислення економічної поведінки суб'єктів господарювання і появи нових концепцій економічної та державноуправлінської думки. У 2008 р. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), що об'єднує 157 країн-членів, почала розробку нового міжнародного стандарту ISO 50001 (Система енергоменеджменту – Вимоги з керівництва по експлуатації). З цією метою було створено новий технічний комітет ISO / TC 242 «Енергоменеджмент» (ISO / TC 242 Energy Management). Комітет підготував стандарт ISO 50001, який в 2011 р. був прийнятий світовим співтовариством. Мета стандарту полягає в наданні країнам, муніципалітетам, підприємствам і корпораціям структурованого і всеосяжного керівництва по оптимізації і системного управління процесами споживання енергетичних ресурсів з метою безперервного зниження енергетичних і фінансових витрат [4].

В Україні не раз робилися несистемні спроби впровадження галузевих і державного стандартів енергетичного менеджменту на базі фіскального та адміністративно-нормативного енергозбереження, які, на жаль, швидше відштовхнули промисловість і муніципалітети від створення ефективних і дієздатних структур енергоменеджменту.

До складових енергоменеджменту відносяться: інтегроване ресурсне планування (Integrated Resource Planing), енергетичний аудит (Energy Audit); контроль і нормалізація енергоспоживання (Monitoring & Targeting – M & T); верифікація даних і результатів (Data & Results Verification – Verification Protocol) [2].

Упровадження системи енергетичного менеджменту в Україні вимагає системного підходу, головним чином, до методів енергозбереження. У довгостроковій перспективі це веде до відчутної економії енергетичних ресурсів, скорочення витрат і підвищення ефективності процесів в енергетичній сфері, сприяє поліпшенню ситуації з навколишнім середовищем.

Впровадження системи енергоменеджменту має ряд переваг для економіки:

1. Дозволяє уникнути до 10% витрат на енергію вже в перші роки шляхом систематичного виявлення слабких точок в енергоспоживанні і прийняття відповідних заходів. Також виправданим є інвестування в енергозберігаючі технології: гроші, вкладені у впровадження новітніх систем стисненого повітря, насосних систем, систем вентиляції повітря, систем охолодження і технологій обробки матеріалів, окупуються в середньому за два роки завдяки зниженню енергоспоживання на 50% [5].

2. Захист навколишнього середовища, адже глобальні зміни клімату вже стали однією з основних причин природних катастроф. Наслідки постійного підвищення температури на планеті є руйнівними: затоплення прибережних районів і територій низьких островів, зростаюче опустелювання, танення льодовиків тощо. Тому впровадження енергетичного менеджменту є важливим елементом глобальної діяльності людства зі скорочення викидів парникових газів.

3. Ефективний енергетичний менеджмент, нові енергетичні концепції та інноваційні технології в енергетиці є важливим чинником подальшого соціально-економічного зростання України на основі ефективного використання ресурсів у всіх сферах та галузях економіки та подальшого розвитку альтернативної енергетики.

4. Впровадження системи енергоменеджменту є для громадськості показником того, що держава належним чином відноситься до питання енергоефективності і, отже, робить значний внесок у захист навколишнього середовища. Важливість вимог з охорони навколишнього середовища стає все більш важливим фактором в публічних проектах в Європі, в тому числі, наприклад, виробництво товарів, які є нешкідливими для клімату [5].

Тому стає очевидним необхідність введення в дію стандарту ISO 50001 в Україні та скорочення адаптаційного періоду країни по переходу української економіки на цей стандарт. Адже перехід на уніфіковану модель енергетичного менеджменту, загальноприйняту в світі сприятиме поступовому зни-

ження енерговитрат до загальноєвропейського рівня, стимулюватиме модернізацію галузей та сфер економіки і підвищенню їх енергоефективності, сприятиме розвитку альтернативної енергетики.

За впровадження енергетичного менеджменту, який дає змогу отримати детальну картину споживання ресурсів, дати оцінку проектів економії енергії, що плануються до впровадження, визначити енергетичну ефективність комунального або бюджетного об'єкту в цілому в розвинутих країнах відповідає енергетичний менеджер, основними обов'язками якого є:

- збір на аналіз даних щодо споживання паливно-енергетичних ресурсів;
- розробка та впровадження ефективної системи обліку енергоносіїв;
- складання карти споживання паливно-енергетичних ресурсів;
- розробка лімітів споживання енергоносіїв;
- розробка пропозицій щодо впровадження енергозберігаючих заходів;
- впровадження заходів щодо економії енергії, які не потребують інвестицій;
- інформування про діяльність енергетичного менеджменту.

Найважливішою функцією енергоменеджменту є енергетичний моніторинг – збір та аналіз інформації про споживання енергоносіїв. Цей елемент енергоменеджменту необхідно впровадити в першу чергу [3].

Тому що будь-які заходи можуть плануватися і фінансуватися на підставі реальних даних про витрату енергії на кожному об'єкті. Цей моніторинг повинен охоплювати всіх споживачів, особливо підприємства бюджетної та комунальної сфер, де фіксуються найбільші втрати енергії. В розвинутих країнах вирішенням цих питань та пошуком коштів для реалізації проектів займаються енергосервісні компанії. Але в Україні їх поки одиниці, а гострий дефіцит фахівців з енергетичного менеджменту відчувається навіть в обласних центрах. Тому державна влада на місцях, навіть розробивши план з енергоефективності, не володіє інформацією про те, куди звернутися та як правильно оформити заявку на грант або технічну допомогу від міжнародної організації. І це при тому, що в Україні працюють міжнародні кредитні і донорські програми та приватні інвестори, які інвестують кошти в муніципальні проекти з енергоефективності.

Так, у рамках залучення грантів німецької програми GIZ в Україні ведеться підготовка сучасних управлінських кадрів, в тому числі енергоменеджерів, а також фінансуються окремі проекти у сфері енергоефективності [1]. Однак цього недостатньо і процес становлення системи енергетичного менеджменту в Україні потребує всебічної державної підтримки.

Висновки. Для підвищення енергоефективності національної економіки немає альтернативи розвитку альтернативної енергетики та впровадженню системи енергетичного менеджменту на різних рівнях державного управління: макроекономічному (міжнародний, державний, галузевий, регіональний), мікроекономічному (підприємства та організації бюджетної сфери, суб'єкти господарювання, домогосподарства) для чого доцільно адаптувати до українських реалій досвід розвинених країн. Для вирішення цих завдань на державному рівні необхідно сприяти створенню енергосервісних компаній,

запровадити державне замовлення на підготовку фахівців з енергетичного менеджменту та енергетичного аудиту шляхом широкого запровадження в системі вищої та середньої освіти навчального курсу «Енергетичний менеджмент». Це сприятиме організації раціонального енергоспоживання з мінімально негативним впливом на навколишнє середовище, дбайливим використанням енергетичних ресурсів при розумному й достатньому задоволенні потреб суспільства у всіх видах і формах енергії, стимулюватиме сталий розвиток альтернативної енергетики в Україні.

Література

1. Дикаленко М. А. Городские подробности / М. А. Дикаленко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business.ua/articles/companies/Gorodskie_podrobnosti-80054/.
2. Иншеков Е. Н. Основные тенденции развития энергоменеджмента (вкл. ISO 50001): опыт США, ЕС и Украины / Е. Н. Иншеков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.energomanagement.com.ua/docs/inshekov.pdf>.
3. Про енергоменеджмент та моніторинг споживання енергоресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tecom.com.ua/development.html?room=6&action=one&num=45>.
4. Энергоменеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecosys.com.ua/em/energymanagement.html>.
5. Энергоменеджмент в Украине: начало нового пути [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://s-engineering.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=815.

Гончаренко М. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: m_goncharenko@list.ru

ПІДВИЩЕННЯ РЕГУЛЮЮЧОЇ РОЛІ ЕКОЛОГІЧНОГО ПОДАТКУ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Формування і запровадження дієвих економічних інструментів раціонального природокористування є запорукою ефективності державної політики у сфері охорони навколишнього середовища. Велику роль у цьому відіграє система екологічних платежів. Платежі за забруднення є традиційним елементом управління якістю навколишнього середовища, однак вони націлені здебільшого на відшкодування збитків, уже завданих екосистемам. При такій орієнтації на першому плані є відшкодування уже заподіяної шкоди, але втрачається регулююча роль такого платежу.

Проблеми екологічного оподаткування досліджуються вітчизняними науковцями О.В. Безпаловою, М.Т. Бець, Г.М.Бурлуцькою, О.О. Веклич, Л.І. Зятковською, Л.А. Ільків, Т.В. Лисіковою, Н.М. Салатюк та ін. Проте недостатньо дослідженими залишаються можливості зміцнення регулюючої

функції екологічного податку.

Виклад основного матеріалу. Екологічний податок було запроваджено Податковим кодексом України з 1 січня 2011 р. замість збору за забруднення навколишнього природного середовища. Екологічний податок справляється за фактичні обсяги викидів у атмосферне повітря та скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу утворення та тимчасового зберігання радіоактивних відходів.

Порядок нарахування екологічного податку визначено розділом VIII Податкового кодексу. Зокрема зазначено, що платниками цього податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, під час провадження діяльності яких на території України здійснюються:

- викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
- скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
- розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини;
- утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
- тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк [2].

Об'єктом та базою оподаткування екологічним податком є:

- обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
- обсяги та види (класи) відходів, що розміщуються у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах протягом звітного кварталу, крім обсягів та видів (класів) окремих відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на збирання і заготівлю окремих видів відходів як вторинної сировини і провадять статутну діяльність із збирання і заготівлі таких відходів;
- обсяги та види палива, реалізованого податковими агентами;
- обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Отже, екологічний податок в Україні по суті є платою за вже заподіяну природі шкоду і не стимулює платників скорочувати обсяги використання або взагалі відмовлятися від технологій, які шкодять навколишньому середовищу.

Багато науковців акцентують увагу на доцільності зміни порядку стягнення екологічного податку з метою регулювання не тільки самого відшкодування, а й причин формування (виникнення) шкоди [1, 3]. Зокрема, Н.М. Салатюк [3] пропонує:

а) нараховувати суму податку не з собівартості екологічно деструктивної продукції (тобто не включати її до ціни і не перекладати на споживача), а з прибутку товаровиробника, і в такий спосіб економічно стимулювати його до екологічно конструктивних змін у технології виробництва, а відтак — і до скорочення забруднення навколишнього середовища;

б) закласти в основу розрахунків екологічного податку принцип залежності від середніх граничних витрат товаровиробників на зменшення забруднення;

в) запровадити коефіцієнти коригування суми екологічного податку залежно від зростання або зниження концентрації токсичних речовин в оподаткованій продукції, тобто встановити прогресивне або регресивне екологічне оподаткування.

Наведені заходи сприятимуть підвищенню ефективності екологічного податку як стимулятора обмеження виробництва і споживання екологічно небезпечної або ресурсомісткої продукції.

Ще однією проблемою є те, що екологічний податок в Україні має яскраво виражений фіскальний характер і спрямований головним чином на поповнення бюджетних коштів, по суті, за рахунок експлуатації та забруднення природного середовища. Це означає, що бюджетні доходи від природокористування широко застосовуються для виправлення інших перекосів у економіці і тільки за залишковим принципом – на природоохоронні цілі. У зв'язку з цим, доцільним є спрямування цих коштів не до бюджету, а на рахунки позабюджетних фондів охорони природи, як це прийнято в інших країнах.

Необхідною є також і одночасна зміна адресності зворотного фінансування зібраних коштів — товаровиробникам-забруднювачам для підтримки конкретних екологічних програм (таких, що сприятимуть, наприклад, скороченню вмісту токсичних речовин в екологічно «брудній» продукції, за яку саме товаровиробник і мусив платити екологічний податок). Це дасть змогу нагромаджувати потрібні фінансові ресурси на місцевому рівні та інвестувати дохід від екологічного податку в субсидування чи кредитування природоохоронних заходів безпосередньо для підприємств-товаровиробників тієї самої галузі [3].

Висновки. Отже, особливу увагу варто звернути на підвищення стимулювального ефекту, що досягається за рахунок використання податкових важелів у сфері екології. Не менш важливим є дотримання цільового використання акумульованих коштів, що надійшли від сплати екологічного податку, що дозволить забезпечити високий ступінь підтримки державного регулювання у суспільстві, зокрема щодо можливості витратити 50 відсотків коштів платниками екологічного податку в напрямі покращення екосистеми.

Література

1. Концептуальні підходи до вдосконалення екологічного оподаткування в Україні. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2013. – 32 с.

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. – 2010. – № 229–230.

3. Салатюк Н. М. Проблеми удосконалення економічного механізму природокористування / Н. М. Салатюк // Ефективні напрями сучасної науки – 2011: VII міжнародної науково-практичної конференції, Прага. – 2011. – Т. 10. – С. 68–71.

*Долгий М. Л.,
Волянський П. Б.,
Україна, м. Київ, e-mail: iduszcz.kyiv@mns.gov.ua*

СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ – ЗМЕНШЕННЯ ЇЇ РАДІАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Постановка проблеми. Масштаби впливу аварій і катастроф на сучасне суспільство вже перевищили той рівень, який давав підстави відноситися до них, як до локальних небезпек у функціонуванні суспільних структур. Поріг системної адаптації, який дозволяє суспільству нівелювати відхилення від допустимих параметрів життя і зберігати при цьому свій якісний зміст, сьогодні важко досяжний навіть для високорозвинених країн.

Виклад основного матеріалу. Синергічний характер НС (одне природне явище спричиняє низку інших), значна концентрація складних інженерних споруд, потенційно небезпечних підприємств, збільшення антропогенного впливу на навколишнє середовище, зниження загального рівня техніки безпеки на території України та інші чинники зумовлюють необхідність вироблення системних підходів. Подолання техногенних, природних, соціальних, економічних та інших видів ризиків безпеки можливе за умов організації наукового моніторингу, прогнозування, здійснення превентивної політики запобігання, запровадження систем управління екологічним захистом населення на всіх ієрархічних рівнях держави [1; 2].

Надзвичайно велику складову у стан техногенної небезпеки вносить і буде вносити протягом не менш 3-х століть радіоактивне забруднення.

Прошло майже 30 років з дня аварії на ЧАЕС, яка призвела до довгострокового радіоактивного забруднення понад 53,5 тис. квадратних кілометрів території України і, як наслідок, до включення радіонуклідів в основні продукти харчування – м'ясні та молочні.

Максимальні рівні забруднення продуктів харчування, які формують найбільшу дозу додаткового опромінення (молоко та м'ясо великої рогатої худоби), перевищують показники державних санітарних нормативів у два-три, а іноді й більше разів.

На сьогодні, відсутність достатніх коштів для проведення захисних заходів з метою одержання “чистої” сільськогосподарської продукції в особистих підсобних господарствах, недостатній контроль за харчовими підприємс-

твами агропромислового комплексу, не дозволяють виключити надходження радіонуклідів, в першу чергу Cs-137, у продукти харчування та, як наслідок цього, в організм людини.

У той же час ми маємо принципово нові наукові розробки, впровадження яких, по-перше, суттєво, в 8-10 раз здешевить затрати на виробництво “чистих” м'ясомолочних продуктів харчування; по-друге, зменшить вміст у сировині також і важких металів, які відносяться до “традиційних” факторів техногенного навантаження, і їх надходження до організму людини, особливо вкупі з радіоактивним цезієм, є на сьогоднішній день однією з основних причин погіршення здоров'я населення України [3; 4].

Слід зазначити, що розробки вчених з цього напряму науки у більшості випадків не доходять до виробництв у зв'язку з відсутністю фінансування, але що найгірше – про них просто забувають. Проте, кошти, які необхідні для впровадження передових наукових технологій, є мізерними у порівнянні з майбутніми реальними прибутками.

Згадане є яскравою ілюстрацією необхідності створення єдиного банку даних завершених наукових розробок за різними напрямами по мінімізації наслідків аварії на ЧАЕС, проведення коригування стратегії і тактики науково-дослідних робіт та їх впровадження, що дозволить:

– центральним органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування сформулювати обґрунтовану державну політику щодо зменшення видатків з державного бюджету на забезпечення допустимих рівнів забруднення продуктів харчування Cs-137;

– розробити та затвердити відповідну Державну програму з питань забезпечення допустимих рівнів забруднення продуктів харчування Cs-137.

Висновки. Така раціональна система прогнозування і прийняття правильних управлінських рішень буде сприяти удосконаленню науково-методичного апарату оцінки і прогнозування необхідних бюджетних витрат та розробці методики формування стратегії і тактики науково-дослідних робіт на всіх без винятку наукових напрямах щодо мінімізації наслідків аварії на ЧАЕС і, як наслідок, значному покращенню здоров'я населення України.

Література

1. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки : монографія / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К. : Лекс Дім, 2004. – 552 с.

2. Кузніченко С. О. Державне управління у сфері техногенно-природної безпеки // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”. – 2002. – № 2 (13). – С. 287–290.

3. Долгий Н. Л., Поляков В. А., Некрасов В. Н. Способ очистки мяса от радиоактивного цезия. Патент Украины № 7173 А. – 1993.

4. Єресько Г. О., Старчевой О. М., Скібін С. В., Долгий М. Л. Пристрій для посолу м'яса. Патент України № 23.464 А. – 1998.

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в нашій країні в нових умовах суспільного прогресу, зумовлюють необхідність критичного підходу до стереотипів, які лежать в основі загальнотеоретичних постулатів; осмислення закономірностей суспільного відтворення, що відображають зв'язки та залежності між різними ланками національної економіки, чинників і механізмів розвитку регіонів. Широке представлення в літературі досліджень еколого-економічних проблем обумовило використання широкого переліку термінів, які є змістовно спорідненими та характеризують певні аспекти управління даною сферою: «екологічне управління (менеджмент)», «управління сталим розвитком», «природоохоронне управління», «управління охороною навколишнього природного середовища» тощо.

Виклад основного матеріалу. Важливо, щоб люди усвідомили як можна більш повно свої інтереси, а у світлі екологічних проблем і загроз – свої екологічно орієнтовані економічні інтереси. Усвідомити ці свої екологічно орієнтовані економічні інтереси, особливо коли не задовольняються первинні матеріальні потреби, складно. Найнагальніші, гострі проблеми еколого-економічної безпеки пов'язані з певною територією. Територія сьогодні – не тільки місце розміщення підприємств, але і складний організм з притаманними йому економічними, соціальними та екологічними функціями і завданнями. Будь-яка територія місцевого, регіонального, національного або глобального масштабу і рівня є, по суті, «еколого-економічною системою», де виникають екологічні та економічні інтереси. Економічною основою регіональних еколого-економічних інтересів є власність на природні багатства, що характеризує надбання народів, що проживають на даній території, а екологічною основою – цілісність екосистем регіону. При формуванні і подальшому вдосконаленні господарського механізму природокористування необхідно спиратися на узгодження еколого-економічних інтересів і вирішення протиріч між ними.

В умовах переходу до моделі екорозвитку, безумовно, об'єктивно посилиться екологічна орієнтованість інтересів усіх суб'єктів. Це означає, що найбільш повна реалізація економічних та інших інтересів суб'єктів не може бути досягнута без виконання певних екологічних вимог (незабруднення повітряного і водного басейнів, раціональне використання водних і лісових ресурсів, землі тощо). Якщо яким-небудь суб'єктом не буде забезпечуватися встановлений державою екологічний імператив, на нього накладаються матеріальні і адміністративні санкції, зменшується прибуток, падає ефективність виробництва і тим самим ускладнюється проблема реалізації інтересів та задоволення матеріальних потреб. Еколого-економічна безпека стає не тільки

умовою господарської діяльності, а й основоположним принципом механізму реалізації інтересів всіх суб'єктів. Причому це посилення екологічної орієнтованості інтересів відбувається незалежно від волі та бажання самих суб'єктів і навіть в деякому ступені незалежно від чіткого усвідомлення ними своїх реальних інтересів. Причинами виникнення й розвитку кризових ситуацій на мезорівнях, що викликають загрози національній безпеці України, виступають різні чинники дестабілізації, серед яких особливе місце займає загроза виснаження природних ресурсів і погіршення екологічної ситуації. Найбільш значуща загроза виникає внаслідок зниження ефективності використання національних природних ресурсів і виробничо-економічних потенціалів і реалізується в поглибленні міжрегіональної диференціації рівня соціально-економічного розвитку, зростання асиметрії розвитку центру і периферії та посилення тенденцій дезінтеграції національно-економічного простору. Форми прояву загроз еколого-економічної безпеки на різних рівнях ієрархії організаційно-економічних структур мають відмінності, незважаючи на спільність дії дестабілізуючих факторів. Виходячи з передумови існування не просто економічної, а еколого-економічної системи, ряд учених виділяють такі методологічні принципи дослідження сфери природокористування: генетична єдність природи і суспільства; виконання суспільним виробництвом ролі посередника у взаємозв'язку суспільства і природи; відтворювальний підхід.

Даний принцип є, на нашу думку, одним із ключових в методології економіки природокористування, оскільки передбачає дослідження відтворення елементів природного середовища як складових системи суспільного відтворення. За твердженням деяких авторів якість природного середовища має істотний вплив на всі стадії виробничого процесу, а, отже, визначає темпи і пропорції суспільного відтворення, його територіальну структуру [2].

Багато вчених вважають об'єктивною необхідністю розглядати навколишнє середовище в цілому як складової національного багатства, оскільки, по-перше, воно є умовою безперервності відтворювального процесу, по-друге, існує необхідність обґрунтування не стільки технічної, скільки еколого-економічної можливості залучення всієї сукупності природних ресурсів до процесу виробництва.

Поєднання екологічної та економічної складової у дослідженні системи «природа – суспільне виробництво» та у практиці державного управління природокористуванням є досить складним завданням, оскільки існує об'єктивна обмеженість щодо застосування економічних інструментів як важелів впливу на довкілля. Свідченням цього є існування ґрунтовних, однак протилежних, теоретичних підходів, що визначають співвідношення екологічного та економічного розвитку – техноцентристська концепція, концепція нульового зростання, концепція сталого розвитку. Саме з визначення останньої можна стверджувати, що узгодження інтересів має виступати основним принципом формування сучасної концепції управління природокористуванням, оскільки за визначенням Міжнародної комісії з проблем довкілля та розвитку «сталим можна називати такий розвиток, який забезпечує задоволення поточних потреб суспільства без зменшення можливостей майбутніх

поколінь задовольняти їхні потреби».

Теоретичні основи управління природокористуванням мають бути втілені у відповідному механізмі управління, який традиційно визначають як сукупність методів та важелів впливу на об'єкт управління, а також його законодавчо-нормативного та інформаційного забезпечення. З метою здійснення аналізу дієвості окремих складових механізму управління природокористуванням, визначення можливості удосконалення існуючих форм, методів та інструментів регулювання природокористування або пошуку нових, потрібно визначити загальну структуру механізму управління природокористування.

Висновки. Таким чином, механізм управління природокористуванням має поєднувати як економічні, так і адміністративні методи управління, конкретний склад яких залежить від поточних цілей та умов дії такого механізму. Більше того, в роботі [1] підкреслюється, що обґрунтована система спеціальних методів та регуляторів дозволяє не лише досягти стану узгодженості, синхронізації різнорівневих інтересів щодо виробництва та раціоналізації природокористування, але й такого рівня господарської діяльності, за якого раціональне природокористування є рівнозначною метою чи завданням серед усього переліку виробничих завдань підприємства.

Література:

1. Драган І. О. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України : монографія / І. О. Драган // [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика] ; ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с.

2. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави : монографія / О. М. Алимов, Л. С. Ладонько, І. М. Лицур, В. В. Микитенко та ін. – К. : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2014. – 520 с.

Євдокімов В. А.,

Україна, м. Київ, e-mail: welt2008@ukr.net

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Упровадження нової моделі енергетичного ринку (третього енергопакету) ставить нові завдання перед державою. Ці завдання обумовлені політико-економічною спрямованістю країни та зміною умов можливого її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до загальної концепції державного управління воно є нічим іншим як цілеспрямованим організуючим

впливом суб'єкта (органи влади) на певний об'єкт. Державне регулювання розвитку електроенергетичної галузі передбачає здійснення захисту відповідного ринку та споживачів електроенергії від негативного впливу, наприклад, природної монополії, глобалізації тощо, за рахунок таких форм впливу [7]:

- 1) формування нормативно-правової бази функціонування електроенергетичних ринків;
- 2) захисту і заохочення конкуренції;
- 3) податки і субсидії;
- 4) регулювання цін (тарифів);
- 5) ліцензування суб'єктів господарювання;
- 6) регулювання кількості товару (квотування) на ринку;
- 7) установа загальнообов'язкових правил з виробництва, передачі, розподілу і споживання електричної енергії тощо.

Серед цих форм перша (нормативно-правова) є «основою основ», оскільки встановлює загальнообов'язкові правила поведінки, що розраховані на багаторазове застосування і поширюються на всіх учасників електроенергетичного ринку.

Засади функціонування ринку електричної енергії України визначаються відповідними законодавчими документами [3; 5]. На виконання цього закону [3] була затверджена постанова Кабміну України від 23.09.2014 р. № 530, якою передбачено утворення Координаційного центру із забезпечення впровадження нової моделі ринку електричної енергії» (далі – Координаційний центр) [6].

Цікаво, що Координаційний центр є консультативно-дорадчим органом вітчизняного уряду, але до складу означеного органу влади не входить ні Представник Президента України в Кабінеті Міністрів України, ні представник громадськості – безпосередніх споживачів електроенергії. Хоча зазначений представник Президента України наділений такими повноваженнями: 1) бере участь у засіданнях Кабміну України з правом дорадчого голосу, представляє на засіданнях уряду; 2) бере участь у розробленні проектів законодавчих актів, які вносяться Президентом України до Парламенту України з питань діяльності Кабміну України, центральних та місцевих органів виконавчої влади [1].

Разом із тим, у п. 7 Положення про зазначений Координаційний центр [6] йдеться про можливість залучення інших суб'єктів до участі в його роботі. Зокрема, цим правом наділяються народні депутати України, представники Ради національної безпеки та оборони України, представники Секретаріату Енергетичного Співтовариства та міжнародних фінансових організацій (зокрема Світового Банку й Європейського банку реконструкції та розвитку).

Окрім цього відзначимо, що Координаційний центр утворено з метою узгодження дій органів виконавчої влади, установ, організацій та суб'єктів господарювання із запровадження повномасштабного електроенергетичного ринку [там само, п. 1]. За справедливим зауваженням Н. Кузьминчук [2, с. 145], учасниками зазначеного ринку є також споживачі електроенергії.

Відтак, виникає запитання щодо того, які місце та роль уряд відводить їм (тобто споживачам).

Варто зауважити, що на відміну від Координаційного центру, в основу формування та визначення повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) [4], було покладено комплексний підхід і враховано сучасні реалії. Вищевказана комісія з метою організації своєї діяльності повинна забезпечувати таке:

1) у межах повноважень виконання завдань із мобілізаційної підготовки та мобілізації держави і реалізацію державної політики з питань цивільної оборони (цивільного захисту);

2) у межах повноважень реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, здійснює контроль за її збереженням;

3) оприлюднення інформації про свою діяльність, здійснює заходи щодо налагодження діалогу з громадськістю та створення умов для участі громадян у процесі формування і реалізації державної політики [там само, п. 5, 12, 14].

Крім того, свідченням застосування комплексного підходу по відношенню до НКРЕКП є п.п. 1, 4, 5, 7, 8 п. 3 і п.п. 1, 4–9, 16, 17, 20, 22–24 п. 4 [там само]. Уважаємо, що застосування цього підходу враховує вимоги часу та наявні настрої й очікування соціуму, зокрема, рекомендації Концепції адміністративної реформи та назрілу необхідність мінімізації витрат на утримання управлінського апарату. На наш погляд, однак, еволюційний розвиток електроенергетичної галузі має передбачати вдосконалення норм Указу Президента України від 10.09.2014 р. № 715/2014. Таке вдосконалення можливо здійснювати в напрямку розмежування сфер діяльності НКРЕКП. Власне кажучи, діяльності, що провадиться на суміжних ринках, у сферах електроенергетики, теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, на ринках природного газу, нафтового (попутного) газу, газу (метану) вугільних родовищ та газу сланцевих товщ, нафти та нафтопродуктів, перероблення та захоронення побутових відходів.

Висновки. Напрями функціонування державного регулювання розвитку ринку електричної енергії містять актуальні підходи до реалізації форм і засобів впливу, зокрема тих, що стосуються правового й інституційного забезпечення розвитку оптового ринку електроенергетики. Для того, щоб ці підходи проектувалися на майбутнє, необхідне наукове обґрунтування з урахуванням сучасних світових тенденцій – упровадження ISO. З оглядцу на це підкреслимо, що з метою підвищення інвестиційної привабливості аналізованої галузі важливим є налагодження клімату суб'єкт-об'єктних відносин – регуляторів ринку та його учасників, у перспективі доцільно здійснити розмежування сфер діяльності НКРЕКП тощо.

Література

1. Інститут Представників Президента України [Електронний ресурс] // Вільна енциклопедія. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Інститут_

Представників Президента України.

2. Кузьминчук Н. В. Ринок електричної енергії України: проблеми державного регулювання й перспективи розвитку / Н. В. Кузьминчук // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013, № 4 (24). – С. 139–148.

3. Про засади функціонування ринку електричної енергії України [Електронний ресурс] : Закон України від 24.10.2013 р. № 663–VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663-18>.

4. Про затвердження Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 10.09.2014 р. № 715/2014. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/715/2014>.

5. Про електроенергетику [Електронний ресурс] : Закон України від 16.10.1997 р. № 575/97–ВР. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-%D0%B2%D1%80>.

6. Про утворення Координаційного центру із забезпечення впровадження нової моделі ринку електричної енергії [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2014 р. № 530. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/530-2014-%D0%BF>.

7. Слупський Б. В. Сучасні форми та методи державного регулювання ринків електроенергії / Б. В. Слупський // Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст : матер. наук.-практ. конф., 15-16.05.2009 р. / за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 278–280.

Клименко Л. П.,

Стоян О. Ю.,

Україна, м. Миколаїв, e-mail: rector@chdu.edu.ua

РЕГУЛЯТОРНІ ПРОБЛЕМИ І НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Зростання цін на енергоресурси, зміни клімату, незворотне виснаження світових вуглеводневих запасів, проблеми екологічного забруднення навколишнього середовища змушують більшість розвинених країн формувати свої енергетичні стратегії, спрямовані на розвиток відновлювальної енергетики (далі – ВЕ).

Дослідження переваг використання відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ) присвячені великій кількості учених, зокрема: О. Возняка, Р. Гелетухи, Т. Залізної [2], С. Кудрі, Б. Тучинського [3], О. Щокіна, М. Яніва [1]. Тематику стимулювання розвитку відновлюваної енергетики вивчали в наукових працях С. Гардаш, С. Єрмілов, С. Саприкін, Ю. Синяк та ін.

Усвідомлення необхідності розвитку ВЕ в Україні вимагало створення відпо-

відної правової бази. Перші кроки у напрямі створення законодавства, яке б забезпечувало ефективну державну політику та прискорений розвиток ВЕ, Україною було зроблено ще 15 років тому. Проте, прагнучи підвищення ефективності та дієвості засобів державного впливу на розвиток ВДЕ, враховуючи актуальність цієї підгалузі в енергетиці, вважаємо за необхідне продовжити подальше вдосконалення законодавства України в досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. У 1997 р. набув чинності перший з багатьох законів, якими регулюється і керується вітчизняна електроенергетика – Закон України «Про електроенергетику» № 575/97-ВР від 16.10.1997 року. Він визначив правову базу роботи всієї галузі та її складових, регулює відносини, як у виробничих процесах, так і в розподілі, постачанні електроенергії, забезпечуючи енергетичну безпеку держави, а також права кінцевих споживачів і працівників галузі. Норми цього закону вперше започаткували головні принципи та умови роботи об'єктів ВЕ та визначили можливість роботи цього сектору на умовах спеціального «зеленого» тарифу. Наступні закони, укази та розпорядження Президента України, урядові рішення, цільові програми розширювали та доповнювали нормативну базу роботи ВЕ у виробітку електроенергії і сприяли нарощуванню потужностей цього сектору.

Як показала практика та аналіз законодавства, найбільш дієвою та ефективною для розвитку ВЕ стала прийнята саме така спеціальна норма, як «зелений» тариф. Першим кроком став Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення «зеленого» тарифу», прийнятий Верховною Радою України від 25 вересня 2008 р. № 601-VI. У подальшому нормативна база та структура «зеленого» тарифу зазнавала неодноразових змін на краще, слід також зауважити, що в багатьох країнах світу використовують аналогічні пільгові тарифи для закупівлі викупленої енергії з ВДЕ. Він найбільш популярний і найпоширеніший, враховуючи його ефективність як стимулу, який сприяє розвитку ВЕ. Головною перевагою такого стимулювання є те, що будь-який суб'єкт господарювання – чи то велика генеруюча станція, чи то невеличке домогосподарство – має гарантії щодо стовідсоткової реалізації електроенергії, виробленої в такий спосіб. Однією з особливостей розрахунків за таку електроенергію в Україні, відповідно до норм законодавства є те, що з такими суб'єктами розраховуються в першу чергу. Але це має переваги лише тому, що ми маємо проблеми з розрахунками за спожиту електроенергію взагалі.

Нам потрібна виважена політика, яка б враховувала як досвід розвинутих країн, так і реальну ситуацію в економіці держави, стан її фінансів, відсутність вітчизняних інвесторів, але незважаючи ні на що, ми не можемо стояти на місці, не проводити реформи – треба рухатись вперед.

Висновки. Якнайшвидше подолання існуючих регуляторних проблем і недоліків законодавства дасть можливість сформувати дієвий механізм державного впливу на розвиток електроенергетики, у тому числі відновлювальної, яка, у свою чергу, стане локомотивом необхідних нам позитивних зрушень у енергоємності ВВП енергетичного балансу, енергетичної незалежності та безпеки нашої держави. В кінцевому підсумку, це забезпечить досяг-

нення гідного розвитку країни і життя кожного громадянина України.

Для подальшого впровадження енергоефективних технологій та відновлювальних джерел енергії також необхідно виписати норму прямої дії у національному законодавстві відносно надання преференцій компаніям, що працюють на ринку ВЕ України. Це зніме потребу в написанні великої кількості відповідних інструкцій, які не завжди узгоджуються з іншими підзаконними нормативно-правовими актами різних міністерств та відомств; забезпечити пільгове кредитування для компаній, які займаються виробництвом обладнання для роботи ВЕ розробити перелік продукції та технологій, при імпорті яких скасувати сплату ввізного мита та ПДВ; надати можливість одночасного одержання дозвільних документів або звільнити від ліцензування осіб, яким встановлено «зелений» тариф.

Література

1. Возняк О. Т. Енергетичний потенціал сонячної енергетики та перспективи його використання в Україні / О. Т. Возняк, М. Є. Янів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Л., 2010. – № 664. – С. 7–10.
2. Гелетуха Г. Г. Сучасний стан та перспективи розвитку біоенергетики в Україні. Частина 1 / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна // Промышленная теплотехника. – К., 2010. – № 3. – С. 73–79.
3. Кудря С. О. Перспективи заміщення традиційних паливно-енергетичних ресурсів за рахунок використання енергії, виробленої на об'єктах альтернативної енергетики / С. О. Кудря, Б. Г. Тучинський, А. Р. Щокін // Енергоінформ. – 2006. – № 18 (357).

Малихін Д. М.,

Україна, м. Київ, e-mail: ryps@ukr.net

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИМ КОМПЛЕКСОМ

Постановка проблеми. Будучи основним природним ресурсом і фактором відтворювального процесу, земельно-майновий комплекс (далі – ЗМК) стає базовим елементом суспільних і земельно-майнових відносин. У цьому зв'язку найважливішим завданням, від розв'язку якого залежить економічний розвиток регіонів та України в цілому є створення адекватно функціонуючої системи державного управління земельно-майновим комплексом відповідно до реформ в правовій, політичній, економічній, соціальній й управлінській системах, які суттєво змінять принципи й механізми державного управління економікою країни в цілому й економікою земельно-кадастрових дій зокрема.

Проблеми управління ЗМК і його елементами розглядалися багатьма вченими. З погляду розвитку земельних відносин та їх трансформації до ринкових умов велике значення мають дослідження Амбросова В. Я., Даниленка А. С., Добряка Д. С., Кваші С. М., Месель-Веселяка В. Я., Новаковського

Л. Я., Саблука П. Т., Ткаченко В. Г., Трегобчука В. М., Третяка А. М., Федорова М. М., Хвесика М. А., Чупіса А. В. та інших.

Виклад основного матеріалу. Земельно-майновий комплекс – поняття інтегральне, що об'єднує в собі, з одного боку, землю як просторовий базис і унікальний природний ресурс, а з іншого – нерухомість як об'єкт господарського використання та фінансовий капітал, яким притаманні сукупність прав з приводу володіння, розпорядження і використання.

Зміст системи державного управління ЗМК краще розкривається через об'єкт, суб'єкт, предмет, мету, завдання та функції управління.

Об'єктом управління є земельні ділянки й пов'язані з ними інші об'єкти нерухомості, що перебувають у власності держави, муніципальних утворень і у власності юридичних, фізичних осіб.

Суб'єктами управління ЗМК є органи державної влади, юридичні й фізичні особи, які здійснюють державне, відомче (галузеве), місцеве й внутрішньогосподарське управління.

До предмета управління ставиться формування процесів і способів використання землі й пов'язаної з нею нерухомості як земельно-майнового комплексу на певній території для забезпечення різноманіття потреб жителів і правового статусу використання елементів нерухомості.

Для забезпечення стійкого економічного розвитку України стратегічна мета державної політики повинна бути орієнтована на створення умов, що дозволяють здійснювати ефективно використання землі й пов'язаної з нею нерухомості й розбудовувати їхній ринок [1, с. 5].

Для громадян і юридичних осіб основною метою своєї діяльності є поліпшення умов існування й одержання стабільних доходів від використання приналежної їм нерухомості. Мети держави по використанню нерухомості, а також способи досягнення цих цілей зачіпають інтереси всіх членів суспільства. Держава як учасник земельно-майнових відносин не може ставити своєю єдиною метою максимізацію доходів від приналежної їй нерухомості, тому що вона безпосередньо пов'язана зі здійсненням політичної влади. Політика держави повинна бути спрямована на досягнення основної мети, закріпленої в Конституції України: створення умов, що забезпечують гідне й вільне життя людину. Тому метою державного управління ЗМК повинне бути створення й забезпечення функціонування системи земельно-майнових відносин і користування нерухомістю, що дозволяє при забезпеченні досить високого рівня екологічних і соціальних умов життя, розвитку ефективної підприємницької, суспільної й іншої діяльності, формуванні умов збереження й множення властивостей нерухомості одержати максимум вступу фінансових коштів у державний, регіональний і місцеві бюджети [2, с. 54].

Система державного управління земельно-майновим комплексом повинна складатися з керованої й керуючої підсистем, які забезпечують об'єднання інтересів усіх суб'єктів земельно-майнового комплексу. Відповідно, господарюючі суб'єкти земельно-майнового комплексу в керованій підсистемі виконують активну роль ініціаторів земельних відносин, а в керуючій підсистемі – роль виконавців, на яких спрямований вироблений управляючий

вплив. При цьому основна мета управляючої системи полягає в забезпеченні оптимального функціонування земельно-майнового комплексу в умовах радикальної реформи земельних відносин і формування цивілізованих ринкових відносин. При цьому під оптимальним функціонуванням земельно-майнового комплексу необхідно розуміти постійну ротацію земельних власників і підтримку природного процесу розподілу й перерозподілу земельних ресурсів за умови збереження споживчих властивостей земельних ресурсів як головного фактора процесу суспільного відтворення.

Таким чином, основною функцією системи державного управління земельно-майновим комплексом має стати постійний і ефективний вплив на господарюючі суб'єкти з метою раціоналізації використання земельних ресурсів, їх розподілу й перерозподілу, а також підтримки й відновлення втрачених корисних властивостей [3, с. 283].

Висновки. Виходячи з вищевикладеного «систему державного управління земельно-майновим комплексом» доцільно розглядати як сукупність економіко-правових дій держави, спрямованих на збереження й збільшення природогосподарських якостей земельно-майнових благ, а також як цілеспрямований регулюючий вплив на режим взаємодії суб'єктів земельно-майнових відносин в інтересах держави, суб'єктів господарювання та населення країни.

Література

1. Варламов А. А. Земельний кадастр. Т.1 / А. А. Варламов. – М. : Колос С, 2003. – 383 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. М. : Омега-Л, 2004. – 301 с.
3. Сидорченко Т. Ф. Земельно-майновий комплекс як об'єкт управління / Т. Ф. Сидорченко // Економічні інновації, 2011. – Вип. 44. – С. 276–283.

Улида В. Ю.,

Україна, м. Київ, e-mail: dergupr@nuczu.edu.ua

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ В ПЕРЕХІДНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Активне перетворення адміністративно-командного типу управлінської діяльності в рамках паливно-енергетичного комплексу в Україні потребує використання нових механізмів впливу держави (регулювання діяльності господарюючих суб'єктів, яким притаманні різні форми власності, та які представлені різними організаційно-правовими формами). Особливо це стосується зовнішньоекономічної діяльності України в сфері електроенергетики виходячи з того, що на сучасному етапі суттєво збільшуються обсяги експорту та імпорту електричної енергії та постає пробле-

ма забезпечення енергозаощадження на світовому рівні. Виходячи з цього, на рівні перехідного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України у сфері електроенергетики, з метою уникнення помилок у процесі формування та становлення нових міждержавних відносин, значно підвищується потреба державного нагляду та регулювання у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Питанням державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики присвячено низку напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких, як С. Стофт [3], О. Гаврись [2], В. Микитенко [1] та ін. Проте, не надто розкритими залишається питання формування ефективних механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики.

Загальною метою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики є забезпечення збалансованості інтересів різних держав, суб'єктів електроенергетичної сфери та споживачів електроенергії на світовому рівні. Це, в свою чергу, позитивно вплинуло б на формування впевненості потенційних та реальних закордонних інвесторів у сферу електроенергетики України виходячи з їх орієнтації на наявність стабільних засад підприємницької діяльності та присутності вільної конкуренції серед виробників та постачальників електроенергії [1].

На даному етапі державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в сфері електроенергетики спрямоване на виконання таких завдань:

- формування та забезпечення реалізації державної політики щодо ефективного розвитку та стабільного функціонування оптового ринку електроенергії в Україні;
- сприяння розвитку вільної конкуренції на оптовому ринку електроенергії в Україні;
- захист прав та інтересів виробників та постачальників електроенергії України на світовому ринку;
- забезпечення проведення належної цінової та тарифної політики в ході здійснення зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики;
- створення сприятливих рівних можливостей для доступу та функціонування вітчизняних виробників та постачальників електроенергії на рівень світового ринку;
- забезпечення належного дотримання вітчизняними учасниками транзакцій на світовому ринку електроенергії всіх необхідних встановлених правил;
- підтримка стабільності фінансового стану сфери електроенергетики України.

Для ефективного реалізації зазначених вище завдань вітчизняні органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики зобов'язані здійснювати моніторинг стосовно таких напрямків діяльності:

- конкуренції на світовому виробників електроенергії;
- конкуренції на світовому ринку постачання електроенергії;
- порядок та бар'єри входу до світового ринку електроенергії та виходу з нього;

– ефективність функціонування на поточному (спотовому) та ф'ючерсному ринку купівлі-продажу електроенергії в перехідних умовах [2].

Зокрема, конкуренція на світовому ринку виробників електроенергії регулюється шляхом аналізу й оцінки коливання кількості цінових заявок, а також виходячи з результатів відстеження наявності необхідних потужностей, графіку навантажень електричних мереж, оптових ринкових цін, часток ринку провідних виробників електроенергії тощо.

Конкуренція на світовому ринку постачання електроенергії регулюється через господарську діяльність вказаних підприємств, спираючись на стандарти ефективного обслуговування споживачів.

Порядок та бар'єри входу до світового ринку електроенергії та виходу з нього регулюються шляхом: 1) фіксування можливого дефіциту потужностей виробництва; 2) визначення рівня амортизації і відповідного виведення з експлуатації старих потужностей; 3) моніторингу спорудження та введення в дію нових потужностей і відповідних наслідків ринкового ціноутворення, спричинених вказаними процесами на світовому ринку.

Ефективність функціонування на поточному (спотовому) та ф'ючерсному ринку купівлі-продажу електроенергії в перехідних умовах регулюється через поточний моніторинг та здійснення прогнозування можливої перспективної зміни світових цін на електроенергію.

Для забезпечення ефективної та стабільної зовнішньоекономічної діяльності України у сфері електроенергетики вітчизняні органи державного регулювання повинні вживати економічні та інші інструменти впливу на діяльність суб'єктів ринку електроенергії. Це викликає відповідну необхідність законодавчого закріплення основ державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики [3].

Висновки. Таким чином, в роботі було обґрунтовано необхідність здійснення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України у сфері електроенергетики, виходячи з активізації відповідних експортно-імпортних операцій на світовому рівні. Крім того, було визначено напрямки державного моніторингу та інструменти державного впливу, необхідні для досягнення поставлених завдань щодо забезпечення стабільного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України у сфері електроенергетики.

Література

1. Удосконалення економічної оцінки енергозаощадження : монографія / за ред. О. М. Гаврися. – Х. : «Цифрова типографія № 1», 2012. – 175 с.
2. Микитенко В. В. Енергоефективність промислового виробництва : монографія / В. В. Микитенко. – К. : Українська видавничо-поліграфічна компанія «Екс.Об.», 2004. – 336 с.
3. Стофт С. Экономика энергосистем. Введение в проектирование рынков электроэнергии / С. Стофт. – М. : Мир, 2006. – 623 с.

*Хмиров І. М.,
Данілін О. М.,*

Україна, м. Харків, e-mail: khmyrov777@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Постановка проблеми. Актуальність формування екологічної свідомості та екологічні знання в даний час набувають особливої актуальності. Існування людської цивілізації і подальший її розвиток можливо тільки за умови формування якісно нових взаємин у системі «Людина – природа». Ці відносини можуть бути сформовані тільки шляхом виховання в сім'ї або отриманням екологічної освіти в вищих навчальних закладах. Екологічна освіта повинна представляти собою синтез гуманітарної, природничо-наукової і технічної складових. Але при цьому ми повинні розглянути екологічну кризу, яка викликана не тільки технічним прогресом та антропоцентричною екологічною свідомістю. Для подолання кризи необхідно сформувати екологічну свідомість екоцентричного типу. Взаємодія з природою володіє великим психолого-педагогічним потенціалом, який має бути використаний в процесі екологічної освіти, що дозволяє йому стати чинником загального формування і розвитку особистості. Головну роль в глобальному вирішенні екологічних проблем відіграє не тільки робота фахівців з охорони навколишнього середовища, а і спеціальна система екологічної освіти. Екологічна освіта має універсальний, міждисциплінарний характер, тому вона повинна увійти у зміст всіх форм загальної освіти.

Виклад основного матеріалу. При розгляді екологічної психології існують чотири основні напрями досліджень: екологічної свідомості в цілому, а також трьох його підструктур – екологічних уявлень, суб'єктивного ставлення до природи, стратегій і технологій взаємодії з нею. Екологічна свідомість – форма суспільної свідомості; індивідуальна і колективна здатність розуміння нерозривному зв'язку людини людства з природою, залежності благополуччя людей від цілісності та порівняльної незмінності природного середовища проживання людини та використання цього розуміння у практичній діяльності. Суб'єктивне ставлення до природи – це суб'єктивно забарвлене відображення особистістю взаємозв'язків своїх потреб з об'єктами і явищами природи, що є чинником, що обумовлює поведінку. Існують три канали формування суб'єктивного ставлення: перцептивний – у процесі побудови перцептивного образу, когнітивний – на основі переробки одержуваної інформації, практичний – у процесі безпосереднього практичного взаємодії. Екологічна психологія (психологія середовища) – міждисциплінарна область знань про психологічні аспекти взаємини людини і навколишнього середовища (просторово-географічної, соціальної, культурної), органічно включеної в життєдіяльність людини і служить важливим фактором регуляції його поведінки та соціальної взаємодії. Дослідження в області екологічної психології набувають в даний час особливої актуальності у зв'язку з пошуком ефективних шляхів виходу з екологічної кризи, що висуває на перший план

такі проблеми:

1) дослідження екологічної свідомості шляхом виявлення особливостей сприйняття людиною навколишнього його середовища і виділення значущих для суб'єкта чинників її несприятливого розвитку;

2) виявлення мотивації екологічної поведінки, що розкриває причини вчинків осіб як відповідальних за нанесення шкоди навколишньому середовищу, так і прагнуть будь-якими (у тому числі неадекватними) способами перешкодити цьому процесу;

3) аналіз закономірностей психологічних наслідків екологічної кризи (порушення психічного здоров'я, зростання злочинності, демографічні зрушення та ін.);

4) розробка психологічних засобів пропаганди, орієнтованої на формування уявлень, адекватних істинної екологічної обстановці. Впровадження нових науково-технічних проектів і розробок, так чи інакше впливають на навколишнє середовище. Екологічний підхід до психологічних проблем виявляється у тому, що дії індивідуума розглядаються в нерозривному зв'язку з контекстом, в якому вони відбуваються, включаючи міжособистісний і соціальний аспекти цього контексту. Перші дослідження належать Р. Баркеру і Г. Райту. Для Баркера і його послідовників базовою одиницею аналізу був поведінковий сеттінг (behavior setting), під яким розуміється обмежена соціальна система, що має регулярно виконавчу функцію, або програму. Більша частина робіт Баркера і його колег присвячена створенню всебічних описів поведінкових сеттінгів. Результатом розвитку екологічного підходу в наші дні стала навмисна, цілеспрямована робота з оптимізації поведінкових сеттінгів. Другий напрям роботи в психології розглядає експериментальні розробки та оцінку соціальних нововведень і, по суті, ігнорує етнографічний метод і концептуальну термінологію Баркера і його послідовників. Найважливіше значення цього напрямку полягає в поширенні експериментних підходів в області сеттінга, як способу систематичної розробки того, що, користуючись термінологією Баркера, можна назвати новим поведінковим сеттінгом.

Висновки. Ключовою проблемою екологічної психології є дослідження індивідуальної і групової екологічної свідомості. Під екологічною свідомістю розуміється сукупність екологічних уявлень, існуючого суб'єктивного ставлення до природи, а також відповідних стратегій і технологій взаємодії з нею. Екологічна свідомість можна визначити як свідомість, яка охоплює наші уявлення, способи звернення, сферу діяльності, бажання очікування, що стосуються навколишнього природного середовища.

Література

1. Долін В. В., Бондаренко Г. М., Орлов О. О. Самоочищення природного середовища після Чорнобильської катастрофи / В. В. Долін, Г. М. Бондаренко, О. О. Орлов. – К. : Наукова думка, 2004.
2. Кучерявий В. П. Екологія / В. П. Кучерявий. – Львів : Світ, 2000.
3. Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні. – К. : Мін. охорони навкол. природн. середовища, 2000.

СЕКЦІЯ 5

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

*Андрієнко М. В.,
Україна, м. Київ, e-mail: vndr@mail.ru*

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗАСАД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Аналіз розвитку пожежної безпеки в Україні протягом набуття її незалежності і до теперішнього часу свідчить про те, що в порівнянні з розвиненими країнами, рівень забезпечення захисту людей, національного багатства та довкілля, на жаль, не відповідає сучасним вимогам, що висуваються до стану єдиної державної системи цивільного захисту держави.

У той же час, на сучасному етапі розвитку країни основною метою державної політики у сфері цивільного захисту є забезпечення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства і держави, реалізація якої здійснюється на основі та через відповідні нормативно-правові акти, нормативні документи. Питання нормативно-правового забезпечення державного управління сферою пожежної безпеки з позиції реалізації організуючих і координуючих впливів на всі її складові залишаються поки ще недостатньо вивченими. Крім того, виявлено відсутність системності в здійсненні організаційних заходів щодо функціонування пожежної охорони і забезпечення пожежної безпеки.

Виходячи з цього, перед державою повстала нагальна потреба у вирішенні проблеми, що пов'язана з визначенням пріоритетів у державному управлінні сферою пожежної безпеки в цілому, і у її нормативно-правових та організаційних засадах зокрема, що дозволить більш ефективно й обґрунтовано формувати управлінські рішення щодо проведення заходів, які мають забезпечувати сталий розвиток і належний стан протипожежного захисту як об'єктів, так і населення в цілому.

Виклад основного матеріалу. Вирішення вищезазначеної проблеми пов'язано із трактуванням основних понять, що визначають її сутність.

Дослідивши різноманітні точки зору вчених і фахівців щодо змісту термінів «сфера пожежної безпеки», «державне управління» і поєднавши їх до поняття «державне управління сферою пожежної безпеки» запропоновано таке його визначення – це специфічний вид державного управління, що являє собою повсякденну та цілеспрямовану, взаємопов'язану в часі й просторі, лінійно та ієрархічно організовану діяльність органів усіх гілок державної

влади з вироблення і здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на сферу пожежної безпеки.

Результатом уточнення та запропонованого визначення поняття є приведення у відповідність сутності функціонування органів державного управління у сфері пожежної безпеки до результатів їх діяльності, що дає можливість більш об'єктивно і точно оцінювати його зміст.

Дослідження нормативно-правових та організаційних засад державного управління сферою пожежної безпеки України проведено з використанням методу причинно-наслідкового аналізу, що дозволило з'ясувати особливості розвитку сфери пожежної безпеки, які мали місце.

Так, порівняльний аналіз розвитку державного управління сферою пожежної безпеки за часів радянського періоду та його станом із набуттям незалежності України показав, що існують певні особливості, а саме: з одного боку – наявність єдиної економічної системи, основу якої складала державна власність, централізованої державної політики у сфері пожежної безпеки, жорсткої вертикалі державного управління у цій сфері, спеціалізованих органів управління, реалізації не тільки функції регулювання, а і функцій організації та координації діяльності всіх юридичних і фізичних осіб у державі з питань функціонування сфери пожежної безпеки, з іншого – невизначеність, протиріччя та відсутність досвіду функціонування в нових економічних умовах, і, як результат у порівнянні з розвиненими країнами, зниження рівня забезпечення захисту людей, національного багатства та довкілля, що не відповідає сучасним на цей час вимогам.

Введення в дію з 1 липня 2013 р. Кодексу цивільного захисту України забезпечило подальший розвиток нормативно-правових та організаційних засад державного управління сферою пожежної безпеки України, при цьому втратила чинність низка законодавчих і нормативно-правових актів, у тому числі і Закон України «Про пожежну безпеку».

Крім того, організаційно з кінця 2012 року пожежна безпека стала у складі Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої спрямовується і координується КМ України через: Міністра оборони України до квітня 2014 р., Міністра внутрішніх справ України з 25 квітня 2014 р.

Висновки. Отже, можемо зробити такі висновки:

1. Уперше, враховуючи безпосередній взаємозв'язок пожежної безпеки з конкретним об'єктом і некоректність застосування категорії «державне управління» до пожежної безпеки, введений в обіг зміст терміну «державне управління сферою пожежної безпеки».

2. Досліджено особливості становлення та розвитку сфери пожежної безпеки у радянський період, який характеризувався централізованою державною політикою в цій сфері, що була орієнтована на довгу перспективу розвитку країни та планово забезпечувалася необхідними фінансовими і матеріально-технічними ресурсами і порівняно з особливостями становлення та розвитку сфери пожежної безпеки у період розвитку сучасної України. Важливим аспектом такого дослідження стало визначення певних історичних періодів, особливостей становлення пожежної охорони в нових економічних

умовах, а також зміною нормативно-правової бази її діяльності, розвитком інфраструктури та засад функціонування пожежної охорони.

3. Результати проведеного дослідження нормативно-правових засад функціонування сфери пожежної безпеки в Україні дозволили зробити висновок про те, що у межах чинного законодавства стосовно державного управління сферою пожежної безпеки в Україні значна увага приділяється реалізації функції регулювання, у наслідок чого питання нормативно-правового забезпечення державного управління сферою пожежної безпеки з позиції реалізації організуючих і координуючих впливів на всі її складові залишаються поки ще недостатньо вивченими.

4. На підставі проведеного дослідження організаційних засад здійснення державного управління сферою пожежної безпеки України встановлено, що існуюча система державного управління у цій сфері має необхідну вертикаль управління і спрямована на вирішення питань забезпечення пожежної безпеки, виявлена відсутність системності в здійсненні оптимізаційних заходів щодо питань функціонування пожежної охорони і забезпечення пожежної безпеки.

5. Доведено, що за своїми функціями, завданнями та підпорядкованими структурами ДСНС України відповідає рівню Міністерства, у зв'язку з чим запропоновано створити Міністерство України з надзвичайних ситуацій.

Література

1. Кодекс цивільного захисту України // Указ Президента України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI.

2. Андрієнко М. В. Історичні підгрунття щодо виникнення державного управління сферою пожежної безпеки / М. В. Андрієнко // «Державне управління: удосконалення та розвиток» № 4, 2014. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=711>.

3. Андрієнко М. В. Поняття та сутність державного управління сферою пожежної безпеки / М. В. Андрієнко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 2. – С. 139–143. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzizvru_2014_2_28.pdf.

*Бажан С. М.,
Левчук К. О.,*

Україна, м. Дніпродзержинськ, e-mail: kat_dgtu@mail.ru

АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА ТЕНДЕНЦІЙ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ПРОТЯГОМ ОСТАННЬОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ

Постановка проблеми. Людство відчуло і усвідомило техногенні небезпеки та загрози набагато пізніше, ніж природні. З розвитком науково-технічного прогресу у життя вторглися техногенні лиха, аварії і катастрофи.

Вибух на промисловому підприємстві в наш час набагато небезпечніший, ніж в минулому сторіччі або використання сучасних морозильних установок, що працюють із застосуванням агресивних хімічних сполук, в жодному разі, за рівнем безпеки, не можна порівнювати з підвалами та сховищами, що використовувалися для цих цілей в минулому. Тому аналіз причин та тенденцій виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру на території України є необхідним та актуальним.

Виклад основного матеріалу. Протягом року на території України зареєстровано 75 надзвичайних ситуацій техногенного характеру і ця кількість є найменшою за останні 12 років (рис. 1.1).

Статистика виникнення надзвичайних ситуацій техногенного походження свідчить про зниження їх загальної кількості (зменшення складає 37,5% в порівнянні із 2012 роком та 71% в порівнянні із 2000 роком). Все це говорить про ефективність організаційних та запобіжних заходів Єдиної державної системи цивільного захисту. Ще одним фактором, що позитивно впливає на зниження статистики надзвичайних ситуацій є впровадження Державною службою України з надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах автоматизованих систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру.

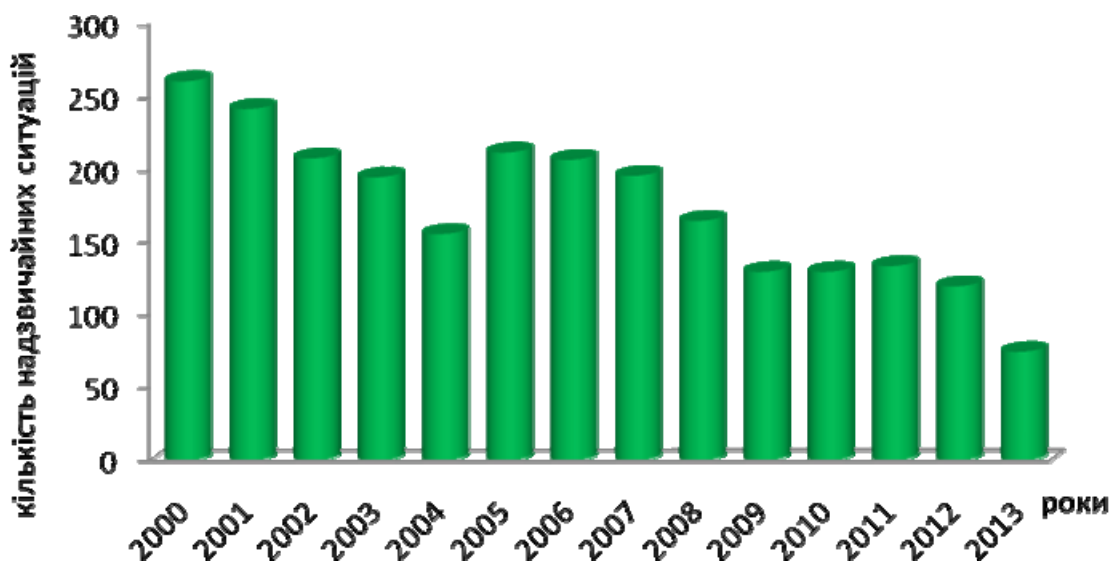

Рис. 1.1. Динаміка кількості надзвичайних ситуацій техногенного характеру протягом 2000–2013 років

Внаслідок цього виду надзвичайних ситуацій лише у 2013 році загинуло 180 осіб, з них 20 дітей, постраждало – 285 осіб, з них – 35 дітей. Кількість загиблих внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного характеру складає 71% серед всієї кількості загиблих, а постраждали – 33%. Загальна кількість постраждалих та загиблих внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного

походження за останні 14 років складає 4552 та 4236 осіб відповідно [3].

Сума матеріальних збитків, завданих цим видом НС у 2013 році становила 61 млн. грн., що в загальній структурі матеріальних збитків, завданих НС, становить 17,3%. Загальна кількість матеріальних збитків, завданих НС техногенного походження за 14 років, складає 1136,2 млн. грн. [3].

За масштабами НС техногенного характеру, що виникли протягом року розподіляються наступним чином (рис. 1.2).

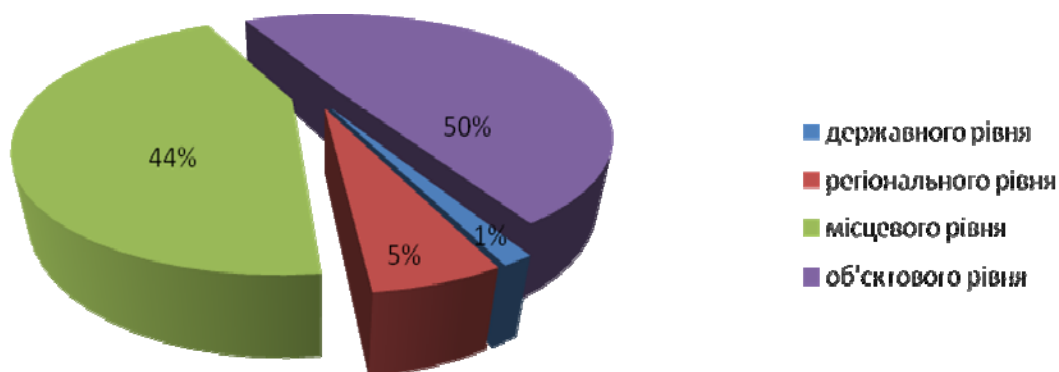

Рис.1.2. Розподіл НС техногенного характеру за масштабами виникнення

Аналіз свідчить про те, що найбільша кількість НС стається в результаті пожеж та вибухів – 61 у 2012 році та 45 у 2013 році. Кількість загиблих та постраждалих в результаті цих НС є також найбільшою. За 2012–2013 роки кількість загиблих склала 227 осіб (56% від загальної кількості загиблих), постраждалих – 236 осіб (35%). На другому місці за кількістю загиблих та постраждалих знаходяться аварії та катастрофи на транспорті.

Головними причинами кризового явища можна назвати високе техногенне навантаження, високу територіальну концентрацію розміщення потенційно небезпечних об'єктів, збільшення кількості випадків порушення техніки безпеки та експлуатації небезпечних об'єктів, зношеність основних виробничих фондів [2, с. 52–60].

Кожного року зберігається тенденція розподілу кількості НС техногенного характеру відповідно до рівня техногенного навантаження у регіонах України. Аналіз свідчить, що найбільш техногенно навантаженими є центр та схід держави, а найменш – захід.

Висновки. Незважаючи на збільшення ефективності організаційних та запобіжних заходів Єдиної державної системи цивільного захисту, що дає свої позитивні плоди, існують проблеми, які потребують детального розгляду та вирішення.

Сучасні науково-методологічні підходи та досвід розвинених країн свідчить, що ефективна модель захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій має спиратися на управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. При цьому управління безпекою на основі

ризик-орієнтованого підходу є основою регулювання безпекою.

Література

1. Видоменко О. И. Особенности техногенно-экологического риска в регионах Украины / О. И. Видоменко // Регион: проблемы и перспективы. – 1997. – № 5–6. – С. 50–55.

2. Лук'янихін В. О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком : монографія / В. О. Лук'янихін. – Суми : Унів. книга, 2002. – 314 с.

3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mns.gov.ua/content/annual_report.

Григоренко Н. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: solo-mio@mail.ru

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ПОСЛУГ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. У будь-якому суспільстві існує певний набір соціальних потреб. Найбільш складну, з теоретичної точки зору, сферу представляють собою послуги у сфері цивільного захисту, адже виникає багато суперечливих питань про можливості їх споживання, надання та каналів розподілу.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі сфера послуг характеризується як сукупність галузей економіки, що надають послуги населенню. Історично кожен вид послуг розглядався окремо як специфічна сфера діяльності з тільки їй властивими особливостями. А вся сфера послуг представлялася як сукупність цих видів діяльності і фактично зводилася до їх перерахунку. Узагальнюючи дослідження різних авторів можна зазначити, що послуга – це соціально-значуще благо у вигляді сукупності його різноманітних видів і форм (як матеріальної, так і нематеріальної), яке надається суб'єктами різних форм власності з метою задоволення певних потреб споживачів.

Більшість послуг у сфері цивільного захисту представляються специфічними видами соціальних благ, що мають важливе значення для особистості і суспільства. При цьому послуги у сфері цивільного захисту не завжди відповідають основним характеристикам, які властиві самій категорії послуги. Для послуги, яка виступає товаром, проводиться вивчення реального і потенційного попиту споживачів. Це дослідження ринку послуг, профілактика небажаних збоїв, спосіб уникнути помилок, непотрібного ризику в діяльності з виробництва та реалізації послуг [1]. Для послуг у сфері цивільного захисту неможливо достовірно оцінити реальний і потенційний попит на послуги.

При цьому на даний вид послуг існує постійний і незмінний попит з боку населення. Особливим цей попит є у особливий час (у разі виникнення надзвичайних ситуацій). Тому послуги у сфері цивільного захисту населення необхідно, на нашу думку, розбити на три великі групи:

1. Послуги, що надаються у нормальній, звичній обстановці.
2. Послуги, які надаються у особливий час (надзвичайні ситуації, надзвичайний стан).
3. Послуги, які надаються після надзвичайної ситуації.

При чому відзначимо, що існує зворотна залежність – чим повніше і якісніше будуть виробництво, реалізація і споживання послуг у нормальний час, тим менше буде ризик виникнення надзвичайних ситуацій та тим результативніше будуть дії органів публічного управління після надзвичайної ситуації [2].

Безумовно, на якість послуг у сфері цивільного захисту великий вплив має економічна ситуація в країні і наявність фінансових ресурсів для реалізації профілактичних, інформаційних, інфраструктурних проектів тощо. Також неабиякий вплив має наявність науково-технічних ресурсів (рівня розвитку науково-технічного прогресу, технічних інновацій, доступності науково-технічної інформації тощо).

Аналіз думок різних дослідників дозволяє зазначити, що послуги у сфері цивільного захисту – представляють собою специфічний вид державних послуг, який полягає у реалізації заходів щодо попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, що здійснюються з метою захисту прав і законних інтересів громадян (зокрема, права на життя, створення безпечних умов для проживання, охорону здоров'я тощо).

Між тим, варто відзначити, що будь-яка послуга в тому числі і у сфері цивільного захисту, має свою цінність. Цінність – це здатність послуги задовольнити потребу або забезпечити користь для споживача. Цінність є суб'єктивною величиною, її існування залежить від сприйняття або специфічних потреб людини.

Відзначимо, що суспільні блага є важливим окремим випадком колективного блага, під яким розуміється благо, споживання якого одним споживачем не робить це благо недоступним для інших споживачів, тобто воно має властивість неконкурентності. На інших видах ринків продавець має справу з приватними, індивідуальними, економічними благами (в тому числі володіють високою конкурентністю), які є об'єктом купівлі і продажу, комерції, і в результаті комерційної угоди економічні агенти отримують прибуток.

Очевидно, що на ринку послуг у сфері цивільного захисту продавець відрізняється від продавця інших видів ринків, оскільки продає специфічну послугу – суспільне благо, у вигляді сукупності різноманітних видів і форм соціальної підтримки, захисту та практичної допомоги населенню щодо профілактики, попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Саме тому на ринку послуг у сфері цивільного захисту присутній великий відсоток господарюючих суб'єктів, з державною (комунальною) формою власності, для яких першорядне значення має надання послуги, і не має жодного зна-

чення отримання прибутку. Крім того, на ринку послуг у сфері цивільного захисту надавачем послуги може бути громадська організація, що продає суспільні блага, які в більшості своїй не можуть бути предметом купівлі та продажу (рятування, транспортування постраждалих, гасіння лісових пожеж тощо).

У той же час, ринок послуг у сфері цивільного захисту не може існувати без держави, бо лише вона може вирішувати більшість з питань у сфері безпеки. Однак найбільшого рівня цивільного захисту можна досягти тільки в разі, коли держава і ринок послуг розвиватимуться разом.

Саме тому розвиток ринку послуг у сфері цивільного захисту пов'язаний із вдосконаленням відносин між його учасниками: громадянами, як споживачами послуг, установами, які надають такі послуги та державою, яка виступає одночасно і надавачем і регулятором ринку цих послуг.

Висновки. Удосконалення відносин передбачає пошук таких форм взаємодії суб'єктів ринку і механізмів регулювання обмінних відносин між ними, які дозволили б реалізувати інтереси кожного суб'єкта в процесі виробничої діяльності та при обміні її результатами і зміцнити їхні позиції на ринку послуг. Досягнення даної мети пов'язане із забезпеченням еквівалентності обміну в процесі просування послуг в сфері цивільного захисту від надавача до споживача.

Література

1. Кодекс Цивільного захисту України // ВВР України. – 2013. – № 34–35.
2. Бузгалин А. В. Человек, рынок и капитал в экономике 21 в. / А. В. Бузгалин, А. И. Колганов // Вопросы экономики. – 2006. – № 3. – С. 125–141.
3. Карпенко О. А. Основи антикризового управління : навч.-метод. посіб. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 208 с.

Древаль Ю. Д.,

Україна, м. Харків, e-mail: dreval_y@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Державна політика в загальному вигляді – це сукупність цілей, завдань, пріоритетів, принципів, стратегічних програм і планових заходів, що розробляються і реалізуються органами державної або муніципальної влади, із залученням інститутів громадянського суспільства. Така політика є одним з найбільш важливих засобів, за допомогою яких держава досягає певних цілей у конкретній сфері суспільних та державно-владних відносин. Державна політика у сфері охорони праці складає невід'ємний компонент загальнодержавної політики. Дійсно, державотворчі засади суспільно-політичних та соціокультурних домінант так чи інакше

впливають на становище справ у сфері соціально-трудових відносин. Тим паче, якщо мова йде про належні умови праці, життя та здоров'я мільйонів працівників.

Останнім часом активно розробляються різнобічні аспекти державної політики. Детально опрацьовані, зокрема, питання щодо мети державної політики, суб'єкт-об'єктних відносин, її етапів та ресурсного забезпечення. Для предмету нашого дослідження непересічне значення має і на сьогодні розповсюджене широке тлумачення державного управління, згідно з яким до виконання управлінських функцій причетні всі органи публічної влади. Інколи проблематика державної політики розглядається і в руслі охорони праці та промислової безпеки.

Водночас, вимагає нагального розв'язання проблема узгодження теоретико-методологічних засад державної політики та конкретних аспектів діяльності органів публічної влади в окресленій сфері суспільних відносин. Адже, як правило, аналіз прикладних аспектів державної політики проводиться відокремлено від теоретико-методологічних засад та обмежується аналізом нормативно-правових актів з відповідною сферою регулювання. Потребує більш детального опрацювання і проблема співвідношення політики та програм у сфері охорони праці та промислової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Завданням рукопису, з урахуванням наведених аргументів, визначено систематизацію знань щодо сутності державної політики, а також з'ясування характеру та особливостей державної працезахоронної політики в Україні.

Уточненню сутності державної політики має сприяти поглиблений аналіз іменника «політика» та прикметника «політичний». Зокрема, в англійській літературі далеко не однаково тлумачиться політика як «policy» (політика, але водночас і програма чи концепція, і лінія поведінки, і правлячий курс, і реалізація політики) та політика як «politics» (політика, але водночас і політичне життя, і політичний процес, і політична діяльність. Отже, державній стратегії оптимально відповідає тлумачення політики як «policy». У такому разі видається можливим досягти максимального наближення власне політики та її формального визначення, або ж «державної політики» та «державних програм» у наперед окресленій сфері суспільних відносин. Учений Г. Атаманчук, наприклад, державну політику слушно визначає як сукупність цілей та завдань, які практично реалізуються державою, і засобів, що використовуються при цьому [1, с. 57].

Державна політика у сфері охорони праці, згідно з ст. 4 Закону України «Про охорону праці», визначається відповідно до Конституції України Верховною Радою України і спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням [2].

Для вирішення різних за масштабом і характером проблем застосовуються різні підходи до опрацювання державної політики та формування державних програм. Такі підходи доцільно градуювати за наступною шкалою:

– перспективний підхід – це наголос на поглибленому аналізі тенденцій і прогнозуванні розвитку ситуації, який передує плануванню і реалізації політики («робота на випередження»);

– реагуючий підхід – це початок конкретних дій з розробки і реалізації політики після того, як проблема вже «викристалізувалася» та набула значного поширення («робота над помилками»);

– антикризовий підхід – це сукупність заходів органів державної влади та суб'єктів політики, сконцентрованих на подоланні кризових явищ у певному сегменті суспільних відносин («гасіння пожежі»);

– раціональний підхід – це розробка державної політики, що ґрунтується на врахуванні усієї сукупності факторів впливу на керований об'єкт (комплексний, чи «ціле-раціональний підхід»).

Організаційно-правові засади державної політики реалізуються та набувають формальної визначеності у державних програмах, які градуюються залежно від об'єктів регулювання та суб'єктів прийняття. Державна цільова програма, згідно з ст. 1 Закону України «Про державні цільові програми», – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [3]. Державні програми у сфері охорони праці та промислової безпеки, згідно з наведеною в цьому Законі класифікацією, відносяться до соціальних програм (що передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти) [там само].

У цьому сенсі непересічне значення відводиться Загальнодержавній соціальній програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 роки від 4 квітня 2013 р., в якій частково втілено та взаємопов'язано все окреслені підходи. Метою Програми визначено комплексне розв'язання проблем у сфері охорони праці, формування сучасного безпечного та здорового виробничого середовища, мінімізація ризиків виробничого травматизму, професійних захворювань і аварій на виробництві, що сприятиме сталому економічному розвитку та соціальній спрямованості, збереженню і розвитку трудового потенціалу України. До безумовних позитивних якостей Програми слід віднести і чітке окреслення напрямів вдосконалення політики в окресленій сфері суспільних відносин, які зосереджені в абзаці «Шляхи і способи розв'язання проблем», а також загальну характеристику очікуваних результатів [4].

Проте Програмі властиві і деякі недоліки. Це, наприклад, поєднання «шляхів» і «способів» розв'язання проблеми в одному контексті, що деякою мірою розосереджує увагу про механізми державного управління працезахороною політикою. Неетичними виглядають конкретні викладки, пов'язані з

очікуваними результатами виконання Програми (замість «запланованих» кількісних показників травматизму у виробництві, які наведено в Додатку 3 до Програми, необхідно було оперувати звичними коефіцієнтом частоти та відсотками).

Висновки. Отже, державна політика у сфері охорони праці та промислової безпеки складає організаційно-правову основу розвитку соціально-трудоких відносин. Така політика набуває формальної визначеності у державних програмах, серед яких важливе місце відведено Загальнодержавній соціальній програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014–2018 рр.

Література

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : учебник / Г. В. Атаманчук. – М. : Омега-Л, 2010. – 525 с.
2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-ХІІ (Редакція станом на 18.11.2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.
3. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
4. Загальнодержавна соціальна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки : Закон України від 4 квітня 2013 року № 178-VII // Офіційний вісник України. – 2013. – № 34. – Ст. 1199.

Ключка Ю. П.,

Гасанов Х. Ш.,

Україна, г. Харків, e-mail: wodorod@gmail.com

АНАЛИЗ НОРМАТИВНОЙ БАЗЫ ПО ПРИМЕНЕНИЮ ТЕПЛОВИЗОРОВ ПРИ РАЗВЕДКЕ ПОЖАРА

Постановка проблемы. Тепловизор – одно из тех средств, которое может позволить сократить время разведки пожара и его тушения, уменьшить материальный ущерб, помочь в решении по выбору «решающего направления», уменьшить количество пострадавших и погибших.

На сегодняшний день существует множество производителей тепловизоров и моделей, адаптированных для пожарных подразделений [1–2].

В тоже время, использование устройств такого типа влечет за собой учет таких характеристик как [3–8]: погрешность, минимальное и максимальное значение длины волн, разрешение экрана, качество экрана, диапазон рабочих температур и т. д.

Рис. 1. Тепловизоры, адаптированные для использования при пожарах [1, 2]

Следует отметить, что одной из проблем является отсутствие методик по применению данных устройств, рекомендаций к тактическим действиям, математического аппарата для анализа пожара на основе изображений в инфракрасном диапазоне и т.д. Так, например, в [9] всего лишь один раз упоминается слово «тепловизор», а именно в п. 4.6.5:

«В зависимости от наличия сил и средств поисковые работы осуществляются на основе и с использованием:

- *свидетельств очевидцев;*
- *визуальных признаков (по остаткам одежды и вещей на поверхности застabilизирована прослойки);*
- *показаний приборов поиска (газоанализаторов, зондов, магнитометром, тепловизоров, акустических систем);*
- *поисковых собак».*

Выводы. В связи с этим разработка научно-обоснованных рекомендаций касательно применения тепловизоров, является актуальной задачей.

Литература

1. Тепловизоры для пожарных [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://www.pergam.com.ua/catalog_103.htm?PHPSESSID=j5848etppm616v4h9d9tbl08c1.
2. Тепловизор для пожарных [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://ircam.ru/teplovizor_pozharny.htm.
3. Коротаев В. В. Основы тепловидения / В. В. Коротаев, Г. С. Мельников, С. В. Михеев, В. М. Самков, Ю. И. Солдатов. – СПб : НИУИТМО, 2012. – 122 с.
4. Джемисон Д. Э. Физика и техника инфракрасного излучения / Джемисон Д. Э., Мак-Фи Р. Х., Плас Д. Н. – М. : Изд-во «Советское радио», 1965. – 642 с.
5. Тарасов В. В. Инфракрасные системы «смотрящего» типа / В. В. Тарасов, Ю. Г. Якушенков. – М. : Логос, 2004. – 452 с.
6. Вавилов В. П. Тепловизоры и их применение / В. П. Вавилов, А. Г. Климов. – М. : Интел универсал, 2002. – 88 с.
7. Вавилов В. П. Тепловые методы неразрушающего контроля: справочник / В. П. Вавилов. – М. : Машиностроение, 1991 г. – 240 с.
8. Гришин А. М., Фильков А. И., Лобода Е. Л., Рейно В. В., Руди Ю. А., Куз-

нецов В. Т., Караваев В. В. Экспериментальные исследования возникновения и распространения степного пожара в природных условиях // Вестник Томского государственного университета «Математика и механика», 2011, № 2. – С. 91–102.

9. Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE21147.html.

Комяк В. В.,
Україна, м. Харків, e-mail: ndlmns@nuczu.edu.ua

СТАН РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИ БУДІВНИЦТВІ ВИСОТНИХ БУДІВЕЛЬ

Постановка проблеми. На сьогоднішній час склалась проблема, при якій технології значно випереджають темпи розробки та впровадження контролюючої документації до них. Так наприклад, при будівництві житлових будинків, етажність яких становить більше 25 поверхів, на даний момент не існує норм та правил будівництва [1–2]. При пожежі люди залишаються відрізаними від шляхів евакуації, джерел електроенергії, ліфтів, більше того, пожежна техніка оснащена неефективно з точки зору проведення рятувних робіт на поверхах вище 14–16.

Виклад основного матеріалу. В силу відсутності протипожежних норм проектування таких будівель, проектування здійснюється лише по спеціальним проектам, в яких передбачаються спеціальні протипожежні рішення, які створюють умови успішної евакуації.

З наведеного прикладу зрозуміла актуальність у вчасному впровадженні нових норм і правил в будівництві.

Аналізом і потребою в провадженні нормативної документації повинен займатися орган центрального апарату ДСНС, який зіставивши аналіз сучасних технологій та перспективу використання її на території України, повинен зробити висновок про необхідність впровадження технічної документації за контролем будівництва, наприклад об'єктів підвищеної поверховості.

Також необхідно своєчасно проводити перепідготовку та навчання особового складу апарату, який займається питаннями впровадження документації, в відповідних центрах, що розробляють та впроваджують новітні проекти та технології.

Висновки. Таким чином, виникає необхідність в створенні на державному рівні відповідних відділів, які б займались розробкою, аналізом і впровадженням відповідної документації та норм, що відповідають сучасному стану у будівництві.

Література

1. Пожежна безпека / Нормативно-правові акти та інші документи. – Київ : ДП НВП «Спецпожсервіс», 2006. – Т. 12. – С. 72–94.

2. Протипожежний захист будинків підвищеної поверховості. – Пожежна безпека. – Київ : науково-технічний журнал, 2011. – № 113 (138). – С. 24–27.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ НА ОБ'ЄКТАХ ЗАЛІЗНИЦІ

Постановка проблеми. Під час виникнення пожеж у рухомому складі на залізничних станціях, перегонах (на шляху прямування) дуже часто виникають проблеми, щодо дій адміністрації, диспетчерів, машиністів та інших працівників залізничного транспорту з виконання та розподілу обов'язків визначених різноманітними інструкціями [1].

Виклад основного матеріалу. Відповідальність за організацію і керівництво гасінням пожеж, рятування пасажирів, евакуацію рухомого складу та вантажів до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів ДСНС України покладається на наступних посадових осіб (рис. 1).

Рис. 1. Структурна схема відповідальних управлінської ланки залізниці

Відповідальні повинні забезпечити:

– повідомлення про пожежу до оперативно диспетчерської служби (ОДС) гарнізону оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ОРС ЦЗ через чергової станції або іншим способом:

- евакуацію пасажирів;
- розчеплення поїзда та відведення вагонів на безпечну відстань;
- евакуацію сусідніх поїздів;
- зняття залишкової напруги з контактної мережі над місцем пожежі;
- прийняття заходів з ліквідації горіння первинними засобами пожежогасіння.

Керівництво станції повинно розробити план ліквідації аварії, в якому необхідно передбачити одночасний виїзд до місця пожежі аварійно-відновлювального та пожежного поїздів з метою оперативного рішення питань ліквідації наслідків аварії та відновлення руху поїздів на залізниці.

Дії працівників станції з евакуації та розосередженню рухомого складу з прибуттям пожежно-рятувальних підрозділів повинні здійснюватися за вказівкою керівника гасіння пожежі (КГП) або за узгодженням з ним.

Керівником ліквідації наслідків аварій, зіткнень чи сходу поїздів є старший начальник залізниці (начальник залізниці, відділення, станції або їх заступники). З прибуттям до місця пожежі підрозділів ОРС ЦЗ очолює роботи з гасіння пожежі та здійснює керівництво всіма підрозділами, які беруть участь у ліквідації пожежі, старша посадова особа органу або підрозділу ДСНС України (рис. 2) [2].

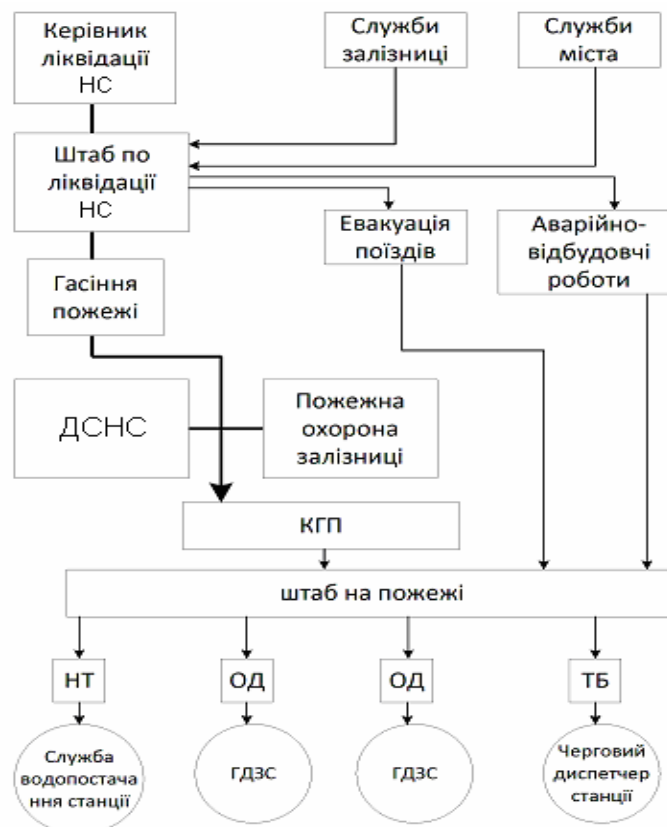

Рис. 2. Структурна схема управління під час ліквідації пожежі, НС

На пожежі КГП через представника адміністрації, який входить до складу штабу на пожежі (ліквідації аварії), зобов'язаний:

– встановити вид і характеристику вантажів у вагонах, що горять, та у сусідніх вагонах;

– прийняти заходи з оцінки вагонів, що горять, і виведення їх на спеціальний майданчик або у безпечне місце (відстань 200 м, а для вагонів з розрядними вантажами ВР, ОР - не менше 300 м);

– до початку гасіння вимагати письмового дозволу на проведення гасіння пожежі, про зняття напруги з електромережі на ділянках роботи.

Для забезпечення гасіння пожежі КГП (НШ) створює такі оперативні ділянки (ОД): по забезпеченню евакуації рухомого складу, по захисту рухомого складу та охолодженню виведених із зони пожежі залізничних цистерн (вагонів).

Ліквідацію пожеж у рухомому складі на електрифікованих ділянках здійснюють тільки після отримання КГП письмового дозволу з вказуванням у ньому номеру наказу енергодиспетчера та часу зняття напруги. Енергодиспетчер під час отримання повідомлення про пожежу повинен терміново призначити та направити на місце пожежі електриків, для заземлення контактної мережі.

Висновки. Таким чином, після розшифрування виду матеріалів, що горять, КГП разом з адміністрацією за аварійними картками визначає їх властивості, пожежну небезпеку, найбільш раціональні та безпечні вогнегасні речовини. На основі даних розвідки КГП визначає шляхи та способи прокладання рукавних ліній так, щоб не зупиняти рух поїздів з урахуванням можливого відведення ешелону у безпечне місце.

Література

1. Доманський В. А., Зеркалов Д. В., Потетюєв С. Ю., Линчевський С. А., Дорошенко М. В. Пожежна безпека на залізничному транспорті : навч. посіб. / За редакцією Д. В. Зеркалова. – К. : Основа, 2004. – 392 с.

2. Куліш Ю. О. Організація аварійно-рятувальних робіт при надзвичайних ситуаціях на залізничному транспорті : практичний посібник. – Харків, 2008. – 66 с.

Руденко А. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: alena.rudenko@mail.ru

РОЗРОБКА ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ СТОСОВНО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Згідно із Законом України «Про основи національної безпеки» пріоритетами національних інтересів є забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне

використання природних ресурсів [1]. До техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства відноситься пожежна безпека. Разом із тим, сьогодення вимагає поглиблення національних інтересів у сфері забезпечення пожежної безпеки при здійсненні будь-якого виду людської діяльності, створення правових, економічних та соціальних основ забезпечення пожежної безпеки на території України, формування відповідної управлінської інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Проблемами управління у сфері цивільного захисту займаються О. В. Альбощій, С. М. Домбровська, В. П. Садковий, О. М. Соболь та інші.

Забезпечення пожежної безпеки є однією із найважливіших функцій держави. Це досить складне соціально-економічне завдання, спрямовано на запобігання пожежам у всіх сферах діяльності людини та ліквідацію пожеж у випадку їх виникнення з мінімальними наслідками. Упровадження нових технологій, розвиток економіки постійно становлять нові проблеми перед системою забезпечення пожежної безпеки, функції якої доповнюються та розширюються, змінюючи тим самим структуру завдань, форм та методів щодо забезпечення її ефективності [2].

Для того щоб Єдина державна система цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ) якісно та продуктивно працювала, необхідно приймати та генерувати управлінські рішення стосовно підвищення рівня пожежної безпеки, тоді отримані в процесі управлінської діяльності методи менеджменту зможуть впливати на керовану систему взагалі.

Зупинимось на понятійно-категоріальному апараті управлінської діяльності, а саме конкретизуємо поняття «прийняття управлінських рішень» та «управлінське рішення». Прийняття управлінських рішень — це визначальний процес управлінської діяльності, оскільки формує напрямки діяльності організації та її окремих працівників. Робота з прийняття управлінських рішень вимагає від робітників високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, досвіду. Вона передбачає і високий рівень відповідальності, оскільки для втілення прийнятих рішень у життя необхідно забезпечити ефективну та злагоджену роботу всього організаційного механізму.

Управлінське рішення — результат альтернативної формалізації економічних, технологічних, соціально-психологічних, адміністративних методів менеджменту, на основі якого керуюча система організації безпосередньо впливає на керовану. Сформувавшись у процесі вибору альтернативи, управлінське рішення є певним підсумком управлінської діяльності, результатом обмірковувань дій і намірів, висновків, обговорень, прогнозувань, спрямованих на реалізацію цілей управління.

Методи менеджменту, трансформувались в управлінські рішення, каналами прямого зв'язку надходять з керуючої системи в керовану, здійснюючи необхідний управлінський вплив, який забезпечує якісне виконання відповідних завдань, які поставлені перед Державною службою України з надзвичайних ситуацій в особі окремого робітника.

Управлінські рішення класифікують за сферою охоплення на загальні та

часткові рішення; за тривалістю дії на перспективні та поточні рішення; за рівнем прийняття на: рішення на вищому (інституційному), на середньому (управлінському), на нижчому (технічному) рівні управління. За особливостями вирішуваних організацією завдань на: організаційні запрограмовані рішення, організаційні незапрограмовані рішення та компромісні рішення, за способом обґрунтування на: інтуїтивні рішення, рішення, рішення, які ґрунтуються на судженнях (думках, міркуваннях, висновках) та раціональні рішення; за способом прийняття на: одноособові рішення, колегіальні рішення та колективні рішення; за характером на: економічні рішення, технологічні рішення, соціально-психологічні рішення та адміністративні рішення [3].

Висновки. Отже, прийняття правильних та зважених управлінських рішень стосовно підвищення рівня пожежної безпеки є важливою складовою якісної роботи всієї ЄДСЦЗ.

Література

1. Про основи національної безпеки [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
2. Андронов В. А. Сучасний організаційно-правового забезпечення державного управління пожежною безпекою в Україні : монографія / В. А. Андронов, С. М. Домбровська, О. М. Семків, В. Ю. Назаренко. – Х., 2014. – 230 с.
3. Альбошій О. В. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : навч. посіб. / За ред. канд. психол. наук, доцента В. П. Садкового. – Х. : УЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2009. – 370 с.

Фещук Ю. Л.,

Україна, м. Харків, e-mail: soldat01101@yandex.ru

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РЕАГУВАННЯ НА ПОЖЕЖІ В МЕЖАХ АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ ОБЛАСТЕЙ

Постановка проблеми. Проведення повноцінного реформування МВС України неможливе без реформування ДСНС України. На сучасному етапі забезпечення пожежної безпеки у великих населених пунктах, зокрема в районних центрах, здійснюється в цілому на належному рівні. У той же час, питання забезпечення пожежної безпеки в сільській місцевості набувають останнім часом не аби якої гостроти. Основною особливістю для територій обслуговування РВ (РС) ГУ (У) ДСНС областей є специфічність розміщення підрозділів [1; 2]. Відносно великі відстані між населеними пунктами та місцями розміщення підрозділів, недостатність технічних засобів для забезпечення належного рівня пожежної безпеки. Недостатність технічних засобів

обумовлена відносно великим часом обслуговування викликів. Таким чином, сьогодні актуальним є питання щодо формування сучасної концепції державного управління системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації.

Виклад основного матеріалу. На можливості гарнізону оперативно-рятувальної служби впливають такі чинники [4]:

- чисельність особового складу;
- професійна підготовка особового складу;
- боєздатність оперативних підрозділів;
- умови профілактичної служби;
- кількість оперативних відділень на пожежних автомобілях;
- кількість і стан пожежної та аварійно-рятувальної техніки;
- загальна технічна озброєність гарнізону;
- розміщення підрозділів територією міста, району;
- розклад виїздів підрозділів оперативно-рятувальної служби.

Варто приділити увагу боєздатності оперативних підрозділів, яка останнім часом перебуває на досить низькому рівні, особливо на рівні районів. Це пов'язано з відсутності належного фінансування з боку держави оперативно-рятувальної служби, що зумовлює текучість кадрів внаслідок низького грошового утримання та незацікавленість їх у якісному виконанні оперативної роботи. Також на боєздатність підрозділів впливає вкрай застарілі: пожежно-рятувальна техніка, пожежно-технічне обладнання та засоби індивідуального захисту рятувальників, що давно не відповідають вимогам сьогодення.

На динаміку оперативного реагування оперативно-рятувальної служби на небезпечні ситуації здійснюють вплив такі фактори [3]:

- якість і рівень виконання пожежно-профілактичної роботи;
- час прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику;
- тривалість гасіння пожеж, ліквідації аварій;
- рівень використання різноманітних методів, способів та засобів гасіння пожеж;
- рівень взаємодії з іншими аварійними та оперативними службами.

Особливої уваги заслуговує час прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику, особливо гостро це проявляється у віддалених від частини населених пунктах району. Для вирішення цієї проблеми існує системний підхід, в якому розроблено альтернативні варіанти дій щодо зниження цього показника, використовуючи метод побудови дерева рішень проведено оцінку запропонованих альтернатив: а) здатність забезпечити належний рівень реагування; б) витрати на реалізацію альтернативного варіанта; в) поточні витрати забезпечення діяльності за альтернативою.

Висновки. У ході дослідження зв'язку між кількістю пожеж та кількістю населення в населених пунктах встановлено таке:

- ефективно обслуговування викликів здійснюється в радіусі не більше 8 км від розміщення підрозділів;
- рівень пожежної небезпеки території залежить від кількості населення,

що мешкає в населених пунктах.

Зрештою варто відзначити, що для вдосконалення системи реагування на пожежі необхідно запропонувати такі альтернативи рішення проблемного питання:

1) вирішити питання за рахунок збільшення технічних засобів на чергуванні;

2) збільшити технічні засоби на чергуванні з одночасним розподіленням їх по території адміністративних районів областей;

3) створення добровільних пожежних підрозділів у віддалених населених пунктах.

Література

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]: Закон України від 02.10.2012 року № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

2. Совершенствование организации и управления пожарной охраны. Под ред. Н. Н. Брушлинского. – М. : Стройиздат, 1986. – 180 с.

3. Касымов Б. Э. Организация управления пожарной охраной / Б. Э. Касымов. – М. : Стройиздат, 1982. – 183 с.

4. Дубенко С. Д. Державна служба і державні службовці в Україні : навч.-метод. посібник / За заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : Ін-Юре, 1999. – 244 с.

СЕКЦІЯ 6

ПРАВОВІ Й ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Івашов М. Ф.,
Україна, м. Дніпропетровськ, e-mail: mail@dduvs.in.ua*

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку державності в Україні можна відзначити, що Державна фіскальна служба України здійснює а не лише фіскальні функції, але функції фінансового контролю за законністю, доцільністю та ефективністю як внутрішньої, так і зовнішньої економічної діяльності в країні. Підвищення ефективності діяльності фіскальних органів залежить від успішної реалізації державної зовнішньоекономічної політики. Виконання цієї місії наразі покладено на фахівців, що здійснюють митну справу – посадові особи митниць ДФСУ, зусиллями яких забезпечується левова частка надходжень до бюджету держави. Успішне виконання завдань з формування державного бюджету залежить від ефективності структурних змін в організації роботи митниць та переорієнтації напрямів їх діяльності в сторону посилення фінансового контролю за повнотою та достовірністю інформації, яка утримується в супровідних документах на час митного оформлення товарів та іншого майна фізичних та юридичних осіб.

Виклад основного матеріалу. У міжнародній практиці справляння митної справи контроль і аналіз за здійсненням зовнішньоекономічної діяльності та правильністю нарахування митних платежів здійснюють висококваліфіковані фахівці спеціальних підрозділів – митні аудитори. Саме вони разом з фахівцями відділів боротьби з контрабандою стоять на захисті економічних та фінансових інтересів держави. На сьогодні питання організації фінансового митного контролю є досить актуальними, але ще мало вивчені і недостатньо висвітлені в спеціальній літературі.

З прийняттям нового Митного кодексу України (далі МКУ) значно розширилися контрольні функції митних органів і передбачене створення спеціального підрозділу якому надане право перевіряти фінансово-економічну і господарську діяльність підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Тобто згідно ст. 345–347 МКУ можна констатувати, що спеціальним підрозділам митниць надане право на здійснення зовнішнього митного аудиту на підприємствах суб'єктах ЗЕД [1, с. 175–181].

Вважаємо, що зовнішній аудит повинен проводитися висококваліфікованими митними аудиторами, що мають спеціальну фахову освіту та досвід роботи в митних або інших контролюючих органах. Для досягнення більшої ефективності зовнішнього митного аудиту і в Україні слід запровадити в практику митного контролю проведення перевірок не тільки в момент перетину митного кордону, але й а протязі певного часу після митного оформлення вантажу.

Ступенева система організації митного контролю діє у Франції. Її сутність полягає у тому, що по відношенню до суб'єктів зовнішньої торгівлі митними органами здійснюється контроль за двома напрямками: формальний контроль та фундаментальний контроль. В момент перетину митного кордону представниками митних органів Франції фундаментально перевіряється близько 5% імпорту та 1% експорту вантажів. Інші 95% підлягають контролю на протязі 1–3 років після оформлення митних документів. До переваг такої організації митного контролю слід віднести: по-перше, прискорення митного оформлення вантажів під час перетину митного кордону; по-друге, збільшення ймовірності виявлення порушень митних правил або контрабанди при послідуєчому контролі.

Але застосування французької моделі митного контролю вимагає як високого рівня організації інформаційно-аналітичного забезпечення так і по-друге достатньої наявності висококваліфікованих фахівців з митного аудиту (у Франції їх близько 7 тис. чол.) чого на сьогодні в Україні бракує.

Крім того, дійовим важелем в організації ефективної роботи регіональних митниць, митниць, митних постів та митної варти є розробка та впровадження такої системи внутрішнього контролю, який забезпечив би дотримання правил та норм внутрішнього розпорядку в кожному підрозділі служби та дотримання чинного законодавства в цілому в межах системи. Як на нашу думку організація внутрішнього контролю в митній системі України повинна розглядатися на двох рівнях: внутрішньовідомчий контроль – у цілому по системі та внутрішній контроль – в окремих підрозділах служби, що є постійним і здійснюється з ініціативи керівництва.

Висновки. Таким чином, створення в організаційно-управлінській структурі ДФСУ незалежного контрольно-аудиторського підрозділу, який буде підпорядковуватися безпосередньо голові Державної фіскальної служби України та здійснюватиме як зовнішній аудит так і внутрішній контроль є необхідним. Вважаємо, що створення такого підрозділу та комплексний підхід щодо організації його роботи дозволить створити цілісну та ефективну систему зовнішнього та внутрішнього контролю в митних органах та посилить роль митних органів в забезпеченні захисту економічної безпеки держави від внутрішніх та зовнішніх загроз при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

Література

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. – К. : Атака, 2012. – 296 с.

ЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі переходу суспільства до сталого розвитку необхідні нові підходи до вирішення проблем екологічної освіти, яка не тільки формує систему конкретних екологічних уявлень, понять і законів, а й викликає прагнення людини брати особисту участь в екологічній діяльності. Потреба суспільства в активних громадянах, здатних до самоосвіти і саморозвитку, швидкої адаптації до нових умов, зумовлює пошук таких методів навчання, які поєднували б інтереси особистості й суспільства. Тому дедалі більшу увагу викладачів вищих навчальних закладів привертає метод проектів. Зважаючи на специфіку навчання у вищих військових закладах, достатньо прийнятним в умовах Університету цивільного захисту є метод екологічних проектів, який максимально спрямований на пробудження та розвиток особистості, як високоефективна педагогічна технологія, що сприяє вирішенню сучасних екологічних проблем [2; 3; 4].

Виклад основного матеріалу. Уперше метод проектів запропоновано в 20-ті роки ХХ століття в американській педагогіці. Його називали також методом проблем (цільовий акт, діяльність від «усього серця» у певних суспільних умовах) і пов'язували з концепцією прагматизму та ідеями гуманістичного напрямку у філософії й освіті. Паралельно з американськими розробками ідеї проектного навчання також виникли в Росії під керівництвом російського педагога С. Шацького в 1905 р.

В основі методу проектів – розвиток пізнавальних навичок, критичного і творчого мислення, вмінь самостійно конструювати свої знання, здійснювати науковий пошук, орієнтуватися в інформаційному просторі, тобто розвиток тих особистісних якостей, які необхідні сучасній людині. «Усе що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де та як я можу ці знання застосовувати» – основна теза сучасного розуміння методу проектів, яка і приваблює багато освітніх систем, що прагнуть знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями.

Метод проектів успішно інтегрується в освітній процес; забезпечує не лише інтелектуальний, але й духовний розвиток курсантів, їх самостійність, активність; дозволяє набувати досвіду активної соціальної взаємодії, розвиває комунікативність. Викладач є організатором самостійної активної пізнавальної діяльності курсантів, компетентним помічником і консультантом.

Метод проектів завжди передбачає вирішення означеної проблеми. Вирішення проблеми передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – необхідність інтеграції знань, умінь застосовувати знання з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Результати виконаних проектів мають бути «відчутними»,

тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її вирішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до використання (у реальному житті). Якщо говорити про метод проектів як про педагогічну технологію, то ця технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Надання курсантам можливості самостійного набуття знань у процесі вирішення практичних завдань або проблем, що потребує інтеграції знань з різних предметних галузей – це основне призначення методу проектів [3]. Проектні технології спрямовані на стимулювання інтересу курсантів до нових знань, розвиток людини завдяки вирішенню проблем і використанню цих знань у конкретній практичній діяльності [1; 2].

До основних переваг методу проектів належать такі: технологія, де першочерговою цільовою настановою є способи діяльності, а не нагромадження фактичних знань; вияв позитивних ознак групової діяльності (у курсантів формуються вміння кооперуватися і змагатися); розподіл ролей при виконанні проекту надає можливість реалізації курсантів (предметної, особистої, соціальної) залежно від їхніх нахилів, уподобань та пізнавальних здібностей; широкі можливості для творчості як викладача, так і курсантів, не обмежуючи їх освітнього потенціалу, потенціалу розвитку і самовдосконалення за межами навчального заняття; зумовлення у курсантів ентузіазму до роботи; вияв зв'язку з реальним життям; виховання наукової допитливості та дисциплінованості курсантів.

Основні вимоги до проектів: наявність суспільно значущої проблеми; практична, теоретична, пізнавальна значущість отриманих результатів; самостійна діяльність курсантів; визначення базових знань, необхідних для роботи над проектом; чіткий план проекту; обґрунтування методик роботи; належне оформлення результатів виконання проектів. Екологічний проект – це завершена та належно оформлена розробка з екологічної тематики біологічного, географічного, хімічного, валеологічного, фізичного чи навіть математичного напрямку, в якій пропонуються науково обґрунтовані конкретні дії, спрямовані на вирішення конкретних екологічних проблем на регіональному чи локальному рівні.

Висновки. Методична цінність проектної технології як інтегративно-комплексного, діяльнісного підходу до формування ключових життєвих компетентностей курсантів (соціальної, мотиваційної, функціональної) – це сприяння розвитку дослідницьких умінь, креативності, фантазії, вихованню екологічної, естетичної, комунікативної культури, причому слід виділити роль викладача в процесі проектної діяльності як організатора, менеджера навчальної діяльності. Виконання екологічних проектів дозволяє максимально повно реалізувати завдання щодо переходу суспільства до сталого розвитку, стає основою формування високого рівня відповідальності за збереження та раціональне використання природних ресурсів. Проектна технологія дозволяє оновити та вдосконалити курс «Основи екології», наповнити його творчими підходами і викликати жвавий інтерес до нього у майбутніх офіцерів. Нові педагогічні технології є активними прийомами формування

екологічної культури майбутнього офіцера як елемента його загальної професійної культури. Перспектива подальшого дослідження полягає в розробці методичних засад, використання екологічних проектів при вивченні різних неекологічних дисциплін (хімії, фізики, математики тощо).

Література

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Г. Ващенко. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 176 с.

2. Бойчук Ю. Д. Образовательные стратегии ноосферного развития общества / Ю. Д. Бойчук // Матер. Всероссийск. научн.-практ. конф. «Человек и природа: грани гармонии и углы соприкосновения» (27 апреля 2012 г., г. Комсомольск-на-Амуре). – Комсомольск-на- Амуре : изд. АмГПУ, 2012. – С. 174–180.

3. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах та позашкільних закладах освіти еколого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи вирішення / В. Вербицький // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 35–48.

4. Єлькін А. Проектна технологія навчання. Данина моді чи нагальна потреба / А. Єлькін // Хімія. Шкільний світ. – 2008. – № 32. – С. 17–19.

5. Прохорова О. А. Проектний підхід, як засіб активізації пізнавальної навчальної діяльності / О. А. Прохорова // Хімія. – 2008. – № 23. – С. 2–4.

Крушельницька Т. А.,

України, м. Дніпропетровськ, e-mail: es0@vidr.dp.ua

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ТЕОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ

Постановка проблеми. Міжнародне співробітництво надає неоціненні переваги для соціально-економічного розвитку України, проте одночасно створює низку певних економічних загроз зовнішньодержавного характеру. До того ж, інституційне середовище в країні залишається недосконалим і суперечливим, тіньовий бізнес набирає обертів, корупція надає нищівного удару економіці в цілому, підприємницькій діяльності, інституційній привабливості тощо. Саме тому усвідомлення інституційних основ економічної безпеки України в і напрацювання практичного досвіду її забезпечення набувають особливого значення. Враховуючи, що одним з найбільш значущих елементів системи державних інститутів є податкова система, потреба у теоретичному обґрунтуванні трансформації офіційного бачення податкової політики у процесі зміцнення економічної безпеки нашої країни і її регіонів, поступової переорієнтації державної податкової політики у напрямі зближення інтересів держави і платників, доцільності запровадження світогляду національної фіскальної конвергенції були й залишаються актуальними.

Виклад основного матеріалу. Проблеми становлення державної економічної безпеки розглядаються фахівцями з точки зору удосконалення роботи державних інститутів, здійснення антикорупційної діяльності, забезпечення моніторингу державних закупівель, посилення контролю за надходженням і витрачанням коштів до державного і місцевого бюджетів тощо. Натомість адепти теорії податків тяжіють до погляду на них як на суто фінансову категорію, що виводить податкову систему з обрію інституційних основ побудови державної економічної безпеки, знецінюючи її значення як державостворювальної мегасистеми. Тому ми маємо намір статті посилити теоретико-практичну складову економічної безпеки України, визначивши значення теорії національної фіскальної конвергенції у формуванні її інституційної основи.

Економічна безпека країни є системою державних, суспільних і підприємницьких інституцій різного спрямування, які можуть і повинні забезпечити повноцінну життєдіяльність різних сфер, галузей і напрямків існування людини, суспільства і держави в цілому. Основними функціями цієї системи є, по-перше, створювати можливість безпечного функціонування і розвитку, по-друге, виявляти загрози та своєчасно чинити опір. Виконання цих функцій можливо за умови чітко налагодженої роботи всіх її елементів.

Унікальність вітчизняного науково-технічного і інтелектуального потенціалу є основою для успішного існування і розвитку нашої країни. Натомість вивчення історичної ретроспективи становлення економічної безпеки України протягом останніх десятиріч дає підстави констатувати, що процес її розвитку визначався здебільшого біполярністю геополітичного спрямування («Захід-Схід»), значною інтегрованістю політично-економічних зв'язків з країнами – бившими республіками СРСР, недосконалістю механізмів впливу і контролю за об'єктами і суб'єктами безпеки. Окрім того, «значне втручання держави в економіку, великий тиск з боку влади на суб'єктів господарювання, масштабна керованість економічними процесами» привели до високої дезорганізації, технологічної відсталості тощо [1]. Все це є віддзеркаленням розбалансування системи економічної безпеки, втратою окремих її елементів ефективного впливу на стабільність і розвиток чи навіть набуття негативної дії через надмірну забюрократизованість, корупцію, тяжіння до нехтування державними інтересами на користь власних політичних чи матеріальних амбіцій.

Звичайно, місце, роль і вплив кожного з елементів системи економічної безпеки України є неоднозначними, проте у всій сукупності екстернальних й інтернальних чинників формування її ефективності вплив найбільш гальмівних виявляється через особливості комунікативно-ієрархічних зв'язків елементів, що обтяжується історичним спадком адміністративно-командної системи радянської доби та ментально-етичними характеристиками учасників соціально-економічних процесів.

Сьогодні, коли біполярність зовнішньоекономічної політики України можна вважати вирішеною на користь наближення до європейської цивілізаційної моделі, в Україні загострюється необхідність розв'язання проблем

формування засад державної економічної безпеки на основі реалізації ефективних механізмів, що спрямовані на забезпечення гарантовано прогресивного незалежного соціально-економічного розвитку України та нарощенням її значущості у системі світового господарства. Матеріальною основою забезпечення життєдіяльності держави і суспільства є національне багатство, сукупність природних ресурсів і створені працею всього народу матеріальні, духовні блага та інтелектуальний потенціал. Обсяг суспільно корисних благ вимірюється багатьма чинниками, як-то загальним економічним розвитком країни, спрямуванням державної соціальної політики, співвідношенням індивідуальних і групових інтересів рівнем економічної безпеки тощо. Нагромадження суспільно корисних благ, необхідних для забезпечення функціонування держави, здійснюється шляхом вилучення їх частки у вигляді податків. Тому саме забезпечення надходження податків у достатній кількості є економічною основою існування держави і розвитку суспільства, а правила і норми податкової системи визначають інституційні орієнтири для розвитку інституцій у сфері економічної безпеки.

Країни – члени Європейського Союзу, в процесі європейської економічної інтеграції зіткнулись з проблемою негативного впливу на економічну безпеку, що спричиняють складність та специфічність систем оподаткування кожної країни [2]. З одного боку нерівність оподаткування створює бар'єри для ведення бізнесу у міждержавному масштабі, а з іншого збурює податкову конкуренцію, а відтак, створення більш вигідних податкових умов, які дають державам – новаторам вищі гарантії безпеки. Це в решті решт викликає необхідність уніфікації норм оподаткування. Хоча зауважимо, що незважаючи на те, що країни – члени Європейського Союзу вжили рішучі заходи щодо зближення податкових норм і цим убезпечили свої економіки від дефіциту фіскальних надходжень через втрату капіталу, проте і до сьогодні податкове законодавство цих країн не набуло повної уніфікації. При цьому найбільших змін зазнали підходи до формування податкової політики у частині становлення виважених, партнерських відносин у ланцюгу держава-громадянин, впровадження заходів сприяння добровільній сплаті податків.

На жаль, сьогодні в Україні фіскальна конвергенція як визначальний принцип формування податкових відносин та інституційна основа зміцнення економічної безпеки розглядається лише в міжнародному аспекті, що є недостатнім при побудові ефективної податкової системи і податкової політики як її елементу. Податковою політикою ми називаємо систему спрямованого впливу держави у вигляді дій та певних економічних, правових і організаційно-контрольних урядових заходів для досягнення визначених завдань, що стоять перед суспільством, за допомогою податкової системи країни. І саме як спрямований вплив податкова політика має трансформуватись у відповідності із потребами державної економічної безпеки.

Зміст та цілі податкової політики мають змінюватись залежно від об'єктивних та суб'єктивних факторів та обумовлені соціально-політичним ладом суспільства й наявними тенденціями розвитку. Національна податкова

політика обтяжена суперечностями, не несе ознак стабільності стосовно законодавчо-нормативних положень та вражена глибокою амбівалентністю податкових відносин. А вся система має високу витратність адміністрування податків, просякла корупцією й перенасичена хаотичними спробами її реформування тощо. Все це позбавляє відповідності податків у національній податковій системі їх інституційно-статусного характеру та унеможливорює забезпечення якісного виконання функцій державою, у тому числі і у сфері безпеки. Відповідно з цим, низька якість виконання державою її функцій призводить до збурення суспільства, поглиблення економіко-соціальної й політичної кризи.

Тому поступ України до розбудови системи економічної безпеки з впливанням України до світового економічного простору пропонуємо розпочинати із побудови державної податкової політики на основі теоретичного пропагування світогляду національної фіскальної конвергенції та практичної верифікації основних її положень.

Висновки. Результати здійсненого дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Економічною безпекою країни є система державних, суспільних і підприємницьких інституцій різного спрямування, які можуть і повинні забезпечити повноцінну життєдіяльність різних сфер, галузей і напрямків існування людини, суспільства і держави в цілому.

2. Матеріальною основою забезпечення життєдіяльності держави і суспільства є національне багатство, його нагромадження здійснюється шляхом вилучення частки суспільно корисних у вигляді податків, відтак забезпечення надходження податків у достатній кількості є економічною основою існування держави і розвитку суспільства, а правила і норми податкової системи визначають інституційні орієнтири для розвитку інституцій у сфері економічної безпеки.

3. Фіскальною конвергенцією на національному рівні є як процес наближення, компліментарності, компромісу і стабілізації інтересів учасників оподаткування та запровадження такого господарсько-інституціонального механізму, за якого можливе максимальне наповнення бюджету, необхідне для виконання державних функцій і забезпечення економічної безпеки та отримання суспільно – корисних благ громадянами на достатньому рівні.

Література

1. Федотова Т. А. Економічна безпека як прояв національних економічних інтересів України [Електронний ресурс] / Т. А. Федотова, Е. Е. Дмитренко // Економічний часопис-XXI : науковий журнал. – № 3–4. – 2012. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2012/3-4/20124.html>.

2. Козюк В. В. Фіскальна політика в Європейському валютному союзі: проблеми автоматичної стабілізації та конвергенції / В. В. Козюк // Фінанси України. – 2006. – № 6 – С. 57–67.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Становлення української державності безпосередньо пов'язане з актуалізацією проблем державного управління, розвитком науки управління суспільним розвитком, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, адміністративно-організаційних напрямів державотворення, функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту.

В останні десятиріччя у повній відповідності з суспільними потребами йде інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства, яка включає всі аспекти від екологічних, економічних, технічних до соціальних, воєнних, політичних. Механізмом для забезпечення безпеки життєдіяльності населення є державне управління у сфері цивільного захисту. Теорія державного управління у сфері цивільного захисту, очевидно, може носити тільки міждисциплінарний характер, синтезуючи ідеї, підходи і методи природних і гуманітарних наук, виробляючи новий науковий світогляд, нову культуру сталого розвитку і безпечного проживання.

Виклад основного матеріалу. Механізмом для забезпечення безпеки життєдіяльності населення є державне управління у сфері цивільного захисту, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту. Оскільки ефективна діяльність фахівців з надзвичайних ситуацій в екстремальних умовах можлива лише за умови повноцінної підготовленості до цього, а дії в таких ситуаціях для них мають бути звичною нормою, то професійна підготовка до діяльності в екстремальних умовах має враховувати сучасні світові тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти і професійної підготовки у світі та нашій державі, її теоретико-методологічні й методичні аспекти, зміст і складність завдань, фізичне й психічне навантаження, а також специфічне призначення підрозділів цивільного захисту [2].

Державне управління професійною освітою – це соціальне управління, що охоплює одну із сфер соціальної політики. Остання полягає в цілеспрямованій стратегії держави на створення сприятливих, гідних умов життя й розвитку людини. Освіта обумовлює соціально-економічний розвиток суспільства й органічно пов'язана з фундаментальними основами суспільного устрою, його соціально-економічною й політичною організацією, з характером і домінуючою спрямованістю громадського життя. Найважливішою вимогою до системи освіти є те, що вона повинна за якістю своєї «інтелекту-

альної продукції» не тільки відповідати вимогам практики, науки, соціальної сфери, але й значно їх випереджати. У сучасних умовах кардинальне відновлення системи освіти в Україні визначене як найважливіша умова відновлення й розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, становлення державності й громадянського суспільства. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначає основні стратегічні завдання розвитку процесу управління освітою: «перехід від державного до державно-громадського управління, чітке розмежування функцій між центральними, регіональними і місцевими органами управління, забезпечення самоврядування навчально-виховних закладів і наукових установ, утвердження у сфері освіти гармонійного поєднання прав особи, суспільства й держави» [1].

Висновки. Успішне реформування вищої освіти в умовах ринкових відносин, реалізація потреб особистості, захист прав і інтересів громадян у цій сфері – усе це вимагає підвищення ефективності управління вищою освітою на відповідній науково-теоретичній основі, вдосконалювання форм і методів державного впливу, визначення ролі й місця ВНЗ і самих студентів у цих процесах, а отже, і чіткої правової регламентації їхнього статусу в цій системі. Виховання й навчання особистості має дві основні форми: спеціалізовані форми освіти – забезпечення комплексного навчання й виховання в рамках освітніх установ. Вони здійснюють освіту як комплексний процес формування особистісних якостей, що включає виховання й навчання як внутрішні моменти.

Пріоритетність освіти, поряд з іншими видами діяльності, прямо пов'язана з інтересом соціуму до процесу й результату свого розвитку. Безупинно транслюючи колективний досвід поколінь, освіта стає одночасно процесом і результатом індивідуального й суспільного розвитку у двох тимчасових проекціях (проекція в минуле та в майбутнє).

На сучасному етапі формування й реалізація державної політики у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій мають здійснюватися з урахуванням підготовки нової генерації фахівців. Слід закладати основи взаємодії між центральними органами влади та спеціалізованими навчальними закладами, щоб певною мірою можна було реалізувати завдання цивільного захисту.

Література

1. Артемчук Г. І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку : монографія / Г. І. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К. : Ленвіт, 2004. – 176 с.
2. Про Концепцію Цивільної оборони України : постанова Верховної Ради України від 28 жовтня 1992 р. № 2746-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 649.

СТАДІЇ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Починаючи з часу становлення України, як незалежної та самостійної держави й до сьогодні, дослідники все частіше звертають увагу на проблеми підготовки фахівців служби цивільного захисту. Підготовкою фахівців згідно до чинного законодавства займаються навчальні заклади Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України).

Виклад основного матеріалу. Виокремлення стадії процесу підготовки фахівців служби цивільного захисту ймовірно тільки за умови, що цей процес відноситься до об'єктів. За результатами огляду їх наукових розробок з цієї проблематики слід зауважити, що дослідження з питань державного управління підготовкою фахівців служби цивільного захисту ще не має координованого і системного характеру. Теоретико-методичні напрацювання дослідників, що своїм змістом перетинаються з темою підготовки фахівців служби цивільного захисту можна умовно поділити на чотири групи. Так, першу групу праць, складають публікації з питань управління у сфері цивільного захисту: М.В. Андрієнко, С.О. Андрєєва, В.А. Доманського, С.М. Домбровської, Л.А. Жукової, Н.Г. Клименко, Р.В. Приходько, О.О. Островерх, А.В. Роміна, В.П. Садкового, О.О. Труша, А.Г. Чубенко, І.М. Шпильового, В.О. Тищенко та ін. [1]. Розробки цих науковців спрямовані на дослідження проблем державного управління у сфері цивільного захисту, в них запропоновані різні методи та напрями оптимізації та модернізації державного управління в зазначеній сфері.

До другої групи варто віднести дисертаційні дослідження проблем державного управління вищої освіти. Виходячи з цього, усі проблеми, які є в системі вищої освіти України мають беззаперечне відношення до підготовки фахівців служби цивільного захисту. Цією проблемою займалось багато науковців, зокрема В.Т. Александров, М.П. Баран, М.М. Білинська, Ю.О. Журавльова, О.Р. Мак, О.В. Поступна, І.М. Сікорська, О.М. Шеломовська, Л.М. Яременко та ін.

Багато науковців сходяться у своїх твердженнях з тим, що система управління вищою освітою знаходиться у постійному реформуванні, яке пов'язано з трансформаційними змінами в суспільстві та європейською інтеграцією.

До третьої групи віднесені дисертаційні дослідження з проблем підготовки фахівців офіцерських кадрів. Даним напрямком займались В.М. Бесчастний, Л.С. Кацалап, Р.Л. Колос, В.В. Конопльов, А.В. Косаревська, С.В. Оспіщев, С.М. Яровий та ін. У роботах цих науковців досліджено теоретичні і практичні питання, пов'язані з організаційно – правовим забезпеченням виховного процесу, що здійснюється у відомчих закла-

дах освіти Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) та Міністерства оборони України (далі – МОУ).

Четверту групу становлять публікації, які, безпосередньо, присвячені підготовці фахівців служби цивільного захисту. У даному напрямку працюють М.В. Андрієнко, О.Г. Барило, Н.Я. Вовчата, Я.Б. Зорій, М.І. Кусій, А.В. Підгайний, С.П. Потеряйко, А.В. Терент'єва, В.О. Тищенко, М.І. Омельченко, С.А. Осипенко, В.А. Шойко та ін.

Аналіз наукової літератури показав, що більшість науковців, які працювали у цьому напрямку, приділили свою увагу саме організаційно-правому забезпеченню. Вони вважають, що удосконалення нормативної бази є замалим для докорінної зміни системи. У своїх роботах вчені стверджують, що правильно розроблений механізм правового регулювання організаційно-управлінських відносин, службова дисципліна, свідомість та поведінка курсанта (студента) або слухача також є невід'ємними складовими якісного виконання поставлених на ДСНС України завдань. Щоб модернізувати систему підготовки фахівців служби цивільного захисту, необхідно враховувати також профільні відмінності кадрового потенціалу ДСНС України, які відносяться до організаційної складової.

Зважаючи на це, пропонуємо розглядати підготовку фахівців для ДСНС України як об'єкт державного управління та процес, до якого можна застосовувати положення теорії управління. В Енциклопедії державного управління [2] термін «процес» (від лат. *processus* – просування) – це послідовна зміна станів, стадій, етапів або певних явищ, яка відбувається закономірним порядком; хід розвитку чого-небудь; сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного результату. Процес управління характеризує систему управління, усі її елементи в динаміці як діяльність органів і кадрів управління. Його основною складовою є розробка, прийняття та реалізація управлінських рішень. Процес державного управління є усвідомленою та цілеспрямованою діяльністю, пов'язаною з реалізацією повноважень суб'єктів управління щодо розроблення, прийняття і впровадження державноуправлінських рішень чи послідовному здійсненню управлінського циклу(планування, організація, мотивація, контроль), яка впливає на зміну суспільних процесів та явищ, наближаючи їх до бажаного стану згідно з визначеними цілями.

Варто відзначити, що основними елементами процесу державного управління є такі:

- 1) збирання, обробка та передача інформації;
- 2) вироблення (обґрунтування) і прийняття рішення;
- 3) перетворення рішення на різні форми команд (усна, письмова, наказ тощо);
- 4) аналіз ефективності прийнятого рішення та наступне його коригування [3].

Спираючись на функціональний, комплексний та інші підходи запропоновані Н.М. Мельтюховою та іншими [2] до визначення «процесу» в державному управлінні пропонуємо виділяти такі стадії підготовки фахівців служби

цивільного захисту:

- кадрово-забезпечувальна (робота з персоналом);
- інформаційна (робота з інформацією, її каналами та джерелами);
- методична (використання методів державного управління та вдосконалення методичної підготовленості фахівців служби цивільного захисту щодо якісного й ефективного проведення всіх видів занять з професійної підготовки);
- комунікативна (передбачає ділове спілкування, взаємодію суб'єктів та об'єктів впливу);
- організаційна (підготовка та виконання управлінських рішень);
- контрольна (передбачає здійснення нагляду, моніторингу, оцінювання та інших видів контролю).

Висновки. З урахуванням вищевикладеного пропонуємо розглядати підготовку фахівців для ДСНС України, з одного боку, як об'єкт державного управління, а з іншого – як процес, до якого можна застосовувати положення теорії управління. Це дозволить у подальшому вдосконалити державне управління вищою освітою, що сприятиме якісній підготовці майбутніх фахівців служби цивільного захисту. Залежно від функціональності виокремлено стадії процесу підготовки фахівців служби цивільного захисту.

Література

1. Державне управління у сфері цивільного захисту в Україні: нормативно-правовий аспект : монографія / В. П. Садковий, А. В. Ромін, О. О. Островерх, С. М. Домбровська. – Х. : ТОВ «Оберіг», 2013. – 190 с.
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : Національна академія державного управління при Президентові України, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
3. Мельтюхова Н. М. Державне управління як єдність діяльності та відносин : монографія / Н. М. Мельтюхова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 204 с.

Юрченко В. О.,

Україна, м. Київ, e-mail: iduszcz.kyiv@mns.gov.ua

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ – НА БІЛЬШ ВИСОКИЙ РІВЕНЬ

Постановка проблеми. На території України функціонує більш ніж 25 тисяч потенційно-небезпечних об'єктів (ПНО) та об'єктів підвищеної небезпеки (ОПН), які створюють техногенну та пожежну небезпеку держави. Рівень цієї небезпеки багато в чому залежить від рівня компетентності штат-

них працівників суб'єктів господарювання (СГД) – посадових осіб з питань цивільного захисту. Шляхи вирішення якісної підготовки вищезгаданих фахівців розглянуті в цій доповіді.

Виклад основного матеріалу. За стан техногенної безпеки (ТБ) на цих об'єктах відповідають керівники суб'єктів господарської діяльності (СГД), а безпосередньо виконують функції та завдання з забезпечення ТБ СГД штатні посадові особи з питань цивільного захисту та, де це передбачено ст. 20 п. 2 [1] та [6] – штатні підрозділи з питань цивільного захисту (всього більш ніж 30 тисяч працівників вказаних підрозділів). Перше і основне завдання вищезазначених посадових осіб – це зберегти життя і здоров'я не тільки персоналу СГД, а і населення, яке проживає на територіях міст, районів за місцем знаходження ПНО та ОПН.

Щодо кваліфікаційних вимог до посадових осіб з питань цивільного захисту: Повна вища освіта відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра. Стаж роботи за фахом на керівних посадах нижчого рівня не менше 5 років. Післядипломна освіта у сфері управління цивільним захистом.

На теперішній час рівень теоретичної та практичної підготовки вказаних осіб в абсолютній більшості своїй не відповідає кваліфікаційним вимогам, які висуваються до професійного рівня цих осіб.

За результатами перевірок теоретичних знань за короткостроковою програмою підвищення кваліфікації шляхом проведення комп'ютерного тестування в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту, позитивні результати показали тільки 11–15%.

Невтішні і показники щодо практичного виконання своїх посадових обов'язків цими посадовими особами, що підтверджують результати численних перевірок інспекції Департаменту державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту (ЦЗ) ДСНС

У 2010 році до Переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста та магістра відповідно до [2], включено нову спеціальність 7.17020102 «Управління у сфері цивільного захисту», чим створено передумови для відокремлення напрямів підготовки спеціалістів в галузі цивільного захисту від пожежної безпеки, пожежогасіння та аварійно-рятувальних робіт, що дозволяє забезпечити підготовку вищезгаданих фахівців середньої ланки управління на рівні державних та міжнародних освітніх стандартів, що підтверджується практикою діяльності протипожежних служб та служб цивільного захисту, вітчизняним та зарубіжним досвідом.

Рівень отриманих як теоретичних так і практичних знань та навичок за освітньо-професійною навчальною програмою спеціаліста з управління у сфері ЦЗ передбачає наступне: підготовку майбутнього спеціаліста з отримання знань з 24 навчальних дисциплін; виконання курсових та контрольних робіт; участь у проведенні практичних занять методом ділової гри; тестування за навчальними модулями; підготовку та захист дипломної роботи, наявність змістовних модулів, які не передбачені навчальною програмою підви-

щення кваліфікації у сфері ЦЗ, а саме: оперативна підготовка у сфері цивільного захисту; управління техногенною безпекою промислових об'єктів; організація та управління ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій та інші. Передбачена переддипломна практика (стажування) на ПНО. В цілому підготовку за навчальним планом складає – 3456 навчальних годин. Це не підлягає ніякому порівнянню зі змістом навчальної програми підвищення кваліфікації у сфері ЦЗ (108 навчальних годин терміном у два тижня), за якою вказана категорія посадових осіб зараз проходить навчання у навчальних закладах нашої галузі.

На цей час навчальним закладом, який вже надає такі освітні послуги – є Національний університет цивільного захисту України (НУЦЗУ).

Висновки. Отже, можемо зробити такі висновки:

1. З метою значного підвищення рівня ТБ в державі змінити порядок професійної підготовки вказаних посадових осіб в нашій державі, а саме – всі особи, які плануються керівником ПНО та ОПН для призначення на штатну посаду з питань ЦЗ та в штатні підрозділи з питань ЦЗ та ті, які на теперішній час займають вказані штатні посади, повинні мати вищу освіту за напрямом підготовки 1702 «Цивільна безпека» за спеціальністю «Управління у сфері ЦЗ», тобто пройти перепідготовку та отримати другий, а для служби ЦЗ – основний диплом спеціаліста в нашій галузі.

2. Необхідно на державному рівні вирішити це питання шляхом підготовки Типового положення, розробка якого передбачена відповідно до ст. 20, п. 4 [1], документом, який повинен бути зареєстрованим у Мін'юсті України, тобто з вимогою до обов'язкового виконання його керівниками всіх рівнів в державі.

3. Враховуючи науковий, навчальний, методичний та організаційний потенціал, рівень навчально-методичної бази, досвід діяльності науково-педагогічного персоналу ІДУЦЗ, надати, наряду з НУЦЗУ, право Інституту, як єдиному галузевому навчальному закладу післядипломної освіти у відповідності до [3] та [7] на підготовку спеціалістів за напрямом 1702 «Цивільна безпека» за спеціальністю «Управління у сфері ЦЗ».

Література

1. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

2. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-п>.

3. Питання Інституту державного управління у сфері цивільного захисту [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011р. № 814-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/814-2011-р>.

4. Державний класифікатор професій ДК 003-2010.
5. Стандарт вищої освіти СВО 2012. ОКХ Спеціаліста. Галузь знань – 1702 «Цивільна безпека».
6. Про затвердження Порядку створення і функціонування територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту [Електронний ресурс]: Наказ МНС від 03.11.2004 р. № 145. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1581-04>.
7. Про забезпечення функціонування Інституту державного управління у сфері цивільного захисту як галузевого навчального закладу післядипломної освіти [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 08.09.2011 р. № 972. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z972-11>.

СЕКЦІЯ 7 ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

*Білоцерківський О. Б.,
Україна, м. Харків, e-mail: abelocerk@gmail.com*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК УМОВА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ВНЗ

Постановка проблеми. В умовах переходу освітньої діяльності до ринку відносини змагальності, що були характерні для планової економіки, змінюються на відносини конкуренції, особливо між вищими навчальними закладами (ВНЗ). Це змушує ВНЗ розвивати матеріально-технічну базу, поліпшувати якість викладання, що мобілізує заклад у ринкових умовах. Оскільки більшість населення прагне отримати вищу освіту, тому перед ним стає жорсткий відбір освітніх закладів, які прагнуть працювати на ринку, що, в свою чергу, призвело до появи конкуренції між ВНЗ. За таких умов все більше уваги необхідно приділяти забезпеченню конкурентоспроможності діяльності ВНЗ, зокрема його структурного підрозділу – кафедри, використовуючи відповідні стратегії до чинників, які мають пряму залежність до підвищення конкурентоспроможності. А це, у свою чергу, визначає необхідність даного дослідження, яке спрямоване на визначення тих стратегій, які забезпечують формування і підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність кафедри на пряму залежить від конкурентоспроможності ВНЗ в цілому, тому розглянемо різні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність ВНЗ». Як показує аналіз літературних джерел, немає єдиного визначення поняттю «конкурентоспроможність ВНЗ», тому визначення цього терміну має важливе значення щодо отримання наукової точки зору та практичного результату.

Так, Н.І. Пащенко визначив конкурентоспроможність ВНЗ як потенційні можливості з надання відповідного рівня освітніх послуг, що задовольняють потреби суспільства при підготовці висококваліфікованих спеціалістів, а також необхідність розробки, створення та реалізацію науково-методичної та науково-технічної продукції як на сучасному етапі, так і в майбутньому [1, с. 89]. Дане визначення спрямоване на перевагу соціальних інтересів, але не розкриває потенціал самого ВНЗ. Надання освітніх послуг не визначає достатній рівень конкурентоспроможності вузу та здатності протистояти реальним конкурентам на ринку освіти.

За визначенням І. Б. Романової «конкурентоспроможність – це властивість ВНЗ, яка визначає долю релевантного ринку освітніх послуг, що нале-

жать даному вузу, та можливість протистояти перерозподілу ринку на користь інших суб'єктів» [2, с. 61]. Недосконалість цього визначення залежить від показника економічної діяльності ВНЗ, що відображає його дійсний та перспективний стан на деяких сегментах ринку.

Р. О. Фатхутдінов відзначив, що конкурентоспроможність ВНЗ – це: «...1) підготовка спеціалістів, які в змозі вести конкуренту боротьбу на внутрішньому та зовнішньому ринку праці; 2) спроможність розробляти конкурентні інновації в області освіти; 3) вміння вести ефективну політику в усіх сферах своєї діяльності» [3, с. 37].

Найбільш повне визначення поняттю «конкурентоспроможність ВНЗ» дають В. А. Лазарев і С. А. Мохначев, які пропонують його розглядати як комплексну характеристику вузу за певний період часу в умовах конкретного ринку, що відображає перевагу перед конкурентами по ряду визначальних показників – фінансово-економічних, маркетингових, матеріально-технічних, кадрових і соціально-політичних, а також здатність вузу до безкризового функціонування і своєчасної адаптації до умов зовнішнього середовища, що змінюються [4, с. 71].

Фактор конкурентоспроможності – це безпосередня причина, наявність якої необхідна та достатня для зміни одного або декількох показників конкурентоспроможності. Аналіз причин зниження значення окремих показників конкурентоспроможності учбових підрозділів вузу і встановлення факторів, які підвищують конкурентоспроможність, що називається факторним аналізом, – це важливий аспект діяльності суб'єктів оцінки конкурентоспроможності: країни, галузі, вузу [5, с. 164].

Існує безліч класифікацій факторів конкурентоспроможності. На думку В. Петрова, конкурентоспроможність формується в умовах внутрішнього середовища (у вузі) і зовнішнього середовища – галузі, країни, світового ринку і виділяє наступні чинники [6]:

- мікрофактори – чинники, що впливають на рівні вузу;
- мезофактори – чинники, що впливають на рівні галузі (регіону);
- макрофактори – чинники, що впливають на рівні країни, світового ринку.

Для конкурентоспроможності вузу в цілому доцільно виділяти як внутрішні, так і зовнішні фактори, а для учбового підрозділу - внутрішні фактори. З проведеного аналізу факторів конкурентоспроможності можна зробити висновок про можливість застосування класифікації факторів за сферою дії: мікрофактори, мезофактори та макрофактори. У випадку кафедри розглядаються мікрофактори – чинники, що впливають на рівні ВНЗ, оскільки об'єктом конкурентоспроможності є учбовий структурний підрозділ ВНЗ – кафедра, тобто мікрофактори – це причини, пов'язані з діяльністю кафедри з виробництва та надання освітніх послуг. З аналізу літературних джерел можна виділити окремі фактори, які можна використовувати при оцінюванні конкурентоспроможності кафедри [5]: корисність (якість освітніх послуг); маркетингові чинники, що характеризують ефективність пропозиції; відношення споживача до освітньої послуги.

На мою думку, конкурентоспроможність кафедри – це її комплексна

характеристика за певний період часу в умовах конкретного ринку, що відображає: а) перевагу над кафедрами-конкурентами за якістю освітніх послуг, що надаються; б) здатність успішно реалізовувати існуючі та впроваджувати нові інноваційні освітні програми, здійснювати науково-технічну діяльність та надавати консалтингові послуги.

Висновки. 1. Досліджено різні підходи до визначення понять: «конкурентоспроможність ВНЗ». На підставі проведеного аналізу запропоновано власне визначення поняття «конкурентоспроможність кафедри». 2. Розглянуто різні класифікації факторів конкурентоспроможності ВНЗ та виділено окремі фактори, які можна використовувати при оцінюванні конкурентоспроможності кафедри [5]: 1) корисність (якість освітніх послуг); 2) маркетингові чинники, що характеризують ефективність пропозиції; 3) відношення споживача до освітньої послуги.

Література

1. Пашенко Н. И. Конкурентоспособность вузов и стратегии их деятельности в условиях региональной конкуренции: дис. ... канд. экон. наук / Н. И. Пашенко. Уфа, 1999. – 191 с.

2. Романова И. Б. Управление конкурентоспособностью высшего учебного заведения / И. Б. Романова. – Ульяновск : Средневолжский научный центр, 2005. – С. 61.

3. Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью ВУЗа / Р. А. Фатхутдинов // Высшее образование в России. – 2006. – № 9. – С. 37.

4. Лазарев В. А. Конкурентоспособность ВУЗа как объект управления / В. А. Лазарев, С. А. Мохначев. – Екатеринбург : Пригородные вести, 2003. – С. 71.

5. Стригунова М. Н. Исследование и анализ факторов и показателей конкурентоспособности учебных подразделений ВУЗа / М. Н. Стригунова // Збірник наукових праць СНУЯЕтаП. – Севастополь : СНУЯЕтаП, 2011. – С. 162–170.

6. Петров В. Конкурентоспособность. Анализ факторов, показателей и критериев, определяющих успех субъектов рынка в конкурентной борьбе на различных уровнях экономической деятельности (микро, мезо, макро, глобальном) / В. Петров // Риск. – 1999. – № 4. – С. 4–11.

Данилов А. Д.,

Украина, г. Харьков, e-mail: Skil06@ukr.net

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ЗНАНИЕОРИЕНТИРОВАННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В ИНТЕРНЕТЕ ПРИ ПОДГОТОВКЕ ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ

Постановка проблемы. Потребность людей в общении и глобализация общества привела к активному развитию информационно-коммуникационных технологий, которые обеспечивают взаимодействие людей на любых расстояниях. Практической реализацией таких технологий ста-

ли различные сетевые сообщества. Они позволяют обмениваться информацией между людьми с общими интересами, которые в реальной жизни не способны создавать коммуникативные связи. Одним из наиболее успешных и практичных инструментов поддержки коммуникаций стали социальные сети в Интернете.

Несмотря на популярность социальных сетей в Интернете и достаточно большого количества проводимых исследований по данной тематике, вопрос обмена знаниями внутри социальных сетей требует более глубокого изучения.

Также при изучении предметной области «Социальные сети» существует проблема недостаточной систематизации предметной области, что создает проблемы при использовании социальных сетей в Интернете в работе организаций и их освоением новыми сотрудниками. Особенно актуально решение представленных проблем в сфере образования, которое напрямую зависит от эффективности обмена информацией и знаниями между преподавателями, студентами, исследователями и практическими специалистами (работниками фирм).

Изложение основного материала. Опытные сотрудники работающие в организациях обладают знаниями, которые необходимы молодым специалистам, но к сожалению большинство из них не уделяет должного времени самообразованию и научным исследованиям. Таким образом, ценные знания экспертов (их интеллектуальный капитал) представляют собой груз знаний, который, не совершенствуясь со временем, устаревает и становится не востребованным. У молодых специалистов возникает обратная проблема, имея базовые навыки работы и желание обучаться, они не могут получить опыт практической работы и приобрести необходимый социальный капитал до непосредственного начала трудовой деятельности в организации [1].

Для эффективного решения поставленной задачи подготовки квалифицированных конкурентоспособных специалистов целесообразно использовать современные методы и технологии управления знаниями, в частности применение знаниеориентированных социальных сетей в Интернете, как обязательного элемента образовательного процесса. Для их эффективного функционирования необходимо учесть следующие факторы [1]:

1. Меню и структура социальной сети должны быть максимально ориентированны на пользователя (предлагается использовать метод системологического классификационного анализа) [2, 3].

2. Разработать структуру мотивационных методов по привлечению к работе студентов, ученых и экспертов. Взаимодействие специалистов должно быть основано на заинтересованности в общении и решении поставленных задач.

3. Внедрить в ВУЗах систему взаимодействия между студентами младших и старших курсов, выпускниками прошлых лет и преподавателями.

При создании эффективной социальной сети в Интернете, которая позволит реализовать большинство функций для эффективного обучения сотрудников, необходимо учитывать специфику предметной области.

Для разработки и адаптации сайта социальной сети под потребности целевой аудитории целесообразно применять системологию [4].

Применение системологического классификационного анализа при построении социальной сети в Интернете позволит ориентировать ее под потребности пользователя и заказчика, учесть свойства и семантику функций при формировании меню социальной сети [3, 5].

В результате проведенных исследований предметной области «Социальные сети» был разработан метод систематизации информационной структуры социальных сетей в Интернете, основанный на методе системологического классификационного анализа [2], позволяет сформировать меню социальной сети. Использование предложенного метода будет иметь следующие преимущества:

- структура и семантика меню будет сформирована на основе функциональных свойств объектов соответствующей предметной области;
- позволит оптимизировать количество функций под потребности конкретной организации;
- упростит и ускорит процесс добавления новых функций и разделов меню за счет содержательного расположения элементов;
- позволит адаптировать меню социальной сети под конкретную организацию за счет использования классификации предметной области и классификации функций (зависит от требований заказчика);
- внедрить более эффективную систему взаимодействия между пользователями.

Применение такой социальной сети в Интернете для решения проблем образования (обучения квалифицированных специалистов) и интеграции его в реальный сектор экономики позволит [1]:

1. Повысить конкурентоспособность выпускников, адаптировав их знания под потребности бизнеса и отрасли их деятельности.
2. Повысить социальный капитал выпускников и сотрудников организаций.
3. Найти новые идеи и ценных сотрудников для работодателей.
4. Ускорить обмен знаниями и решение типических проблем в предметной области.
5. Оперативно внедрять современные технологии в образовательном процессе и работе организации.
6. Найти источники финансирования для исследований и практической реализации научных разработок.
7. Консолидировать знания и усилия специалистов из различных регионов и стран для решения проблем науки, бизнеса и образования, тем самым, обеспечив устойчивое развитие государства и общества.

Выводы. Разработка знаниеориентированных социальных сетей в Интернете и их использование при подготовке квалифицированных специалистов позволит консолидировать усилия специалистов предметных областей для повышения качества функционирования системы обучения в интернет-пространстве.

Литература

1. Данилов А. Д. Актуальность применения знаниеориентированных социальных сетей в Интернете при подготовке конкурентоспособных специалистов [Текст] / А. Д. Данилов // 7-я Международная научно-методическая конференция «Высшее техническое образование: проблемы и пути развития», Республика Беларусь. – Мн. : БГУИР, 2014. – С. 26–27.
2. Соловьева Е. А. Естественная классификация: системологические основания. – Х. : ХНУРЕ, 1999. – 144–148 с.
3. Данилов А. Д. До питання систематизації знань в галузі соціальних мереж [Текст] / А. Д. Данилов // Вісник Національного технічного університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Тематичний випуск «Системний аналіз, управління та інформаційні технології». – 2010 – № 67. – С. 84–90.
4. Бондаренко М. Ф. Основы системологии [Текст] / М. Ф. Бондаренко, Е. А. Соловьева, С. И. Маторин – Х. : ХТУРЭ, 1998.
5. Екатерина Соловьева О применении системологического классификационного анализа знаний в процессе построения нишевых социальных сетей / Екатерина Соловьева, Андрей Данилов // International Journal «Information Technologies & Knowledge». – 2012. – Vol. 6, Number 1. – P. 26–34. (Болгарія).

Діденко Н. Г.,

Україна, м. Київ, e-mail: ngdidenko@mail.ru

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. У звіті «Оцінка та рекомендації стосовно системи підготовки державних службовців в Україні», підготовленого в рамках проекту Twinning, до стану науково-методичного забезпечення безперервної освіти державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування було висунуто певні зауваження, зокрема: необхідність у модернізації освітнього стандарту магістерських програм; перегляд програм для конкретних секторів державної політики, наприклад, освіти чи охорони здоров'я; визначення посадових обов'язків і функцій державних службовців відповідно до конкретних вимог щодо посадової кваліфікації працівників; подальший розвиток системи оцінки якості підготовки фахівців тощо [1, с. 21–26].

Ці зауваження свідчать про нагальну потребу удосконалення науково-методичного забезпечення професійної підготовки державних службовців, яка в умовах модернізації державного управління має носити випереджувачий характер.

Виклад основного матеріалу. Серед конкретних змін вважаємо необхідним запроваджувати спеціальні програми розвитку кожної групи фахівців

державної служби із визначенням взаємозв'язку з розвитком кар'єри кожного службовця. При цьому доцільно передбачати та реалізовувати першочерговий та основний пакети програм навчання та підвищення кваліфікації державних службовців за основними професійними компетентностями.

Іншим напрямом є удосконалення навчальних планів, програм, навчально-методичних комплексів, що мають відповідати реальним потребам органів державного управління, місцевого самоврядування.

Подальша модернізація підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, підвищення їх кваліфікації передбачає перехід на модульний принцип навчання та його індивідуалізацію, коли кожен службовець має можливість обирати форму навчання і перелік дисциплін, які відповідають його посаді та кваліфікації. Модуль формується для реалізації конкретної дидактичної діяльності та (або) інформаційної мети, а його зміст в заданому обсязі гарантує досягнення педагогічного результату згідно з метою. Модулі повинні забезпечувати міждисциплінарний взаємозв'язок або бути самостійними в окремих дисциплінах. Тому кілька модулів об'єднуються в блоки, а в кожному модулі визначаються конкретні теми. Реалізація структури і змісту модулів у практиці навчального процесу здатна забезпечити гнучкість, динамічність і варіативність багаторівневої освіти з відкритою структурою блоків. Завдяки своїй поліфункціональності модульна система стає гнучким і мобільним механізмом адаптації змісту освіти до нових умов.

Важливим завданням є визначення ключових, а головне сучасних (відповідних існуючим потребам та проблемам сьогодення) тем для навчання, які можна поділити умовно на дві категорії: теоретичні або базові (муніципальне право, муніципальний менеджмент, місцеві фінанси, стратегічне планування та ін.) та специфічні (профільні) теми.

Для удосконалення освітнього процесу актуальним є перехід до інтенсивних технологій навчання, які стали невід'ємною складовою загальної та професійної освіти. Інтенсивні технології найчастіше поділяються на імітаційні, неімітаційні, мисленнево-діяльнісні технології. Особливого значення в підготовці фахівців з державного управління набувають мисленнево-діяльнісні технології: організаційно-діяльнісні, проблемно-ділові, інноваційні, проблемно-ситуаційні, організаційно-мисленневі ігри, тренінги, групову терапію. Такі технології допомагають формувати, в першу чергу, комунікативні навички державних службовців, які необхідні для того, щоб на практиці реалізувати професійні знання, уміти спілкуватися з різними категоріями громадян в різних ситуаціях, долати комунікативні бар'єри.

Найбільш поширеним видом навчання як окремого посадовця, так і цілого колективу є тренінги. Тренінги забезпечують більш інтенсивне і інтерактивне навчання, і орієнтовані на отримання практичних навичок, необхідних у повсякденній роботі, на обмін досвідом між слухачами, що дозволяє отримати результат, що має практичну цінність, економить час і ресурси.

Серед основних форм професійної підготовки, що потребують відповідного науково-методичного забезпечення, важливо запровадити

ситуаційні вправи або кейси, які створюють інтерактивну взаємодію, що моделює певні ситуації і дає можливість навчитися поводити себе в них або знаходити вирішення певних проблем. Одним з різновидів ситуаційної вправи є квест.

Деякі ситуаційні вправи передбачають виконання групових проєктів, які допомагають навчитися працювати у команді. Якість виконання групових завдань може бути оцінена самими слухачами за такими критеріями як змістовність, повнота, різносторонність, оригінальність дослідження, презентативність проєкту.

Важливим є застосування симуляцій, при проведенні яких слухачі знаходяться у створеній реальності, в якій вони виконують певні ролі, а потім аналізують причини своїх дій.

До методів інтерактивного навчання відносяться ті, які сприяють залученню в активний процес отримання та обробки інформації: «мозковий штурм», міні-лекція, робота в групах, контрольний лист або тест, рольова гра, ігрові вправи, розробка проєкту, рішення ситуаційних завдань, запрошення візитерів, дискусія групи експертів, інтерв'ю, інсценування, програвання ситуацій, виступ у ролі викладача, обговорення сюжетних малюнків та ін.

До основних засобів формування комунікативних навичок можна віднести: теоретичне засвоєння суті та специфіки професійного спілкування державного службовця, його структури, функцій, стилів та ін.; засвоєння необхідних знань з психології та педагогіки, ділового спілкування, аналіз найбільш поширених труднощів мовного спілкування тощо.

Практична підготовка передбачає використання умінь і навичок міжособистісного спілкування при проведенні тренінгів, ділових ігор, комунікативних заходів. Таким чином, в навчальних планах необхідно передбачити такі дисципліни, як «Психологія і педагогіка», «Конфліктологія», «Етика і культура державних службовців», «Організаційна поведінка державних службовців» тощо та включати до інших дисциплін теми і завдання, які актуалізують і розвивають навички і уміння професійного спілкування.

З іншого боку, для розвитку комунікативних навичок можна використовувати аналітичні завдання, які полягають у можливості проведення саморефлексії або спостереження за поведінкою інших людей.

Висновки. Застосування в навчальному процесі якісного науково-методичного забезпечення сприятиме індивідуалізації навчання, трансформації навчання в залежності від особистісних психологічних характеристик та рівня підготовки державного службовця, управління навчанням.

Література

1. Оцінка та рекомендації стосовно системи підготовки державних службовців в Україні / Байба Петерсоне, експерт проєкту Twinning «Розвиток і удосконалення системи підготовки державних службовців в Україні», заступник директора Латиської Державної Канцелярії з питань державного управління. – К., 2010. – 40 с.

2. Поважний О. С. Концептуальні засади професійного супроводу дер-

жавних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування в системі безперервної освіти / О. С. Поважний, Н. Г. Діденко, В.І. Токарева. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 308 с.

Зайкіна В. В.,

Україна, м. Хмельницький, e-mail: zaikinvv@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ І СТУДЕНТАМИ

Постановка проблеми. Для підготовки кваліфікованих фахівців у стінах вищого навчального закладу використовують чимало освітніх технологій. Хочеться звернути особливу увагу на можливості застосування викладачами соціоніки – універсальної методики по підбору ефективних педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Соціоніка виділяє у людей дві пари функцій: функції оцінки і прийняття рішень (логіка, етика) та функції сприйняття реальності (сенсорика – інтуїція); дві установки свідомості – орієнтація на зовнішній чи внутрішній світ (екстра-, інтроверсія), а також два класи наступних характеристик (раціональність – ірраціональність).

Кожен викладач і студент є представниками одного із 16 соціотипів. Важливо правильно визначати належність людини до того чи іншого соціотипу, щоб ефективно моделювати процес інформаційної взаємодії між людьми. «Соціонікою володіє не той, хто самовпевнено розпізнає соціонічні типи, а той, хто використовує соціоніку як модельний рівень гуманітарних знань» [1, с. 51].

Згідно з рекомендаціями спеціалістів з соціоніки, для викладача типу СЕЕ (сенсорно-етичний екстраверт) найкраще підходять методики, побудовані на колективних методах спілкування, а для викладача типу ІЕЕ (інтуїтивно-етичний екстраверт) – методики, пов'язані з різними способами самовираження студентів.

В роботі [1] аналізується аспектна структура інформаційного педагогічного середовища: виявляється, що досвідчений викладач емпіричним шляхом використовує на заняттях всі 8 аспектів інформаційного потоку – етику емоцій, етику стосунків, вольову сенсоріку, сенсоріку відчуттів, інтуїцію часу, інтуїцію можливостей, ділову логіку, системну логіку. Дослідниця зауважує, що учні з типом мислення, у якому домінують функції, орієнтовані на етичні аспекти, часто відповідають на запитання викладача, звернені до логічного мислення, поспішно, неточно, емоційно, і лише пізніше, з деяким зусиллям, підключають логічне мислення.

Зазначимо, що викладач – інтуїт повинен пояснювати новий матеріал або формулювати завдання студенту – сенсоріку, вдаючись у дрібні деталі (очевидні для нього самого, але «розмиті» для людини із сенсорним сприйняттям дійсності). Взагалі, спілкування ірраціонала з раціоналом вважають

досить складним – відмінності між цими типами нерідко дратують їх обох.

При плануванні навчальних занять і консультацій для студентів слід враховувати динаміку розумової працездатності людини протягом доби. Автори дослідження [2] вивчали показники уваги, пам'яті, мислення у військовослужбовців чоловічої статі віком 18-20 років. Виявилось, що протягом дня спостерігалось два максимуми у кривій працездатності: від 10 до 13 години та від 18 до 22 години. У цей час ефективність роботи на 8,4%–28,2% перевищувала середньодобове значення цієї величини, а в період спаду продуктивність знижувалася на 43,9%.

Головним чином на ефективність розумової працездатності, як виявилось, впливає тип інформаційного метаболізму (ТІМ), або спосіб акцентуації мислення. Дослідники виявили, що у осіб з домінуючим конкретним мисленням (у яких однією з головних є сенсорна функція інформаційного метаболізму) пік розумової діяльності припадає на ранкові години. У вечірній час підвищення ефективності мозкової діяльності спостерігалось, як правило, у осіб з переважно абстрактним мисленням (у них однією із сильних є інтуїтивна функція інформаційного обміну). Особливо високою виявилася якість розумової діяльності у першій половині дня у представників ТІМів СЕІ, СЕЕ, а у вечірні години – у осіб з ТІМами ІЛЕ, ЕІЕ, ІЕІ, ЕІІ.

Представляє інтерес дослідження можливостей групи, утвореної поділом ТІМів за ознакою Рейніна праві – ліві (налаштовані, відповідно, на процес чи на результат) і за класами функцій раціональність – ірраціональність [3].

Так, *ліві ірраціонали* здатні швидко і легко орієнтуватися в ситуації, «переключатися»; їм легко працюється у змінному ритмі. Особи з такими характеристиками складають кістяк груп швидкого реагування у складних ситуаціях.

Ліві раціонали у випадку стресової ситуації теж швидко «включаються», але їм потрібен певний час для коректування планів, прийняття рішень. Таку групу доцільно спеціальним чином тренувати, щоб її дії виявилися успішними в екстремальних ситуаціях.

Праві ірраціонали потребують часу для прийняття рішень, реагування на нову ситуацію; їх ірраціональна сутність дозволяє успішно передбачати можливі варіанти розвитку подій.

Праві раціонали налаштовані на стабільність, на спокійні умови діяльності. Їм не показана робота, пов'язана з необхідністю швидкого реагування.

Висновки. За допомогою соціонічних рекомендацій кожній людині, яка працює чи навчається, легше виявити свої сильні і слабкі сторони (які є у кожного). На сильні сторони можна сміливо опиратися, в той час як слабкі слід «прикривати» і захищати.

Література

1. Румянцева Е. А. Соционический анализ педагогических ситуаций / Е. А. Румянцева // Психология и соционика межличностных отношений. – 2009. – № 10. – С. 51–54.
2. Варус В. И. Профессиональный отбор военных специалистов: биоритмический уровень исследований / В. И. Варус, С. В. Лищенко, В. В. Уваров,

Д. А. Иванов // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. – 2013. – № 2. – С. 46–48.

3. Луценко М. А. Соционика в выборе профессии / М. А. Луценко // Менеджмент и кадры: психология управления, соционика и социология. – 2011. – № 10. – С. 5–10.

*Іваницька О. М.,
Україна, м. Київ, e-mail: oivanytska@rambler.ru*

НОВІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. В умовах децентралізації державного управління та посилення євроінтеграційних процесів змінюються вимоги до підходів, змісту, інструментів і технологій навчання спеціалістів усіх видів фахової підготовки і, особливо, до підготовки державних службовців. Представники державної влади мають володіти сучасними знаннями та мати високий рівень компетенцій із низки дисциплін і видів діяльності. Однак Україна потребує сьогодні не лише спеціалістів із глибокими теоретичними знаннями у певній сфері, а й осіб, які опрацювали процедури реалізації державницького підходу до управління в умовах поживлення процесів інтеграції країни в міжнародне співтовариство.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, в навчальний процес при підготовці магістрів з державного управління має бути впроваджений міждисциплінарний підхід, який має бути реалізований у таких напрямках. По-перше, слід спрямувати зусилля викладачів і слухачів у бік оволодіння стратегічним підходом і навичками побудови сценаріїв розвитку подій (явищ, об'єктів). По-друге, кожен слухач має опанувати технологіями ризик-менеджменту. По-третє, слід навчити слухачів магістерських програм з державного управління аналізу законопроектів та підготовки відповідних висновків. По-четверте, слухач має володіти навичками проведення дипломатичних переговорів з представниками компаній та організацій, у тому числі іноземних, на різних рівнях. По-п'яте, майбутній державний службовець має бути ознайомлений із правилами і процедурами проведення експертиз (громадської, правової, екологічної, санітарної, технічної, комп'ютерної, на предмет техногенної безпеки тощо).

Зауважимо, що перші два напрями є досить добре реалізовані у багатьох закладах, що мають ліцензію на підготовку магістрів з державного управління. Отже, ми зупинимось на тих напрямках, які не знайшли належного відображення в практиці проведення занять із слухачами магістерських програм з державного управління.

Пропонуємо аналіз законопроекту незалежно від сфери його дії здійснювати за таким приблизним планом: сфера дії нового Закону, напрями регуляторного впливу; визначений у проекті Закону статус суб'єктів управління /регулювання (надати відповіді на запитання, як вони визначені,

які повноваження надані, як ці повноваження розподілені між різними структурами та гілками влади); які інші нормативні акти зазначені і як їх норми узгоджуються із новою версією Закону, які існують суперечливі моменти, пов'язані із веденням нових норм; які позитивні та негативні сторони прийняття нового Закону; як законопроект гармонізовано із міжнародним (європейським) законодавством; які пропозиції може надати слухач (група слухачів); як ці пропозиції аргументовані, яка необхідність впровадження запропонованих змін і доповнень.

Українська дипломатія – чи не слабкіше місце в проведенні державної політики. Сьогодні ми маємо величезну кількість прикладів, коли саме прорахунки при проведенні переговорів приводили до руйнівних для країни наслідків. Отже, виникає необхідність посилення цієї складової при підготовці державних службовців. Методика оволодіння технікою проведення переговорів є досить складною, однак така підготовка магістрів є необхідним процесом, оскільки майбутні державні службовці при децентралізації державного управління можуть бути залучені в переговори з представниками різних структур і організацій, у тому числі, міжнародних. Стандартна процедура проведення ділових переговорів досить добре висвітлена у навчальній та науково-популярній літературі [зокрема, 1; 2] та включає такі етапи та стадії: 1) підготовка переговорів (вибір засобів, встановлення контактів, збір інформації, розробка плану ведення переговорів, формування атмосфери взаємної довіри); 2) безпосередньо процес переговорів (уточнення порядку денного, виявлення спірних питань, виявлення глибинних інтересів сторін, розробка варіантів пропозицій для досягнення домовленостей); 3) досягнення згоди (виявлення варіантів для укладання угоди, остаточне обговорення варіантів рішень, досягнення формальної згоди та її документарне підтвердження). Водночас, технологія дипломатичних переговорів вимагає набагато більше знань і навичок до вміння вести переговори, ніж ділові. У цьому процесі важливими є підходи до ведення переговорів, значимість пропозицій іншої сторони для національної економіки, пошук компромісних рішень, значення жестів та поз. Слухачі мають вчитися знаходити «слабкі місця» в аргументах протилежної сторони, відстоювати національні інтереси, концентрувати увагу на деталях, оцінювати наслідки прийняття рішень. Потребує також посилення тематичного спрямування занять з іноземних мов на проведення переговорів і засвоєння відповідної термінології.

Існує близько п'ятдесяти різних видів експертиз, однак практичної підготовки слухачів, зокрема, магістрантів з державного управління, до проведення експертизи не здійснюється. Водночас, можна виділити спільні завдання для проведення експертизи: аналіз документації, що характеризує об'єкт (суб'єкт); детермінація загальних характеристик об'єкту, аналіз його компонентного складу; виявлення функціональних характеристик об'єкту (суб'єкту); встановлення параметрів (показників), які необхідні для нормального функціонування об'єкту (суб'єкту); аналіз його поточного стану; визначення відхилень від нормативних параметрів (стандарту); окреслення порядку дій, необхідних для відновлення нормального стану об'єкту

(суб'єкту); визначення хронології (алгоритму) таких дій; виявлення можливих наслідків запровадження таких дій; підготовка висновку. Залежно від дисципліни, що викладається, можна на практичних заняттях вчитися проводити: оціночну, криміналістичну, лінгвістичну, технічну, екологічну, технологічну, правову та юридичну, економічну, експертизу об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Висновок. Для поглиблення практичної складової в процесі підготовки магістрів з державного управління, майбутніх державних службовців, доцільно акцентувати увагу на підготовці слухачів до аналізу законопроектів та підготовки відповідних висновків; засвоєння навиків проведення переговорів з представниками різних організацій; ознайомлення із правилами і процедурами проведення експертиз.

Література

1. Добротворский И. Л. Переговоры на 100%: Технологии эффективных переговоров / И. Л. Добротворский. – М. : А-Приор, 2007. – 127 с.
2. Франк С. Предпринимательство без границ: деловое общение, переговоры, презентации /С. Франк.– М. : Олимп-Бизнес, 2008. – 288 с.

Лопушинський І. П.,

Україна, м. Херсон, e-mail: doctordumetaua@meta.ua

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Сьогодні на противагу традиційній моделі розвитку держав, основою якої є сировинна економіка, що не потребує значних технологічних новацій, виокремлюють інноваційну модель, що ґрунтується на сучасних інноваційних цінностях і в якій ключовою умовою суспільних змін постає сама людина, її компетенції, знання, креативність, здатність до лідерства та роботи в команді. При інноваційній моделі розвитку суспільства змінюється і модель освіти з репродуктивної на таку, що дозволяє орієнтуватися в усій багатогранності можливостей і змін – партнерську, випереджальну освіту, оскільки об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли в сучасному світі, неминуче позначаються й на системі освіти.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення здобуття публічними службовцями профільної освіти в галузі знань 1501 «Державне управління» за спеціальностями 8.15010002 «Державна служба», 8.15010009 «Міське самоврядування» та 8.15010011 «Електронне урядування» постає одним із актуальних питань, оскільки європейська інтеграція є одним із визначальних напрямків державної політики, що вимагає розробки і запровадження нової

моделі управління, яка відповідає основам регіональної політики Європейського Союзу і максимально гармонізується з європейськими нормами законодавства.

Відповідно до Указу Президента України «Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки» метою державної кадрової політики є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою. Однією із цілей Стратегії є підготовка та професійний розвиток керівних кадрів державної служби, здатних забезпечити ефективність державної політики в галузі державного управління й лідерство в проведенні адміністративної та економічної реформ [1].

Реалізація цього завдання не буде можливою без застосування інноваційних технологій у процесі викладання лідерства для публічних службовців. Сьогодення об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу в магістратурах державного управління та магістратурах державної служби на технологічний рівень, активізації пошуку перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості публічного службовця.

Як відомо, активні методи навчання – це методи, що спонукають слухачів до активної розумової і практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним матеріалом. Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на донесення викладачем до слухача готових знань, їх запам'ятовування і відтворення, а на самостійне оволодіння слухачами магістратур знаннями і вміннями в процесі активної розумової і практичної діяльності. Особливості активних методів навчання полягають у тому, що в їх основі закладено спонукання до практичної та розумової діяльності, без якої немає руху вперед в оволодінні знаннями. Поява і розвиток активних методів зумовлені тим, що перед навчанням постали нові завдання: не тільки дати слухачам знання, а й забезпечити формування та розвиток у них пізнавальних інтересів і здібностей, творчого мислення, умінь і навичок самостійного розумової праці.

Відповідно до Концепції інноваційного розвитку Херсонського національного технічного університету (далі – ХНТУ) основною місією, зокрема, визначено забезпечення лідерства в галузі підготовки висококваліфікованих фахівців і наукових кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що реалізується шляхом гармонійного поєднання фундаментальності та фаховості освіти, наукових досліджень і виховання, інтеграції в європейське освітнє, наукове й економічне співтовариство.

З цією метою в магістратурі державної служби застосовуються найновіші прогресивні форми і методи навчання, що втілюють сучасні напрями і спеціальності післядипломної освіти. У навчальному процесі використовуються комп'ютерний центр, комп'ютерні класи, центр навчальних і тренінгових послуг, потокові і групові аудиторії, навчальна лабораторія, аудіо- та відеотехніка. У магістратурі поширені такі форми занять, як рольові і ділові

ігри, тренінги, case-study, бізнес-форуми та ін.

Популярними серед майбутніх публічних службовців, які навчаються в магістратурі державної служби ХНТУ, є такі тренінги:

1. *Досягнення ефективності, використовуючи емоційний інтелект лідера:* визначити складові емоційного інтелекту, зважити ступінь його впливу на ефективність роботи лідера, відкривати та розвивати власний емоційний інтелект.

2. *Плата за лідерство.* Протистояння стресам: визначити основні чинники тривоги та стресу для лідерів, особливості активної протидії стресу, тренувати навички протистояння стресам.

3. *Лідерство та менеджмент:* визначити сутність поняття лідерства, класифікація лідерства, функції лідерства, порівняти відмінності поведінки лідерів та менеджерів, розвинути практичні навички лідерства.

4. *Стилі лідерства:* вияснити, який стиль лідерства є більш ефективним в управлінні, розвивати практичні навички лідерства.

5. *Робота лідера з командою:* визначити переваги командної діяльності, розвивати навички роботи в команді, вияснити які командні ролі найбільш Вам підходять.

6. *Лідер – соціальний архітектор:* визначити сутність поняття лідерства, класифікація лідерства та його функції, порівняти відмінності поведінки лідерів і менеджерів, розвиток практичних навичок лідерства.

7. *Що означає бути лідером?* Визначити, чому сьогодні необхідне лідерство? Вияснити чи потрібне Вам лідерство? Проаналізувати свій лідерський потенціал. Розвинути практичні навички лідерства.

Суттєву роль у підготовці майбутніх публічних службовців відіграють нестандартні заняття, що викликають зацікавлення в усіх слухачів магістратури, сприяють інтелектуальному розвитку й моральному вихованню. Нестандартні заняття стимулюють пізнавальну самостійність, творчу активність і ініціативу слухача. До таких занять, зокрема, відносимо заняття-змагання (вікторини, конкурси, семінари-аукціони, практичні заняття типу КВК і брейн-ринги; заняття огляду знань (практикуми-заліки, консультації, заняття взаємного навчання, слухач магістратури у ролі викладача проводить семінарське чи практичне заняття, слухач магістратури в ролі фахівця дискутує з колегою по роботі та ін.); заняття комунікативної спрямованості (практикуми-диспути, конференції, телелекції); заняття-імітаційно-моделюючі ігри (імітація фахової діяльності публічного службовця, виконання ролей за сценарієм); лекції-подорожі; лекції-візуалізації; лекції вдвох; лекції із запланованими помилками.

Висновки. Отже, методи активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів магістратури державної служби ХНТУ ефективно поєднуються з іншими, традиційними, загальними дидактичними методами (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, проблемного викладу, частково-пошуковим, дослідницьким), доповнюють та урізноманітнюють їх, а також органічно вписуються в педагогічний процес і відповідають умовам педагогічного середовища вищого навчального закладу зі сталими гуманно-демократичними засадами. Ця прогресивна течія в педагогіці дає змогу гар-

монізувати співвідношення аудиторного навчання підкерівництвом викладача, застосувати інформаційні технології та вдосконалити самостійну роботу слухачів – майбутніх публічних службовців, щоб розвинути в них гнучкість мислення, адаптованість до будь-яких ситуацій, ініціативність, самостійність в ухваленні рішень, уміння працювати в колективі і команді, творчий підхід до розв'язання проблем практичної діяльності.

Література

1. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки : Указ Президента України від 01.02.2012 року № 45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.

Наумова О. Е.,

Україна, м. Харків, e-mail: nauмова_elen@ukr.net

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Постановка проблеми. Вхідження України у європейський та світовий освітній простір потребує модернізації системи вищої освіти. У цьому зв'язку основними пріоритетними напрямками державної політики у сфері розвитку вищої освіти є постійне підвищення якості освіти, модернізація її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розробка та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій [1]. Тож актуальним питанням є дослідження ролі інноваційних технологій навчання у системі вищої освіти та сучасних моделей освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Модернізація системи вищої освіти в Україні спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців у рамках моделі «інноваційної людини», яка широко розповсюджена у світі. Інноваційна людина – це така особа, яка здатна творчо і результативно працювати, бути конкурентоспроможною на ринку праці. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів. При цьому інноваційне навчання спрямоване не тільки на створення й упровадження нововведень, а й на реформування системи освіти, зміни у способах діяльності викладачів та студентів, стилі їх мислення, життя й відносин, які пов'язані із цими нововведеннями [1].

Особливістю інноваційного навчання є орієнтація на динамічні зміни в навколишньому світі. Це передбачає орієнтацію навчального процесу на активне застосування різноманітних методик, спрямованих на розвиток мислення та творчих здібностей студентів. При цьому акцент повинно робити на підготовку не лише «людини, що пізнає», а й «людини, що діє».

Узагальнена модель інноваційного навчання була представлена в одній з перших робіт на цю тему (Kozma and Johnson, 1991), яка передбачала [1]:

- 1) активну участь студента в процесі навчання (а не пасивне засвоєння інформації);
- 2) можливість прикладного застосування знань у реальних умовах;
- 3) наведення концепцій і знань у найрізноманітніших формах, а не тільки у текстовій;
- 4) підхід до навчання як до колективної, а не індивідуальної діяльності;
- 5) акцент на процес навчання, а не на запам'ятовування інформації.

Отже, інноваційна освіта – це освіта, яка спроможна до саморозвитку і яка створює умови для повноцінного розвитку всіх своїх учасників. У свою чергу, інноваційна освітня технологія – це комплекс із трьох взаємопов'язаних складових [2]:

1. Сучасний зміст, що передається студентам, передбачає не стільки засвоєння предметних знань, скільки розвиток компетенцій, адекватних сучасній бізнес-практиці. Даний зміст повинен бути добре структурованим і представленим у вигляді мультимедійних навчальних матеріалів, які передаються за допомогою сучасних засобів комунікацій.

2. Сучасні методи навчання – активні методи формування компетенцій, засновані на взаємодії студентів та їх залучення до навчального процесу, а не тільки на пасивному сприйнятті матеріалу.

3. Сучасна інфраструктура навчання, яка включає інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складові, що дозволяють ефективно застосовувати переваги дистанційних форм навчання.

Однією з сучасних особистісно-орієнтованих освітніх технологій є портфоліо-технологія (від італ. «портфоліо» – «папка з документами», «папка спеціаліста»). В освітній діяльності можуть бути застосовані наступні портфоліо студента [3]:

- антологія робіт студента, що демонструє його безпосередню участь в їх зборі, аналізі, самооцінці своєї діяльності;
- виставка досягнень із навчальної дисципліни за певний період часу;
- колекція робіт, що демонструє не лише навчальні результати студента, а й шлях набуття нових знань та умінь;
- спосіб оцінки індивідуальних досягнень студента в певний час його навчання;
- форма цілеспрямованої, систематичної й неперервної оцінки і самооцінки навчальних результатів студента.

На думку науковців, портфоліо – це спосіб фіксування, накопичення й оцінки індивідуальних досягнень студента за певний період його навчання, який спрямований на самостійне цілепокладання, планування, виконання й оцінку діяльності в індивідуальній роботі студента. Під час реалізації даної технології роль викладача у навчанні змінюється із ведучої на роль помічника, консультанта [3].

Висновки. Застосування освітніх інноваційних технологій сприяє істот-

ному підвищенню теоретичної та практичної підготовки студентів, врахуванню їх здібностей та інтересів, формує досвід взаємодії з навколишнім бізнес-середовищем і забезпечує особистісно-орієнтовану спрямованість навчально-виховного процесу. У результаті, знання, уміння й навички студентів перетворюються в засіб розвитку їх пізнавальних і особистісних якостей.

В Україні інновації у вищій освіті можуть бути розроблені і запроваджені одночасно на рівні організаційно-управлінської структури, технологій і методів навчання, наукових розробок і взаємодії викладачів та студентів, фінансування вищої школи. Проте для їх ефективності доречно провести ряд заходів, зокрема [4]:

- встановити взаємозв'язок між ВНЗ та реальним сектором економіки;
- удосконалити нормативно-правову базу, що регламентує інноваційну діяльність у вищій освіті;
- залучити інвестиції для реалізації інноваційного процесу у вищій школі та модернізувати механізм фінансування вищої освіти;
- розробити стимули для кадрової підтримки інноваційної діяльності в науково-технічній та управлінській сферах;
- надати більше автономії суб'єктам освітнього процесу;
- узгодити підготовку фахівців певного профілю з потребами регіонів;
- удосконалити систему безперервної освіти, пов'язаної з виробництвом і наукою;
- розробити критерії якості освіти, що охоплює академічні програми, технології навчання, наукові дослідження, кадри, знання, матеріально-технічну базу тощо.

Література

1. Козак Л. В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі / Л. В. Козак // Освітологічний дискурс. – 2014. – № 1 (5). – С. 95 – 107.
2. Бондаренко О. В. Современные инновационные технологии в образовании [Электронный ресурс] / О. В. Бондаренко // Инновации: поиски и исследования, 2012. – Вып. 16. – Режим доступа: https://sites.google.com/a/shko.la/ejrono_1/vypuski-zurnala/vypusk-16-sentabr-2012/innovacii-poiski-i-issledovania/sovremennye-innovacionnye-tehnologii-v-obrazovanii.
3. Нечипорук Л. Портфоліо-технологія як інноваційна особистісно-орієнтована технологія навчання у ВНЗ [Електронний ресурс] / Любов Нечипорук. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/106/18796-portfolio-texnologiya-yak-innovacijna-osobistisno-oriyentovana-texnologiya-navchannya-u-vnz.html>.
4. Мельникова О. В. Інновації у вищій освіті як чинник формування національної економіки знань / О. В. Мельникова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди // Економіка. – 2014. – Вип. 14. – С. 16–27.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Найважливішим засобом оновлення і модернізації освіти є інноваційні процеси, котрі відбуваються в освітній установі.

Інноваційний процес в освіті – це процес удосконалення освітньої практики, розвитку освітніх систем на основі нововведень.

Інноваційний процес – це комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню і поширенню сучасних новин (теорій, методик, технологій). Це процес перетворення наукового знання в інновацію, процес послідовного перетворення ідеї в продукт, технологію або послугу; процес мотивований, цілеспрямований, свідомий, що має на меті переведення системи освіти в новий якісний стан, в режим розвитку.

Виклад основного матеріалу. Спрямованість, темпи, ефективність інноваційних процесів залежать від соціально-економічного середовища, в якому вони функціонують і розвиваються, а також від якості управління. Система управління в сучасній науці трактується як сукупність людських, матеріальних, технічних, інформаційних, нормативно-правових і інших компонентів, пов'язаних між собою так, що завдяки цьому реалізується весь комплекс функцій управління.

На управління інноваційним процесом впливають різні чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, тому його слід розглядати як сукупне управління наступними взаємозв'язаними процесами: виконання розпоряджень і рекомендацій вищестоящих органів управління освітою; впровадження в педагогічну практику нових досягнень педагогічної науки і суміжних наук; освоєння передового педагогічного досвіду; вивчення і узагальнення педагогічного досвіду усередині установи; вивчення освітніх потреб курсантів (студентів, слухачів), побажань батьків і соціального оточення; висування інноваційних ідей, розробка, експертиза і впровадження інновацій усередині установи; підвищення інноваційного потенціалу як здатності учасників освіти до здійснення інноваційної діяльності.

Ефективне управління інноваційним процесом реалізується через інноваційний механізм. Інноваційний механізм – це сукупність організаційних, управлінських, фінансово-економічних, правових, інформаційних, технічних і морально-психологічних чинників (їх взаємозв'язок і взаємодія), сприяючих успішному здійсненню інноваційної діяльності і підвищенню ефективності її результатів.

Елементами (складовими) інноваційного механізму є: інноваційне законодавство, організаційні форми інноваційних стосунків; методи управління, фінансування і оцінки ефективності результатів інновацій; морально-

психологічні методи дії на інноваційну активність; заходи інформаційно-технологічного оснащення інноваційного процесу та ін. Викладачу потрібне чітке розуміння суті інноваційних процесів в освіті, уміння здійснювати їх з урахуванням специфічних закономірностей і принципів.

Інноваційні механізми розвитку освіти включають у себе: створення творчої атмосфери в різних освітніх установах, культивування інтересу в науковому і педагогічному співтоваристві до новин; створення соціокультурних і матеріальних (економічних) умов для прийняття і дії всіляких нововведень; ініціація пошукових освітніх систем і механізмів їх усесторонньої підтримки; інтеграцію найбільш перспективних нововведень і продуктивних проєктів в освітні системи, що реально діють, і переведення накопичених інновацій в режим постійно діючих пошукових і експериментальних освітніх систем.

Інноваційна стратегія розвитку вищого навчального закладу передбачає наявність відповідної системи цілей, інфраструктури, створеної для їх досягнення і відпрацювання методів стимулювання і підтримки впровадження інновацій в систему сучасної освіти. Без налагодження дієздатного механізму створення, оцінки і фінансування інновацій практично неможливо утримати конкурентоспроможність вищого навчального закладу на високому рівні.

Висновки. Отже, для розвитку освітньої установи слід спиратися на заходи щодо забезпечення якості освітніх послуг, котрі включають: підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, залучення висококваліфікованих фахівців; розробку, впровадження і методичне забезпечення нових освітніх технологій; інтеграцію інформаційних технологій в навчальний процес; стимулювання інноваційної діяльності науково-педагогічних працівників.

Пищухина О. А.,

Україна, г. Харків, e-mail: pishchukhina@gmail.com

ИНФОРМАЦИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ИНТЕРАКТИВНОГО ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Постановка проблемы. Ориентация системы высшего образования Украины на западноевропейские нормы и стандарты обучения способствует существенной трансформации структуры учебного процесса, связанной с увеличением объемов самостоятельной работы студентов, сокращением часов аудиторной нагрузки, и т.д. Вместе с тем, динамические требования рынка труда к компетенциям и квалификации специалистов с высшим образованием неизменно повышаются, что обуславливает необходимость их качественной подготовки в современных условиях развития социума. Подобные изменения определяют актуальность разработки эффективных компьютерных средств и технологий электронного обучения (e-learning), реализующих интерактивную (интеллектуальную) составляющую образовательного процесса и позволяющих formalizovat его обратную связь с использованием

разработанной информационной технологии [1].

Изложение основного материала. Особенностью разработки таких технологий является необходимость формализации слабоструктурированных областей знаний, которые должны быть заложены в систему электронного обучения: знания педагогической технологии, связанной с оцениванием и рекомендациями преподавателя; знания об ошибках, допускаемых обучаемым в заданной предметной области; знания о психологических особенностях обучаемого и его уровне подготовки, приобретаемые системой в процессе взаимодействия с пользователем. В результате проведенного анализа существующих разработок систем электронного обучения в образовательной сфере было выявлено, что именно реализация процесса поиска ошибок в ответах обучаемых представляет собой наибольшую трудность при разработке подобных компьютерных систем, т.к. в эту связь необходимо включить большое количество критериев оценивания знаний и определения причин возникновения ошибки, представляющих собой слабо формализованную область.

Одним из основных элементов систем e-learning, реализующих интерактивное обучение, являются блок выявления ошибок (блок диагностирования), реализующий итерационный алгоритм поиска в решении предложенных задач, а также блок рекомендаций для устранения сделанных ошибок (блок восстановления) [2]. Для выявления ошибок и определения причин их возникновения необходим механизм, устанавливающий соответствие между сделанной ошибкой и способом ее устранения. Для этого все множество возможных ошибок разделяется на определенные подмножества – место ошибки, класс ошибки и ее вид. С целью классификации всех возможных ошибок обучаемого формируется дихотомическое дерево, отражающее процесс последовательного поиска места ошибки на различных этапах алгоритма решения предложенных задач. Блок диагностирования выполняет обнаружение ошибки по разветвляющемуся дихотомическому алгоритму: обнаружение факта ошибки при несовпадении результата решения с эталонным заданным значением, далее – обнаружение места ошибки на каком-либо этапе решения задачи, определение класса ошибки, т. е. ее принадлежность к лекционной теме или типу решаемых задач, затем – диагностирование «пробела» в знаниях и рекомендации по улучшению полученного результата [3].

В зависимости от проведенной классификации и выявленного вида ошибки системой электронного обучения предлагаются методы ее устранения – повторение теоретического материала, проверка на внимательность, решение более простого примера с целью закрепления алгоритма решений и т. д. [4]. Таким образом, в зависимости от обнаруженной ошибки и ее классификации системой осуществляется выбор метода восстановления недостаточности знаний у обучаемого. Итерационный подход к обучению, реализованный в системе, позволяет формализовать обратную связь процесса обучения, повысить его эффективность и уменьшить количество времени, затрачиваемое обучаемым на усвоение материала.

Выводы. Таким образом, предложена информационная технология интерактивного обучения для поиска ошибок в ответах обучаемого, диагностирования их

причины и восстановления знаний, соответствующих найденной ошибке, с помощью современных компьютерных средств, а именно – с использованием интеллектуальных систем электронного обучения. Технология создана на основании разработанных моделей и алгоритмов поиска ошибок в ответах обучающегося и частичного определения причин их возникновения. Особенностью технологии является формирование модели представления знаний об ошибках для формирования рекомендаций по их устранению и использование дихотомического алгоритма в процессе поиска ошибок. С помощью технологии осуществляется поэтапный контроль процесса обучения, определение места возникновения ошибок, в отдельных случаях – распознавание причин их возникновения и формирование рекомендаций по их устранению.

Литература

1. Пищухина О. А., Ключок А. Ю. Подход к формированию обратной связи в интеллектуальных обучающих системах в сфере высшего технического образования. – *Радіоелектроніка, інформатика, управління*. – Запоріжжя : ЗНТУ. – 2011. – № 2 (25). – С. 107–110.
2. Pishchukhina O. A. Analytical support of requirements development for intelligent e-learning systems – *Радіоелектроніка, інформатика, управління*. – Запоріжжя : ЗНТУ. – 2013. – № 2 (29). – С. 136–139.
3. Кулик А. С., Пищухина О. А., Ключок А. Ю. Модели и алгоритмы поиска ошибок при решении задач с использованием компьютерных средств обучения. – *Радіоелектроніка, інформатика, управління*. – Запоріжжя : ЗНТУ – 2012. – № 1 (26). – С. 59–63.
4. Пищухина О.А. Управление требованиями при разработке систем e-learning // VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми і досягнення в галузі радіотехніки, телекомунікацій та інформаційних технологій». – Запоріжжя : ЗНТУ. – 2014. – С. 207–208.

Старова О. О.,

Україна, м. Харків, e-mail: iverra@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ «ВКОНТАКТЕ» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Соціальні мережі – «інтерактивні веб-сайти, які являють собою автоматизоване соціальне середовище» [1] – разом з іншими новітніми інформаційними технологіями стали невід’ємною складовою культури ХХІ ст. Наразі найбільш популярними в нашій країні є ресурси «ВКонтакте», «Facebook», «Мой мир» «Однокласники», «Twitter», причому переважає серед їхніх користувачів саме молодь віком від 16 до 24 років.

«Соціальна активність» школярів і студентів в Інтернеті спричинилася до того, що наразі українські педагоги починають розглядати віртуальний

простір як інструмент навчальної роботи, що має значний потенціал [2, 3]. Сучасний викладач, щоб не втрачати порозуміння зі своєю аудиторією, має опанувати можливості, які надає віртуальне спілкування, для реалізації своїх професійних цілей.

На нашу думку, значний потенціал для створення особливого навчального простору, призначеного для поглиблення співпраці між педагогом і його підопічними, широкого застосування новітніх методів навчання і вдосконалення мовленнєвої компетенції, має соціальна мережа «ВКонтакте». Відповідно метою дослідження є розгляд ресурсів цієї соціальної мережі в ракурсі конструювання віртуального середовища взаємодії між викладачем та його аудиторією для забезпечення мовної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши структуру «ВКонтакте», ми дійшли висновку, що ця мережа дозволяє педагогові контактувати з підопічними у два способи: створити власний відкритий для інших користувачів акаунт або заснувати спеціалізовану групу (спільноту) і діяти в її межах. Другий варіант є більш прийнятним і зручним, оскільки не порушує меж приватності, робить інформацію й спілкування колективними й максимально відкритими.

Шаблон групи «ВКонтакте» являє собою сторінку з дуже зручним інтерфейсом, до складу якого входять рубрики «Назва», «Опис», «Останні новини», «Фотографія спільноти», «Обговорення», «Учасники», «Фотографії», «Фотоальбоми», «Аудіозаписи», «Відеозаписи», «Документи», «Стіна», «Посилання», «Контакти», що надають багато можливостей для створення віртуального навчального середовища, придатного для багатогранної реалізації мовної освіти. Викладач, який є засновником групи, автоматично стає її адміністратором, тобто отримує виняткове право наповнювати ресурс інформацією за поданими опціями й

4 листопада 2013 року з метою застосування ресурсів соціальної мережі «ВКонтакте» у викладанні української мови за професійним спрямуванням ми заснували в ній для курсантів та студентів Національного університету цивільного захисту України експериментальну профільну групу під назвою «Українська без помилок» (адреса сторінки: <http://vk.com/club60648526>) і повідомили про її існування своїм підопічним.

За час функціонування групи було досягнуто таких позитивних результатів:

1. Значно збільшився ступінь інформативності, мобільності й упорядкованості навчального процесу.

2. Вдалося покращити зв'язок між різними поколіннями, оскільки спілкування через соціальну мережу є в сприйнятті студента (курсанта) модним, стильним, сучасним.

3. Уведення навчального компонента в спілкування через соціальну мережу сприяло підвищенню успішності курсантів і студентів, оскільки вони дістали змогу в разі відсутності на занятті швидко дізнаватися завдання й отримувати теоретичний матеріал у точному формулюванні, а отже, максимально ефективно відпрацьовувати пропущені заняття.

Загалом ми переконалися, що застосування ресурсів соціальної мережі значно сприяє поглибленню та урізноманітненню співпраці викладача і його аудиторії, суттєво підвищує ефективність навчального процесу з опанування української мови.

Висновки. Отже, соціальна мережа «ВКонтакте» справді відкриває цікаві можливості для небайдужого й творчого педагога. На нашу думку, цей ресурс варто використовувати як для навчання мов, так і у викладанні будь-якої дисципліни в середній і вищій школі з метою оновлення системи освіти, її наближення до реалій, у яких формується сучасний молодий українець.

Література

1. Диких Э. Р. Об использовании социальных сетей в образовании [Электронный ресурс] / Элина Родионовна Диких // Сибирская ассоциация консультантов. Заочные науч.-пед. конференции, 2009. – Режим доступа : <http://sibac.info/index.php/2009-07-01-10-21-16/2968->.

2. Можаяева Г. В. Использование виртуальных социальных сетей в обучении студентов-гуманитариев / Г. В. Можаяева, А. В. Фещенко // Информационный бюллетень Ассоциации «История и компьютер». — Вип. 36. Материалы XII конференции АИК (октябрь 2010 г.). – М. : МГУ, 2010. – С. 174–175.

3. Светлорусова А. В. Роль віртуальних співтовариств у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників / А. В. Светлорусова // Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України : Матеріали наукової конференції. – К. : ІТЗН НАПН України, 2011. – С. 30–32.

Чайковська І. І.,

Україна, м. Хмельницький, e-mail: inna.chaikovska@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Постановка проблеми. Процеси інформатизації сучасного суспільства та тісно пов'язані з ними процеси інформатизації усіх форм освітньої діяльності характеризуються процесами вдосконалення та масового поширення сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Подібні технології активно застосовуються для передачі інформації та забезпечення взаємодії викладача та студента в новітніх системах відкритого та дистанційного навчання. Сучасний викладач повинен не лише володіти знаннями в області інформаційно-комунікаційних технологій, але й бути спеціалістом у їх застосуванні в своїй професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для впровадження інформаційних технологій в навчальний процес в якості інструменту можна використовувати систему дистанційного навчання Moodle.

Слово «Moodle» – це акронім слів «Modular Object-Oriented Dynamic

Learning Environment» (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище).

Moodle – безкоштовна система електронного навчання, яка розроблена австралійським професором Мартіном Дунгіамосом. Офіційний сайт системи <http://moodle.org/>. Система перекладена на декілька десятків мов, працює у більшості країн світу та може вважатися найбільш популярною системою для навчання в світі. Широку популярність їй забезпечили простота використання і відкритий код.

Moodle – це пакет програмних модулів, який зазвичай визначають як CMS (course management system – система управління курсами) або LMS (learning management system – система управління навчанням), і який надає можливість створювати сайти для онлайн-навчання.

Moodle включає такі типові функціональні механізми: здачу виконаних завдань; оцінювання виконаних завдань; опитування (голосування); дискусійні форуми та чати; завантаження файлів; обмін повідомленнями; календар подій; новини та анонси подій; онлайн-тестування; wiki; пакети SCORM; глосарій та ін.

Використовуючи Moodle, викладач може створювати курси, наповнюючи їх вмістом у вигляді текстів, допоміжних файлів, презентацій, опитувальників і т. п. Moodle встановлюється на сервер, користувачі отримують доступ до сервера по мережі через браузер. Для використання Moodle досить мати будь-який web-браузер, що робить використання цього навчального середовища зручним як для викладача, так і для студентів. За результатами виконання студентами завдань, викладач може виставляти оцінки і давати коментарі. Таким чином Moodle є і центром створення навчального матеріалу, і забезпеченням інтерактивної взаємодії між учасниками навчального процесу. У самому Moodle обмежень на кількість користувачів немає. Функціональність Moodle можна розширити за допомогою додаткових модулів.

Крім мовної підтримки і шаблонів оформлення, Moodle дозволяє підключати також наступні типи модулів: елементи курсу, звіти адміністратора, типи завдань, модулі аутентифікації, блоки, формати курсів, звіти по курсам, поля бази даних (для елемента курсу «База даних»), модулі підписки на курси, фільтри, звіти за оцінками, формати експорту оцінок, формати імпорту оцінок, портфоліо, типи питань у тестах, формати імпорту/експорту тестів, звіти по тестах, сховища файлів, типи ресурсів, модулі пошуку.

У Moodle використовуються такі ролі:

- адміністратор (може робити все на сайті і в будь-якому курсі);
- творець курсу (може створити курс і вчити в ньому);
- учитель (може багато чого робити всередині курсу, редагувати матеріали курсу);
- учитель без права редагувати (може вчити студентів, оцінювати їх);
- студент (має доступ до матеріалів курсу);
- гість (може мати доступ до яких-небудь курсів при отриманні гостьового доступу).

Висновки. Moodle може використовуватися для навчання в школі, вузі,

для підтримки очного і заочного навчання, дистанційного навчання.

Тому розвиток і вдосконалення інформаційного середовища сфери освіти залежить від забезпечення системи освіти як в цілому, так і кожного навчального закладу окремо спеціалізованими підрозділами, пристосованими для організації діяльності з засобами нових інформаційних технологій.

Література

1. Тунда В. А. Пособие-путеводитель по документации Moodle 2.5. Для начинающих / В. А. Тунда. – Томск, 2014. – 222 с.
2. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle : учебное пособие. 2-е изд. испр. и дополн. / А. М. Анисимов. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – 292 с.
3. Документация по Moodle 2.5. Ч. 3. Управление сайтом Moodle. Пер. с англ. В. А. Тунда, Е. А. Тунда [под общ. ред. Ф. П. Тарасенко]. – Томск, 2013. – 126 с.
4. Курмышев Н. В. Справочник по созданию элементов системы дистанционного обучения Moodle 2.0 / Н. В. Курмышев, К. Ю. Краснощеков. – Великий Новгород, 2013. – 88 с.
5. Moodle – Open-source learning platform | Moodle.org [Електронний ресурс]. – <http://moodle.org/>.

СЕКЦІЯ 8

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЮ

*Барило О. Г.,
Потеряйко С. П.,
Тищенко В. О.,*

Україна, м. Київ, e-mail: vndr@mail.ru

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Людина, її життя, здоров'я і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Серед найважливіших завдань, спрямованих на забезпечення даного соціального пріоритету, держава визначила цивільний захист населення і територій.

Процеси, що не піддаються контролю з боку людини та пов'язані з життєвим циклом нашої планети, впливом на неї зовнішніх факторів, можуть викликати надзвичайні ситуації природного характеру. Атомна енергетика, використання електричної та теплової енергії, обіг небезпечних речовин тощо обумовлюють потенційну небезпеку виникнення надзвичайних ситуацій, які прийнято називати техногенними. На даний час, у зв'язку з подіями на Донбасі, надзвичайні ситуації виникають внаслідок дій воєнного характеру, терористичних актів та процесів соціально-політичного характеру.

Негативні наслідки аварій, катастроф та стихійних лих ставить проблему ліквідації надзвичайних ситуацій та мінімізацію негативних наслідків від них в ряд найбільш актуальних і важливих завдань ДСНС України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування [1].

Аналіз ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру свідчить про те, що існують суттєві проблеми в удосконаленні державного управління, яке має стати більш соціально, екологічно і інноваційно орієнтовним, більш ефективним і масштабним.

У зв'язку із вищевикладеним, постає проблема, сутність якої у тому, що, з одного боку, кількість надзвичайних ситуацій, у тому числі військового характеру, та масштабність їх наслідків зростають, а з іншого – єдина державна система цивільного захисту потребує удосконалення. Тому, на даний час актуальним питанням є удосконалення державного управління при ліквідації надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. Не маючи можливості повністю усунути надзвичайні ситуації, суспільство вживає заходів, що максимального зниження ймовірності їх виникнення та захисту населення, об'єктів і

територій [2].

У результаті глобального розвитку людської цивілізації проявилася стійка тенденція до збільшення кількості тяжких аварій, руйнівних стихійних явищ, небезпечних соціальних збурень, які в тій, чи іншій мірі притаманні і Україні.

Об'єкти господарювання та територія України продовжують перебувати під негативним впливом воєнних дій, а також вражаючих чинників природного та техногенного походження, що призводить до виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій, загибелі людей, погіршення умов життєдіяльності населення.

У промисловому комплексі України функціонує близько 1093 об'єктів на яких зберігаються або використовуються у виробничій діяльності понад 275 тис. тонн небезпечних хімічних речовин, у тому числі: 5,2 тис. тонн хлору, 129,1 тис. тонн аміаку та близько 140 тис. тонн інших небезпечних хімічних речовин [3].

Основними причинами виникнення надзвичайних ситуацій є:

- недотримання правил пожежної безпеки, у тому числі порушення правил опалювальних приладів;
- порушення правил дорожнього руху;
- порушення вимог технологічних процесів;
- застарілість та фізична зношеність обладнання, конструкцій, комунікацій тощо;
- ускладнення погодних умов;
- порушення санітарно-гігієнічних норм установами громадського харчування;
- зниження контролю за виконанням протиепізоотичних та протиепідемічних заходів.

Як правило, надзвичайні ситуації є динамічними незворотними процесами, які розвиваються та протікають з великою швидкістю, характеризуються різноманітністю негативних впливів та високим рівнем вражаючих факторів. Реагування на них потребує високої оперативності, рішучості, професіоналізму та злагодженості дій органів управління та підрозділів оперативно-рятувальної служби ДСНС України. У свою чергу, успішне виконання великого обсягу робіт є можливим лише за умови ефективності державного управління.

Недосконалість державного управління в умовах нарощування кількості і складності суспільних інфраструктур спричиняє збільшення потоку помилкових і некомпетентних рішень, пов'язаних з соціально-економічним розвитком.

Недосконалість державного управління в умовах воєнних дій спричиняє збільшення потоку помилкових і некомпетентних рішень щодо виконання заходів, пов'язаних із забезпеченням життя та здоров'я людей. При цьому, особливо відчутним і загрозливим стає недостатність спроможності керівників органів управління до аналізу обстановки та прийняття обґрунтованих рішень [4].

Однією з причин такого стану державного управління є відсутність критеріїв безпеки, які мають застосовуватися в процесі прийняття управлін-

ських рішень. Парадигма сталого розвитку, висуваючи свою головну мету – підвищення якості життя, визначає, що умовою його досягнення є вироблення і запровадження нового підходу до управління соціумом. Причому, другою метою, яка підпорядкована головній, є створення системи управління безпекою розвитку суспільства. Сьогодні планування соціально-економічного розвитку держави має враховувати не лише політико-економічні імперативи, але й нові вимоги щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Висновки. Одним із напрямів удосконалення державного управління у сфері цивільного захисту є організація моніторингу і запобігання кризовим явищам, підвищення ефективності прогнозування і запобігання.

Крім того, з метою удосконалення управління під час ліквідації наслідків терористичних актів та ведення бойових дій необхідно розробляти та впроваджувати нову матеріально-технічну базу органів управління та сил цивільного захисту з метою забезпечення їх живучості та виконання завдань, пов'язаних із рятуванням населення, що потрапило у зону надзвичайної ситуації воєнного характеру.

Подальшим напрямом наукових досліджень із вищезрозглянутої тематики вбачається у розробленні нових методик оцінювання ефективності організації управління у надзвичайних ситуаціях воєнного, техногенного та природного характеру.

Література

1. Інформаційний бюлетень Про надзвичайні ситуації у 2013 р. центральний і регіональний рівні. – № 8. – 2013. УкрНДЦЗ. м. Київ. – С. 2, 10.
2. Альбощій О. В. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : навч. посіб. / О. В. Альбощій, М. М. Кулешов та ін. – Х., 2007. – С. 310.
3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2012 р. – Київ, 2012. – С. 383.
4. Буравльов Є. П. Управління техногенною безпекою України / Є. П. Буравльов, В. В. Гетьман. – Київ, 2006. – С. 235.

Васильченко А. В.,

Україна, г. Харків, e-mail: oprpr_apbu@ukr.net

ПРИМЕНИМОСТЬ ПОЖАРОУБЕЖИЩ ДЛЯ СПАСЕНИЯ ЛЮДЕЙ В АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЫСОТНЫХ ЗДАНИЯХ

Постановка проблемы. Для защиты людей при пожаре в небоскребе Бурдж-Халифа высотой 828 м (162 этажа) через каждые 25 этажей оборудованы особые помещения – пожароубежища, защищенные от огня и имеющие автономную систему кондиционирования. Считается, что люди не сумевшие спуститься вниз смогут в них переждать бедствие.

При подобном подходе к обеспечению безопасности людей в административных высотных зданиях, учитывая наиболее опасные сценарии развития пожарной ситуации при блокировании путей эвакуации, можно предположить, что заполнение пожароубежищ будет происходить, в основном, с вышележащих этажей и, возможно, с нескольких нижележащих этажей. В случае недоступности основных путей эвакуации можно ожидать максимальное заполнение пожароубежища до 3000 чел [1].

Изложение основного материала. Время заполнения пожароубежища, оценочно может составлять от 20 до 40 мин. При этом достижение критических значений ОФП (по задымлению и токсичным продуктам горения) в лестничной клетке при негативном сценарии может происходить за 4...15 мин [1].

Для обеспечения относительного комфорта и безопасности людей в пожароубежище необходимо оборудовать его местами для сидения, системой воздухообмена, укомплектовать средствами первой медицинской помощи, устройствами коллективного и индивидуального спасения, устройствами защиты органов дыхания и т. д.

Если принять норму площади для пожароубежищ $p = 0,6 \text{ м}^2/\text{чел}$, то расчетная площадь пожароубежища для пожарного отсека составит 1800...2000 м^2 , что сравнимо с общей площадью этажа. Т.е. для организации пожароубежища в объеме технического этажа вряд ли хватит места, и потребуется дополнительный этаж.

Из вышеизложенного видно, что: время заполнения пожароубежища превышает время достижения критических значений ОФП; для организации пожароубежища с требуемыми условиями комфортности необходимо выделять отдельно целый этаж, не совместимый с техническим этажом; пожароубежища должны находиться в состоянии постоянной готовности, что требует больших расходов; они занимают большой объем здания, снижая эффективность использования его площадей.

Оценка возможности использования пожароубежища показывает, что кроме экономической неэффективности оно не соответствует своему концептуальному назначению. Действительно, для того, чтобы расчетное время заполнения пожароубежища не превысило необходимого, пожароубежища должны располагаться по высоте примерно через каждые 5 этажей. Однако, и в этом случае пожароубежище не обеспечит достаточный уровень безопасности, т.к. не гарантируется свободное перемещение к нему по лестничной клетке.

Выводы. Таким образом, выдвинутая концепция назначения пожароубежища не выдерживает критики и является неработоспособной. Пожароубежища в том виде, в котором они задуманы, в случае необходимости их использования не обеспечат безопасности людей.

Взамен можно предложить систему безопасности административных высотных зданий [1], в которой:

1. Каждый этаж высотного здания разделяется на противопожарные участки противопожарными перегородками с противопожарными дверями.
2. Внутри каждого противопожарного участка размещается расчетное количество индивидуальных тросовых технических средств спасения.

3. Фасад висотного здания оборудується приспособленнями для удобства использования технических средств спасения при пожаре.

4. Технические этажи располагаются по высоте через 10...15 этажей и оборудуются как пожаробезопасные транзитные зоны для ступенчатой эвакуации:

– перекрытия технических этажей оборудуются повышенной теплозащитой, а выходы в лестничные клетки – тамбур-шлюзами с противопожарными дверями;

– по периметру технических этажей предусматриваются балконы, на которые люди могут эвакуироваться с вышележащих этажей с помощью технических средств спасения;

– на технических этажах в разных концах необходимо размещать не менее двух устройств коллективного спасения (специальные лифты или рукавные спасательные устройства), защищенных от ОФП, на случай невозможности эвакуации по лестничным клеткам;

– коллективные средства спасения должны связывать технические этажи друг с другом.

*Дзяна Г. О.,
Дзяний Р. Б.,*

Україна, м. Львів, e-mail: halyna-dziana@ukr.net

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Забезпечення державою високого рівня безпеки громадян в режимі надзвичайної ситуації, що встановлений на території Луганської і Донецької областей та режиму підвищеної готовності у всій державі, стає все складнішим завданням. З одного боку, це обумовлено об'єктивними факторами політичного та економічного характеру, з іншого – суб'єктивними факторами – зростанням ризиків індивідуальних загроз населенню України техногенного, соціально-політичного характеру, з якими стикається кожна людина і суспільство в цілому у повсякденному житті. В ситуації, що виникла, з'явилась реальна необхідність задіяти всі наявні ресурси суспільства, держави та бізнесу для здійснення ефективних заходів попередження та реагування на розвиток різнопланових надзвичайних ситуацій.

У Хіогській рамковій програмі дій, прийнятій на Всесвітній конференції ООН із зниження ризику, з-поміж основних заходів зі зменшення ризиків надзвичайних ситуацій називається «сприяння налагодженню державно-приватного партнерства для більш активного залучення приватного сектору до боротьби зі стихійними лихами», «заохочення приватного сектору до зміцнення заходів щодо запобігання стихійним лихам...» [1].

Виклад основного матеріалу. Сучасна ситуація в Україні може стати

потужним поштовхом до розвитку державно-приватного партнерства у сфері цивільного захисту, адже, як показує світовий досвід, практика застосування державно-приватного партнерства у сфері безпеки добре зарекомендувала себе під час ліквідації наслідків терористичних актів в США, природних і техногенних надзвичайних ситуацій в Азії (цунамі), Японії та інших країнах. Співробітництво між органам влади та приватним бізнесом реально дає змогу підвищити готовність населення та об'єктів промисловості до таких ситуацій, які зараз відбуваються в Україні.

На жаль, у Кодексі цивільного захисту України політиці партнерства влади і приватного бізнесу через державно-приватний механізм уваги практично не приділяється і лише деякі інструменти опосередковано пов'язуються з основними завданнями єдиної державної системи цивільного захисту при формуванні і реалізації державної політики щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (розділ IV), запобігання надзвичайним ситуаціям (розділ V), реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків (розділ VI), тобто пунктів для співпраці є більш, ніж достатньо [2].

Розглянемо деякі з них:

– Глава 6 – «Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту». Завдання – в мінімальні терміни доставити інформацію споживачу. Виконання – мобільні оператори, приватні теле- та радіокомпанії, інтернет-провайдери та інші.

– Глава 7 – «Укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційні заходи». Завдання – колективний захист. Виконання – завчасне створення захисних споруд – приватне будівництво житлових, бізнес, виробничих споруд, споруд подвійного призначення, утримання їх в робочому стані (ст. 32, п. 10, 13).

– Стаття 33 – «Заходи з евакуації» (п. 10,11) – залучення приватного транспорту на взаємовигідних умовах.

– Глави 8, 9 – «Інженерний захист територій, радіаційний і хімічний захист» та «Медичний, біологічний і психологічний захист, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» – можливість придбання в особисте користування засобів індивідуального захисту, тобто запросити приватний бізнес для освоєння потреб ринку безпеки, який був прерогативою держави, але, який вона не могла задовольнити.

– Глава 10 – «Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» – залучення громадських (волонтерських) організацій до навчання за місцем роботи і проживання.

– Розділ V – «Запобігання надзвичайним ситуаціям». Найбільш привабливими для державно-приватного партнерства є:

Стаття 43 – «Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій»;

Стаття 49 – «Страхування»;

Стаття 53 – «Автоматизована система раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення».

– Розділ VI – «Реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків».

Найбільш привабливими для державно-приватного партнерства є:

Глава 16 – «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій»;

Стаття 81 – «Життєзабезпечення постраждалих»;

Стаття 82 – «Проведення відновлювальних робіт»;

Стаття 86 – «Забезпечення житлом постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій»;

Стаття 87 – «Надання медичної та психологічної допомоги»;

Стаття 88 – «Гуманітарна допомога»;

Стаття 89 – «Надання інших видів допомоги».

Висновки. Отже, як бачимо, вивчення нормативно-правових основ, закріплених у Кодексі цивільного захисту, наявна світова практика та накопичений досвід в Україні за останній рік дозволяють стверджувати, що в Україні є широке поле для розвитку державно-приватного партнерства як антикризової політики у сфері цивільного захисту, що дає змогу зробити наступні висновки:

1. В умовах, коли на перший план в державі виходять військові загрози, розширення співпраці між державою та приватним бізнесом для забезпечення безпеки людей, населення і суспільства стає щораз вагомішим.

2. Розвиток політики партнерства за допомогою державно-приватного механізму пропонується визнати одним з основних шляхів антикризової політики у сфері цивільного захисту при побудові ефективної системи попередження, реагування, захисту, рятування та відновлення в надзвичайних ситуаціях.

3. Враховуючи ефективність державно-приватного партнерства – особливо в кризовий період – нормативно-правова база України потребує розширення і вдосконалення, щоб визначити підходи на державному рівні щодо форм та обов'язків співпраці держави та приватного бізнесу в специфічній галузі цивільного захисту населення і територій в надзвичайних ситуаціях.

Література

1. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні щодо співробітництва у галузі зменшення ризиків природних катастроф та швидкого відновлення // Офіційний вісник України. – 2009. – № 88. – С. 137, Ст. 2993, кодакта 48390/2009.

2. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

ОБ ИЗМЕНЕНИЯХ В СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЕ В РАЙОНЕ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ, ВОЗНИКШЕЙ В РЕЗУЛЬТАТЕ ВЗРЫВА БОЕПРИПАСОВ НА АТРСКЛАДЕ

Постановка проблемы. Одна из задач экологической безопасности – комплексная оценка воздействия техногенного загрязнения на окружающую среду и человека. Она включает решение экологических, экономических, социальных и техногенных задач и связана с проблемами в социальной сфере.

Изложение основного материала. Социальная сфера – подсистема национальной экономики, то есть явления, процессы, виды деятельности и объекты, связанные с обеспечением жизнедеятельности общества, человека, с удовлетворением их потребностей, интересов. Социальная сфера регулируется государством путем влияния органов государственной власти с помощью различных средств (форм, методов и инструментов) на развитие социальных отношений, условия жизни и труда населения страны.

В результате чрезвычайной ситуации техногенного характера (ЧСТХ) в зоне воздействия оказывается и социальная сфера, которая может претерпевать существенные изменения во времени в зависимости от мощности и продолжительности факторов воздействия.

Наглядным примером таких изменений является информация о состоянии социальной сферы в зоне ЧСТХ, которая произошла в 2008 году в г. Лозовая в результате пожара и взрыва боеприпасов на артиллерийском складе [1]. Основным фактором воздействия на состояние социальной сферы в данном случае является продолжительность пожара и взрывов боеприпасов [2]. При этом в социальной сфере объектами воздействия выступают три группы людей: одна группа – подразделения МЧС по ликвидации ЧСТХ, от действий которых зависит продолжительность и масштабы последствий ЧСТХ, вторая группа – население, для которого резко возрастает риск ухудшения условий жизни и труда в зоне воздействия, третья группа – специальные подразделения по ликвидации.

Как следует из данных, представленных в таблице, вначале ЧСТХ происходят существенные изменения в социальной сфере – в зоне возможного поражения (зоне воздействия ЧСТХ), где существует высокий риск гибели населения. Из этой зоны КМ Украины принимается решение об эвакуации населения – эвакуированы 13 тыс. 946 человек, в том числе 203 ребенка. Одновременно движение пассажирских поездов по железнодорожной станции Лозовая организуется по резервной схеме.

Данные о состоянии социальной сферы в зоне ЧСТХ

Дата Количество взрывов*	Информация о состоянии социальной сферы в зоне ЧСТХ
28.08.2008 640/81	Кабинетом Министров Украины принято решение об <i>эвакуации населения</i> из 5-километровой возможной зоны поражения. С трехкилометровой зоны эвакуированы 6,5 тыс. человек, в том числе из г. Лозовая - 4,5 тыс. человек, из прилегающих сел и военного городка 2 тыс. человек. Эвакуационные мероприятия продолжаются. <i>Движение пассажирских поездов</i> по железнодорожной станции Лозовая организовано по резервной схеме. <i>От электроснабжения отключены</i> объекты и сооружения военной части. Развернут пункт жизнеобеспечения населения и оказания <i>медицинской помощи</i> . По предварительной информации, жертв нет.
29.08.2008 189/29	С 27 по 28 августа, согласно решению Кабинета Министров Украины, из возможной зоны поражения (г. Лозовая и прилегающие населенные пункты Лозовского района) были эвакуированы 13 тыс. 946 человек, в том числе 203 ребенка. В местах эвакуации жителей организовано <i>питание, подвоз воды, медицинское и психологическое обеспечение</i> . Движение пассажирских поездов по железнодорожной станции Лозовая организовано по резервной схеме.
30.08.2008 45/0	Информация аналогична от 29.08.2008
31.8.2008 34/33	Жители близлежащих населенных пунктов и жилых домов города Лозовая, которые входят в 3-5 километровой зоны, вернулись в свои дома. Местные органы исполнительной власти начали обследование и оценку убытков в частном секторе и на объектах жизнеобеспечения. В 48 жилых домах и 14 зданиях социальной сферы населенных пунктов Лозовского района <i>повреждены стекла, оконные рамы и шифер</i> .
01.09.2009 16/1	В течение дня заявки от населения на разминирование в пределах зоны ответственности МЧС не поступали. Местными органами власти обследованы 5914 частных и 397 многоэтажных жилых домов, 24 объекта социально-культурной сферы и коммунального хозяйства. В результате обнаружены 308 частных, 87 многоэтажных жилых домов, 37 зданий <i>объектов социально-культурной сферы и коммунального хозяйства, имеющие повреждения</i> ; 1 частный жилой дом получил значительные повреждения в результате пожара; 2 частных жилых дома <i>уничтожены</i> .

* Количество малых и больших взрывов

Выводы. Следует отметить, что после возвращения населения социальное напряжение было очень высоким, т.к. оставался риск взрыва неразорвавшихся боеприпасов. Для снижения этого риска в течение трех лет выполнялась Государственная экологическая программа ликвидации последствий ЧСТХ на территории военной части.

Литература

1. Міністерство надзвичайних ситуацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/managament.html>.

2. Іванов Є. В. Деякі закономірності вибухів боеприпасів на 61-му арсеналі Південного ОКСВ у м. Лозова в серпні 2008 року / Є. В. Іванов, О. Є. Васюков. Проблеми надзвичайних ситуації. Збірник наукових праць НУЦЗ України. – Харків: НУЦЗУ. – 2011, Вип. 14. – С. 77–83.

3. Державна цільова екологічна програма ліквідації наслідків надзвичайної ситуації на території військової частини А0829 (м. Лозова Харківської області) на 2011–2013 роки [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.1998 р. № 391. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/237-2011-%D0%BF>.

Кулешов М. М.,

Україна, м. Харків, e-mail: uodscz@nuczu.edu.ua

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Інтеграція Української економіки в європейський простір, масштаби і характер діяльності соціальних інститутів, нові виклики сучасності, які пов'язані з загрозами природного, техногенного, соціального і воєнного характеру, вимагають нових підходів до побудови та організації управління системами безпеки і зокрема цивільного захисту (далі – ЦЗ) України.

Виклад основного матеріалу. Автор підтримує позицію багатьох фахівців сфери цивільного захисту щодо побудови система ЦЗ нашої держави за універсальною моделлю, яка передбачає у рівному ступені високий рівень готовності до захисту населення і території України від надзвичайних ситуацій (НС) техногенного і природного характеру, а також соціально-політичного та воєнного характеру. Тобто сфера діяльності ЦЗ і його завдання повинні бути істотно розширені і не обмежуватися тільки захистом населення у мирний час, хоча саме це, повинно і в подальшому залишатися його пріоритетом. Національна (державна) система під виконання завдань ЦЗ, відповідно до світової практики, повинна мати у своєму складі:

– підготовлені органи управління на усіх рівнях функціонування єдиної

державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ);

- сучасні засоби оповіщення та системи зв'язку;
- системи радіаційної розвідки, дозиметричного та хімічного контролю;
- надійні системи захисних споруд;
- запаси продовольчих товарів, сировини та матеріальних ресурсів;
- підготовлені сили та засоби цивільного захисту;
- органи державного нагляду та контролю у сфері ЦЗ.

Слід визнати необхідність підготовки і здійснення заходів щодо захисту населення від військових небезпек в сучасних умовах і на перспективу, принаймні, до тих пір, поки існує загроза виникнення збройних конфліктів. ЄДСЦЗ України повинна бути готовою до виконання своїх завдань в умовах можливих військових дій будь-якого масштабу, всіх форм можливих збройних конфліктів, застосування всіх видів засобів збройного протидіювання. У цьому аспекті особливого значення набуває рівень мобілізаційної готовності ЦЗ.

З урахуванням досвіду провідних країн світу слід очікувати, що в найближчому майбутньому система ЦЗ, як і вся оборона країни, будуватиметься за принципом стратегічної мобільності, сутність якого полягає у поетапному нарощуванні заходів ЦЗ за часом і простором в залежності від місця та рівня загроз, а також у швидкої концентрації сил і засобів в потрібний час у потрібному місці.

Назріла необхідність більш активного впливу держави на управління ризиками, де головна роль відводиться попередженню НС, зниженню ризиків їх виникнення. В проектах засад державної політики в галузі управління ризиками, які розробляються, головним повинно бути не тільки організація та вдосконалення моніторингу, а також прогнозування і попередження НС. Значна увага повинна приділятися впровадженню та удосконаленню системи декларування безпеки потенційно небезпечних виробничих об'єктів, ліцензування їх діяльності, страхування ризиків.

Вже зараз просліджуються ознаки того, що ЦЗ України приймає більш територіальний характер, ніж відомчий (виробничий) і за умови децентралізації влади, коли кожен регіон (область, місто) стане більш самостійним, місцеві органи влади будуть в змозі вирішувати завдання ЦЗ, як правило, своїми силами. Тобто, слід очікувати певної «децентралізації» ЦЗ. Це буде виражатися в підвищенні прав і відповідальності місцевих органів управління у вирішенні завдань ЦЗ. При цьому питання про фінансування заходів ЦЗ займає одне з центральних місць.

В умовах обмеженого фінансування зараз не представляється можливим реалізувати великі інвестиційні програми у сфері ЦЗ. Тому видається вкрай важливим, в цих умовах, забезпечувати правильний вибір пріоритетів при фінансуванні та реалізації заходів ЦЗ.

Цивільний захист повинен стати, з одного боку, менш затратним для держави, з іншого – більш суспільно корисним. Цього можна досягти, максимально враховуючи при розробці та накопиченні засобів захисту, майна, матеріально-технічних засобів можливе їх комплексне використання у мир-

ний і воєнний час, як в інтересах захисту людей від військових небезпек, так і для соціально-економічних цілей, попередження та ліквідації НС природного і техногенного характеру.

Система ЦЗ може ефективно розвиватися тільки за участю суспільства. У зв'язку з цим, потрібна розробка комплексу заходів, спрямованих на підтримку добровільної участі у заходах ЦЗ окремих громадян і громадських організацій (волонтерських рухів).

Виконання основних завдань ЦЗ буде малоефективним, якщо не вжити низку конкретних кроків щодо вдосконалення навчання населення та формуванню культури безпеки життєдіяльності.

Висновки. Отже, основні тенденції розвитку ЦЗ на найближчий час можна сформулювати таким чином: максимальне збереження, удосконалення і розвиток наявного потенціалу; адаптація до нових військово-політичних та соціально-економічних умов; гнучке стратегічне і оперативне реагування на зміни обстановки; створення можливостей для послідовного оперативного розгортання сил і засобів у короткі терміни і до необхідного рівня.

Орієнтирами державної політики у сфері ЦЗ на сучасному етапі можна визначити наступне: 1. Перехід на реалізацію державної політики у сфері ЦЗ в рамках єдиної державної стратегії протидії НС. 2. Надання державної політики у сфері ЦЗ загальнодержавного характеру. 3. Запровадження загальнодержавних програм, спрямованих на зменшення ризиків виникнення НС та їх наслідків, а також розповсюдження методологій управління ризиками. 4. Пріоритетна увага проблемам попередження НС. 5. Усунення відомчої відокремленості під час вирішення завдань ЦЗ. 6. Удосконалення системи навчання населення на основі нових програм підготовки його до дій і способів захисту в умовах НС, у тому числі військового характеру і терористичних загроз та підвищення рівня підготовки кадрів під виконання завдань у сфері цивільного захисту.

Литвиновський Є. Ю.,

Україна, м. Київ, e-mail: iduscz.kyiv@mns.gov.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ – ПОДОЛАННЯ ДЕСТРУКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. Вся світова суспільна система зараз переживає період змін (хтось називає це кризою). У китайській мові ієрогліф, який позначає кризу означає з одного боку – загрозу, з іншого – можливість. Однією із самих великих проблем сьогодення – є запізнення зі зміною стратегії, в першу чергу – стратегії мислення державних службовців: ситуація змінюється, а стратегія залишається попередньою. Вирішення проблеми шукається в мобілізації матеріальних, економічних, інфра-ресурсів, залученні інвестицій,

які, при старій стратегії, будуть нераціонально використані. Менше уваги звертається на інтелектуальний та соціальний капітали. А саме в раціональному, ефективному використанні цих видів капіталу лежить шлях до подолання кризової ситуації. Американський економіст Р.Рейч, ще у 1985 році, назвав новий етап розвитку суспільства “ерою складно системного виробництва та людського капіталу”. Забезпечення такого розвитку називають «людськими інвестиціями», віддача від яких дещо вище, ніж від вкладення у фізичний капітал” [1].

Не випадково Президентом України у своїй інавгураційній промові акцентована увагу на створенні новітнього людського капіталу державної служби, яка спроможна буде забезпечити подолання існуючих загроз національної безпеці України, сталий розвиток суспільства.

Отже, одним із факторів забезпечення сталого розвитку Українського суспільства, є формування конструктивної поведінки державних службовців.

У проєкті “Профілі компетенцій лідерства на державній службі в Україні” (квітень 2010 року) [2] визначені ключові компетенції ефективного державного службовця: управління діяльністю з орієнтацією на результат; аналітичне мислення та стратегічне планування; відповідальність за управління людськими ресурсами; ефективна комунікація.

Результати досліджень свідчать, що тенденції розвитку майбутнього повстають проти традиційної мудрості в цій сфері (про службове просування, кар’єру, загальний успіх в житті, взаємовідносини в системі «керівник-підлеглий»), відбувається перехід від менеджменту до лідерства. Уорен Бенніс стверджує: “В невдачливих організаціях дуже багато менеджерів і дуже мало лідерів” [3]. Таким чином, класичні завдання державного службовця: планування, побудова ієрархії, облік і контроль перевтілюються в нові завдання лідера: створення бачення і надихання співробітників, гармонізація взаємовідношень, делегування влади і коучинг.

Проблема вивчення ефективності діяльності в державній службі заслуговує ретельного дослідження не тільки з “...аналізу великої групи лідерів, що користуються значним впливом, з обліком їхньої стартової позиції й зовнішніх умов...” [3], а й виявлення інституціональних механізмів, які сприяють (заважають) потенційному впливу діяльності державного службовця, допомагаючи (заважаючи) перетворювати мету в конкретні дії.

Серед таких механізмів – сталі моделі поведінки державних службовців у взаємодії як між собою (внутрішні процеси державного управління), так і при виконанні зовнішньої функції державної служби – державне управління сталим розвитком українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечним фактом сьогодення є те, що майбутнє будь-якої організації, у тому числі державної служби, все більше залежить від харизми виконавців, їх принципів, світогляду, персональної відповідальності за результат, моделі поведінки.

Проведене нами дослідження (на базі чотирьох органів центральної виконавчої влади) свідчить, що нажаль, в державній службі існує низка деструктивних моделей поведінки державного службовця, в першу чергу керівників

всіх рангів, які не сприяють, а інколи зривають виконання завдань державного управління в тій чи іншій сфері.

Під деструктивною моделлю поведінки ми розуміємо поведінку людини, яка приводить до порушення якості діяльності (життя, здоров'я) як самого державного службовця, так і його оточення. Критеріями деструктивності поведінки є зниження критичності до своєї діяльності, порушення самооцінки та відповідальності за її результати, емоційні порушення (негативні емоції), що призводять до психосоматичних розладів та конфліктів у профдіяльності.

За результатами дослідження нами виявлено наявність таких моделей поведінки державних службовців (зокрема керівників): прагнення уникати конфліктів (залежність від тотального схвалення співробітників); терор підлеглих (прагнення до тотального контролю, вимоги без врахування поточної ситуації); мікроменеджмент (надлишкова увага до деталей в збиток стратегічним завданням); маніакальна поведінка (надлишкова активність (роби те, не знаю що), інтриги (формування недовіри співробітників, заздрість; недоступність (неготовність, нездатність і відсутність бажання приділяти увагу проблемам співробітників).

Великою деструкцією в моделях поведінки державних службовців є прояв негативних емоцій та емоційні бар'єри в спілкуванні. В деяких державних установах – це інституційний механізм впливу на діяльність.

На жаль, наше дослідження констатує наявність у державних службовців таких негативних емоційних станів як заздрість, ревності, самоприниження, жалість до себе, скупість.

Заважають конструктивній поведінці державного службовця і емоційні бар'єри в спілкуванні. Деякі з них, такі як бар'єр страждання, бар'єр гніву, бар'єр огид, бар'єр презирств, бар'єр страху, бар'єр провини. притаманні державним службовцям, користуючись, при цьому, і результатами дослідження спілки менеджерів по персоналу.

Обсяг тез не дозволяє дати якісну характеристику кожній деструкції в поведінці державних службовців. Її ми подамо в наступних публікаціях.

Висновки. В організації сучасної державної служби є системна помилка – наявність деструктивних моделей поведінки самих державних службовців. Шлях подолання – це формування нової політичної еліти, нових українських лідерів. Подолання деструктивних моделей поведінки приведе до подолання деструкцій в мисленні, а ті, в свою чергу – до формування нової стратегії державного управління.

Вимога часу – зробити конструктивні взаємовідносини пріоритетом життя державного службовця, йому треба взяти ініціативу спілкування з іншими на себе, визначити ключові із них. «Люди, які присвятили себе тому, щоб стати великими у взаємовідносинах; люди, у котрих міцні дружні відносини з тими, з ким вони разом посміхаються і плачуть, з ким навчаються, з ким переживають успіхи і поразки, з ким танцюють і з ким зростають, з ким живуть і з ким вмирають – це ті люди, які живуть найкращим життям» (Джон Ортберг).

Література

1. США: экономика и образование: Реферативный сборник. [Текст]. – М. : АН СССР, 1985. – С. 25.

2. Проект «Профілі компетенцій лідерства на державній службі в Україні» (квітень 2010) [Електронне видання] / Режим доступу: www.center.gov.ua.

3. Классики менеджмента. [Електронне видання] / Режим доступа: <http://www.hrm.ru/klassiki-menedzhmenta-bennis-uorren>.

Михайлов В. М.,

Україна, м. Київ, e-mail: mvn2006@ukr.net

Гудович О. Д.,

Україна, м. Київ, e-mail: gudoleg@gmail.com

АУТСОРСИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ НА МІЖМУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. У світовій практиці зміст поняття «аутсорсинг» зводиться до інструменту взаємодії із зовнішнім постачальником різних послуг, передбачає делегування непрофільних, однак необхідних функцій, організаціям (аутсорсерами), які можуть виконувати їх якісніше та ефективніше. Аутсорсинг дає змогу скоротити витрати та значно знизити трудомісткість і витрати на сфері діяльності, які не є основними, сконцентруватися на основних її процесах, не відволікаючись на допоміжні [1; 2]. Аутсорсинг давно став визнаним способом підвищення ефективності роботи установ та організацій, в той час як для України аутсорсинг є порівняно новою організаційною схемою діяльності. Розроблений Верховною Радою України проект Закону України «Про об'єднання територіальних громад», який дозволяє сформувати самодостатні територіальні громади, які б володіли відповідними матеріальними і фінансовими ресурсами, територією та об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для ефективного виконання покладених на зазначені органи завдань та функцій, встановлює порядок об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст та надання державної підтримки об'єднаним територіальним громадам та створює реальні умови для провадження аутсорсингу у сфері цивільного захисту на міжмуніципальному рівні.

Виклад основного матеріалу. Використання аутсорсингу надає наступні переваги в управлінні: на стратегічному рівні аутсорсинг дає змогу сконцентрувати увагу на основному напрямку діяльності; зменшити необхідність інвестицій в додаткові фонди; гнучко реагувати на зовнішні і внутрішні зміни; тактичні переваги аутсорсингу складаються з відсутності необхідності розширення штату; скорочення накладних витрат щодо передачі функцій; зменшення витрат на організацію робочих місць, навчання співробітників, інформаційну підтримку; гарантії професійної відповідальності, що надається завдяки аутсорсингу [3]. Необхідність розвитку і розширення аутсорсингу в сфері цивільного захисту зумовлюється наступними факторами: економіч-

ною неефективністю реалізації органами місцевого самоврядування окремих специфічних функцій з протидії надзвичайних ситуацій своїми силами; бюджетними обмеженнями і необхідністю раціонального витрачання коштів на вирішення основних завдань щодо захисту територіальної громади від небезпек природного та техногенного характеру в адміністративних територіях.

Аутсорсинг як інструмент управління в сфері цивільного захисту на міжмуніципальному рівні забезпечує максимальну ефективність лише тоді, коли його застосовують для досягнення чітко визначених цілей. Позитивними результатами передачі на аутсорсинг окремих функцій органами місцевого самоврядування вбачаються: відсутність потреби у наявності додаткової кількості персоналу, що має забезпечувати і обслуговувати відповідні аварійно-рятувальні операції; відсутні затрати на пошук, відбір та підготовку нових спеціалістів (новий співробітник потребує адаптації від трьох до шести місяців для повного розуміння специфіки роботи); скорочення витрат на здійснення неефективних, з економічної точки зору, функцій рятувальних підрозділів; фокусування зусиль на процесах, які безпосередньо впливають на підтримання готовності до виконання завдань за призначенням; очікування підвищення якості послуг, що надаються, так як окрім механізмів внутрішньої адміністративної відповідальності, з'являються діючі механізми економічного впливу на аутсорсерів. Ознаками організаційно-економічного інструменту взаємодії органів місцевого самоврядування, що діють в міжмуніципальній кооперації, з органами державної влади у сфері цивільного захисту є: наявність правосуб'єктності і юрисдикції органів державної влади та органів місцевого самоврядування на певній адміністративній території; існування спільних інтересів, бажання і сприятливих умов спільного використання ресурсів для підвищення ефективності протидії надзвичайним ситуаціям; тісна і взаємовигідна взаємодія з органами державної влади місцевих рад та виконавчих органів місцевого самоврядування, що входять до міжмуніципальної кооперації, яким делеговано функції запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій; обумовленість взаємодії, наявність формального акту (договору, угоди), яким юридично встановлено взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що діють в міжмуніципальній кооперації; сумісне здійснення принаймні одного спільного коротко-строкового проекту в межах міжтериторіальних суб'єктів, на підставі договору [4].

У контексті нашого дослідження застосування аутсорсингу передбачає передачу окремих функцій органам місцевого самоврядування, що діють у міжмуніципальній кооперації, на виконання аутсорсеру при збереженні ними контролю за реалізацією переданих функцій у сфері цивільного захисту. Аутсорсер – це будь-який підрозділ територіального органу ДСНС України, що знаходиться в межах адміністративних територій міжмуніципального об'єднання, на виконання якого передаються окремі функції у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій від органів місцевого самоврядування на аутсорсинг. Визначення функцій у сфері цивільного захисту, які

можуть бути передані на виконання аутсорсеру, пропонується здійснювати у такій послідовності:

- аналіз функцій органами місцевого самоврядування та виявлення тих, що можуть бути передані на виконання аутсорсеру;

- урахування функціонального вмісту службових обов'язків за посадами на основі посадових інструкцій;

- установлення функції, змістом яких є виконання обов'язків з прийняття і оброблення інформації про загрози виникнення надзвичайної ситуації, організації проведення запобіжних заходів, здійснення реагування на надзвичайні ситуації, управління силами ланки територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту, що можуть бути переданими на обслуговування аутсорсеру;

- визначення можливостей і порядку впровадження аутсорсингу.

Висновки. Застосування аутсорсингу, як організаційно-економічного інструменту взаємодії органів місцевого самоврядування з органи державної влади у сфері цивільного захисту може забезпечити раціональне розміщення сил та засобів цивільного захисту, їх функціонування для належного захисту адміністративних територій від природних та техногенних небезпек.

Залучення органами місцевого самоврядування зовнішніх виконавців робіт для забезпечення реалізації завдань у сфері цивільного захисту, на нашу думку, повинно прораховуватись індивідуально в кожному конкретному випадку, на основі аналізу «ефективність-вартість» з урахуванням наступних обмежень: збереження необхідного рівня готовності рятувальних підрозділів до реагування на надзвичайні ситуації; дотримання якості підготовки спеціалістів рятувальної справи, які мають, насамперед, складні спеціальності; забезпечення надійного вирішення питань щодо захисту територіальної громади із урахуванням існуючих ризиків НС, характерних для адміністративно-ї території.

Література

1. Котлер Ф. Основы маркетинга : Пер. с англ. / Ф. Котлер // Общ. ред. и вступ. ст. Е. М. Пеньковой. – М. : Прогресс, – 1990. – 736 с.

2. Гурова А. К. Аутсорсинг и его феномен в Украине / А. К. Гурова, И. С. Лагутина, ред. кол. Г. А. Черниченко и др. // Мат. ежегодной научно-практич. конф. студ. по результатам научно-исследов. работы за год «Проблемы развития социально-экономических систем в национальной и глобальной экономике». Том 3. – Донецк : ДонНУ, – 2009. – 290 с.

3. Михайлов Д. В. Аутсорсинг. Новая система организации бизнеса / Д. В. Михайлов // Учебное пособие. – М. – КноРус. – 2006.

4. Михайлов В. М. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади у сфері запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04 «Місц. Самоврядування». – Київ, 2013. – 23 с. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=library&page=78>.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Законодавством України визначено, що цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період [1]. Процеси різкої дестабілізації в суспільному житті України, які розпочалися наприкінці 2013 року та продовжуються у 2015, оголили багато проблемних питань щодо функціонування єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДСЦЗ), у тому числі і в питаннях державного управління.

Виклад основного матеріалу. Щороку в Україні відбуваються надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру (далі – НС), значної кількості яких можливо було уникнути, або значно зменшити їх руйнівні наслідки. Більш докладно аналіз кількості НС, причини виникнення НС, матеріальні і фінансові втрати від їх наслідків, кількість загиблих і поранених осіб, а також пропозиції щодо покращення стану у сфері цивільного захисту держави щорічно висвітлюються та мають відкритий доступ для суспільства [2]. У той же час, ситуація з цивільною безпекою населення і територій із року в рік не покращувалась. Однією з основних причин цього зазначалась відсутність достатньої кількості коштів на оновлення технологій і обладнання у всіх сферах виробництва, транспорту, комунального господарства, підготовки та забезпечення органів управління і сил цивільного захисту.

У 2014 році в Україні відбулось різке зростання за кількістю та характером НС соціального характеру [7], які поширювались на всю територію держави, але фактично переросли у ведення бойових дій на території Донецької і Луганської областей з усіма можливими негативними наслідками – значною кількістю загиблих та переміщених осіб, нанесенням суттєвих пошкоджень інфраструктурі і порушенні систем життєзабезпечення у регіоні, повністю знищеною інфраструктурою окремих населених пунктів.

Ці надзвичайні події показали, що недоліки у сфері ЦЗ, переважно технічного і технологічного характеру, які не вирішувались роками та накопичились до таких масштабів, що набули системного характеру в системі управління ЦЗ і в суспільстві.

Тільки у січні 2015 року, постановою Кабінету Міністрів України [5], було затверджено Положення про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, склад Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – Державна надзвичайна комісія), визначено завдання Державній службі України з надзвичайних ситуацій щодо її інформаційного і методичного забезпечення та завдання обласним та Київській міській державним адміністраціям щодо

приведення у відповідність положень про регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. З огляду на те, що Державна надзвичайна комісія є постійно діючим координаційним органом в системі ЄДЦЗ [1; 5; 6], напрошується висновок, що управління, до прийняття Кабінетом Міністрів України зазначених рішень [3; 5], здійснювалось ситуативно, у режимі ручного керування окремими її складовими і відповідною ефективністю.

Розпорядженням уряду [3] режим надзвичайної ситуації (далі – РНС) на території Донецької та Луганської областей було введено тільки з 26 січня 2015 року. При цьому, умови введення РНС чітко регламентовані [4]. На території АРК Крим необхідно було вводити РНС ще у лютому-березні 2014 року, а на території Донецької та Луганської областей – у травні-червні 2014 року. Обстановка, що склалась на час прийняття рішення про введення РНС на території двох областей потребує її класифікації, як НС державного рівня.

На засіданні комісії з НС 2 лютого 2015 року під керівництвом Прем'єр-міністра України у м. Запоріжжя, були порушені питання щодо відновлення практично непрацездатних систем оповіщення і підготовки населення, відсутності захисних споруд цивільного захисту, проблем евакуації населення тощо.

Висновки. Процес прийняття управлінських рішень в ЄДЦЗ повинен бути законодавчо регламентований таким чином, щоб виключити вплив на них будь-яких забарвлень зовнішньої та внутрішньої політики, а також залежність від інших факторів.

Для запобігання загрози виникнення НС, або ліквідації їх наслідків на державному і регіональному рівнях, необхідно приймати рішення у стислі терміни та залучати для їх реалізації значні фінансові і матеріальні ресурси, значну кількість сил і засобів, підпорядкованих різним центральним органам виконавчої влади та місцевого самоврядування і організувати взаємодію між ними. Забезпечити оперативність та прийнятний рівень ефективності таких рішень можуть завчасно проведені підготовчі заходи, а саме: заздалегідь відпрацьовані алгоритми дій за типовими НС природного, техногенного, соціального характеру; уточнені алгоритми дій за типовими НС по регіонах, із врахуванням їх географічних, демографічних особливостей та інфраструктури. При цьому, особливої деталізації потребують питання щодо організації евакуації значної кількості населення із зон можливої НС, розміщення та забезпечення переміщених осіб (прогнозовані потреби, можливості регіонів, необхідні додаткові сили і засоби, порядок дій, відпрацьовані проекти необхідних додаткових нормативно-правових актів тощо).

Система кадрового менеджменту у сфері цивільного захисту повинна бути чітко взаємопов'язаною із системою підготовки кадрів. Кадровим призначенням повинно передувати отримання особою відповідної підготовки за напрямом (спеціальністю) та рівнем і проведення додаткової курсової підготовки на конкретну посаду.

Література

1. Кодекс цивільного захисту України (№ 5403-VI від 2 жовтня 2012 р.).
2. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні. Електронний ресурс: http://www.mns.gov.ua/content/national_lecture.html/.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 47-р «Про встановлення режимів підвищеної готовності та надзвичайної ситуації».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 березня 2004 р. № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 р. № 18 «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
7. Наказ МНС України від 12.12.2012 № 1400 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій» (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 січня 2013 р. за № 40/22572).

Полковниченко Д. Ю.,

Україна, м. Харків, e-mail: polkovnikmns@yandex.ru

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ УХВАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЩОДО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Управління розвитком територій в умовах НС залежить не лише від ресурсного забезпечення, але і від, власне, «якості» управлінської діяльності, основним показником якої є здатність і можливість приймати адекватні ситуації управлінські рішення. Управлінські рішення в умовах НС повинні задовольняти вимогам своєчасності, обґрунтованості і однозначності розуміння виконавцями, а також категоричності їх реалізації [1]. Причому, приймаючи управлінські рішення в умовах НС, слід враховувати такі основні протиріччя:

– між складністю оцінки ситуації і ухвалення оперативних рішень та практично нульовими ресурсами часу для прийняття і реалізації управлінських рішень;

– еволюцією в напрямі все більшої спеціалізації при вирішенні різних завдань і необхідністю загальної системної інтеграції при ухваленні колективних управлінських рішень;

– необхідністю централізації управління, що забезпечує взаємозв'язок дій, сил і засобів, а також оперативність координації й управління, і потребами децентралізації, яка гарантує стійкість в управлінні, підвищує оператив-

ність вирішення локальних завдань й ініціативу окремих керівників;
– обґрунтованістю рішень, що ухвалюються, і оперативністю управління.

Виклад основного матеріалу. Особливістю управління в умовах НС є також і те, що управлінські завдання характеризуються випадковими моментами часу надходження заявок на їх вирішення, при цьому частота змін початкових даних велика, а їх достовірність мала. Це обумовлює те, що ефективність функціонування управлінських систем в умовах НС повинна оцінюватися за двома основними показниками: дієвістю і результативністю.

Дієвість є стратегічним показником і слугує для оцінки міри досягнення системою поставлених перед нею цілей, рівня завершеності необхідних дій. При оцінці дієвості необхідно враховувати, чи виконуються всі необхідні дії відповідно до характеру розвитку ситуації, чи ефективні вони, чи досягаються необхідні результати і чи вчасно вони реалізуються. Щоб виміряти дієвість, необхідно порівняти міру виконання запланованих дій фактично досягнутим [2].

Результативність є оперативно-тактичним показником, а також є, по суті, спрощеним показником дієвості. Показник результативності відбиває поточні характеристики рівнів виконання дій у системі в цілому і за окремими напрямками.

Висновки. Зазначене дає основу стверджувати, що в умовах НС виникає новий клас завдань стратегічного управління, які за своїми характеристиками є завданнями планування (значущість, розмірність, обсяг тощо), але повинні вирішуватися в умовах обмеженого часу як завдання оперативного управління.

Література

1. Клименко Н. Г. Особливості державного управління в умовах надзвичайних ситуацій: теоретичний та історичний аспекти : дис. ... к. держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Н. Г. Клименко. – К., 2008. – 225 с.
2. Серант А. Й. Зв'язки з громадськістю у системі місцевих органів влади : монографія / А. Й. Серант. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – 198 с.

Приходько Р. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: uodscz@nuczu.edu.ua

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В Україні основним органом державної влади, відповідальним за виконання і координацію всіх дій, спрямованих на рішення проблеми безпеки, є Державна служба України з надзвичайних ситуацій [4].

Нові умови управління, пов'язані з докорінними змінами соціального та

економічного середовища, значно обмежили можливості використання «традиційних» типових структур і старих інструментів управління. Це стосується як державних аварійно-рятувальних служб (далі – АРС), так і органів та підрозділів оперативної рятувальної служби (далі – ОРС) України, які першими прибувають на місце небезпечної події.

Саме тому розробка науково обґрунтованих механізмів державного управління, методів аналізу найсуттєвіших функцій державних органів управління запобіганням і ліквідацією наслідків НС та ефективних технологій побудови їх організаційних структур є актуальною науковою проблемою.

Виклад основного матеріалу. Зазначене зумовлює необхідність розробки науково обґрунтованих механізмів державного регулювання безпеки, спрямованих на захист інтересів регіонів та країни. Проте на вітчизняних теренах поки що має місце обґрунтування теоретичних підвалин забезпечення безпеки в окремих її сферах (політичній, економічній та інших), а досліджень, у яких з позицій системного підходу розглядається безпека регіонів як невід’ємна складова національної безпеки, майже немає. Як наслідок, відсутні загальноприйняті погляди щодо понятійно-категорійного апарату в галузі безпеки регіонів, наявні досить суперечливі думки щодо життєво важливих для регіонів інтересів, подальших напрямів державного будівництва, раціональної структури та управління сектором безпеки, а відтак, і методів, засобів, механізмів державного регулювання безпеки регіонів. Підтвердженням цього є значна недосконалість та суперечливість чинного законодавства з питань національної безпеки [2; 3], повна його відсутність з питань забезпечення безпеки регіонів, періодичні загострення внутрішньоекономічної ситуації в державі.

Усе це вимагає пошуку принципово нових ідей, державноуправлінських рішень, удосконалення існуючих та створення нових механізмів щодо забезпечення національної безпеки й економічної безпеки регіонів, подальшого розроблення й доопрацювання теоретико-методологічних основ забезпечення безпеки крізь призму осмислення сучасних поглядів на сутність, шляхи, засоби, способи й методи захисту національних інтересів та інтересів регіонів.

Водночас слід зауважити, що теоретико-методологічні засади національної безпеки [1], які можна було б використовувати для підвищення рівня формування й реалізації державної політики та державного регулювання в цій сфері, перебувають на стадії активного обговорення.

Особливостями формування та регулювання державних механізмів забезпечення економічної безпеки регіонів є складність процесів, що відбуваються. Для зменшення їх негативного впливу та усунення наслідків у державі створюється система забезпечення національної безпеки, ефективне функціонування якої неможливе без проведення системних досліджень щодо місця й ролі економічної безпеки регіонів у сфері державного управління національною безпекою.

Висновки. Сьогодні гостро відчувається потреба в комплексних дослідженнях механізмів удосконалення роботи органів місцевого самоврядуван-

ня, оптимізації їх структури, налагодженні партнерства між органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади та населенням у подоланні наслідків різноманітних посткатастрофічних ситуацій, особливо при розробці нової нормативно-правової бази.

Досі науковці досліджували проблеми політичні (діяльність владних структур), технічні (причини аварії), медичні (вплив радіації на здоров'я потерпілих) та ін. Водночас проблеми державного управління територіями в кризових умовах залишаються мало дослідженими. Слід визнати, що жодне суспільство не застраховане від техногенних чи природних катастроф. Тому досвід діяльності органів місцевої виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, з вирішення найважливіших проблем життєдіяльності регіону є актуальним і необхідним для вивчення.

Література

1. Євдін О. М. Одна з найважливіших функцій держави / О. М. Євдін // Надзвичайна ситуація, 2012. – № 9. – С. 36–41.

2. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

3. План організації виконання Кодексу цивільного захисту України в системі Державної служби України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]: Наказ Державної служби надзвичайних ситуацій України від 15.02.2013 р. № 19. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>.

4. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 16.01.2013 р. № 20/2013. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/law.html>.

*Рогозін А. С.,
Левченко Р. Т.,*

Україна, м. Харків, e-mail: adkt2011@nuczu.ua

ФОРМАЛІЗОВАНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ КІЛЬКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Рівень безпеки населення і територій є одним із головних чинників, що впливають на економічний розвиток держави. Питання безпеки та захисту населення в Україні, об'єктів національного надбання й території держави від надзвичайних ситуацій та їх наслідків, мають розглядатися, як невід'ємна частина державної політики у сфері національної безпеки і державного будівництва, тобто як одна з найбільш важливих функцій діяльності вищого та центральних органів виконавчої влади України, обласних, міських, районних, державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та їх виконавчих комітетів. У зв'язку з цим питання вдосконалення

процесу забезпечення цивільного захисту населення та територій мають важливе практичне та наукове значення.

Виклад основного матеріалу. В умовах кризових процесів в економіці особлива увага повинна приділяється підвищенню ефективності використання державних ресурсів призначених для забезпечення цивільного захисту населення та територій. В сфері цивільного захисту ефективність досягається цілим комплексом заходів, як організаційного, так і технічного характеру. Однією з основних необхідних умов ефективного використання ресурсів в сфері цивільного захисту є адекватність кількісних параметрів організаційної структури забезпечення цивільного захисту наявному рівню загроз на території.

Що обумовлює об'єктивну необхідність розроблення формальних механізмів адекватної оцінки рівня небезпеки адміністративно-територіальних утворень країни в рамках забезпечення цивільного захисту. На сучасному етапі, загальними критеріями побудови структури системи забезпечення цивільного захисту на території адміністративних утворень є кількісні параметри (площа території, кількість населення, кількість адміністративних одиниць тощо), також при цьому враховуються особливості території, наявність потенційно небезпечних об'єктів, рівень урбанізації території, ландшафтні особливості.

Аналіз інтенсивності виникнення деструктивних подій в Україні вказує на тенденцію збільшення масштабу проблем у сфері техногенної безпеки, це пов'язано, як з об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Серед об'єктивних причин можна назвати невідповідність сучасним вимогам безпеки морально застарілих технологій, критичний знос основних фондів, низька ефективність систем управління безпекою.

Якісна оцінка рівня безпеки територій може бути виконана на основі комплексної оцінки частоти виникнення деструктивних подій і масштабності їх наслідків. Такий підхід може бути реалізований на основі методів таксономії, результати застосування цих методів для адміністративних одиниць України представлені в [1]. Даний підхід, при всій його відносній простоті реалізації, має суттєві недоліки, які полягають в певній суб'єктивності вибору метрики, методів об'єднання об'єктів і складності врахування якісних результатів у побудові оптимізаційних моделей. Але такі знання якісного характеру можуть бути успішно використані при прийнятті рішень про створення типових структур управління безпекою на території адміністративних утворень.

Кількісні показники елементів системи цивільного захисту доцільно визначати на основі використання методів аналізу ієрархій [2]. Метод дозволяє оперувати багатовимірним простором показників та отримувати комплексну оцінку території. Метод дозволяє поєднувати аналіз, як показників небезпеки території, так і показників реалізації цих небезпек. Також на основі цього методу можна визначати загальний показник рівня цивільного захисту територій, який враховує й забезпеченість території силами цивільного захисту. Використання методу аналізу ієрархій, для визначення рівня цивільного захисту, розглянуто в [3]. Недоліком цього підходу є обмеженість узагальнення

результатів по різних регіонах та складність використання відносних оцінок в формальних моделях функціонування системи забезпечення цивільного захисту.

Описані два підходи розглядають сферу цивільного захисту як статичну систему і не враховують її динаміку, що в свою чергу накладає певні обмеження в процесі їх використання для оптимізації кількісних параметрів структури цивільного захисту. Динаміка системи в плані реалізації та ліквідації загроз різного характеру враховується шляхом формалізації цього процесу певним законом розподілу випадкових величин. Для областей України, було встановлено, що виникнення надзвичайних ситуацій добре погоджується з законом Пуассона а час ліквідації наслідків з показовим законом розподілу [4–5].

Визначення законів розподілу виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій дозволило визначити ймовірності знаходження сил цивільного захисту в стані ліквідації певної кількості надзвичайних ситуацій [6], та визначити рівняння перехідного процесу встановлення ймовірностей [7].

Висновки. На основі отриманих результатів досліджень було встановлено, що застосування підходів визначення кількісних характеристик структури системи цивільного захисту України спираючись тільки на кількісні показники, що описують території в плані забезпечення цивільного захисту не є оптимальним, так як не враховується динамічні властивості системи. На сучасному етапі, результатами проведених досліджень, підготовлено умови для створення формальних моделей оптимізації розподілу сил цивільного захисту по території країни [9]. Необхідність застосування накоплених знань в сфері цивільного захисту на практиці, вимагає від представників центральних органів виконавчої влади відповідальних за прийняття рішень в рамках функції організації в сфері цивільного захисту, відповідної підготовки в оптимізації своїх рішень, в тому числі, й спираючись на спроможність уточнювати розроблені формальні моделі.

Література

1. Розподіл регіонів України за рівнем реалізації загроз природного, техногенного та соціально-політичного характеру / А. С. Рогозін, В. С. Хоменко, Ю. М. Райз // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Харків: НУЦЗУ, 2012. – Вип. 16. – С. 95–106.
2. Саати Т. Метод исследования иерархий : монографія / Т. Саати. – М. : Издательство иностранной литературы, 1992. – 256 с.
3. Оцінка рівня цивільного захисту на території адміністративно-територіальних одиниць / А. С. Рогозін, Р. Т. Левченко // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – Вип. 18. – С. 178–188.
4. Рогозін А. С. Аналіз реалізації загроз природного та техногенного характеру на території Донецької області / А. С. Рогозін // Зб. наукових праць ХУПС. – Вип. 2 (35). – 2013. – С. 206–208.
5. Формалізація реалізації загроз природного та техногенного характеру в регіонах з високим рівнем техногенного навантаження / А. С. Рогозін,

В. С. Хоменко, Ю. М. Райз // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – Вип. 17. – С. 138–145.

6. Рогозін А. С. Аналіз перехідного процесу зміни ймовірності знаходження сил цивільного захисту в стані ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій / А. С. Рогозін, Р. Т. Левченко // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Х. : НУЦЗУ, 2014. – Вип. 19. – С. 107–114.

7. Рогозін А. С. Аналіз процесу ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій силами цивільного захисту регіонів з високим рівнем техногенного навантаження / А. С. Рогозін, Р. Т. Левченко // Системи обробки інформації. – Х. : ХУПС, 2014. – Вип. 4 (120). – С. 221–214.

8. Рогозін А. С. оптимізаційна модель розподілу сил цивільного захисту по регіонах України / А. С. Рогозін, Р. Т. Левченко // Проблеми надзвичайних ситуацій. – Х. : НУЦЗУ, 2014. – Вип. 20. – С. 108–113.

Смірнова О. М.,

Україна, м. Київ, e-mail: Smirnova_EN@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Результативність державної політики психологічного захисту населення залежить від дієвості кожного етапу процесу її формування та реалізації. Визначені функції та встановлені завдання, які стоять перед підрозділами психологічного спрямування Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), потребують сучасних управлінських підходів та обґрунтовують необхідність вивчення та подальшого формування дієвого організаційно-правового регулювання цього напрямку.

Виклад основного матеріалу. Державна політика психологічного захисту населення являє собою окремий напрям державної політики у сфері цивільного захисту України, який спрямований на організацію заходів по зменшенню та нейтралізації негативних психічних станів і реакцій серед населення у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій.

Аналіз наукових розвідок в сфері цивільного захисту та нормативно-правової бази показав, що в умовах необхідності здійснення чітких державно-управлінських заходів, державне регулювання психологічного захисту населення залишається недостатньо розробленим і дослідженим та потребує додаткової уваги.

Регулювання та упорядкування процесів та відносин, які існують в суспільстві є однією з базових функцій державної політики. Державна політика, як загальний план дій політико-адміністративних органів влади та управління, який направлений на рішення важливих суспільних проблем, має відповідний процес формування та реалізації. Такий процес можна назвати «політичним циклом», він включає декілька етапів [1].

На першому етапі відбувається ініціювання політики, тобто проводиться

аналіз ситуації, вибір пріоритетних суспільних проблем, приймається рішення про розробку політики, визначаються основні напрями та її мета. Другим етапом є розробка політики, яка включає підготовку цільових програм та їх узгодження, ухвалення офіційного статусного документу з визначенням джерела фінансування. На третьому етапі розпочинається процес виконання, коли відбувається безпосередня реалізація заходів, здійснюється моніторинг та контроль. Четвертий етап характеризується оцінкою політики, тут аналізують результати та наслідки проведеної роботи.

Для «політичного циклу» державної політики психологічного захисту населення, першим етапом, слід вважати визнання Конституцією України найвищою соціальною цінністю безпеку людини, зокрема її життя та здоров'я, що й визначило довгострокові цілі та пріоритети розвитку держави. На другому етапі, відбулося правове визначення та закріплення психологічної складової цивільного захисту, спочатку з ухваленням Закону України «Про правові засади цивільного захисту», а потім з введенням в дію Кодексу цивільного захисту України. Третій етап наповнений виконанням заходів психологічного спрямування, їх моніторингом та контролем. На четвертому етапі, потребують аналізу результати та наслідки дій щодо забезпечення психологічного захисту населення.

Аналізуючи реальний стан кожного зазначеного етапу, можна сказати, що державна політика психологічного захисту населення має свої особливості. Ініціювання психологічних аспектів цивільного захисту відбулося, його актуальність лише збільшується, пріоритети та мета окреслені. Цілеспрямовані дії в цьому напрямі, відображають загальнодержавні інтереси та носять публічний характер. Система заходів, визначення виконавців та джерела фінансування знайшли своє відображення в Кодексі цивільного захисту України та Положенні про Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Інші правові ресурси, які деталізують організацію заходів психологічного захисту населення потребують змін та оновлення. Статусний документ психологічної служби ДСНС України відсутній. Виконання заходів відбувається в умовах правової невизначеності та супроводжується проблемами неузгодженості дій з органами виконавчої влади. Оцінка результатів та наслідків діяльності психологічного спрямування носить характер простої трансляції фактів та ускладнюється відсутністю дієвого зворотного зв'язку в ієрархії управління. Таким чином, можна зробити висновок, що процес реалізації державної політики психологічного захисту населення потребує доопрацювання на етапах розробки, виконання та оцінки.

В якості пропозицій, на підставі результатів наукових досліджень в галузі політології та науки державного управління, можна запропонувати наступні заходи. Стратегічна стабільність в реалізації державної політики психологічного захисту населення потребує чіткого державного регулювання, яке в першу чергу базується на законодавстві. Ще на стадії розробки важливо передбачати наявність правового забезпечення тих державно-управлінських рішень, які готуються. Принциповим, для реалізації державної політики психологічного захисту населення, є визначення правового статусу психологіч-

ної служби ДСНС України та ухвалення її офіційного статусного документу.

На етапі виконання, тобто реалізації заходів державної політики психологічного захисту населення, потребують оновлення правові ресурси, які встановлюють, конкретизують та регламентують завдання та функції психологічної діяльності. Визначення структури організаційно-функціональних відносин, яке передбачає чітке розділення владних повноважень між різними підрозділами або формуваннями; точність у формулюванні покладених завдань та їх інтерпретація виконавцями безпосередньо вплинуть на якість регулюючого впливу.

Важливим за своїм значенням було б налагодження координації між організаційними структурами та учасниками політичного циклу на всіх його етапах. Для діяльності психологічного спрямування доцільно було б налагодити горизонтальну координацію, тобто узгодженість дій між організаціями, які займаються діяльністю психологічного спрямування але є незалежними одна від одної в правовому полі. Реалізовувати таку координацію дозволили б міжвідомчі утворення або структури, ухвалення спільних програм взаємодії та укладення офіційних угод про співпрацю.

Етап оцінки результатів та наслідків регулюючого впливу передбачає сукупність способів вивчення та вимірювання фактичних результатів звершеної діяльності, він передбачає збір та аналізування інформації про реальний стан, зміни, які відбулися, переваги та недоліки в діяльності. Проведення оціночних процедур допомогло б визначити можливості покращення процесу регулювання та розуміння його результату. Для психологічного захисту населення, поруч з оцінкою результатів актуальним та дієвим стало б проведення аналітичної та прогностичної роботи.

Висновки. Наразі можна констатувати гостру потребу в перетворенні відносин у сфері психологічного захисту населення в соціальний інститут та необхідність у налагодженні стабільних зв'язків взаємодії, тобто актуальність трансформації у форму соціальних відносин з чіткими формалізованими правилами, встановленими нормами, межами відповідальності та санкціями. На жаль, такі проблемні питання характерні для всієї сфери цивільного захисту, про що свідчать результати відповідних наукових досліджень [2].

Література

1. Государственное и муниципальное управление. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://080504.ru/teoriya-gosudarstvennogo-upravleniya/gosudarstvennaya-politika-ponyatie-i-osnovnie-napravleniya.html>.

2. Андреев С.О. Институционализация центрального органа исполнительной власти Украины, ответственного за реализацию государственной политики в сфере гражданского защиты [Електронний ресурс] / С.О. Андреев // Електронне наукове фахове видання Державне управління: теорія та практика. – 2013. – № 2. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/22.pdf>.

СЕКЦІЯ 9
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Андронов В. А.,
Левтеров О. А.,
Україна, м. Харків, e-mail: ndlmns@nuczu.edu.ua*

**ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ОБЛІКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Постійно зростаючий спектр завдань, що вирішуються підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, вимагає створення сучасних технічних засобів і проведення наукових досліджень в області підтримки і організації процесу функціональних інтересів служби.

Завдання, пов'язані з швидким та ефективним реагуванням і запобіганням загрозам техногенного, природного і соціально-політичного характеру, вимагають проведення висококваліфікованих науково-дослідних робіт, що цілком під силу існуючому потенціалу наукових і науково-педагогічних працівників сфери ДСНС України.

У той же час, відсутність сучасної електронної системи планового обліку науково-педагогічних кадрів і науково-матеріальної бази не дозволяє використовувати цей науковий потенціал з повною ефективністю, і як наслідок, результати його роботи не завжди знаходять своє практичне застосування.

Виклад основного матеріалу. Використання електронної системи обліку наукового та науково-педагогічного потенціалу дозволить вирішити ряд принципів завдань щодо ефективної організації науково-дослідної роботи:

- формувати повну динамічно змінювану картину наукового потенціалу;
- можливість оперативно підбирати коло фахівців для вирішення наукових проблем;
- налагодити інформаційний обмін між ученими із спільним колом наукових інтересів;
- ефективніше проводити обмін інформацією між ученими і практичними співробітниками, і як наслідок підвищити зацікавленість останніх в практичному застосуванні результатів наукових досліджень.

Складність рішення даних задач, і як наслідок отримання інформації, вченими і практичними співробітниками служби і створення творчих колективів [2] полягає в тому, що в неї існує певна кількість установ, що мають велику базу наукових співробітників з різносторонніми науковими

інтересами. Ця інформація залишається їх власним надбанням. Інші установи не знають про це, тобто наукові роботи проводяться часто без урахування наявного потенціалу інших організацій сфери НС.

Як наслідок – нераціональне використання коштів, що виділяються, на наукові розробки. Із-за неефективного використання засобів, а зокрема, проведення наукових досліджень сторонніми організаціями і Академією наук України, виходить, що виділені кошти йдуть в інші організації, а не використовуються усередині служби [3]. Отже, підвищення ефективності використання потенційних можливостей наукових кадрів, матеріальної бази в межах концепції наукового забезпечення діяльності ДСНС України, можливо при використанні, електронної інтерактивної системи обліку науково-дослідного потенціалу і матеріальної бази її структурних підрозділів.

В теперішній час для цього в Національному університеті цивільного захисту України науково-дослідною лабораторією моніторингу надзвичайних ситуацій завершується створення електронної системи обліку науково-педагогічного потенціалу служби НС. Ця система є реляційною базою даних [1], кожен елемент якої, є сукупність даних, близько 40 полів, кожного співробітника науково-педагогічних установ і підрозділів ДСНС України. Дані, занесені в базу, всебічно характеризують діяльність наукового співробітника. Такими даними, явиться: наукові інтереси, тематика останніх статей. Система дозволяє знайти, потрібного співробітника по ряду специфічних даних: НДР тощо.

Пошук в базі даних здійснюється за допомогою SQL запитів [1], що дозволяє отримати доступ до бази даних. При знаходженні в базі потрібного співробітника виводяться всі дані, які відображені в анкеті. Також система дозволяє здійснити загальний пошук співробітників, що мають ряд характеристик, по кожній організації і побудувати діаграму даних запиту.

Так само, можна здійснити пошук співробітників по окремій організації, по даті народження, а також можна отримати дані відразу по усіх установах.

Найбільш важливою можливістю цієї системи, являється формування творчого колективу [4–7] із заданої наукової тематики вирішуваної проблеми. Це дозволяє знайти в рядах співробітників служби фахівців в заданій області і тим самим ефективніше використовувати знання, досвід, матеріально-технічний потенціал, а також ефективно виділяти і використовувати засоби на рішення проблем, що стоять перед службою.

Висновки. Таким чином, завдяки цій системі можливо здійснювати попередній аналіз вирішуваної проблеми в межах ДСНС України. Тобто, на підставі даних, отриманих за допомогою розглянутої системи можливо оцінити здібності кожного фахівця окремої установи або службі, загальну картину, в цілому, для ефективного рішення поставленої задачі. Результатом роботи цієї системи, буде список фахівців які потрібні для вирішення проблеми, їх наявність і можливості. Після цієї, попередньої оцінки, зрозуміло, чи може ця проблема бути вирішена в межах ДСНС України або ж потрібне залучення фахівців сторонніх організацій.

Література

1. Дж.Боуман, С. Эмерсон, М. Дарновски – Практическое руководство по SQL. – Вильямс. — М. – 2002. – 318 с.
2. Волкова Т. И. Воспроизводство творческого потенциала науки. Екатеринбург : Институт экономики УрО РАН, 2004. – 410 с.
3. Ладный А. О. Анализ данных в задачах управления научно-техническим потенциалом // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.pMlippovich.m/Library/BooksATS/wwwbook/ist6/ladni/ladni.htm>.
4. Магсудов Ф., Мусаев А. Роль научного потенциала в прогнозировании и планировании научно-технического прогресса // Общество и экономика. – 2000. – № 5–6.
5. Мониторинг показателей научного потенциала: анализ и прогноз. – Информационный бюллетень Центра статистики и науки, 2001. – № 1. Электронный ресурс. Режим доступа: www.csrs.minstp.ru/Public/default.htm
6. Руководство Фраскати / Перевод и научн. ред. Л.М. Гохберга. Париж–Москва: ОЭСР. ЦИСН, 1995.
7. Селезнев А. М. Научный потенциал современного общества. Изд-во МГУ, 1989. – 144 с.

Барабаш Г. О.,

Україна, м. Харків, e-mail: npd@nuczu.edu.ua

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Виконання завдань покладених на ДСНС передбачає здійснення реформування у багатьох сферах функціонування органів і підрозділів ДСНС, однією з яких є інститут державної служби, метою якого повинно стати забезпечення висококваліфікованими фахівцями покликаними реалізувати політику в сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, проведення пошуково-рятувальних робіт.

Виклад основного матеріалу. Проходження державної служби в органах ДСНС регламентовані законами України, постановами Кабінету Міністрів України, окремими наказами. Але в сфері державної служби в органах ДСНС існують прогалини теоретичного, організаційного та юридичного характеру.

Насамперед це стосується нечіткого нормативного визнання диференційованих вимог до державних службовців органів ДСНС, підстав класифікації державних службовців та покладених прав та обов'язків, елементів проходження державної служби, умов їх реалізації правових засад організації забезпечення державної служби в органах Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Держава не може існувати без спеціально створеного апарату державного управління, під яким у Концепції адміністративної реформи в Україні

розуміється «організаційно поєднана сукупність структурних підрозділів і посад, які призначені для здійснення консультативних чи обслуговуючих функцій щодо виконання відповідними органами закріплених за ними повноважень компетенції), і до особового (персонального) складу якого відносяться державні службовці та інші працівники апарату». Державний апарат, з одного боку, виконує функції, які витікають із самої сутності і призначення держави як тріадного системного цілого, з іншого – апарат повинен обслуговувати суспільство, забезпечуючи права і свободи громадян, їх найрізноманітніших об'єднань.

До специфічних ознак державної в органах і підрозділах ДСНС необхідно віднести такі:

1) її зміст полягає у реалізації завдань та функцій держави, щодо здійснення контролю за додержанням законодавства у сфері пожежної безпеки, цивільного захисту, ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій;

2) вона є державною службою, що проходить в ДСНС;

3) полягає у професійній діяльності осіб – державних службовців, у зв'язку з чим їм присвоюють спеціальні звання;

4) має специфічну організаційну та функціональну структуру (апарат Служби, територіальні управління, служби цивільного захисту в районах, містах, аварійно-рятувальні частини в районах, містах та центрального підпорядкування).

Вивчення проблематики державної служби в органах ДСНС безпосередньо пов'язане з розглядом питання про класифікацію державних службовців, оскільки як у чинному законодавстві, так і науковій літературі відсутній єдиний та взаємоузгоджений підхід щодо цього питання. Це стосується рівною мірою як державної служби в цілому, та і її різновиду – державної служби в органах і підрозділах ДСНС.

Аналіз законодавчих та наукових підходів щодо класифікації державних службовців органів ДСНС можна поділити на основні та додаткові. Основні можна поділити в залежності від присвоєння спеціального звання; за рівнем органу цивільного захисту; за характером виконаних функцій; напрямком професійної діяльності; за характером повноважень; рівнем класифікації; суб'єктом призначення.

Основним нормативним актом, що регулює проходження служби в ДСНС є Кодекс цивільного захисту України, який набув чинності 1 липня 2013 р., а підзаконним актом, що безпосередньо направлений на деталізацію цього Закону є «Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 593 (далі – Положення). Цей нормативний акт прийшов на зміну постанові Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 629 «Про затвердження Положення про порядок проходження служби особами рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту».

Новим Положенням врегульовані такі питання як права, обов'язки і відповідальність службовців, прийняття на службу цивільного захисту, укладення контракту про проходження служби цивільного захисту, призначення

на посади, переміщення по службі, спеціальні звання, атестування, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу, відпустки, облік кадрів, звільнення із служби, припинення (розірвання) контракту, резерв служби цивільного захисту.

Разом з тим, неврегульовані такі питання: підстави для звільнення осіб рядового та начальницького складу ДСНС, які обрані на посади в органи місцевого самоврядування, залишення чи виключення зі списків особового складу, поновлення на посади після звільнення з виборної посади, зарахування в вислугу років стажу на цих посадах та ін., хоча такі випадки мали місце останнім часом в Херсонській, Київській та інших областях.

Більш того, в Положенні скасована норма щодо заміщення за строковим договором посад особами рядового і начальницького складу ДСНС, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трьохрічного віку. Особливо це негативно вплинуло на роботу аварійно-рятувальних частин, де посади диспетчерів займають в основному жінки, які досить часто беруть декретну відпустку. Це, в свою чергу, приводить до виникнення вакантних посад диспетчерів, що є недопустимим з точки зору організації рятувальної служби. Тому це робоче місце без належного юридичного оформлення займають бійці з чергового караулу, що не тільки послаблює боєздатність підрозділу, а може мати серйозні юридичні наслідки порушень трудового законодавства.

Висновки. Чинне Положення не передбачає звільнення зі служби, припинення (розірвання) контракту за вчинення грубого порушення службової дисципліни. Тому відповідну норму слід було б включити до п.176 в такій же редакції як і в п.п.12 Положення. Не зовсім зрозуміла норма в п. 140 в частині необхідності використання щорічної відпустки в поточному році, а в особливому випадку – протягом першого кварталу наступного року. Часто на практиці через відрадження, хворобу, перебуванні на навчанні працівники ДСНС не вкладаються в означені раніше терміни означеної відпустки. Тому, на наш погляд, цей строк міг би бути продовженим на наступний календарний рік.

Література

1. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993р. № 3723-XII // ВВР України. – 1993 р. – № 52. – Ст. 490.
2. Про державну службу: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – Ст. 9. – С. 115.
3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – С. 32.
4. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 89. – Ст. 9. – С. 3589.
5. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 593 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 67. – Ст. 9. – С. 2436.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Насиченість території України промисловими об'єктами, майже третина з яких становить потенційну небезпеку, можуть створювати загрози безпеці людей. Сьогодні навіть цілі регіони являють собою зону з надзвичайно високим ступенем ризику виникнення аварій техногенного походження, екологічних проблем, терористичних дій, внаслідок яких гинуть люди, знищуються матеріальні цінності, ускладнюються умови життєдіяльності. Ризик небезпек постійно зростає, внаслідок наближення рівня зносу обладнання й устаткування більшості промислових підприємств до критичного.

Виклад основного матеріалу. Технології третього тисячоліття характеризуються високим рівнем наукового, технічного і виробничого прогресу, що створило умови для великої концентрації радіаційно-хімічно- та вибухопожежонебезпечних підприємств, підвищило ймовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій і, разом з тим, підвищило вимоги до методів, технологій, рівня підготовки спеціалістів у галузі цивільного захисту від небезпек.

У згаданому контексті та з огляду на динамізм і раптовість можливих подій звертаємо увагу на доцільність моделювання раціональної поведінки органів державного управління, суб'єктів господарювання, суспільних груп та пересічних громадян через побудову моделей прийняття управлінських рішень в системі державного управління у сфері цивільного захисту в умовах нестабільності й фінансового дефіциту. При побудові зазначеної системи пропонується використання таких методів: методу аналізу ієрархій, який дає змогу в інтерактивному режимі віднайти найбільш узгоджений з розумінням сутності проблеми державного управління спосіб її вирішення через раціональну структурування цієї проблеми та оцінку альтернативних варіантів її розв'язання; сценарний метод, з допомогою якого можна знизити рівень невизначеності, розробити проект інноваційного підходу до процесу державного управління на основі виділення ключових етапів і процесів управління, перспективного прогнозування та передбачення можливих наслідків його реалізації; методи стратегічного управління на основі моделей балансу інтересів і зацікавлених сторін, які дають змогу збалансувати управлінські функції та ресурси за рахунок органічного узгодження інтересів різних суб'єктів взаємовідносин – держави, підприємців, інвесторів, суспільних груп та інших, зосередження уваги одночасно на різних напрямках управління. Застосування таких моделей дає змогу надати чітку й однозначну інтерпретацію інформації щодо місця, ролі, обов'язків, відповідальності залучених у процес учасників, збалансувати інтереси кожної з груп суб'єктів взаємовідносин у системі заходів державного управління, що значно підвищить зацікавленість кожного учасника схеми та можливість побудови ним власної стратегії і

тактики. Асиметрія інтересів є індикатором місця ймовірного ризику: конфлікту або потенційного виникнення неузгодженостей та порушень правових норм. Вона визначає напрями і позиції втручання держави в захисні процеси за допомогою управлінських і регуляторних заходів.

З розвитком інформаційних технологій та інформатизації суспільства значно зростають можливості побудови системи моделей на якісній і повноцінній інформаційній основі, які в інтерактивному режимі можуть генерувати оперативну інформацію для її використання в управлінському процесі. За таких умов якість управлінських дій значно зростає.

Сучасні науковці часто вдаються до моделювання, справедливо вважаючи, що застосування моделей надає наукам додаткової точності, логічності щодо систематизації та осмислення фактів, теоретичного їх витлумачення, орієнтованість на істинність та максимально можливе практичне втілення. У разі виникнення ситуацій, що можуть загрожувати здоров'ю та життю громадян, заздалегідь змодельовані ситуації та створені для них сценарії допоможуть оперативно довести до суб'єктів господарювання і громадян всю необхідну інформацію та уникнути паніки.

З погляду теорії систем, державне управління у надзвичайних ситуаціях слід віднести до класу динамічних, слабо структурованих систем великої складності, елементи якої перебувають у тісній, безперервній взаємодії між собою, частина з яких діє безсистемно. Воно має яскраво виражену ієрархічну, багаторівневу структуру, за якої вищий рівень ієрархії інтегрує за певними правилами інформаційні потоки нижчих рівнів ієрархії та оперує інформаційними агрегатами. Практично прийняття рішень в державному управлінні у сфері цивільного захисту на основі методу аналізу ієрархій виглядає наступним чином.

По-перше, визначаються цілі формування політики цивільного захисту, які згодом уточнюються через цілі її реалізації. Це потребує визначення ключових показників, що відображатимуть види загроз, напрями дії, об'єкти впливу держави засобами політики цивільного захисту.

По-друге, для визначення об'єктів, що потребують захисту, визначаються критерії відбору. Критерії 1-го рівня визначатимуть основні об'єкти захисту, наприклад, території, конкретні підприємства. Критерії 2-го рівня визначатимуть механізми захисту (правові, організаційні, інформаційні тощо), які забезпечуються елементами за критеріями 3-го рівня – ресурсами забезпечення (технічні, технологічні, інформаційні, матеріальні, організаційні тощо) і т. д. Оцінки за критеріями потребують розробки кластерів, які представлятимуть сконцентровану у системі державного управління групу, у яку входять: об'єкти захисту; супутні або залежні об'єкти; державні інституції, у сферу повноважень яких входить організація захисту за галузевою, регіональною, інтеграційною та іншою ознакою: міністерства і відомства; науково-дослідні інститути; підприємства, ВНЗ й інші установи, що взаємодоповнюють одне одного та посилюють управлінські якості кожної з інституцій та кластера в цілому. Кластери можуть представляти групи об'єктів захисту, що залучені в управлінський процес, як, наприклад, депар-

таменти, управління, відділи й інші структури в органах державного управління у сфері цивільного захисту, громадські організації, частина населення, що приймають участь у вирішенні проблем у ході реалізації політики у сфері цивільного захисту.

По-третє, реалізується сценарний підхід до поведінки суб'єктів у надзвичайній ситуації. До теперішнього часу немає універсальних методів, які можуть з високим рівнем імовірності передбачити поведінку соціально-економічної системи у надзвичайній ситуації, але існують підходи, що дозволяють побудувати орієнтовний проект перебігу подій, який характеризується певним набором кількісних та якісних показників. Такий проект сценарію, що побудований попередньо експертним шляхом, потребує удосконалення в інтерактивному режимі на основі об'єктивних даних. Побудова таких сценаріїв може бути забезпечена за допомогою методології сценарного аналізу, яка є комплексом математичних, програмних, логічних, евристичних, організаційних заходів, застосованих у певній послідовності. Сценарій призначається для вирішення визначеної проблеми. Найважливішим організуючим елементом є мета, яка представляє собою прообраз бажаного майбутнього результату або стану досліджуваного об'єкта, на реалізацію якого цілеспрямована управлінська діяльність. Системність такої організації процесу полягає у формуванні алгоритму або плану дій, що являє собою по суті модель майбутньої управлінської діяльності та поведінки суб'єкта. Різноманіття сценаріїв зумовлене значним набором цілей, відповідно до яких використовуються ті чи інші моделі.

Висновки. Такий підхід дозволяє в інтерактивному режимі віднайти найбільш узгоджений з розумінням сутності проблеми шлях до її вирішення через раціональну структуризацію складної проблеми прийняття рішень, здійснити оцінку альтернативних варіантів її рішення. Зрозуміло, що цей підхід вимагає виключної кваліфікації експертів, що прийматимуть участь у створенні структури моделі прийняття рішень, підготовці даних, інтерпретації результатів. Обґрунтованість рішень залежатиме від повноти врахування факторів та зв'язків між ними, правильності визначення можливих рішень, адекватності формулювання критеріїв щодо поставлених цілей.

Волянський П. Б.,

Євсюков О. П.,

Терент'єва А. В.,

Україна, м. Київ, e-mail: iduszcz.kyiv@mns.gov.ua

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Реформування системи цивільного захисту держави, яке було проведене останніми роками, життя в умовах прямої загрози національній безпеці потребує переосмислення існуючої практики підготов-

ки кадрів для реалізації заходів безпеки населення і територій України.

У сфері цивільного захисту організація навчання здійснюється з метою забезпечення потреб центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, на яких поширюється дія законів у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (далі – у сфері цивільного захисту), у працівниках, здатних компетентно і відповідально виконувати функції управління техногенною і природною безпекою населення, територій та об'єктів господарської діяльності, впроваджувати технології, спрямовані на зменшення ризиків виникнення і мінімізацію наслідків надзвичайних ситуацій та їх ліквідацію.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних напрямків адміністративної реформи в Україні є створення нової системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, готових до впровадження нововведень і до несення відповідальності за прийняті рішення. У той же час, стратегія майбутнього розвитку держави це, в першу чергу, стратегія професійної підготовки кадрів, підвищення їх управлінської культури і наріжним каменем для цього має бути процес удосконалення всієї системи державного управління в Україні.

Однією з надважливих особливостей професійної діяльності державних службовців є її спрямованість на підготовку, прийняття та реалізацію управлінських рішень, що є особливо актуальним в умовах виникнення надзвичайних ситуацій (НС), оскільки прорахунки при ліквідації НС, як правило, породжені відсутністю достатнього досвіду і необхідних знань у керівників усіх відповідних ланок управління.

Людський фактор, професіоналізм і компетентність керівників, виходить на перше місце за результатами аналізу причин техногенних аварій і катастроф та оцінкою виконання заходів з ліквідації наслідків НС.

Реалії сьогодення висувають нові вимоги до якості освіти, зокрема до універсальності підготовки державних службовців, підвищення їх управлінської культури, адаптації до соціальних умов, особистісної орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, визначальної важливості освіти у забезпеченні розвитку державної служби [1].

Підвищення кваліфікації державних службовців, як засіб забезпечення професійної компетенції, розглядається як одне з першочергових завдань діяльності у сфері цивільного захисту, без розв'язання якого неможливо забезпечити ефективність державного управління щодо створення сучасної системи попередження та реагування на надзвичайні ситуації в Україні [2]. Це завдання покладено на Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, який є єдиним в Україні галузевим навчальним закладом післядипломної освіти, в якому підвищення кваліфікації проходять державні службовці V-VII категорій, керівний склад підприємств, установ та організацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України).

Головою Державної комісії з ТЕБ та НС – Прем'єр-міністром України А. П. Яценюком, Головою ДСНС України, полковником служби цивільного

захисту Бочковським С.С. питанню функціональної підготовки керівного складу територіальної та функціональної підсистем цивільного захисту приділяється велика увага.

Сьогодні вкрай необхідні такі фахівці:

– які будуть мати професійні знання та будуть уміти їх реалізовувати (професійна компетентність);

– які будуть уміти приймати правильні управлінські рішення відповідно до ситуації (ситуативна компетентність);

– з аналітичним мисленням (інтелектуальна компетентність).

Завдяки підтримці ДСНС України Інститутом державного управління у сфері цивільного захисту опрацьовано питання щодо удосконалення навчального процесу з підготовки державних службовців у сфері цивільного захисту. Розроблено справу щодо ліцензування освітньої діяльності з підвищення кваліфікації державних службовців II-IV категорій посад у сфері цивільного захисту за напрямом 1501 «Державне управління».

Професійна програма з підвищення кваліфікації державних службовців II-IV категорій посад у сфері цивільного захисту за напрямом 1501 «Державне управління» погоджена ДСНС України, Національним агентством України з питань державної служби та Міністерством освіти і науки України.

Рішенням Акредитаційної комісії України надано ліцензію на провадження освітньої діяльності з післядипломної освіти (спеціалізації, розширення профілю (підвищення кваліфікації)): Підвищення кваліфікації державних службовців II-VII категорій посад у сфері цивільного захисту у галузі знань 1501 «Державне управління» з річним обсягом 300 осіб (рішення Акредитаційної комісії від 25.11.2014 протокол № 113).

Колектив Інституту в творчому пошуку нових, ефективних форм організації навчального процесу з підвищення кваліфікації державних службовців у сфері цивільного захисту. В навчальний процес будуть запроваджені тренінгові методи, які з огляду на науково-методичну розробленість, практичну спрямованість та доступність вважаються надзвичайно ефективними з точки зору розвитку особистості, здобуття знань та особливо набуття практичних навичок та вмій [3]. Сьогодні у сфері освіти тренінги, спрямовані на формування і розвиток особистої і професійної компетенції, є одним з провідних засобів професійного навчання.

Напрацьовано методичне забезпечення даного виду навчань, а саме: 1) видано навчальний посібник з грифом МОН України «Реагування на надзвичайні ситуації», в якому наведено типові алгоритми дій органів управління при реагуванні на надзвичайні ситуації; 2) підготовлено навчальний фільм з метою підготовки до дій в умовах надзвичайних ситуацій.

Досвід організації підвищення кваліфікації державних службовців у сфері цивільного захисту підтверджує необхідність плідної співпраці з провідним навчальним закладом ДСНС України – Національним університетом цивільного захисту – з метою максимального використання високого інтелектуального потенціалу науково-педагогічного складу системи освіти ДСНС України.

Безумовно всі керівники як пересічні громадяни повинні знати та вміти надати домедичну допомогу, вміти поводитись в умовах надзвичайних ситуацій і володіти навичками виживання. Всі ці знання отримують слухачі різних категорій під час проведення підвищення кваліфікації в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту.

Висновки. Виконання завдань цивільного захисту, які визначені Кодексом цивільного захисту України, тісно пов'язано з підготовкою керівного складу центральних органів виконавчої влади до роботи в різних режимах реагування на надзвичайні ситуації.

Реалізація даного виду навчання дозволить забезпечити відповідний рівень професійної компетентності фахівців центральних органів виконавчої влади, регіональних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, створення умов для реалізації суспільних і державних потреб у професійно підготовлених фахівцях, з питань ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру (заступників міністрів, заступників інших керівників центральних органів виконавчої влади, голів обласних, міських і районних державних адміністрацій та їх заступників), що суттєво вплине на стан цивільного захисту держави в цілому.

Література

1. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки : Указ Президента України від 01.02.2012 № 45/2012. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012/print1423661540412772>.

2. Долгий М. Л., Терент'єва А. В. Проблема професійності державних службовців у сфері цивільного захисту // Мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. з між нар. участю «Технології забезпечення якості освіти в державному управлінні: виклики сьогодення» (30 лист. 2012р.). – Київ, 2012. – С. 268–270.

3. Бородін Є. І., Чикаренко І. А. Підготовка державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: проблемно орієнтований аспект // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2012. – № 1. – Режим доступу: <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2012-01%287%29/12beipoa.pdf>.

Домбровська С. М.,

Україна, м. Харків, e-mail: dombrovska_s@mail.ru

МЕХАНІЗМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В умовах зростаючих взаємозв'язків і взаємозалежності держав при збереженні багатьох глобальних небезпек і загроз національна безпека стає складовою загальної світової безпеки, зусиль усіх народів у збереженні миру, демократії, гуманізації сучасних відносин.

Актуальність даної теми зумовлює й те, що важливою змістовною складовою національної безпеки є інформаційна безпека. Із зростанням науково-

технічного прогресу буде зростати і важливість питання інформаційної безпеки громадянина, суспільства, держави. Тобто інформація стала чинником, який може призвести до значних технологічних аварій, військових конфліктів та поразок у них, дезорганізувати державне управління, фінансову систему, роботу наукових центрів, і чим вищий рівень інтелектуалізації та інформатизації суспільства, тим потрібнішою стає надійна інформаційна безпека, оскільки реалізація інтересів, людей та держав все більше здійснюється за допомогою інформатизації. Враховуючи той факт, що під впливом інформаційних атак може цілеспрямовано змінюватися кругозір та мораль як окремих осіб, так і суспільства в цілому, нав'язуються чужі інтереси, мотиви, спосіб життя, на перший план впливає аналіз сутності та форм проявів сучасних методів скритого агресивного впливу, вияву дій, що мають цілеспрямований агресивний характер і які протирічать інтересам національної безпеки, вироблення механізмів протидії їм у всіх напрямках [1].

Виклад основного матеріалу. Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Вирішення проблеми інформаційної безпеки має здійснюватися такими шляхами:

– створення повнофункціональної інформаційної інфраструктури держави та забезпечення захисту її критичних елементів;

– підвищення рівня координації діяльності державних органів щодо виявлення, оцінки і прогнозування загроз інформаційній безпеці, запобігання таким загрозам та забезпечення ліквідації їх наслідків, здійснення міжнародного співробітництва з цих питань;

– вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері;

– розгортання та розвитку Національної системи конфіденційного зв'язку як сучасної захищеної транспортної основи, здатної інтегрувати територіально розподілені інформаційні системи, в яких обробляється конфіденційна інформація.

В Україні політика забезпечення інформаційної безпеки будується на таких засадах:

- обмеження доступу до інформаційного ресурсу є винятком із загального принципу відкритості інформації й реалізується тільки відповідно до чинного законодавства;

- суб'єкти, які збирають, накопичують і обробляють персональні дані й конфіденційну інформацію, несуть відповідальність перед законом за її збереження і використання;

- забезпечення захисту суспільства від хибної, викривленої і недостовірної інформації, що надходить через ЗМІ;
- реалізації контролю за створенням і використанням засобів захисту інформації шляхом їхньої обов'язкової сертифікації та ліцензування діяльності в галузі захисту інформації;
- сприяння розвитку української мови як основного інструменту перетворення накопичених людством знань в інформаційний ресурс [4].

З урахуванням майбутнього розвитку інформатизації, проникнення інформаційних технологій у найважливіші сфери життя суспільства необхідно передбачити перехід від принципу забезпечення безпеки інформації до принципу інформаційної безпеки. Розгляд інформаційної безпеки з позицій системного підходу дозволяє побачити відмінність наукового розуміння цієї проблеми від повсякденного. В повсякденному житті інформаційна безпека розуміється лише як необхідність боротьби з відтоком закритої (таємної) інформації, а також з розповсюдженням хибної та ворожої інформації. Осмислення нових інформаційних безпек у суспільстві ще тільки починається [2].

Комісія з питань національної безпеки визначила такі потенційні загрози в інформаційній сфері: незбалансованість державної політики та відсутність необхідної інфраструктури в інформаційній сфері; повільне входження України до світового інформаційного ринку, відсутність у міжнародного співтовариства об'єктивного уявлення про Україну; інформаційна експансія з боку інших країн; відтік інформації, що містить державну таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави.

Особливо складна сьогодні проблема завчасного створення засобів, необхідних для інформаційного протистояння, або, якщо користуватися американською термінологією, – «інформаційної війни» [3]. У цій сфері розвитку озброєнь розглядаються два типи дій і, відповідно, дві групи засобів. Перша сукупність засобів зв'язку, що пов'язана з «інформаційною війною» як специфічним видом протистояння, можливо не пов'язаного з традиційними військовими діями, в особливій сфері, що називається «інфосферою». При цьому зачіпаються усі компоненти інформаційного потенціалу держав: інформація і її інформаційні носії, центри зосередження інформації; наукові і всі інші кадри – творці та споживачі інформації; технічні засоби збору, переробки, накопичення, збереження і передачі інформації; програмно-математичні засоби; інфраструктура всебічних систем управління; органи управління інформаційними ресурсами держави.

Хоча така війна буде вестись спеціальними структурами, у ній є суттєвий військовий аспект, оскільки можливі наслідки, що знизять бойові можливості збройних сил, а саме: блокування системи управління ракетно-ядерною зброєю та іншими стратегічними системами військового призначення; порушення роботи систем управління військово-транспортними перевезеннями та іншими системами забезпечення військових формувань (матеріалами, енергією тощо); різке погіршення морально-політичної обстановки у військових формуваннях, серед їх резерву і зниження бойового духу особ-

вого складу внаслідок дезінформації, порушення систем забезпечення життєдіяльності, дезорганізації систем управління тощо. Серед нових найбільш важливих засобів «інформаційної війни» сьогодні називають різні математичні, програмні засоби типу «вірусів» і «закладок», засоби дистанційного витирання інформації, що записана на магнітних носіях, генераторами електромагнітних імпульсів, засоби неконтрольованого включення у закриті інформаційні мережі та ін.

У більш вузькому розумінні слова «інформаційна війна» стає однією із різновидів дій – інформаційних (ІВД), або важливою фазою безпосередньої підготовки до них. Найважливішими складовими концепції «Інформаційна війна» є: оперативна безпека, введення супротивника в оману, психологічні операції, електронна війна і вогневе знищення, які проводяться в комплексі з глибокою і всебічною розвідкою як для дезорганізації системи управління противника, так і для захисту власної системи управління в ході бойових дій. При цьому інформація, що циркулює в системі управління, розглядається як високопріоритетний об'єкт впливу і захисту, зниження або підвищення достовірності.

Державна інформаційна політика сьогодні спрямована на забезпечення належних правових, економічних, внутрішньо- і зовнішньополітичних, організаційних та інших умов. Всі ці умови необхідні для:

- створення розвиненої та захищеної інформаційної інфраструктури України;
- розвитку міжнародного співробітництва в інформаційній сфері та утвердження України як країни з інформаційним суспільством;
- забезпечення безпеки інформаційної діяльності, життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Суттєвим для інформаційної політики будь-якої держави є дотримання балансу інтересів особистості, суспільства і держави. Держава повинна забезпечувати відкритість та поінформованість суспільства про діяльність її органів і суспільних інститутів в інформаційній сфері [4].

Висновки. Отже, інформаційна безпека суспільства, держави характеризується ступенем їх захищеності, та, як наслідок, стійкістю головних сфер життєдіяльності у відношенні до небезпечних інформаційних впливів. Інформаційна безпека визначається здатністю нейтралізувати такі впливи. Загальноприйнятим є таке визначення інформаційної безпеки, як стан захищеності життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави в інформаційній сфері.

Література

1. Гуцалюк М. Інформаційна безпека в сучасному суспільстві / М. Гуцалюк // Право України. – 2005. – № 7. – С. 71–74.
2. Комп'ютерна злочинність і інформаційна безпека / А. П. Леонов; під общ. Ред. А. П. Леонова. – Мінськ : АРІЛ, 2000. – 552 с.
3. Лужецький В. А. Інформаційна безпека: навчальний посібник / В. А. Лужецький, О. П. Войнович, А. В. Дудатьєв. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 240 с.
4. Роговец В. Информационные войны в современном мире: причины, механизмы, последствия // Персонал. – 2000. – № 5.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ В ОБМЕЖЕНІЙ КІЛЬКОСТІ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Глобалізація перетворює регіони на повноправних учасників міжнародних економічних відносин, але разом з тим актуалізує для них необхідність ідентифікації та захисту унікальних локальних конкурентних переваг як імперативів підвищення міжнародної конкурентоспроможності в умовах глобалізації. Таким чином, актуальним завданням сучасного розвитку регіонів, націлених на стале зростання в умовах глобалізації та отримання переваг від цього процесу, є формування та розвиток секторів, кластерів, галузей та технологічних комплексів в економіці, які мають стати основою формування нових регіональних союзів, зокрема, глобалізованих. Це призведе до перерозподілу інвестиційних, фінансових, матеріальних потоків та людського капіталу до нового постіндустріального сектору економіки, становлення якого є надзвичайно важливим для сучасного етапу розвитку економіки України. Тенденціям розвитку світового господарства, особливостям здійснення МЕД і її регулювання присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів П. Кругмана, М. Портера, М. Обстфельда, В. Ломакіна, Ю. Макогона, Н. Мікули та ін.

Виклад основного матеріалу. Важливою суперечливою тенденцією стає глобалізація інноваційної діяльності та одночасне її зосередження в обмеженій кількості регіонів. Необхідно зазначити, що передумовою ефективного розповсюдження інновацій є географічна близькість та взаємна довіра між учасниками інноваційного процесу. Таким чином, відстань знову перетворюється на суттєвий чинник створення локальних конкурентних переваг, але в новій якості – як фактор формування регіонального середовища поширення інновацій. Саме в даному контексті конкурентний статус окремих національних регіонів може бути рівним або навіть перевищувати позиції традиційних учасників глобальної конкуренції [3].

У сучасних умовах розвитку світового господарства й зростаючої глобалізації різко підвищується роль і значення міжнародної економічної діяльності (МЕД) для країни в цілому, а також її регіонів та суб'єктів господарювання на мікрорівні. Вплив глобальної компоненти на регіональний і загальнодержавний економічний розвиток постійно збільшується. Очевидно, що активізація зовнішніх зв'язків та розвиток МЕД має стратегічне значення для зростання економіки. Формування й реалізація відповідних зовнішньоекономічних пріоритетів сприяє стійкому розвитку як економіки країни в цілому, так й її регіонів. У зв'язку із цим особливої важливості набуває необхідність розробки й реалізації заходів, методів, моделей, стратегії розвитку МЕД регіону і його суб'єктів господарювання в умовах глобалізації.

Розвиток сучасної світової економіки, поряд із все зростаючим рівнем взаємозалежності й глобалізації, характеризується структурними

диспропорціями, що особливо активізуються у світовій торгівлі. Як наслідок, посилюється диспропорційність територіального й економічного розвитку підсистем світового господарства, істотно зростають геоекономічні, соціальні, релігійні, екологічні складові функціонування національних економік і світового господарства в цілому.

Очевидно, що глобальні процеси істотно стимулюють розвиток окремих країн і регіонів, однак їх позитивний або негативний вплив на національну економіку великою мірою залежить від характеру участі країни в міжнародному розподілі праці, рівня її конкурентоздатності на світовому ринку, ефективності використання потенціалу в тих областях, де є наявними стійкі конкурентні переваги. У зв'язку з цим можна зробити висновок щодо необхідності посилення регулюючої ролі держави в зовнішньоекономічній сфері, здійсненні активної промислової політики тощо.

Посилення позицій держави у світовій економіці є можливим лише на основі об'єктивно сформованої зовнішньоекономічної спеціалізації господарського комплексу. У цьому випадку мова йде не про короткостроковий успіх країни на світовому ринку, а про довгостроковий, сталий процес, що відображає реальні переваги національної економіки в міжнародному поділі праці. Реалізація таких переваг й основних потенційних можливостей економіки має здійснюватись за рахунок як ефективної виробничо-господарської, так і діяльності підприємницьких структур за допомогою дієвих заходів внутрішньо- і зовнішньоекономічної державної політики, так і зміни стратегічних зовнішньоекономічних орієнтирів на здійснення інноваційно-інвестиційного прориву за рахунок технологічного відновлення національної економіки.

При цьому, формуючи міжнародну спеціалізацію національної економіки, поряд з розвитком і підтримкою її експортної складової, необхідно нарощувати потенціал імпортозаміщуючих виробництв, реалізація якого здатна знизити залежність внутрішнього ринку від ввезення закордонної продукції й змінити профіль такої спеціалізації. Метою в цьому випадку є зростання конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням сформованого рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників товарів і послуг і реальних перспектив його підвищення надалі.

Підприємницькі структури, що склались в експортних галузях, більше орієнтуються на зовнішні ринки, ніж на потреби вітчизняного виробництва. Найчастіше експорт стає каналом, за яким капітали йдуть за кордон. У цілому національна економіка і її елементи виявилися не готові до того ступеня лібералізації зовнішньоторговельної діяльності, що був запропонований в ході реформ.

У той же час, за останні десять років регіональна економіка стала більш відкритою, географія МЕД регіонів значно розширилась, збільшився приплив іноземних інвестицій в окремі регіони, зросла питома вага експорту й імпорту в регіональному валовому продукті.

Висновки. На основі вищевикладеного можна стверджувати, що сучасний світовий суспільний розвиток характеризується посиленням зв'язків і взаємодії між країнами. Жодна країна світу не може претендувати на повноцінний розвиток, якщо не втягнута в орбіту світогосподарських зв'язків, а

міжнародне співтовариство об'єднує держави та посилює роль їх окремих суб'єктів, що обумовлює необхідність підвищення ефективності регіонального управління в сфері МЕД. Глобалізація набуває особливої значущості в умовах поширення лібералізації зовнішньоекономічних відносин, яка докорінним чином змінює характер взаємодії світової, національної та регіональної економіки. Активне включення регіонів країни у світогосподарські процеси пов'язано з великою кількістю протиріч, вирішення яких дозволить більш ефективно використовувати потенційні можливості регіонів у розвитку МЕД держави. Процеси інтеграції й глобалізації світового господарства передбачають необхідність пошуку системи ефективно організації і управління міжнародними економічними зв'язками регіонів та підвищення їх ролі у міжнародних економічних відносинах України.

Література

1. Козаченко А. В., Критерії прийняття інвестиційних рішень / А. В. Козаченко, Г. І. Янчук // Вісник СНУ. – 2003. – № 2. – С. 108–114.
2. Петкова Л. Експортна діяльність / Л. Петкова // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 17–19.
3. Брикова І. В. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір / І. В. Брикова // Міжнародна економічна політика. – 2006. – № 4. – С. 29–53.

Ковальчук В. М.,

Україна, м. Львів, e-mail: kovalchuk.lviv@gmail.com

ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В КОНТЕКСТІ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ

Постановка проблеми. Важливою функцією держави, від якої залежить національна безпека будь-якої країни, є захист населення, територій, матеріальних і культурних цінностей в умовах надзвичайних ситуацій. Суттєвою складовою держави є цивільний захист, який розглядається як державна система органів управління, сил і засобів, що створюється для організації та забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

У державах-членах ЄС та США створені спеціальні організаційно-управлінські системи, що здатні забезпечити ефективний цивільний захист (далі – ЦЗ). Аналіз концептуальних підходів до побудови та розвитку державних систем цивільного захисту у розвинених зарубіжних країнах дає можливість успішно розробляти теоретичні проблеми та вирішувати практичні завдання стосовно розбудови аналогічної вітчизняної системи.

Виклад основного матеріалу. В Україні створена система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, функціонування якої регламентовано нормативно-правовими актами, які у своїй більшості мають міжвід-

мчі неузгодженості та протиріччя, що не сприяє ефективності системи. Колишня система цивільної оборони, що існувала за часів СРСР, вже зруйнована. Це становить загрозу національній безпеці, а отже і українській державності в цілому, адже нова, адекватна зарозам, ще не розвинена. Перебіг оголошеної війни на сході України це підтверджує. Зруйновані інфраструктура та об'єкти цивільного захисту за роки незалежності та упродовж воєнних дій 2014 року у східних областях призвели до численних жертв серед мирного населення.

Функціонування систем цивільного захисту у європейських країнах забезпечується відповідним законодавством, яке дозволяє здійснювати підготовку органів влади і управління, об'єктів економіки, сил і засобів, населення до дій у різних умовах, залучати матеріальні ресурси. Аналіз нормативно-правових документів дозволяє зробити висновок, що усі вони відображають специфіку форм державного устрою, рівня соціально-економічного розвитку цих країн, особливостей їх географічного положення, а також шляхів і способів досягнення власної національної безпеки. Варто наголосити, що вони аналогічні за структурою та змістом, що обумовлено їхнім членством у військово-політичних і економічних об'єднаннях.

Визначаються основні риси систем ЦЗ найбільш розвинених зарубіжних країнах, а саме:

- усі організаційні структури є цілісними;
- інфраструктура органів управління, сил і засобів на всіх владно-управлінських рівнях є добре розвиненою;
- організаційно-правовий механізм чіткий та добре відпрацьований;
- усі підрозділи високо організовані, стратегічно мобільні і спроможні ефективно протистояти зарозам і викликам сьогодення;
- завдання щодо захисту населення і території від надзвичайних ситуацій у мирний та воєнний час виконуються за єдиною схемою;
- усі системи цивільного захисту включені у системи національної та колективної безпеки і оборони відповідних країн;
- забезпечена функціональна спрямованість;
- високий рівень матеріально-технічного, фінансового та інших видів ресурсного забезпечення [1].

Дослідники вирізняють три моделі організації державних систем ЦЗ: універсальну, оборонну та перехідну. Універсальна модель характерна для національних систем західноєвропейських країн та США. Вона базується на принципі подвійного призначення, суть якого полягає в тому, що відповідні системи повинні адекватно та ефективно забезпечувати захист населення і території як у мирний, так і воєнний час [2].

Функціональна універсалізація систем ЦЗ провідних зарубіжних країн була неодноразово перевірена практикою і тому залишається пріоритетною.

Прорахунки керівництва країни в оцінці військових та глобальних небезпек призвели до неготовності не тільки споруд ЦЗ, а й самого населення до виживання в умовах надзвичайних ситуацій. Підтвердженням цього є велика кількість загиблих серед мирного населення Донецької та Луганської областей.

Сьогодні на порядок денний встає питання повернення частини цих споруд у державну власність, оскільки події на сході України ще раз підтвердили необхідність цих дій для збереження життя населення нашої держави. У нову систему цивільного захисту необхідно закласти алгоритм дій усіх задіяних структур у т.ч. комунальних служб, рятувальників, військових, підрозділів МВС та інших. Окрім того, необхідно розробити та впровадити спеціальний порядок підвозу продуктів, медикаментів та іншого необхідного майна в умовах надзвичайного стану у тому числі воєнних дій. Для цього на думку фахівців необхідно допрацювати нормативно-правові акти у яких будуть визначені відповідні регламенти взаємодії. Потребує оновлення матеріально-технічна база ДСНС та парк комунальної техніки. Потребує створення додаткових мобільних аварійно-рятувальних підрозділів у центрі на заході та сході України – сил швидкого реагування. На порядок денний встає питання створення сучасної системи оповіщення населення через різні комунікаційні мережі, що має бути затверджено на законодавчому рівні.

Висновки. Таким чином, захист населення в сучасних особливих умовах, коли йде неоголошена війна проти нашої країни та гинуть люди, стає однією з найважливіших функцій держави, а державне управління розвитком цієї сфери розглядається як невід’ємна частина національної безпеки, оборони і державного будівництва.

Література

1. Андреев С. О. Організаційно-правовий механізм державного управління цивільним захистом населення на регіональному рівні дис. кандидата наук з держ. упр. : 25.00.02 / С. О. Андреев. – Х., 2010. – 199 с.
2. Федоренко В. Н. Гражданская оборона зарубежных государств. Международная организация гражданской обороны / В. Н. Федоренко // Оперативное управление мероприятиями РСЧС / Сборник лекций для руководящего состава МЧС России / Книга-2. Издание 2, дополненное и переработанное; Под общ.ред., В. Ф.Мищенко. – Москва, 2003. – С. 275–294.

Корецький О. М.,

Україна, м. Київ, e-mail: koretskyi1990@mail.ua

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Соціально-політична ситуація в Україні, що склалася в останній період, свідчить про серйозні загрози внутрішній безпеці країни, без подолання яких ми можемо зіткнутися з територіальним розпадом, протестними рухами, громадянськими конфліктами у найнебезпечніших формах. Таким чином, проблема забезпечення внутрішньої безпеки потребує

наукового обґрунтування та розробки практичних рекомендацій, які можуть бути використані органами державної та регіональної (місцевої) влади для удосконалення механізмів державного управління у даній сфері.

Виклад основного матеріалу. На підставі нормативних документів, які діють в Україні, в т. ч. ЗУ «Про основи національної безпеки» [1], внутрішню безпеку слід визначити як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від реальних та потенційних внутрішніх загроз. До внутрішніх загроз, виходячи з аналізу чинних нормативних актів, варто віднести ті, які мають місце всередині держави, а саме:

– економічні – економічна нестабільність, падіння курсу національної валюти; неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження, що створює загрозу енергетичній безпеці держави; монополізація іноземним капіталом певних стратегічно важливих галузей національної економіки, що загрожує стабільності на окремих товарних ринках; високий рівень тінізації економіки, обумовлений, зокрема, поширенням тіньової зайнятості, напівлегальних методів ухилення від оподаткування, криміналізацією економічних відносин, наявністю в країні організованих злочинних угруповань, що претендують на контроль над діяльністю частини суб'єктів господарської діяльності;

– політичні – поширення корупції, хабарництва в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики; порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування прав і свобод людини і громадянина, в тому числі при проведенні виборчих кампаній; переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними;

– національні – прояви сепаратизму, намагання автономізації за етнічною ознакою окремих регіонів України; можливість виникнення конфліктів у сфері міжетнічних і міжконфесійних відносин; радикалізація та прояви екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад;

– соціальні – неефективність державної політики щодо підвищення трудових доходів громадян, подолання бідності та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення; поширення наркоманії, алкоголізму, соціальних хвороб; зростання дитячої та підліткової бездоглядності, безпритульності, бродяжництва;

– інформаційні – прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації;

– екологічні – зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій те-

хногенного та природного характерів; небезпека техногенного, у тому числі ядерного та біологічного, тероризму; наслідки Чорнобильської катастрофи; нераціональне, виснажливе використання мінерально-сировинних природних ресурсів як невідновлюваних, так і відновлюваних; погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень та зниження якості води; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів;

– криміногенні – злочинність; відсутність належного контролю та нагляду за порядком виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система; спроби створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати їх в інтересах певних осіб (органів); поширення зброї масового ураження і засобів її доставки.

Перелік наведених внутрішніх загроз свідчить про необхідність створення в практиці державного управління системи прогнозування та протидії дестабілізуючим факторам внутрішньої безпеки. Так, низька ефективність механізмів прийняття та виконання державних рішень, що має місце внаслідок неузгодженості дій між різними гілками та органами державної влади, суттєво впливають на дестабілізацію внутрішньої ситуації в Україні. Наприклад, Державна служба зайнятості не змогла забезпечити працевлаштування переселенців з Донецької та Луганської областей – з більш ніж мільйона переселенців станом на 18.02.2015 р. було працевлаштовано лише 3,8 тис. В той час, як існують значні проблеми з своєчасною виплатою пенсій, зарплат, соціальних виплат, виплат по безробіттю, Державна служба зайнятості витрачала кошти на буфетне обслуговування, автомойку автомобілів, придбання керамічних чашок, техніки, що стоїть на складах, обслуговування акваріуму [3]).

В практиці державного управління внутрішня безпека суспільства, на нашу думку, потребує вироблення стратегічного підходу до внутрішньої безпеки шляхом вибору моделей ефективних державно-управлінських рішень; визначення складових системи державно-управлінської взаємодії в процесі забезпечення внутрішньої безпеки; виявлення й аналізу проблем державного управління у сфері охорони правопорядку, що стосуються даного питання.

Внутрішня безпека країни може досягатися виключно проведенням єдиної державної політики у галузі її забезпечення, розробкою і своєчасним проведенням як превентивних, так і відновних заходів, що адекватні внутрішнім загрозам. Вся система державних і недержавних органів при цьому має поєднуватися в спеціальну систему з відповідним організаційним механізмом функціонування, який гнучко змінюється у відповідності до ситуації та виникаючих ризиків і дозволяє шляхом аналітичного відбору визначити

раціональну структуру владних органів.

Висновки. Отже, посилення внутрішньої безпеки потребує розробки відповідної стратегії і тактики, посилення координації діяльності різних рівнів влади, в першу чергу правоохоронних органів з регіональними (місцевими) органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями, впровадження спеціальних методів і технологій попередження та подолання внутрішніх загроз.

Література

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39, Ст. 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/964-15.
2. Нижник Н. Р., Ситник Г. П., Білоус В. Т. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденція розвитку): навч. посібн. / За заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь, 2000. – 304 с.
3. Розенко уволил директора Госцентра занятости Харченко [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sensor.net.ua/p325532>.

Лукіша Р. Т.,

Україна, м. Харків, e-mail: lukisha_r@i.ua

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ З ПОЗИЦІЇ БЕЗПЕКОВОСТІ

Постановка проблеми. В умовах необхідності здійснення глибоких, масштабних організаційних, структурних, інноваційних та ін. перетворень для України потрібно, насамперед, визначитися з типами і реальними пріоритетами регіонального розвитку, а, отже, і державного управління. Уважаємо, що увага повинна бути звернена на системну модернізацію останнього, моніторинг ризиків та загальносвітових тенденцій з метою збалансованого інфраструктурного розвитку регіонів і формування в них ризикостійкості й адаптивності до викликів ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Термін «модернізація» є широковживаним, достатньо лише поглянути на доповіді та виступи політиків, предмет наукових дискусій теоретиків державного управління, тематику і зміст журналістських публікацій в Україні. При цьому теоретики й практики (В. Бакуменко, С. Біла, А. Дегтяр, М. Іжа, М. Латинін, О. Радченко, Ю. Сурмін, О. Шевченко та ін.) неоднаково підходять до тлумачення змісту терміна «модернізація», розуміючи під ним реформування, оновлення, упровадження новацій, перенаправлення розвитку, позитивна зміна, приведення у відповідність до вимог, нормами, показниками, технічними умовами.

Погоджуємося з ученими, що інноватизація та модернізація ґрунтуються

на загальновідомих фактах і вже існуючих розробках. Цей аспект детермінуючого впливу формується, як відомо, на основі реалізації кумулятивності та соціального попиту на управлінські інновації. Виникнення такої необхідності обумовлено економічним законом вартості: забезпечення ефективності діяльності суб'єктів впливу, їх примус до цього за рахунок співвідношення витрат і результату. При цьому інноватизація в структурному плані (як і модернізація) передбачає визначення суб'єктів змін, здійснення процесу вдосконалення, використання ресурсної бази, керівництво системою цінностей, установлення нормативно-правових режимів, розробку і впровадження технології та ін.

Упроваджуючи модернізацію й інноватизацію державної регіональної політики, посадові особи мають бути впевнені в кінцевому результаті, тому дотримуватися правила. Згідно із ним криза розвитку регіонів може зумовлювати втрати різного характеру (фінансового, демографічного, інвестиційного, технологічного, екологічного та ін.); через це необхідним є таке:

- 1) вихід від адміністративного формалізму;
- 2) усунення суб'єктивізму;
- 3) вчасне визначення й оцінка ризикорієнтованих факторів.

Щодо сучасних моделей модернізації й інноватизації державного регіонального управління в Україні, то їх так само може існувати декілька, оскільки значною є також кількість умов і факторів розвитку регіонів. Відтак, у питаннях модернізації й інноватизації державної політики розвитку регіонів слід підходити ґрунтовно, системно. Так, важливим є дотримання принципу: самоврядне регулювання регіонального розвитку здійснюється настільки можливо, наскільки державне – необхідно, щоб воно не заважало розвитку громадянського суспільства, його демократичних інститутів. Окрім цього, урахування потребує концепція безпеки [1, ст. 1]. При цьому мова не йде тільки про «захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України», а й про зміцнення соціально-економічної стабільності на певній території (країні, регіоні) у поєднанні з політичною, соціальною тощо. У такому розумінні стабільність і безпека – системні кількісно-якісні характеристики розвитку соціальних систем, серед яких з огляду на предмет нашого дослідження визначальне місце посідає регіон, що представляє собою частину реальної дійсності в певний момент часу. Саме безпека покликана визначати можливі тенденції розвитку регіонів і забезпечувати встановлення відповідних для цього умов. Зважаючи на викладене, пропонуємо такі шляхи зниження рівня впливу ризиків на функціонування державної регіональної політики:

1) уникнення можливих небезпек, що припускає, наприклад, відмову від необґрунтованих перетворень і взяття кредитів та ін. видів позик, реалізації ненадійних програм, проектів та співпраці з недобросовісними партнерами;

2) поділ та об'єднання ризиків, а також зниження їх впливу на результати управлінської діяльності;

3) виявлення ризиків, попередження дії їх негативного впливу за допомогою створення спеціалізованих структурних підрозділів державного

управління ризиками розвитку регіонів (у тому числі й дорадчих), або розширення спектру функцій вже наявних структурних підрозділів державних і самоврядних органів щодо визначення таких ризиків.

Оснoву визначення цих шляхів становить те, що моделювання й інновація державної регіональної політики в умовах ризиків повинні, по-перше, конструктивно спрямовуватися на створення оновленого, більш дієвого механізму державного управління та його інструментарію, забезпечуючи тим самим розвиток територій і життє-, дієздатність суспільства. По-друге, адекватно реагувати на небезпеки та проблеми, зокрема ті, що є причиною, а в нашому випадку і наслідком затяжного, недосконалого здійснення вітчизняних реформ – адміністративної, земельної, територіальної, податкової, пенсійної та ін.

Кожен із запропонованих кроків є важливим, причому перші два (унікнення можливих небезпек і поділ й об'єднання ризиків) є доповненням третього, оскільки визначають функції та завдання новоствореного структурного підрозділу. Останнім шляхом можливо йти поступово, виважено. Проте в сучасних умовах браку фінансових коштів державне управління ризиками регіонів рекомендується покласти на вже існуючі департаменти, відділи, сектори органів публічної влади. Навіть після оптимізації системи державного управління в 2011 році їхніх структурних підрозділів, як і самих органів влади, на вітчизняних теренах функціонує значна кількість. Цим варто скористатися, адже структурні підрозділи й управлінський апарат уже виконують завдання державної політики щодо регіонального розвитку.

Висновки. З позиції безпеки визначено шляхи вдосконалення механізму формування та реалізації державної регіональної політики, якими є модернізація й інновація. Згідно з ними передбачається, насамперед, визначення і випередження негативного впливу ризиків, що слід здійснювати за допомогою формування стійкої організаційно-інформаційної мережі й системи, різниця між якими полягає в наступному: означена система стосується матеріальної сторони управлінської діяльності в регіонах, тобто забезпечує дотримання принципу прозорості, а організаційно-інформаційна мережа відображає її процесуальну сторону, причому базою такої діяльності виступає концепт відкритості. Організація державного управління ризиками розвитку регіонів повинна мати вигляд ланцюга: «надання влади і повноважень органу публічної влади → створення нового структурного підрозділу або доповнення функцій наявних управлінських формувань, затвердження функціональних інструкцій, посадових обов'язків і тощо → конкурсний відбір посадових осіб, їх навчання, перекваліфікація, подальше консультування → виконання ними безпосередніх завдань з виявлення та запобігання негативного впливу небезпек і загроз».

Література

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

*Михайлов В. М.,
Талан І. С.,
Україна, м. Київ, e-mail: ihor.talan@gmail.com*

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ КЕРІВНИЦТВО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИМИ ЦЕНТРАМИ СФЕРИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Складна суспільно-політична і соціально-економічна ситуація в державі вимагає від кожного громадянина переосмислення власної та колективної безпеки. Це особливо відноситься до діяльності осіб керівного складу та фахівців центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, які організують та здійснюють заходи у сфері цивільного захисту (далі – керівний склад та фахівці). Відповідно до Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією та здійсненням заходів з питань цивільного захисту [1] необхідний рівень компетентності у цій сфері зазначені особи здобувають на базі навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності областей, м. Києва (далі – навчально-методичні центри) та в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту (далі – Інститут), який виконує функції головного навчально-методичного центру.

Вимоги щодо організації навчального процесу, структури та змісту програм функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівного складу та фахівців, забезпечення надання інших освітніх послуг та методичного супроводу суб'єктів господарювання, що здійснюють навчання населення діям у надзвичайних, аварійних ситуаціях та в умовах терористичного акту потребують єдиного організаційного керівництва.

Метою цієї роботи є дослідження поняття “організаційне керівництво навчально-методичними центрами”. Відповідно до означеної мети автори прагнуть з'ясувати зміст поняття “організаційне керівництво навчально-методичними центрами”.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до пункту 1.5 Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності організаційне керівництво навчально-методичними центрами здійснює Інститут [2]. Однак повноваження для здійснення Інститутом такого керівництва не визначені. В чинних нормативно-правових актах дефініція “організаційне керівництво навчально-методичними центрами” не розкривається. У попередніх наукових дослідженнях проблематика організаційного керівництва навчально-методичними центрами не розглядалася.

Для визначення поняття “організаційне керівництво навчально-методичними центрами” варто переглянути аналогічну термінологію в інших галузях науки. У контексті вивчення означеного завдання проаналізовано праці таких вчених: Б. Будзана, Р. Ігоніна, Д. Приймаченко, Д. Притика, В. Попелюшко, З. Шершньової.

Так, поняття “організаційна функція” означає організацію процесу управління, вжиття усвідомлених необхідних заходів і дій. Завданням цієї функції є створення структури організації, а також забезпечення всім необхідним для її ефективної діяльності, досягнення запланованих цілей. “Організаційні відносини” – це складний комплекс стійких, свідомо створених зв’язків та взаємодії елементів виробничо-управлінської системи, які виникають у процесі функціонування та розвитку підприємства. “Організаційне забезпечення діяльності” означає: а) щось постачати у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у певних потребах; надавати кому-небудь необхідні матеріальні засоби до існування; б) створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось; в) захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [3, 4, 5].

Поняття “керівництво” – це функція управління, що передбачає використання комунікацій та особистого впливу з метою орієнтації дій підлеглих на реалізацію планів організації (підприємства) [6]. “Керівництво” – це цілеспрямований вплив осіб, наділених функціями й компетенцією керівників, на колективи, тобто взаємодія керівників і виконавців. “Керівництво” – не лише неодмінний, а й основний елемент процесу керування, зміст якого розкривається через його функції: планування, організацію, контроль, мотивацію й виховання... “керівництво” – це процес неперервного обміну інформацією між його суб’єктом та об’єктом з метою впливу один на одного [7].

Пряме визначення досліджуваного поняття “Організаційне керівництво” (англ. – organizational governance) існує в галузі знань “Управління проектами”. Це процес, за допомогою якого організація спрямовує та контролює свої операційні та стратегічні дії, а також реагує на легітимні права, вимоги та очікування учасників [8].

Отже, під “організаційним керівництвом навчально-методичними центрами” автори вважають цілеспрямований процес неперервного обміну інформацією, який дозволяє визначити основні цілі з організації навчання керівного складу та фахівців у сфері цивільного захисту, шляхи його удосконалення, враховуючи при цьому вимоги та очікування всіх його учасників.

Складовими завданнями організаційного керівництва навчально-методичними центрами слід вважати: планування, організацію та проведення спільних заходів (конференцій, семінарів та інших) щодо навчання керівного складу та фахівців, професійно-технічного навчання спеціалістів рятувальних робітничих професій для служби цивільного захисту; спільну розробку наукових досліджень з проблем професійно-технічного навчання, навчання населення діям у надзвичайних, аварійних ситуаціях та в умовах терористичного акту; здійснення контролю за організацією навчального процесу в навчально-методичних центрах; проведення моніторингових досліджень якості освітньої діяльності; створення спільних робочих груп для вирішення конкретних питань з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Висновки. Враховуючи зазначене, представлено визначення організаційного керівництва навчально-методичними центрами, яке покладене на Інститут, що виконує функції головного навчально-методичного центру,

потребує законодавчого закріплення, врахування в установчих документах навчально-методичних центрів сфери цивільного захисту.

Література

1. Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2013 р. № 819. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-п>.

2. Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності [Електронний ресурс] / Наказ МВС України від 29.05.2014 р. № 523. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0624-14>.

3. Будзан Б. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи / Б. Будзан. – К. : Основи, 2001. – 349 с.

4. Шершньова З. Стратегічне управління. Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

5. Приймаченко Д. Соотношение понятий “организационное обеспечение судов”, “организационное управление в судах” и “судебное управление” / Д. Приймаченко, Р. Игонин // Слово національної школи суддів України. – 2013. – № 1 (2). – С. 57–66.

6. Конспект лекцій “Менеджмент підприємства” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pidruchniki.com/11570718/menedzhment/kerivnitstvo>.

7. Конспект лекцій “Туристичний бізнес” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/17970420/turizm/kerivnitstvo_organizatsiyi.

8. Кендалл И., Роллинз К. Современные методы управления портфелями проектов и офис управления проектами: Максимизация ROI. – Пер. с англ. – М. : ПМСОФТ, 2004 – 338 с.

Пахомова О. М.,

Україна, м. Харків, e-mail: olena.pahomova@gmail.com

ДО ПИТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Кризові стани, які захлиснули майже всі сфери життєдіяльності українського суспільства, потребують ефективних дій з боку органів державної влади щодо подолання їх негативних наслідків, котрі гальмують розвиток держави – України, створення умов для гідного існування її громадян. При цьому актуальності набуває антикризове державне управління як пріоритетний напрямок науки державного управління.

Виклад основного матеріалу. Теперішній стан антикризового державного управління, на жаль, не може задовольнити потреби практики держав-

ного будівництва. Однією з причин є те, що зазначена проблема не знайшла глибокого вивчення серед вітчизняних науковців. Відсутність ґрунтовних напрацювань у сфері антикризового державного управління унеможлиблює, відповідно, належну підготовку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування за цим напрямом управлінської діяльності.

Анти- (грец. «anti» – проти) – це приставка, що позначає протилежність або ворожість; теж саме, що «проти...» [1]. У вивченні етимології поняття «криза» цікавим бачиться розглянути її в якості важливого моменту для добрих чи поганих змін у суспільстві [2]. Характер останніх залежить від дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Виходячи з цього антикризове управління доцільно трактувати, перш за все, як дії суб'єктів державного управління щодо оперативного пошуку й реалізації можливостей для досягнення позитивних змін у переламні періоди; протидію, упередження настання негативних наслідків кризових станів.

Висновки. Отже, антикризове державне управління потребує розробки теоретико-методологічних засад, ґрунтовного аналізу його стану в Україні, вивчення й узагальнення світового досвіду, розробку на цьому підґрунті модернізованої моделі діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з антикризового управління у різних сферах (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, цивільного захисту тощо), а також дієвих механізмів і технологій.

Література:

1. Анті – значення слова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vseslova.com.ua/word/Анти>.
2. Китайскоетолкование слова «Кризис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dictionary-economics.ru/word/Кризис>.

Помаза-Пономаренко А. Л.,
Україна, м. Харків, e-mail: a pp l@i.ua

ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРАМИ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Актуальним питанням сьогодення в масштабах усієї країни є вдосконалення механізмів державного управління соціальною, економічною та іншими сферами. Такий процес зумовлений рядом проблемних питань, кризових явищ і невизначеності, без усунення яких це управління не може працювати на повну силу.

Виклад основного матеріалу. Значення наукового дослідження державного управління в надзвичайних умовах, особливо в умовах конфліктів, викликано необхідністю глибокого осмислення теоретико-методологічних, організаційних, правових, інституційних та інших засад актуальної в теоретичному і прикладному аспектах проблеми та визначається рядом обставин. До

них можемо віднести справжній етап розвитку окремо взятого суспільства, пов'язаний зі стрімким вторгненням в соціосферу нових явищ, що ставлять державу (зокрема й Україну) перед викликами і загрозами, на які немає однозначної відповіді. Власне кажучи, вітчизняний механізм державного управління суспільно важливими сферами характеризується тим, що змушений функціонувати в умовах невизначеності, продукувати стратегічні, зобов'язуючі, подекуди непопулярні рішення і, на жаль, на основі неповної та не завжди достовірної інформації. Це неминуче підвищує витрати й знижує ефективність функціонування зазначеного механізму.

Сьогодні, досліджуючи проблеми державного управління, справедливо стверджувати, що механізми держави стикаються з ситуацією по-справжньому надзвичайною, яка ставить під загрозу цілісність держави, її систему безпеки та захищеність усього населення. Доречним є зауваження щодо необхідності вироблення нових (новаційних, інноваційних) підходів до змісту та сутності механізмів державного управління як таких, пошуку й обґрунтування шляхів їхньої оптимізації, осмислення місця України в глобальному світі тощо.

Особливість сучасного стану України полягає також у тому, що за багатьма показниками не тільки безпековості, а й регіонального інфраструктурного розвитку він знаходиться близьким до критичного рівня. Надзвичайні умови, в яких відбувається сучасна перебудова управлінського апарату, вимагають осмислення зарубіжного досвіду державної політики у сфері цивільного захисту, зокрема, в умовах військово-політичних конфліктів.

Аналіз зарубіжних практик з такого важливого і соціально значущого питання визначається практичною доцільністю, а саме: необхідністю посилення патріотичного виховання наших громадян, вироблення оптимальної моделі інформаційного, аналітичного й інструментального забезпечення державної політики у сфері цивільного захисту в Україні. Крім того, виокремлення «придатного для адаптування» зарубіжного досвіду управління нелінійними, надскладними соціальними й економічними системами та сферами в умовах конфліктів (наявних свого часу в Греції, Балканських країнах, Грузії та ін.), як пока-зують події останнього часу, є затребуваним, як ніколи, на вітчизняних теренах. З огляду на це об'єктивною потребою стає аргументоване, масштабне, ґрунтовне дослідження процесу формування, функціонування та розвитку механізму державного управління в надзвичайних умовах. Комплексний науковий аналіз дозволяє повніше представити сутність і структуру, механізмів та технології державного управління в надзвичайних умовах, зокрема пізнати основні напрямки, форми й методи роботи державних інституцій в особливий період, оцінити позитивні та негативні аспекти державноуправлінської діяльності.

Елементи системи державного управління в надзвичайних умовах ще не стали предметом комплексного розгляду українських учених. Не зменшуючи їх досягнень та здобутків, слід наголосити, що дослідження означеної проблематики не мають завершеного характеру, оскільки динамічні процеси в соціальному, економічному та політичному середовищі зу-

мовлюють потребу в постійному осмисленні теоретичних і прикладних аспектів державного управління та розбудови системи національної безпеки.

Звісно, указана вітчизняна система державного управління, формою вияву й упорядкування якої є «механізм», як і раніше залишається унікальним явищем, але за сучасних умов ще й парадигматичним, адже набувається новий досвід, корисний для вибудування механізмів державного управління в надзвичайних умовах. Ці знання дозволять у перспективі відібрати адекватні викликам часу пріоритети державного управління.

Узагальнення основних теоретико-методологічних підходів до визначення «парадигма» [1, с. 422–431] дозволило виокремити такі її складники з позиції системи державного управління в умовах невизначеності та вияву негативних явищ:

- цільовий і факторно-критеріальний;
- інституційний і кадрово забезпечувальний;
- організаційно-функціональний;
- ситуаційний і синергетичний;
- конфліктогенний;
- прогностичний тощо.

При цьому інституційний, кадрово забезпечувальний, організаційно-функціональний і ситуаційний складники дихотомічно пов'язані, оскільки характер здійснення державою надзвичайних заходів визначається сукупністю суб'єктивних та об'єктивних факторів. Їх природа може бути мікрорівнева (локальний рівень вияву та/або поширення), мезо- (регіональний рівень), макро- (загальнодержавний рівень) і мега- (наддержавний рівень).

Щодо цільового й факторно-критеріального складника парадигми державного управління в надзвичайних умовах, то він представлений, на наш погляд, політико-правовими, організаційними та іншими принципами побудови та функціонування механізму державного управління в означених умовах. Серед цих принципів виділяємо принцип науковості, системності, легітимності, синергії, єдиноначальності, виваженої децентралізації, принцип виокремлення у держуправлінні залежно від обставин пріоритетних напрямків та ін. Дані принципи є наче системою координат і дозволяють оцінити політику держави в умовах ризиків, як «план-результат» і «факт-результат».

Аналіз державного управління в надзвичайних умовах в історичному аспекті дозволяє акцентувати увагу на існуванні декількох моделей такого управління, а саме: «на виклик», «адаптивній» і «превентивній». Перша модель є спонтанною відповіддю (реакцією) на виникаючі несприятливі ситуації, за якої державноуправлінські заходи здійснюються без системного аналізу, за відсутності достатнього часу для вирішення проблем, що виникли. Разом із тим, підкреслимо, що характер сучасних нетрадиційних загроз вимагає переходу від використання можливостей «адаптивного» типу їх управління до «превентивного».

Висновки. Актуальність, теоретична й практична значущість, недостатня розробленість засад і механізму державного управління в надзвичайних умовах конфліктів зумовили вибір теми для цільового науково-теоретичного

аналізу. Дослідження державного управління сферами суспільного життя, зокрема в умовах конфліктів, запропоновано здійснювати крізь призму парадигматичного підходу. Згідно із ним удосконалення системи державного управління цими сферами в надзвичайних умовах і ситуаціях має відбуватися в теоретико-методологічному, прогностно-аналітичному, нормативно-правовому, організаційному, кадровому, інформаційно-комунікативному й соціально-психологічному напрямках.

Література

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.

Разумей М. М.,

Україна, м. Київ, e-mail: pln1204@ukr.net

БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ СПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕЛЕКТРОННОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій зумовлюють перехід в електронну площину всіх аспектів взаємовідносин між людьми, організаціями та державою. Електронний уряд, електронне врядування, електронна держава – це все слова, які асоціюються з новою філософією державного управління. Але для побудови дійсно ефективного електронного управління у державі необхідною умовою є впровадження інформаційно-телекомунікаційних систем та технологій на всіх рівнях державного апарату та у всіх його структурах, в т. ч. у галузі митної справи. Електронне управління у сфері митної справи потребує особливої уваги не лише тому, що це одна з найважливіших основ функціонування сучасної національної економіки. Адже Україна чітко визначилась із курсом своєї інтеграції до світової спільноти, приєдналася до ряду міжнародних угод та конвенцій, стала членом багатьох міжнародних організацій, де митна справа розвивається шляхом впровадження і використання новітніх розробок в інформаційній сфері.

Виклад основного матеріалу. Питання митної безпеки держави розглядалось у розрізі захисту та зберігання інформації. Виняток становлять лише розробки та дослідження П.В. Пашка, який сформулював та впровадив у сферу митної справи концепцію «митної безпеки» [1]. Але проблема забезпечення зовнішньоторговельної безпеки України у контексті суцільного спрощення митних процедур, впровадження міжнародних стандартів та інтеграції до світової економіки з використанням електронного управління зали-

шається недостатньо висвітленою і потребує додаткових досліджень. Важливим залишається також визначення умов ефективного впровадження інформаційно-телекомунікаційних систем та технологій в діяльність митних органів України з урахуванням необхідності забезпечення безпеки держави в цілому.

Впровадження методів та засобів електронного управління у сфері державної митної справи повинно передбачати, насамперед, підвищення ефективності функціонування митних органів, забезпечення безпеки держави та спрощення митних процедур. У свою чергу розвиток митної справи без застосування новітніх інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій у сучасному світі вже, фактично, є неможливим.

Пунктом 1 Положення про Державну фіскальну службу України (далі – ДФС) визначено, що державну політику у сфері державної митної справи реалізує ДФС [2]. Законодавчо визначено, що саме ДФС забезпечує розвиток, здійснює впровадження і технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур, зокрема контроль за повнотою та правильністю виконання митних формальностей, організовує впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання [2].

Застосування інформаційних технологій у митній справі відповідає вимогам міжнародної митної спільноти, які зафіксовані у Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) [3], Рамкових стандартах безпеки та спрощення торгівлі (Рамкові стандарти) [4] та ряді інших міжнародних документів. В Україні розпочато наближення національного митного законодавства до всіх без винятку положень оновленої Кіотської конвенції. У сфері митної справи прийнято низку нормативно-правових актів, направлених на відображення положень конвенції в практиці роботи митних органів. Саме завдяки імплементації положень Кіотської конвенції у національне законодавство створені умови для розвитку електронного декларування в Україні. Свій внесок у розвиток інформаційних технологій внесли і Рамкові стандарти – Резолюція Ради митного співробітництва щодо Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі, яку було прийнято Всесвітньою митною організацією (далі – ВМО) під час 105/106 сесії у м. Брюссель 23 червня 2005 року. Рамкові стандарти містять у собі дві «опори» митної діяльності: I. Система угод між митними адміністраціями; II. Партнерські відносини між митними службами та підприємницькою спільнотою. Практично всі ці стандарти передбачають застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для ефективної їх реалізації. Члени Всесвітньої митної організації у кількості 166 країн (станом на 23.06.2005), включаючи ДМСУ, підписали Декларацію про наміри щодо імплементації Рамкових стандартів, згідно з якою Україна розпочала процес імплементації цих міжнародних норм.

Митним кодексом України (далі – МКУ), який набрав чинності з 06.06.2012 року, імплементовано положення Кіотської конвенції, Рамкових стандартів та інших міжнародних документів. Кодекс увібрав у себе краці

традиції митної справи країн світу, у тому числі в частині використання інформаційних технологій. Безпосередньо главою 5 МКУ врегульовано питання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі. Зокрема, проведення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, і засобів їх забезпечення. Впровадження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем здійснюється відповідно до міжнародних стандартів та стандартів України. Відповідність національним стандартам інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і засобів їх забезпечення підтверджується відповідно до законодавства [5].

Слід зазначити, що застосування інформаційних технологій у митній справі України та створення відповідного середовища розпочалися ще в 1992 р., з часу становлення ДМСУ та побудови Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ (далі – ЄАІС). ЄАІС – багатофункціональна інтегрована автоматизована система, що забезпечує інформаційну підтримку та супроводження митної справи в Україні і становить сукупність кількох взаємопов'язаних інформаційних систем та програмно-інформаційних комплексів [6]. Розвиток ЄАІС та забезпечення побудови безпаперового електронного середовища «суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності – митниця» здійснюється в рамках Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» з впровадженням системи електронного декларування. Метою цієї концепції є формування та створення комплексної системи на базі ЄАІС, що сприятиме забезпеченню митної безпеки України [1, с. 515].

Висновки. Таким чином, основою електронного управління у сфері митної справи України є багатофункціональна комплексна система «Електронна митниця», розробка принципів побудови якої розпочалася у 2005 році. Ця електронна система, спрямована на поєднання інформаційно-комунікативних технологій та механізмів їх застосування, дає можливість підвищити якість митного регулювання, вдосконалити митне адміністрування й створити надійний інформаційний щит для захисту економічних інтересів держави.

Література

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко – Одеса : Пласке, 2009. – 628 с.
2. Положення про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>.
3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур(у зміненій редакції), редакція від 26.06.1999 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
4. Framework of standards to secure and facilitate global trade (June 2005). –

Режим доступу: <http://www.wcoomd.org>.

5. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

6. Про затвердження Положення про Єдину автоматизовану інформаційну систему Держмитслужби України: наказ Державної митної служби України від 04.11.2010 р. №1341. – Режим доступу: ЛІГА: ЗАКОН КОРПОРАЦІЯ ІПК „РЕГІОН++”.

*Ромін А. В.,
Яценко О. А.,
Голоzubов В. О.,
Максимов А. В.,*

Україна, м. Харків, e-mail: uodscz@nuczu.edu.ua

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТОСОВНО МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. Ефективне застосування всіх елементів організаційно-економічного механізму в процесі регулювання міжнародної інвестиційної діяльності дасть змогу створити належне макросередовище для проведення гнучкої інвестиційної політики, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародному ринку і забезпечення пріоритетного розвитку стратегічно важливих галузей.

Виклад основного матеріалу. Міжнародну інвестиційну діяльність зумовлено розвитком господарських зв'язків між країнами світу, і залежить вона як від об'єктивних економічних законів, так і від політико-економічної мети діяльності держав у світовому політичному й економічному просторі. Ці чинники суттєво позначаються на інтенсивності та напрямках міжнародної міграції капіталів.

Разом з цим, міжнародна інвестиційна діяльність значною мірою залежить від державної політики. Своїми діями держава може істотно загальмувати або прискорити інвестиційні процеси. Економіка жодної країни не може нормально розвиватися, а інвестиції не вкладатимуться, якщо держава не забезпечила відповідні умови для цього.

Світовий досвід країн з розвинутою ринковою економікою показує, що в умовах реформування економіки, в кризових ситуаціях роль держави зростає, а в умовах стабільності і поживлення – знижується, але ніколи не припиняється. У всіх випадках держава повинна дотримуватися основного правила – так впливати на інвестиційну діяльність і економіку країни в цілому, щоб не зруйнувати ринкові засади та не допускати кризових явищ.

Заходи державної політики в сфері іноземного інвестування мають бути синхронізованими з масштабами і напрямами ринкової трансформації. Необхідно враховувати сукупність зовнішніх і внутрішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів, що можливо лише за наявності дієвої системи держа-

вного регулювання, а також відповідного фундаментального і науково-методичного забезпечення.

Об'єкти державного регулювання іноземного інвестування – це перелік питань (проблем), що регулюються апаратом держави у процесі формування і реалізації політики в галузі іноземного інвестування, а саме:

- визначення іноземного інвестора;
- визначення видів і форм іноземних інвестицій;
- участь у власності;
- антимонопольні заходи;
- трансферт прибутку іноземного інвестора;
- система інвестиційних пільг та обмежень;
- проведення державної експертизи інвестиційних програм;
- гарантій щодо прав іноземного інвестора тощо.

Державне регулювання іноземного інвестування має ґрунтуватися на таких принципах:

- взаємна відповідальність іноземних інвесторів і держави;
- дотримання основних прав і свобод іноземних інвесторів;
- юридична відповідальність іноземних інвесторів за порушення законодавства або міжнародних договорів;
- заохочення іноземних інвесторів, які направляють інвестиційні ресурси у програми (проекти), визначені державою як пріоритетні;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо іноземних інвестицій.

Регулювання іноземного інвестування здійснюється уповноваженими державними органами – представницькими, виконавчими, юрисдикційними (у тому числі судовими). Але провідне місце в цьому процесі належить, безперечно, економічному апарату держави, на який покладено завдання проведення державної політики в галузі іноземного інвестування.

Дослідження іноземного інвестування включає в себе зміст, механізм руху (взаємодію факторів, що його обумовлюють), і мету здійснення вкладень іноземного походження. Проте, оскільки інвестування з-за кордону відображає процеси, що відбуваються в сфері виробничих (або ще ширше – суспільних) відносин, стає необхідним розгляд цього питання не тільки як економічного, а й соціального, історичного, а інколи і психологічного феномена. Отже, при розробці програм (концепцій) державного регулювання іноземного інвестування необхідно враховувати менталітет як країни базування, так і країни-реципієнта.

Зміст державного регулювання іноземного інвестування визначається характером функцій, що реалізуються у процесі цієї діяльності. Функції державного регулювання іноземного інвестування поділяють на загальні і спеціальні. Першы (тобто загальні) функції характерні для всієї системи управління економікою, і тому їх існування не пов'язане з конкретним суб'єктом управління. До цих функцій належать:

- інформаційна функція державного регулювання іноземного інвестування реалізується через інформування відповідних органів та інвесторів;
- керівна функція регулювання іноземного інвестування реалізується ор-

ганами державної влади та управління у процесі розпорядчої діяльності з метою чіткого та однакового виконання вимог законодавства та завдань економічної політики суб'єктами на різних рівнях;

– функція прогнозування і планування у процесі державного регулювання іноземного інвестування реалізується, як правило, на національному рівні і полягає в моделюванні ймовірних варіантів майбутнього стану інвестиційного клімату;

– організаційна і координаційна функції державного регулювання іноземного інвестування реалізуються органами державної влади шляхом: організації діяльності іноземних інвесторів на основі національних стандартів обліку і звітності; проведення семінарів, «круглих столів», конференцій за участю іноземних інвесторів; координації взаємодії іноземних інвесторів із державними органами у процесі реалізації конкретних програм і проектів;

– контрольна функція державного регулювання іноземного інвестування полягає в контролі діяльності іноземних інвесторів з боку державних органів влади.

Спеціальні ж функції притаманні тільки державному регулюванню іноземного інвестування. Спеціальні функції можна поділити на дві групи:

1) функції щодо залучення іноземних інвестицій:

– формування політики щодо залучення іноземних інвестицій;
– участь у міжнародному економічному співробітництві, у роботі міжнародних економічних і фінансових організацій з метою залучення іноземних інвестицій;

- укладення міжнародних угод з питань іноземного інвестування;
- визначення пріоритетних напрямів інвестиційної політики;
- здійснення обліку інформації стосовно іноземних інвестицій;
- створення сприятливих умов для діяльності іноземних інвесторів;

2) функції щодо використання іноземних інвестицій:

– організація експертизи інвестиційних проектів і програм;
– організація збору, вивчення і узагальнення пропозицій щодо надання й отримання іноземних інвестицій;

– ведення обліку заявок іноземних інвесторів та українських суб'єктів господарювання на участь в інвестиційних проектах;

- здійснення реєстрації інвестиційних проектів і програм.

Допоміжні (обслуговуючі) функції у процесі здійснення управління іноземним інвестуванням хоча і не впливають безпосередньо на діяльність об'єкта управління, проте певною мірою сприяють реалізації загальних і спеціальних функцій. При здійсненні управління іноземним інвестуванням виникають питання, пов'язані з адміністративно-господарським обслуговуванням: оформленням і розмноженням необхідних документів, веденням діловодства, забезпеченням господарськими засобами тощо.

Регулювання іноземного інвестування здійснюється на внутрішньому (країн базування і вкладення капіталу) та зовнішньому (двосторонніх угод, регіональному, світовому) рівнях.

Висновки. Економічною теорією і практикою ринкових систем розроб-

лено низку засобів, що стимулюють або обмежують ендогенну й екзогенну інвестиційну діяльність. Залежно від стану економіки (стадії циклу, рівня інфляції, дефіцитності держбюджету і платіжного балансу, стратегічних завдань, потреб національної (економічної) безпеки тощо) застосовуються концепції регулювання, кожна з яких містить цільові настанови двох рівнів: кінцеві (зростання національного доходу, зайнятість, темпи інфляції тощо) і проміжні (співвідношення між попитом і пропозицією щодо капіталу, величина процентних ставок, динаміка грошової маси тощо) цілі. Перші з них визначають вплив грошово-кредитної політики на сферу виробництва, а другі являють собою орієнтири для регулювання в грошово-кредитній і фінансовій сферах. Аксиоматичним є існування діалектичної взаємодії між грошовою і виробничою сферами, з огляду на яку зміни у виробництві зумовлюють зміни в грошовій сфері, і навпаки.

Література

1. Пономаренко В. С., Раєвнева О. В., Стрижиченко К. А. Моделювання поведінки інвестора на фондовому ринку: монографія. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. – 264 с.
2. Уткин Э. А. Новые финансовые инструменты рынка. – М.: Дебет-Кредит, 1997. – 125 с.
3. Вовк Т., Друзенко Г., Зугравий Г., Качка Т., Коноваленко І., Парапан М., Перестюк Н. Регулювання сфери фінансових послуг у праві Європейського Союзу та перспективи адаптації законодавства України. – Х.: Консум, 2002. – 912 с.
4. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / За ред. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
5. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ // ВВР України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.

Харламов В. В.,

Україна, м. Харків, e-mail: dprchl@mail.ua

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІ- ШЕНЬ

Постановка проблеми. На сучасному етапі державотворення в Україні все гостріше відчувається необхідність підготовки нової генерації висококваліфікованих кадрів для Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України), спроможних ефективно і в найкоротші строки реалізувати поставлені на них завдання, що значно підвищує роль менеджменту людських ресурсів. Оновлення кадрового апарату служби цивільного захисту можливе за умови застосування новітніх підходів до їхнього управління. Одним з таких підходів є мотивація майбутніх працівників служби

цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. В останні роки активізувалися наукові дослідження в напрямку розробки ефективних механізмів формування та реалізації системи управління персоналом. Причому, основна увага в цих роботах приділяється відбору кадрів, їх навчанню та підвищенню кваліфікації, але це не дає очікуваного ефекту без належного застосування функції мотивації. Людина може володіти видатними професійними знаннями та навичками, але не використовувати їх на практиці, тому що не має внутрішньої або зовнішньої мотивації. У цьому контексті питання мотивації праці робітників служби цивільного захисту набуває особливого значення, оскільки тільки вмотивовані працівники можуть сформувати професійну і високоефективну роботу.

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність значної кількості праць таких вітчизняних і зарубіжних науковців з питань мотивації в контексті державного управління: Л. Артеменко, В. Бондар, Н. Гончарук, М. Кравченко, В. Малиновський, Н. Нижник, Т. Мотренко, О. Оболенський, О. Пархоменко-Куцевіл, Л. Пашко, О. Петренко, В. Полтавський, Н. Рашитова, М. Рудакевич, С. Серьогін, В. Щегорцова та ін. [1–4].

Разом із тим, незважаючи на наукову цінність праць зазначених авторів, окремі аспекти системи мотивації підготовки фахівців служби цивільного захисту залишаються невирішеними. Зокрема, питання мотиваційної складової при підготовці фахівців служби цивільного захисту.

У структурі мотивації, як інструменту державного управління підготовки фахівців для ДСНС України, можуть переважати різні мотиви досягнення. Ці мотиви визначають конкретний *тип мотивації*: гуманістичну, активно-пізнавальну, самоактуалізуючу, активно-творчу, Я-центровану, ситуативну (адаптивно-невизначену) [4]. Перша (тобто гуманістична) мотивація характеризує ставлення викладача до слухачів (курсантів, студентів). Вона притаманна альтруїстичним особистостям, для яких характерне бажання бути корисним слухачам (курсантам, студентам), допомагати їм, постійно самовдосконалюватись заради продуктивної взаємодії з ними.

Щодо активно-пізнавальної мотивації, то вона відрізняється спрямованістю викладача на вивчення слухачів (курсантів, студентів), поглиблення та розширення своїх знань про ефективні шляхи реалізації управлінських функцій загалом та стилі управління зокрема, пошук нових підходів до вирішення питання оптимізації управління підготовкою майбутніх спеціалістів для ДСНС України.

Самоактуалізуюча мотивація проявляється в намаганні утвердитися в ролі керівника, проявити свої особистісні та професійні можливості, самостійно знайти ефективні методи впливу на слухачів (курсантів, студентів), за необхідності поступатися, стримуватися і виважено ставитися до їх недоліків, чи необізнаності в тому, чи іншому питанні.

Особлива роль у творчому управлінні підготовкою фахівців служби цивільного захисту належить активно-творчій мотивації, яка спрямована на кінцевий результат діяльності викладача. Для неї характерне намагання викладача постійно виявляти активність у пошуку кращих шляхів організації

управлінської діяльності в підготовці слухачів (курсантів, студентів) і різних підходів до організації конструктивної міжособистісної взаємодії.

Що стосується Я-центрованої мотивації, то вона виявляється в намаганні викладача творчо здійснювати управлінські функції в підготовці фахівців, відчувати задоволення від особистих можливостей, підвищити свій професійний рівень, заслужити повагу курсантів, студентів і слухачів.

Ситуативна (адаптивно-невизначена) адаптація викладача виявляється в розсудливості, незадоволенні зовнішніми факторами, які заважають реалізації управлінських функцій, у сумнівах у своїх рішеннях тощо.

З метою досягнення цілей організації за рахунок використання функції мотивації праці використовують методи мотивації, тобто прийоми та способи, що спонукають викладача шляхом впливу на їх нагальні потреби та мотиви максимально реалізовувати свій трудовий потенціал в цілях організації викладацької діяльності. В. Щегорцова у своїй статті запропонувала використовувати таку класифікацію *методів мотивації*:

– адміністративні (чинять централізований вплив суб'єкта на об'єкт управління);

– економічні (матеріальне заохочення);

– соціальні (пов'язані з процесом та змістом праці та соціальними відносинами в колективі);

– морально-психологічні (залежать і здійснюються за рахунок індивідуальних психологічних особливостей людини) [4].

Викладачам необхідно усвідомити, що застосовувати методи мотивації необхідно комплексно, адже людина характеризується великою кількістю різноманітних мотивів і потреб [3]. Неможливо застосовувати лише один із методів мотивації, необхідно розробити оптимальну систему заходів з підвищення трудової активності з використанням комплексно-цільового підходу. Крім того, слід розуміти, що кожна людина має свою мотиваційну сферу, бажання та прагнення, тому застосування однакових методів мотивації може призводити до різних результатів. Найбільший ефект від методів мотивації досягає той викладач, який використовує комплексно-цільовий та індивідуальний підходи до розробки системи мотивації.

Висновки. Узагальнюючи вище викладене, стверджуємо, що роль мотивації в підготовці фахівців служби цивільного захисту досить значна, і використання функції мотивації праці позитивно вплине на діяльність всієї Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Це дозволить залучати та утримувати висококваліфіковані та досвідчені кадри, запобігати проявам корупції, забезпечить конкурентоспроможність ДСНС України, підвищить зацікавленість фахівців цивільного захисту і результативній праці з виявом ініціативи й творчого підходу.

Література

1. Бондар В. Д. Теоретичні засади мотивації в контексті підвищення ефективності державного управління / В. Д. Бондар // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ / За заг. ред. І. Р. Залуцького. –

Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2006. – № 11. – С. 11–17.

2. Нижник Н. Р. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе / НАН Украины. Ин-т гос-ва и права. – К., 1995. – 207 с.

3. Сидоренко А. Б. Шляхи модернізації державної стратегії розвитку професійної освіти: мотиваційні аспекти / А. Б. Сидоренко // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: зб. наук. пр. ДонДУУ. – Донецьк, 2011, Т. XII, Вип. 187, серія «Державне управління». – С. 383–389.

4. Щегорцова В. М. Мотивація праці державних службовців як фактор підвищення ефективності діяльності органів виконавчої влади / В. М. Щегорцова // Міжбюджетні відносини та податкова політика в Україні : матер. наук.-практ. конф., 30.11.2004 р. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. – С. 57–59.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Андрієнко Микола Васильович – доцент кафедри державної служби, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.і.н., доц., м. Київ

Андронов Володимир Анатолійович – проректор з наукової роботи – начальник науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України, д.т.н., проф., м. Харків

Антонова Людмила Володимирівна – завідувач кафедрою бухгалтерського обліку і аудиту Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, д.держ.упр., проф., м. Миколаїв

Бабенко Костянтин Анатолійович – професор кафедри університетської та професійної освіти Вищого державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, д.ю.н., проф., м. Київ

Баглик Віталій Святославович – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Бажан Станіслав Миколайович – студент Дніпродзержинського державного технічного університету, м. Дніпродзержинськ

Барабаш Григорій Олексійович – доцент кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.ю.н., доц., м. Харків

Барило Оксана Григорівна – старший науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.т.н., с.н.с., м. Київ

Безубко Лариса Володимирівна – професор кафедри менеджменту Донецького державного університету управління, д.держ.упр., проф., м. Маріуполь

Белай Сергій Вікторович – докторант Національної академії Національної гвардії України, к.військ.н., с.н.с., м. Харків

Биркович Віктор Іванович – доцент кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, к.держ.упр., м. Ужгород

Биркович Тетяна Іванівна – завідувач кафедри державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, д.держ.упр., м. Київ

Білотіл Олександр Михайлович – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Білоцерківський Олександр Борисович – доцент кафедри менеджменту ЗЕД та фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», к.т.н., доц., м. Харків

Борисенко Ольга Петрівна – професор кафедри обліку і аудиту Університету митної справи та фінансів, д.держ.упр., доц., м. Дніпропетровськ

Бутник Олена Олександрівна – доцент кафедри державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, к.держ.упр., м. Київ

Вавренюк Сергій Анатолійович – начальник курсу факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Васильченко Олексій Володимирович – доцент кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.т.н., доц., м. Харків

Васюков Олександр Євгенович – професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, д.хім.н., проф., м. Харків

Вишлова-Пилева Ірина Іванівна – начальник-адміністратор відділу надання адміністративних послуг Чугуївської міської ради Харківської області, м. Чугуїв

Волошин Олексій Леонідович – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Волянський Петро Борисович – в. о. начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., доц., м. Київ

Гасанов Халід Шариф огли – ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Голозубов Віталій Олександрович – викладач Міжрегіональної академії управління персоналом, к.е.н., м. Київ

Гончаренко Марина Василівна – доцент кафедри економічної теорії та фінансів Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., доц., м. Харків

Горник Володимир Гнатович – професор кафедри державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, д.держ.упр., доц., м. Київ

Григоренко Наталія Володимирівна – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Гудович Олег Денисович – доцент кафедри організації управління у надзвичайних ситуаціях Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.т.н., с.н.с., м. Київ

Данилов Андрій Дмитрович – старший викладач кафедри соціальної інформатики Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків

Данілін Олександр Миколайович – викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Деділова Тетяна Вікторівна – доцент кафедри економіки підприємства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, к.е.н., доц., м. Харків

Дегтяр Андрій Олегович – завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Харківської державної академії культури, д.держ.упр., проф., м. Харків

Дегтяр Олег Андрійович – старший викладач кафедри обліку і аудиту Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, к.держ.упр., м. Харків

Дзяна Галина Олексіївна – доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., доц., м. Львів

Дзяний Ростислав Борисович – старший викладач кафедри управління проектами Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.хім.н., доц., м. Львів

Діденко Ніна Григорівна – завідувач кафедри державної служби Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, д.держ.упр., проф., м. Київ

Долгий Микола Леонідович – завідувач кафедри медико-біологічного захисту та навчання населення з домедичної допомоги Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.б.н., доц., м. Київ

Домбровська Світлана Миколаївна – завідувач науково-дослідної лабораторії управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., доц., м. Харків

Драган Іван Олександрович – завідувач кафедри адміністративного менеджменту Академії муніципального управління, д.держ.упр., с.н.с., м. Київ

Драган Ірина Василівна – старший науковий співробітник Державної Установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», к.е.н., с.н.с., м. Київ

Древаль Юрій Дмитрович – професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Дунаєв Ігор Володимирович – докторант кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., доц., м. Харків

Євдокімов Володимир Анатолійович – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Київ

Євсюков Олександр Петрович – професор кафедри державної служби, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.психол.н., доц., м. Київ

Смельянов Володимир Михайлович – директор Інституту державного управління Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, д.держ.упр., доц., м. Миколаїв

Заїкіна Валентина Володимирівна – доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права, к.ф.-м.н., доц., м. Хмельницький

Іваницька Ольга Михайлівна – завідувач відділу фінансів інституційних секторів економіки Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління», д.держ.упр., проф., м. Київ

Іванов Євген Володимирович – заступник начальника курсу факультету пожежної безпеки Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Івашов Михайло Федорович – професор кафедри господарсько-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, к.е.н., с.н.с., м. Дніпропетровськ

Івашова Людмила Миколаївна – завідувач кафедри державної служби та митної справи Академії митної служби України, д.держ.упр., проф., м. Дніпропетровськ

Камінська Альона Михайлівна – магістр Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків

Кінщак Алла Вікторівна – аспірант Академії муніципального управління, м. Київ

Клименко Леонід Павлович – ректор Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, д.т.н., проф., м. Миколаїв

Ключка Юрій Павлович – начальник науково-дослідної лабораторії моніторингу надзвичайних ситуацій Національного університету цивільного захисту України, д.т.н., с.н.с., м. Харків

Ковальська Наталя Михайлівна – доцент кафедри технологічної освіти та побутового обслуговування Херсонського державного університету, к.пед.н., доц., м. Херсон

Ковальчук Вероніка Геннадіївна – доцент кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., доц., м. Харків

Ковальчук Віктор Миколайович – аспірант Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, старший викладач, м. Львів

Колесник Ірина Олександрівна – доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Національного університету цивільного захисту України, к.пед.н., доц., м. Харків

Комяк Володимир Володимирович – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії моніторингу надзвичайних ситуацій Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., м. Харків

Корецький Микола Христоворович – проректор з навчально-виховної роботи Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, д.держ.упр., проф., м. Київ

Корецький Олександр Миколайович – помічник-консультант народного депутата, к.держ.упр., м. Київ

Круглов Віталій Вікторович – доцент кафедри менеджменту Харківського торгово-економічного інституту Київського національного торгово-

економічного університету, к.держ.упр., м. Харків

Крушельницька Таїсія Анатоліївна – професор кафедри економіки та регіональної економічної політики Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., доц., м. Дніпропетровськ

Кулешов Микола Миколайович – професор кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доц., м. Харків

Кулинич Омелян Іванович – професор кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права, д.е.н., проф., м. Хмельницький

Кулинич Роман Омелянович – завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права, д.е.н., доц., м. Хмельницький

Лазаренко Сергій Жоржійович – завідувач кафедри університетської та професійної освіти Вищого державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, д.ю.н., проф., Заслужений юрист України, м. Київ

Лахижса Микола Іванович – завідувач кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету ім. Ю. Кондратюка, д.держ.упр., проф., м. Полтава

Левченко Роман Тарасович – ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Левчук Віктор Георгійович – директор інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, к.філос.н., доц., м. Харків

Левчук Катерина Олександрівна – доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності Дніпродзержинського державного технічного університету, к.е.н., м. Дніпродзержинськ

Левтєров Олександр Антонович – провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії моніторингу надзвичайних ситуацій Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., с.н.с., м. Харків

Литвиновський Євген Юрійович – провідний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення діяльності навчально-методичних установ цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.пед.н., с.н.с., м. Київ

Лопушинський Іван Петрович – завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, д.держ.упр., проф., Заслужений працівник освіти України, м. Херсон

Лукіша Роман Тарасович – викладач-методист магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Луценко Тетяна Олексіївна – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Мазур Любов Борисівна – старший офіцер Східного територіального юридичного відділу Міністерства оборони України, м. Харків

Майстро Руслана Григорівна – доцент кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», к.е.н., доц., м. Харків

Майстро Сергій Вікторович – провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Максимов Андрій В'ячеславович – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Малихін Дмитро Михайлович – аспірант Академії муніципального управління, м. Київ

Мамонова Валентина Василівна – професор кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Мельниченко Олександр Анатолійович – професор кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Михайлов Віктор Миколайович – начальник науково-методичного центру мережі освітніх установ цивільного захисту Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.держ.упр., м. Київ

Мороз Володимир Михайлович – професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», д.держ.упр., доц., м. Харків

Мороз Світлана Анатоліївна – виконавчий директор ТОВ «РА «Екма», м. Чугуїв

Наумова Олена Едуардівна – доцент кафедри маркетингу Українського державного університету залізничного транспорту, к.т.н., доц., м. Харків

Олійник Володимир Вікторович – доцент кафедри філософії та освіти дорослих Вищого державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, к.пед.н., доц., м. Київ

Ольшанський Олександр Вікторович – заступник міського голови – начальник Фонду комунального майна Северодонецької міської ради Луганської обл., к.держ.упр., м. Северодонецьк

Орлова Наталія Сергіївна – професор кафедри державної служби Вищого державного навчального закладу «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, д.держ.упр., проф., м. Київ

Островерх Ольга Олександрівна – начальник кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.пед.н., доц., м. Харків

Пахомова Олена Михайлівна – комерційний директор Видавництва «Бурун-Книга», к.держ.упр., м. Харків

Переверзін Юрій Павлович – науковий працівник наукового відділу Інституту державного управління у надзвичайних ситуаціях, к.військ.н., доц., м. Київ

Пісклакова Ольга Олександрівна – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту, к.т.н., доц., м. Харків

Пицухіна Ольга Олександрівна – доцент кафедри соціальної інформатики Харківського національного університету радіоелектроніки, к.т.н., доц., м. Харків

Полковниченко Дмитро Юрійович – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Полторак Степан Тимофійович – Міністр оборони України, к.пед.н., проф., м. Київ

Полуктова Дар'я Олександрівна – спеціаліст Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна – науковий співробітник науково-дослідної лабораторії управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Пономаренко Валентин Ігорович – офіцер Східного територіального юридичного відділу Міністерства оборони України, м. Харків

Пономаренко Ганна Вікторівна – слухач магістратури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка, м. Суми

Потеряйко Сергій Петрович – провідний науковий співробітник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.військ.н., доц., м. Київ

Приходько Роман В'ячеславович – заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків

Разумей Максим Миколайович – аспірант Академії митної служби України, м. Дніпропетровськ

Решевець Ігор Володимирович – аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Рибич Іван Євстахович – лікар зі спортивної медицини Львівського обласного лікарсько-фізкультурного диспансеру м. Львів, аспірант Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Рогозін Анатолій Сергійович – докторант Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доц., м. Харків

Ромін Андрій Вячеславович – проректор – начальник факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України,

к.т.н., доц., м. Харків

Росоха Сергій Володимирович – професор кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт факультету оперативно-рятувальних сил Національного університету цивільного захисту України, д.т.н., доц., м. Харків

Руденко Альона Володимирівна – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Савченко Олександр Віталійович – заступник начальника кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту, к.т.н., с.н.с., м. Харків

Садковий Володимир Петрович – ректор Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., проф., м. Харків

Сенчихін Юрій Миколайович – професор кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., проф., м. Харків

Сердюкова Олена Євгенівна – аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Харків

Сисоєва Світлана Ігорівна – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Смірнова Олена Миколаївна – старший викладач кафедри профілактики пожеж та безпеки життєдіяльності населення Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, м. Київ

Соболь Роман Георгійович – доцент кафедри економічної теорії та фінансів Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, к.держ.упр., доц., м. Харків

Старова Олена Олександрівна – старший викладач кафедри мовної підготовки Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Степанов Володимир Юрійович – декан факультету управління та бізнесу Харківської державної академії культури, д.держ.упр., проф., м. Харків

Стоян Олександра Юріївна – докторант Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, к.е.н., м. Миколаїв

Талан Ігор Станіславович – старший науковий співробітник науково-дослідного відділу освітніх інноваційних технологій науково-методичного центру мережі освітніх установ цивільного захисту Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, м. Київ

Тарасова Ольга Ігорівна – професор кафедри психології та педагогіки Санкт-Петербурзького державного економічного університету, д.філос.н., проф., м. Санкт-Петербург

Терент'єва Анна Валеріївна – завідувач кафедри державної служби, менеджменту та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ.упр., с.н.с., м. Київ

Тищенко Василь Олександрович – доцент кафедри профілактики пожеж

та безпеки життєдіяльності населення Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.держ.упр., доц., м. Київ

Токар Інна Іванівна – асистент кафедри економіки підприємства Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, м. Харків

Улида Вадим Юрійович – здобувач Національного університету цивільного захисту України, м. Київ

Фещук Юрій Леонідович – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Філіппова Вікторія Дмитрівна – докторант Національної академії державного управління при Президентові України, к.е.н., доц., м. Київ

Фіщук Артем Валерійович – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Харламов Віктор Володимирович – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Харламова Юлія Євгенівна – ад'юнкт Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

Хмиров Ігор Михайлович – старший викладач кафедри наглядово-профілактичної діяльності Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків

Чайковська Інна Ігорівна – старший викладач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права, к.е.н., м. Хмельницький

Шведун Вікторія Олександрівна – старший науковий співробітник лабораторії управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., с.н.с., м. Харків

Шеломовська Оксана Миколаївна – старший викладач кафедри соціології Дніпродзержинського державного технічного університету, к.держ.упр., м. Дніпродзержинськ

Штиршов Олександр Миколайович – доцент кафедри місцевого самоврядування регіонального розвитку та політичної аналітики Інституту державного управління Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, к.держ.упр., м. Миколаїв

Юрченко Валерій Олександрович – завідувач кафедри організації управління у надзвичайних ситуаціях Інституту державного управління у надзвичайних ситуаціях, к.т.н., доц., м. Київ

Яценко Олександр Анатолійович – старший викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків

ЗМІСТ

Секція 1

Механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти

<i>Бабенко К. А.</i> Механізми формування та реалізації державної політики у сфері запобігання і протидії корупції в освіті.....	3
<i>Беззубко Л. В.</i> Соціальний механізм регулювання освіти.....	5
<i>Горник В. Г.</i> Державне управління інноваційним розвитком вищої освіти.....	8
<i>Деділова Т. В.</i> Реалізація гендерного підходу в системі вищої освіти України.....	11
<i>Лазаренко С. Ж.</i> Боротьба з корупцією як пріоритетний напрям реформування вищої освіти.....	13
<i>Левчук В. Г.</i> Механізми формування освітньої доктрини дистанційного навчання.....	16
<i>Луценко Т. О.</i> Механізми державного регулювання інтеграції науки та освіти.....	19
<i>Мороз В. М., Мороз С. А.</i> Вдосконалення норм щодо публікації результатів дисертацій як напрям державного управління якістю науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.....	21
<i>Орлова Н. С.</i> Роль держави у розвитку партнерства вищих навчальних закладів та бізнесу.....	24
<i>Пономаренко Г. В.</i> Планування роботи навчального закладу: державноуправлінський аспект.....	27
<i>Тарасова О. І.</i> Педагогічні ефекти неформальної освіти: трансформація соціокультурного простору.....	29
<i>Токар І. І.</i> Гендерні стереотипи студентів щодо образу викладача вищого навчального закладу.....	32
<i>Філіппова В. Д.</i> Кореляція механізму формування і реалізації державної політики в галузі вищої освіти України.....	34
<i>Шеломовська О. М.</i> Соціально-організаційне проектування як засіб удосконалення процесу реформування державного управління вищою освітою.....	37

Секція 2

Державні механізми забезпечення якості вищої професійної освіти

<i>Биркович Т. І.</i> Розвиток вищої освіти в умовах формування єдиного освітнього простору.....	41
<i>Дегтяр А. О., Бєлай С. В.</i> До питання вдосконалення підготовки фахівців з моніторингу та врегулювання кризових явищ соціально-економічного характеру.....	43

<i>Дунаєв І. В.</i> Виклики та передумови поширення навчання проектному управлінню в практиці регіонального розвитку.....	46
<i>Івашова Л. М.</i> Про необхідність розвитку нових освітніх напрямів у галузі знань «Державне управління».....	49
<i>Ковальська Н. М.</i> До проблеми забезпечення якості вищої професійної освіти.....	50
<i>Корецький М. Х.</i> Підвищення кваліфікації викладачів державно-управлінських дисциплін як нагальна проблема удосконалення професійної підготовки державних службовців.....	53
<i>Мороз С. А.</i> Підходи до визначення трудового потенціалу ВНЗ, як об'єкту державного управління.....	55
<i>Олійник В. В.</i> Актуальні проблеми оцінювання професійних якостей державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування.....	58
<i>Полторак С. Т.</i> Організаційно-правові механізми формування Національної гвардії України.....	61
<i>Садковий В. П.</i> Формування якості освіти, як один з напрямів автономізації навчальних закладів.....	66
<i>Степанов В. Ю.</i> Система управління якістю освіти у ВНЗ.....	68

Секція 3

Механізми державного управління в соціально-економічній сфері

<i>Баглик В. С.</i> Сутність державної молодіжної політики та її реалізація на сучасному етапі.....	71
<i>Білотіл О. М.</i> Дослідження сутності механізму державного управління в туристичній індустрії.....	74
<i>Бутник О. О.</i> Аналіз здійснення державної культурної політики в Україні.....	77
<i>Вавренюк С. А.</i> Удосконалення механізмів фінансування галузі «фізична культура і спорт».....	79
<i>Вишлова-Пилєва І. І.</i> Підвищення соціальної ефективності діяльності органів місцевого самоврядування через запровадження дієвих форм громадського діалогу.....	82
<i>Дегтяр О. А.</i> Проблеми соціального становища пенсіонерів та шляхи вдосконалення механізмів державного управління України щодо їх вирішення.....	84
<i>Драган І. О.</i> Методологічні положення щодо децентралізації управління державою.....	87
<i>Ємельянов В. М., Штиршов О. М.</i> Зміни до Конституції України – шлях до децентралізації влади.....	89
<i>Камінська А. М., Шведун В. О.</i> Роль політичної реклами в організації державного устрою країни.....	92

<i>Ковальчук В. Г.</i> Діючі механізми державного управління в соціальній сфері регіону.....	95
<i>Круглов В. В.</i> Державне управління реалізацією соціальних проектів шляхом державно-приватного партнерства.....	97
<i>Кулинич Е. И.</i> Теоретические и прикладные аспекты применения метода статистических уравнений зависимостей.....	100
<i>Кулинич Р. Е.</i> Теоретические и прикладные аспекты применения метода комплексных статистических коэффициентов.....	103
<i>Лахижа М. І.</i> Вузлові проблеми використання в Україні зарубіжного досвіду посткомуністичної трансформації суспільства та влади.....	105
<i>Мазур Л. Б.</i> Адміністративно-правові засади медичного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.....	109
<i>Майстро Р. Г.</i> Особливості реалізації державної соціальної політики в Україні.....	111
<i>Майстро С. В.</i> Напрями трансформації державної соціальної політики в умовах глобалізації.....	114
<i>Мамонова В. В.</i> Обґрунтування механізмів планування розвитку територій: інтегративний підхід.....	117
<i>Мельниченко О. А.</i> Напрями, механізми та засоби реалізації державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації.....	120
<i>Ольшанський О. В.</i> Необхідність удосконалення механізмів бюджетних видатків соціального спрямування.....	122
<i>Пискалова О. А.</i> Роль государственного управления при реализации концепции устойчивого развития.....	124
<i>Полуктова Д. О., Шведун В. О.</i> Державне управління маркетинговою діяльністю.....	126
<i>Пономаренко В. І.</i> Державна політика у сфері соціального захисту військовослужбовців: програмно-цільовий підхід.....	129
<i>Решевець І. В.</i> Політико-адміністративний менеджмент як соціальне явище.....	131
<i>Рибчич І. Є.</i> Соціокультурний аспект розвитку галузі спорту в соціальній сфері політики держави.....	133
<i>Сердюкова О. Є.</i> Кадровий потенціал в управлінні соціальними ризиками інноваційних процесів розвитку територій.....	135
<i>Сисоєва С. І.</i> Туристична галузь як об'єкт державного управління.....	138
<i>Соболь Р. Г.</i> Невирішені проблеми розвитку ринку страхових послуг в Україні.....	141
<i>Шведун В. О.</i> Дослідження досвіду зарубіжних країн стосовно державного управління рекламною діяльністю.....	143

Секція 4

Механізми державного управління в екологічній сфері

<i>Антонова Л. В., Стоян О. Ю.</i> Напрями державного регулювання в контексті комплексного сталого розвитку територій.....	147
<i>Биркович В. І.</i> Аналіз державної екологічної політики як головного чинника забезпечення екологічної безпеки держави.....	149
<i>Волошин О. Л.</i> Упровадження системи енергетичного менеджменту як один з напрямів державної підтримки розвитку альтернативної енергетики в Україні.....	152
<i>Гончаренко М. В.</i> Підвищення регулюючої ролі екологічного податку у сфері охорони навколишнього середовища.....	155
<i>Долгий М. Л., Волянський П. Б.</i> Складова екологічного захисту людини – зменшення її радіаційного навантаження.....	158
<i>Драган І. В.</i> Напрями трансформації системи державного управління природокористуванням.....	160
<i>Євдокімов В. А.</i> Об'єктивні передумови та перспективи державного регулювання розвитку електроенергетичної галузі України.....	162
<i>Клименко Л. П., Стоян О. Ю.</i> Регуляторні проблеми і недоліки законодавства щодо впровадження енергоефективних технологій в Україні.....	165
<i>Малихин Д. М.</i> Державне управління земельно-майновим комплексом.....	167
<i>Улида В. Ю.</i> Необхідність державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сфері електроенергетики в перехідних умовах.....	169
<i>Хмиров І. М., Данілін О. М.</i> Формування екологічної свідомості.....	172

Секція 5

Державні механізми забезпечення пожежної та техногенної безпеки

<i>Андрієнко М. В.</i> Удосконалення нормативно-правових та організаційних засад державного управління сферою пожежної безпеки України.....	174
<i>Бажан С. М., Левчук К. О.</i> Аналіз причин та тенденції виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру на території України протягом останнього десятиліття.....	176
<i>Григоренко Н. В.</i> Теоретичні основи надання послуг в сфері цивільного захисту населення.....	179
<i>Древаль Ю. Д.</i> Формування державної політики у сфері охорони праці та промислової безпеки.....	181
<i>Ключка Ю. П., Гасанов Х. Ш.</i> Аналіз нормативної бази по примененню тепловизорів при разведке пожара.....	184

<i>Комяк В. В.</i> Стан розробки та впровадження нормативних документів при будівництві висотних будівель.....	186
<i>Росоха С. В., Сенчихін Ю. М., Фіщук А. В.</i> Особливості управління організації аварійно-рятувальних робіт на об'єктах залізниці.....	187
<i>Руденко А. В.</i> Розробка ефективних управлінських рішень стосовно підвищення рівня пожежної безпеки.....	189
<i>Фещук Ю. Л.</i> Вдосконалення системи реагування на пожежі в межах адміністративних районів областей.....	191

Секція 6

Правові й економічні аспекти державного управління у сфері підготовки фахівців цивільного захисту

<i>Івашов М. Ф.</i> Напрямки вдосконалення системи митного контролю в контексті фінансової безпеки України.....	194
<i>Колесник І. О.</i> Значення екологічних проектів у процесі підготовки майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту.....	196
<i>Крушельницька Т. А.</i> Інституціоналізація економічної безпеки в теорії національної фіскальної конвергенції.....	198
<i>Ромін А. В.</i> Підготовка фахівців у сфері цивільного захисту: механізми реалізації та вдосконалення.....	202
<i>Харламова Ю. Є.</i> Стадії процесу підготовки фахівців служби цивільного захисту в контексті державного управління.....	204
<i>Юрченко В. О.</i> Підготовка фахівців у сфері цивільного захисту – на більш високий рівень.....	206

Секція 7

Інноваційні технології в освітньому просторі підготовки кваліфікованих фахівців

<i>Білоцерківський О. Б.</i> Конкурентоспроможність як умова стратегічного розвитку кафедри ВНЗ.....	210
<i>Данилов А. Д.</i> Особенности применения знаниеориентированных социальных сетей в Интернете при подготовке высококвалифицированных специалистов.....	212
<i>Діденко Н. Г.</i> Науково-методичне забезпечення професійної підготовки державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування в умовах модернізації державного управління.....	215
<i>Зайкіна В. В.</i> Особливості моделювання процесу інформаційної взаємодії між викладачем і студентами.....	218
<i>Іваницька О. М.</i> Нові підходи до підготовки державних службовців.....	220
<i>Лопушинський І. П.</i> Формування лідерських якостей майбутніх публічних службовців засобами інноваційних технологій.....	222

<i>Наумова О. Е.</i> Освітні інноваційні технології в системі підвищення якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.....	225
<i>Острроверх О. О., Савченко О. В.</i> Інноваційний механізм як чинник ефективного управління інноваційним процесом у вищому навчальному закладі.....	228
<i>Пищухина О. А.</i> Информационная технология интерактивного электронного обучения.....	229
<i>Старова О. О.</i> Використання ресурсів соціальної мережі «ВКонтакте» для підвищення ефективності мовної освіти.....	231
<i>Чайковська І. І.</i> Застосування сучасних інформаційних технологій в освіті.....	233

Секція 8

Державна політика захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню

<i>Барило О. Г., Потеряйко С. П., Тищенко В. О.</i> Основні аспекти удосконалення державного управління при ліквідації надзвичайних ситуацій.....	236
<i>Васильченко А. В.</i> Применимость пожароубежищ для спасения людей в административных высотных зданиях.....	238
<i>Дзяна Г. О., Дзяна Р. Б.</i> Державно-приватне партнерство як антикризова політика у сфері цивільного захисту.....	240
<i>Иванов Е. В., Васюков А. Е.</i> Об изменениях в социальной сфере в районе чрезвычайной ситуации, возникшей в результате взрыва боеприпасов на артскладе.....	243
<i>Кулешов М. М.</i> Перспективи розвитку та шляхи удосконалення механізмів державної політики у сфері цивільного захисту.....	245
<i>Литвиновський Є. Ю.</i> Удосконалення державного управління – подолання деструктивних моделей поведінки державних службовців.....	247
<i>Михайлов В. М., Гудович О. Д.</i> Аутсорсинг як інструмент управління цивільним захистом на міжмуніципальному рівні.....	250
<i>Переверзін Ю. П.</i> Деякі питання державного управління у сфері цивільного захисту.....	253
<i>Полковниченко Д. Ю.</i> Удосконалення процесу ухвалення управлінських рішень щодо територіального розвитку в умовах надзвичайних ситуацій.....	255
<i>Приходько Р. В.</i> Пріоритети розвитку та вдосконалення діяльності єдиної системи цивільного захисту України.....	256
<i>Рогозін А. С., Левченко Р. Т.</i> Формалізовані підходи щодо оптимізації кількісних характеристик системи забезпечення цивільного захисту.....	258
<i>Смірнова О. М.</i> Державна політика психологічного захисту населення.....	261

Секція 9

Організаційно-правові, соціально-економічні та психолого-педагогічні засади державного управління у сфері цивільного захисту

<i>Андронов В. А., Левтеров О. А.</i> Електронна система обліку науково-дослідного потенціалу структурних підрозділів ДСНС України.....	264
<i>Барабаш Г. О.</i> Правове регулювання проходження державної служби в ДСНС України.....	266
<i>Борисенко О. П.</i> Механізми формування та реалізації державної політики у сфері цивільного захисту: методологічний аспект.....	269
<i>Волянський П. Б., Євсюков О. П., Терент'єва А. В.</i> Удосконалення механізмів підвищення кваліфікації державних службовців у сфері цивільного захисту.....	271
<i>Домбровська С. М.</i> Механізми інформаційної безпеки як складові державної безпеки України.....	274
<i>Кінщак А. В.</i> Глобалізація інноваційної діяльності та її зосередження в обмеженій кількості регіонів.....	278
<i>Ковальчук В. М.</i> Основи реформування системи цивільного захисту в контексті загроз національній безпеці.....	280
<i>Корецький О. М.</i> Забезпечення внутрішньої безпеки України як актуальна проблема теорії і практики державного управління.....	282
<i>Лукіша Р. Т.</i> Напрямки вдосконалення державної регіональної політики з позиції безпековості.....	285
<i>Михайлов В. М., Талан І. С.</i> Організаційне керівництво навчально-методичними центрами сфери цивільного захисту.....	288
<i>Пахомова О. М.</i> До питання антикризового державного управління.....	290
<i>Помаза-Пономаренко А. Л.</i> Парадигма державного управління сферами суспільного життя в надзвичайних умовах.....	291
<i>Разумей М. М.</i> Безпекові аспекти реалізації митної справи в контексті електронного управління.....	294
<i>Ромін А. В., Яценко О. А., Голозубов В. О., Максимов А. В.</i> Механізми державного управління стосовно міжнародних інвестицій.....	297
<i>Харламов В. В.</i> Підготовка фахівців у сфері цивільного захисту: мотиваційна складова прийняття управлінських рішень.....	300
Відомості про авторів.....	304

Наукове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ
ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

Підписано до друку 11.03.15 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Друк ризограф. Ум. друк. арк. 18,5.
Тираж 300 прим. Вид. № 133/15.

Сектор редакційно-видавничої діяльності
Національного університету цивільного захисту України
61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94

www.nuczu.edu.ua